P é c h A n t a l

Alsó-Magyarország bányamivelésének története

III. 1650 - 1750

III/3.

Sajtó alá rendezte
Kosáry Domokos

Budapest, 1967.

10632/KM

111884

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

M. TUD. AKADÉMIA KÖNYVTÁRA
Könyvleltár 1970/196 7 sz.

X. ZUZÓMÜVEK 233/

1. Kivonatos adatjegyzék, 1650-1749

1692 szept.23. Egy 4-ik zuzó épitése javasoltatik a steffultói völgyben.

1715. Zuzó irnok a zuzók felügyelője.

1716 jun.11. A zuzókban hetenkint 150 m. ólmos szinpor.

1717. Valamennyi zuzó járt.

1719. Gürtl sáfárt visszaélések miatt elbocsátották.

1721. okt.28. Kirchner Miksa a zuzókról. 48 nyillal több van, mint 1717-ben.

1722 nov.15. Iszaptócsákat rendel a bizottság. Aigner ellene van a javitásoknak.

1723 nov.25. Vastalpakkal tesznek kisérletet.

1724 jul.11. A tavak üresek, csak 25 nyil jár.

1726 jan.22. Gärtler megjavitotta a fekvő széreket.

1726 aug.11. Peske a zuzóköpükhöz görgetőt állit.

1727 jan.19. Cass kapitány terve a zuzók javitására.

1727 máj.8. Cass zuzójával a kisérlet nem sikerül.

1727 dec.16. Tegyenek kisérletet öntött nyilvasakkal.

1727 jun.26. Geramb rendezte be az ülepitőket.

1728 jul.7. A kohlbachi vizre 9 nyilás, 9 zuzó épittetik.

1728 aug.10. Höll Kornél javitása a zuzón nem jó.

1728 okt.1. Cass zuzójával kisérletek.

1729 febr.3. Szerződés Bukovával a 9 zuzó felépitésére.

1729 ápr.10. A kohlbachi vizvezeték haszna és a tó.

1729 ápr.21. Az iliai vizvezeték hasznos lenne.

1729 máj.1. Majerszky javitása általánosan elfogadtatik.

1729 jul.26. Az ülepitő sziták a hányóknál jól dolgoznak.

1729 dec.24. Cass zuzójának leirása.

1730 szept.14. Javaslat, hogy Kohlbachon tó-gát épittessék.

1730 szept.17. Uj zuzókat csak a tó felépitése után állitsanak.

1732 nov.26. Kisérlet 1000 m. Pachen tárói zuzóércczczel.

1733 márcziusban a tavak üresek.

1733 ápr.26. A zuzófelügyelő mellé segéd alkalmaztassék, javasolják.

1734 máj.12. A felügyelő segéd engedtetik.

1735 márc.9. A Károly aknai hányókból a zuzókig riesenpálya.

1735 jun.27. A város 1000 ft-ot kap a zuzók és vizvezeték hely/éért?/.

1736 jan.18. Majerszky módját a bizottság károsnak tartja.

1736 jul.27. Az ⊙ kivonását a zuzókban abbahagyják.

1737 ápr.1. A nyári mosók haszna.

1737 jul.7. A steffultói völgyben a kisebb részesek zuzót épitenek.

1737 szept.14. B.Fischer a bányákhoz kis tüzgépeket javasol.

1738 dec.8. A kovacs szinport nem lehet magánosnak eladni.

1739 jan.21. A Kórház aknai hányót meleg vizzel mossák.

1739 máj.6. A hányómosás haszna.

1739 jun.5. Utasitás a zuzó gyakornokok számára.

1739 nov.12. Kisérletek az első lökőszérekkel. Az uj széreket Mihály ács épitette.

1740 febr.15. Standecker Mihály a lökőszérért 30 ft jutalmat /kap/.

1740 máj.7. 6000 mázsával kisérlet.

1740 máj.28. 500 mázsával kisérlet Pachen tárói zuzó érczczel.

1740 aug.25. Werődy Pál javaslatai.

1740 dec.31. A hányómosás haszna. Kisérletek a lökőszérekkel.

1741 máj.14. Miller Mihály zuzófelügyelő javaslatai. A hányómosás eredménye.

1742 febr.22. Felterjesztik a lőkőszérek eredményeit.

1742 jul.24. Körmöczön is lökőszéreket állitanak.

1742 okt.22. Körmöczi kisérlet lökőszérekkel nem jó. - A siglisbergi hányómosás felesleges.

1743 márc.27. A lökőszérekkel tett kisérletek jók Selmeczen.

1743 máj.12. A Mihály tárói táns. Bélabánya alatt zuzót épit.

1743 dec.31. Millernek Nagybányán lökőszéreket kell állitani.

1744 márc.25. Kisérletek a szegény érczek ülepitésével.

1748. Kivetik a lökőszéreket.

1749 jun.4. B. Imhoff jelentése a zuzókról. Vasfeneken zuznak, 25-30 fontos nyilakkal 70-80 fontosak helyett.

XI. FÉMKOHÁSZAT 234/

1. Kivonatos adatjegyzék, 1692-1749

1650 jan.6. Gallesonnak Stefultón kohója van.

1650 jan.31. A beszterczebányai kohónál tulságosan fogyasztott szenet fizesse a sáfár.

1650 dec.1. Helyreállittatott a kincstári hodrusi kohó.

1651 jan.18. Kisérlet a kovacsok olvasztásával Körmöczön nem sikerült.

1651 márc.2. A jaszenai kovacsokból jó kéneskövet készitenek.

1651 szept.16. Egy mázsa ólom ára 13 ft.

1651 szept.29. Radvánszkyval szerződés az erdők használata iránt.

1652 dec.9. A kincstár bérbe vette a Brenner kohót, Siceli kohót Antal mellett, 3 ft hetenkint.

1653 ápr.1. Ehrenreutter átengedi használatra a kincstárnak a hodrusi kohóját.

1653 aug.26. Elkészült a vihnyei kincstári kohó, és megindittatott.

1654 jan.28. A válatásnál minden márka után 1/2 pizet fogyaték számitandó.

1654 A vihnyei kohó épitési költsége 1600 ft-tal jóváhagyatott.

1655 okt.4. Faszállitási szerződés Hofer Daniellel.

1655 okt.19. Kéneskő szállitás Jaszenáról, Dürenthalból szerződés szerint.

1656 ápr.13. A beszterczebányai kohómunkások hátra levő bérüket követelik.

1656 ápr.15. A preafectus és könyvvivő 15.000 ft-tal tartoznak a kincstárnak.

1657 febr.14. A Frisovitz kohójában 1 m ércz feldolgozása 3 ft 21 db.

1657 ápr.14. Próba olvasztás Pachen tárói érczekkel,

25,5% fogyatékkal.

1657 ápr.26. Az ólmot Sziléziából kapják 7 3/4 talléron.

1657 máj.5. Bécsben a villachi ólom 8 ft.

1658 márc.27. A Siceli társak kohójának gondnoka Pergpühler Mihály.

1658. A Stadtgrundban uj kohót épitenek magánosok.

1659. Orsz.gy.határozat: a kamara ne vágasson fát a zólyomi erdőkben.

1659 jul.2. A szegény érczek Körmöczön olvasztassanak.

1659 okt.7. Fa és szén szállitásra szerződés 6 évre Flaner és Schmauchlerrel Beszterczebányán.

1660 jan.21. Bepanaszolják a Siceli kohó érczmérőjét, hogy rosszul olvaszt.

1660 dec.6. B.Chaos szerződéseket köt a magánosokkal.

1660 dec.31. B.Chaos ujabb szerződése 10% fogyatékra és 3 ft költségre.

1660 dec.31. A kincstár átvette a magánkohókat és a tiszteket kinevezte.

1661 aug.12. Jóváhagyatik a bányapolgárokkal kötött szerződés.

1661 dec.30. A magánosok nem akarják megujitani a szerződést.

1662 febr.3. Vizsgálat a magánosok panasza miatt.

1662 jun.3. A magánosok rézkovacscsal akarnak olvasztani.

1662 aug.8. Selb és Reischl K. biztosok próbaolvasztást rendelnek.

1662 okt.2. Chaos főkamaragróf lefoglalja az engedetlen részesek ezüstjeit.

1663 febr.27. A bányavárosok bizottsága itél a panaszos ügyben Chaos javára.

1663 ápr.7. Roth György szerződése a Liptscher Seiffeni kohó vezetése iránt.

1663 nov.7. Joanelli főkamaragróf feloldja a Pachen tárói érczek zárlatát.

1663 dec.12. A stadtgrundi kohó felépült, Hasaeus a főrészes és Frisowitz.

1664 aug.7. András táró kohóját visszadják, mert az érczeket nehéz feldolgozni.

1664 nov. Bezárnak egy svéd utazót és a moszteniczi kohó irnokot tanulm.miatt .

1665 jun.18. Megengedtetik, hogy a magánosok ismét olvaszthassanak.

1666 márc.1. A faszállitás iránti szerződés Flanerrel ujabb 3 évre köttetik.

1666 ápr.10. Az óhegyi kohó szénfogyasztása szabályoztatik.

1667 jan.12. A Frisowitz kohójában 60 m ezüstból 20 m. fogyaték. /Brenner tárói ércz/.

1667 dec.3. A roszgrundi Galleson kohóban nem szabad pálinkát mérni.

1668 jan.2. Szerződés Körmöcz város és a kohósáfár között.

1668 ápr.9. Vihnyén kincstári kohó.

1669 jan.11. Próbaolvasztás Beszterczebányán.

1671 máj.2. A kincstár megvette a felső hodrusi kohót a Siceli társulattól.

1672 jan.16. Próbaolvasztás a stadtgrundi 2 kincstári kohóban.

1673 jan.2. Uj szerződés a szenitésre, Czeh és Schmauchler S.

1675 jan.5. Schellenberg olvasztása nem sikerül.

1675 ápr.3. B.Schellenberg kisérletei nem sikerülnek.

1675 dec.16. Az olvasztás nagy veszteségei.

1676 jan.1. Mennyibe kerül Körmöczön a selmeczi ércznek olvasztani.

1676 febr.18. A szklenói patak elég erős egy kohó ellátására.

1676 márc.2. Bécsbe kell küldeni a próbához szinporokat.

1676 szept.2. Schellenberg kisérleteit folytatja.

1677 szept.3. A szklenói kohó 4086 ft 73 d-ba kerül.

1677 nov.8. tétetett le az alapköve.

1678 jan.3. A roszgrundi kohót visszaadják András tárónak.

1679 febr.28. A kincstári kohók készleteit leletezték. Ekkor már megvolt a szklenói kohó.

1679 máj.30. A hodrusi felsőkohó 2 hét alatt kész lesz.

1679 dec.28. A pestis miatt nem dolgozhattak.

1680 márc.2. Megujitják a szén szerződést 3 évre Schmauch-lerrel.

1680 dec.9. Az uj kohó a közelniki völgyben leégett.

1682 máj.8. Bizottsági jelentés 1679-ből.

1683 dec.10. Az alsó hodrusi, a roszgrundi és a városstelki kohók megszerzése.

1684 máj.28. A császári katonaság kirabolta a hodrusi, vihnyei és szklenói kohókat.

1684 aug.20. Felhőszakadás nagy károkat tesz a kohókban és zuzókban.

1686 jan.30. A mosteniczi kohó leégett.

1686 ápr.10. Nem javasolják, hogy br.Schellenberg folytassa kisérleteit.

1688 jan.23. Javaslat, hogy a bélabányai kohók megvegyék.

1688 jul.20. Levant olv.kisérlete nem sikerül.

1689 márc.19. A megfagyott érczek rosszul próbáltatnak.

1689 jul.21. A windischleuteni érczekre 1/4 a ráadás.

1690 jun.26. A bélabányai kohót megvették és ott már olvasztanak.

1690 szept.19. Rézdrótot készitettek a beszterczebányai rézpörölyben.

1692 jun.30. Vichter v. Grueb bevádoltatik hamis elszámolásért.

1692 szept.16. A Preiszer-Kupfer készitésének módja.

1693 nov.2. Az ℔ tartalmu fekete réz Körmöczre szállitandó.

1694. A rézkohóknál abbahagyták a csurgatást.

1695 aug.12. Szerződés Selmeczen az ólom olvasztásra nézve.

1696 jan.12. Faschl módja szerint próbát tettek ólom olvasztására.

1696 máj.8. Fasch elárulta módját a magánosoknak is.

1696 máj.21. Gericken és Sternbach ólom olvasztása jól sikerült.

1700 márc.20. Meghatározzák a szén és pénz fogyasztást.

1703 ápr.19. A kir.biztos rendelete Beszterczebányán.

1707. Felhagyták a jeszenai kovács bányákat.

1709. Megtiltotta gr.Stahremberg a kohó irnokoknak a fuvart.

1711 febr.10. Az óhegyi kohót megszüntették, mert csekély az érztermelés.

1712 máj.4. A Pachen tárói 13-i járaton termelt ólom ércz az olvasztásra jó, sok ☉-at ad.

1713 febr.4. Trentschanszky vezeti az ólom olvasztását.

1714. Összehasonlitó ólom olvasztásokat tesznek.

1715 máj.26. Deadda javaslata a rezes ólomérczek feldolgozására.

1715 jul.26. Uj ólom olvasztási próba mosott vassal.

1715 jul.27. Az uj próba jól sikerül.

1715 dec.31. A bajor olvasztók bére kiutalványoztatik.

1716 máj.9. Az uj ólom olvasztás jól megy.

1716 máj.22. Régebben 18 kemenczével, most csak 5-tel dolgoznak.

1716 jun.11. 400 kosár szén helyett most csak 160-170-et fogyasztanak.

1717. Az érczeket magasabb fémtartalommal számitják.

1718. Aigner olvasztási kisérletei nem sikerülnek.

1718 máj.5. Az ólom tartalomnak 1/3 része kihozható ☽ 11 1., ☉ 56 d.

1718 dec.8. Aigner kemenczéi jobbak, mint a régiek.

1719. Halbendienst olvasztási kisérlete nem sikerül.

1719 aug.13. Vizhiány. A fuvók kerekét 60 ember forgatja.

1720 ápr.20. A rezet 11 latosig nem kell csurgatni, az hadd vezessen.

1720 jun.19. Draviczára fuvókat küldenek.

1720 jul.4. Uj olvasztás a beszterczebányai kohónál jól sikerült.

1720 okt.18. Az óhegyi kohó szünetel érczhiány miatt.

1721. A mult évi réztermelés 2700 m. - A kohó irnokok megint fuvaroznak.

1721 nov.22. Eberle ólom olvasztása az ellene emelt vádak alól felmentetik.

1722 jun.25. 400 m ólmot szállitanak Nagybányáról.

1724 febr.27. Lauer javasolja a csurgatást.

1724 márc.30. A csurgatáshoz ólmot Valaszkabelláról óhajt.

1724 jul.13. Kisérlet a czinópeles zuzóérczek olvasztására. - Nagy a szárazság, a fuvókat emberek hajtják.

1724 aug.17. B.Sternbach eltörli az 1/8 ráadást.

1725 okt.1. Nagyobb leüző tüzhelyeket javasolnak.

1726 jan.29. Körmöczön az olvasztást nagyobb erővel folytatják.

1726 nov.2. Két olvasztó a Stadt-Ros.társulatnak adatik használatra.

1727. Körmöczön 6 uj kemenczét épitenek a kohóban a szeg. érczeknek. - Megvették a Roth-féle társ.kohót.

1727 ápr.6. Magánosoktól beváltják az érczeket.

1727 szept.9. Beszterczebányán zajfuvóval olvasztanak.

1728 jun.15. Ami 8 latnál szegényebb, küldjék Körmöczre. - Höll Cornél arany tincturát akar csinálni.

1728 jun.27. Schindler javaslata az ólomérczek olvasztására.

1728 jul.1. Priworszkytól házat vesznek a kohósáfár számára.

1728 aug.10. A bélabányai kohókért bért kell szedni.

1729 ápr.20. A beszterczebányai sárgaércz olvasztás leirása. - A magas olvasztók helyett közép olvasztókat alkalmaznak.

1729 jun.21. A kozelniki kohót ujra fel akarják épiteni.

1730 jan.19. Höll ujabb 6 hónapi időt kap az ⊙ tinctu-

rára.

1730 márc.8. Kuttenbergre küldenek ólmos és ezüst speles érczeket.

1730 máj.10. Höllnek adósságai ⊙ csinálás miatt.

1730 jun.22. A vihnyei kohót kijavitják és Geramb kezeli.

1730 aug.31. Az olvasztásnak Körmöczön berendezés szükséges.

1730 nov.19. Körmöczre ne küldjenek ólom érczeket.

1731 ápr.9. A kozelniki kohó társ.régi törmeléke.

1731 jun.10. Körmöczön megvették Roth kertjét, 100 ft.

1732 jan.2. Beszterczebányán suly szerint csinálják az elegyet.

1732 nov.6. A kozelniki kohó már nem dolgozik.

1733 jul.1. A vihnyei kohó leégett.

1733 jul.10. A leüzést javitja Heuppel kohótiszt.

1733 aug.5. A szklenói kohó szüneteljen.

1733 aug.28. A vihnyei kohót fel kell hagyni.

1734. A selmeczi érczeket Körmöczön olvasztják.

1734 máj.12. Nemsokára megszünik a hodrusi kohó is.

1734 jul21. A szklenói kohó ismét dolgozik kéneskövet.

1735 febr.14. Edlinger javitani akar a rézolvasztáson.

1735 jun.4. Edlinger 2 kisérlete nem sikerült.

1735 jun.29. Kérdés, nem lenne-e jó Zsarnóczán olvasztani.

1735 aug.23. Nagy az ólomfogyaték.

1735 szept.13. Beszterczebányán a szenelőben meggyult és elégett 4000 ft /érték/.

1735 szept.29. A táblarezet 50 fontosra készitik.

1735 dec.31. Lehet-e a kluki erdőből Zsarnóczára usztatni?

1736 jan.4. Nem lehetne-e vas adalék nélkül olvasztani?

1736 jan.26. A nagybányai módon több ólmot nyertek.

1736 febr.5. Nem lehet a mész és vas adalékot elhagyni.

1736 febr.24. Beszterczebányán több munkás kell az olvasztáshoz.

1736 márc.4. Az usztatást Zsarnóczán be lehet rendezni.
1736 márc.24. Az ólom olvasztás fogyaték 40-60%.
1736 máj.2. Az ☽ kémelésnél 1/2 lat, az ⊙-nál 1/4 lat számba veendő.
1736 okt.10. Az olvasztás költsége Körmöczön.
1736 dec.12. Próbaolvasztás Körmöczön egylatos érczekkel.
1737 jan.5. Ólom olvasztás vassal és vas nélkül.
1737 ápr.7. Mennyit dolgozott fel 1736-ban a körmöczi kohó.
1737 aug.1. Az óhegyi kohó szüneteljen.
1737 dec.14. A magánosok beváltmányai is suly szerint.
1738 febr.19. Heuppel Christian kohóigazgató 1000 ft fizetéssel.
1738 márc.3. Körmöczön leégett a középső kohó.
1738 márc.23. Körmöczön megint 8 olvasztó jár.
1738 ápr.15. Fierer javaslata Grünspan gyártására.
1738 máj.16. A kohómunkások a dohányzási tilalom ellen.
1738 máj.17. Még 2 nyersolvasztót épitenek Körmöczön.
1738 jun.28. A magán olvasztók eredményei is beváltassanak.
1739. Zsarnóczán is kohót épitenek.
1739 márc.11. Edlinger kisérletei a készeléssel.
1739 jun.5. Utasitás a kohógyakornokok számára.
1740 febr.6. Heuppelnek 4000 ft jutalmat adnak.
1740 ápr.11. Különbségek a kémelésnél.
1740 máj.6. A szénfogyasztás meghatároztatik.
1740 jun.24. Meghalt Heuppel kohóigazgató.
1741. A körmöczi kohók eredménye.
1741 márc.11. Zsarnóczán már meginditottak egy olvasztót.
1741 ápr.17. Körmöczön csak a gazdag érczek olvasztásából hetenkint 1000 m. termelés.
1741 jun.1. Körmöczön 15.000 m.☽ volt a készletekben.
1741 aug.2. A kovacs szinporokat olcsóbban lehet Selmeczen feldolgozni.
1742 márc.30. Javaslat, hogy ismét vas adalékkal ol-

vasszanak.

1742 jun.2. A dolgozó olvasztók száma.

1742 aug.15. Mennyi ☽ -öt és ☉ -at birnak a kohók elő-állitani.

1743 ápr.15. A kohó mellett levő városi Schlamm-ot meg-veszi a kincstár.

1743 jun.2. A zsarnóczai kohó eredménye 1742-ben.

1743 jul.11. Az alacsony és magas kemenczék.

1743 aug.17. A készletben 22.430 m.☉☽

1743 dec.1. A kéneskő beváltás ára.

1744 szept.25. Zsarnóczán 10 kemenczét állitanak.

1744 nov.8. Kisérletek vasas és vas nélküli olvasztásra.

1744 dec.5. Körmöczön 31.046 m.☉☽ van a készletekben.

1749 máj.17. A kovacsok beváltása rendeztetik.

1749.jun.4. B.Imhoff jelentése a kohókról.

1749 jul.4. A kovacsok tartalmát 1/2 quintlig meg kell határozni.

2. Kohók. Bányabirósági adatok. 1657-1749 235/

1657 január 12-én megvette Selmecz városa a vihnyei meleg fürdő mellett levő vashámort a hozzá tartozó Ruda nevü vasbányákkal együtt rothenfelsi Roth Sámueltől 500 ft-on, forintját 16 1/2 német garassal és 1 denárral számitva. E hámort Sockh János néhai administrator egészen ujból épitette azt az ő leánya Justina hozta örökség képen férjéhez Roth Samuhoz.

Január 15-én pedig eladta a város ugyanezt a hámort a vasbányákkal együtt Riedtmüller Mátyás, Lanser Gyula, és Pauer János bányapolgároknak, kik egyszersmind a városi vihnyei és szénásfalvi birtokot zálogban birták; az eladási ár hasonlóképen 500 ft-ra határoztatott, de egyszersmind megengedtetett, hogy vevők addig, mig a hámort másnak el nem adják, ott a bormérést gyakorolhassák.

E szerződés 1658 április 6-án jegyeztetett be a bányabirósági jegyzőkönyvbe.

1658 április 6-án Goldfuesz Farkas neveztetett ki hámori irnokká, és feleskedtetett. 236/ 237/

1674 április 7-én jelentette Schnürer Abrahám az alsó Plöscher vasbánya társulat nevében, hogy a vashámor a meleg fürdő alatt már egészen elpusztult, a parasztok az épület fa részeit elhordják, s ennél fogva a társulat a hámort egészen le akarja bontatni, de a jogát fenntartja esetleg ujra felépitéséhez.

1675 január 28-án eladta a Háromkirály társulat a Vichter majorja alatt levő ugynevezett Wagner-féle kohóját Zwittinger János előkelő bányapolgárnak 180 ft-ért.

1676 január 15-én jelentették a királyi tisztek a bányabiróságnál, hogy a brennertárnai érczek olvasztásánál nagy fogyaték mutatkozik, és vizsgálatot kérnek.

1677 szeptember 25-én kért a Siceli társulat egy kohóra való helyet a kozelniki völgyben és megadatott. 238/

1678 január 11-én megemlittetik egy főbejárási jelentés-

ben, hogy a Hirschenstolln-ben termelt vasérczek jók lesznek az uj szklenói kohó számára.

1679 május 6-án rendeli a bányabiró a bélabányai völgyben fekvő kohók irnokainak, és pedig a Szt.háromság altárnai, Háromkirály tárnai, Zwittinger-féle, és az uj kozelniki kohók irnokainak, hogy az administrator rendelete szerint a szén fillért /Kohlpfennig/ ezentul neki átadják, mert ebből kell neki az erdőőröket fizetni.

1680 deczember 5-én éjjel leégett a kozelniki kohó. A tüz a kerékszobában keletkezett, hol a hideg miatt tüzet gyujtottak, mely a vizcsatornán levő szalmát és trágyát meggyujtotta. A kohó a Siceli társulaté volt. 239/

1682 márczius 12-én rendeli a főkamaragróf, hogy Schumpf Károly szénmérő a királyi stadtgrundi kohóban, kire rá bizonyult, hogy hamis feljegyzéseket tett, több szenet rovott fel, mint amennyi beszállittatott, és az ezért járt pénzt a szénfuvarosokkal megosztotta a kincstár kárára, s ennek következtében elitéltetett, hogy Szélaknán egy évig vasban dolgozzon; miután érette többen kegyelmet kértek, annyiban megkegyelmeztetik, hogy a fogságból elbocsáttatik, és lánczai levétetnek; de örök időkre kitiltatik minden kincstári bánya és kohó munkából.

1687 február 1-én panaszolták a revistyei szénégetők, hogy valahányszor a szénmérő távollétében hoznak szenet a roszgrundi kohóhoz, és a sáfár veszi át, mindig 1 garast kell fizetniök egyenkint, ezenkivül a számbavétel alkalmával ismét mindeniktől 1 garas vonatik le, és minden 10-ik ló terhe nem fizettetik azon ürügy alatt, hogy az a császáré.

1688 április 3-án megvette a kincstár a Háromkirály tárnai kohót Roszgrundban 2000 ft-on.

1695-ben feljegyeztetett, hogy a vihnyei vashámorhoz tartozott a Lorberer-féle régi vasbánya: Ruda, továbbá a vasbánya Hinter dem Tschubernik, és a Szt.János tárna nevü vasbánya Vihnyén a fővölgyben, összesen 234 kutatással. Részesek voltak:

Riedmüller Mátyás örökösei	5/16 és [1/16+1/3] résszel
Hellenbach Gottfried János	5/16 és [1/16+1/3] "
Lanser Gyula örökösei	5/16 és [1/16+1/3] "
	16/16

1967 junius 11-én délelőtt, midőn a tisztek a templomban voltak, meggyulladt a hodrusi alsó kohó és teljesen leégett. A tüz a szénpajtában keletkezett. 240/

1700-ban a vihnyei vashámor részesei ugyanazok, mint 1695-ben.

1703 január 13-án eladta Zwittinger Erzsébet asszony a Vichter-féle major mellett fekvő kohóját Dr.Lang von Langenthal Ambrus Jakabnak 120 tallérért.

1727 május 27-én feljegyeztetett, hogy a vihnyei vashámorhoz tartozik: a hámor a vihnyei völgyben, a Lorberer-féle régi Rudabánya, Faitoroska, alsó Plöscher, Hinter Tschubernik vasbánya, Szent János tárna vasbánya és Rudabánya a Drehebach nevü vihnyei erdőben.

Részesek:

báró Hellenbach	10/16 és [2/3+1/16] résszel
Riedmüller Mátyás örökösei	5/16 és [1/3+1/16] "

1732 deczember 17-én bizonyitotta a bélabányai bányabiró, hogy Geramb ur Mihály tárna nevében bejelentette nála, hogy a bélabányai völgyben levő Szt.háromság kohó nekik adományoztatott, s ők azt ujra felépiteni akarják.

1749 február 4-én elbocsáttatott a kincstári szolgálatból Grueber Károly János ércz és szénmérő a kincstári hodrusi kohóban, mert hamis elszámolásokat tett, és a kincstárt 17 ft 15 kr-ral megkárositotta.

XII. PÉNZVERÉS 241/

1. Kivonatos adatjegyzék, 1650-1747

1650 okt.22. Az öntőmühelyben italokra hetenként csak 2 tallért adnak.

1652 máj.13. A pénzverők választják a verőmestert.

1653 febr.17. Megtiltatik a nemes fémek kivitele az országból.

1654 jan.10. A válatásnál minden márka után 1/2 fogyaték engedtetik.

1656 jul.26. Az ezüst beváltási ára 8 tallér, a nyereségben levőknek 8 ft 37 1/2 d.

1657 máj.8. Egy nyomó gép állittatik a tallérok és aranyak veretésére.

1658 okt.25. Megküldik viaszba vésve Lipót király arczképét.

1659 szept.12. A beváltás egész értéke tallérokban fizettetik.

1660 jun.12. A beváltási ár Selmeczen 7 ft 98 denár.

1661 jan.5. A kisebb beváltási ár: 7 ft 97 1/2 d; nagyobb: 11 ft 60 d.

1661 jan.19. A pénzbecsőr mellé ellenőr neveztetik ki.

1661 máj.5. A veretés jövedelme külön számolandó el.

1661 aug.12. A kisebb beváltás ára 9 ft.

1662 febr.10. Utasitás a beszterczebányai kohó számára.

1662 jul.11. Selmecz sok ezüstöt szállit Körmöczre.

1662 aug.10. Arany fillérek 1/2 tallér értékben veretendők.

1665 jun.5. Megszüntetik a 15 és 6 krosok veretését.

1665 jun.10. A kisebb beváltási ár 7 ft 97 1/2 d; a nagyobb: 12 ft.

1666 aug.18. A kisebb beváltási ár 8 ft 37 1/2 d levonás nélkül, a nagyobb: 8 tallér 5% levonással.

1670 febr.21. A lengyel pénz beváltása megtiltatik.

1673 febr.4. Uj váltópénz veretése rendeltetik.

1675. Az 1666-1675-ig pénzitett ☽ és ☉ .
1676 nov.5. A pénzverőknek 100 ft átalány adatik.
1677 ápr.10. 110.000 ft-ot küldenek Bécsbe.
1677 máj.14. A fehéritő viz értékesitése.
1677 okt.7. Az ezüst fuvart 60 katonával kisérik.
1678. Thököly Körmöczön saját nevére veret pénzt.
1680 jun.28. A jó váltópénzek kivitele eltiltatik.
1685 jan.27. Prinz Jakab az aranyakat sajtolja.
1687 máj.15. A főtisztek fizetéseiket dukatokban kapják.
1688 jun.16. Bécsből küldött munkások agyagba öntik az ☽ -öt.
1688 szept.11. Holleisen titkos módja az ☉ válatásra.
1692 febr.5. Tüz volt a pénzverőben, de nem tett nagy kárt.
1692 dec.13. Körmöczön egész, fél és 1/4 birodalmi tallérok verettessenek.
1693 máj.26. A bányavárosi márka sulya.
1693 szept.25. Holleisen ezüstje törékeny és nagy a fogyaték.
1694 jul.14. A pénzek sulyára és ötvözésére szabályok.
1694 jul.26. Panasz Höll Tóbiásra a pénzek finomsága miatt.
1694 szept.6. A 15 krosok és 6 kros veretése megszüntettetik.
1695 febr.21. Rézpénzeket akarnak verni.
1695 márc.3. A forgalomból kivett guldinerek beváltása.
1695 márc.21. Évenkint 300.000 ft szállitmányt kiván az udvari kamara.
1695 dec.20. A körmöczi márka és a bécsi.
1698. A réz ára 30 ft-ról 36 ft-ra emeltetett.
1700 aug.4. Javaslat egy tartalék tőke alakitására.
1700 szept.10. Warou segédei meghagyását kéri.
1701 jan.5. Warou nagyon ügyes, de lusta.
1702 aug.6. Warout kinevezik czimentezőnek.
1703 jun.6. A vörös polturák 6 hét alatt kivonandók a forgalomból.

1703 dec.11. Javasolják, hogy uj rézpénzt verjenek.

1704.jul.23. B.Hellenbach a rudacsokat Besztercezbányán önteti.

1704 aug.7. Intézkedtek Körmöczön, hogy a rézpénz nagyban veressék.

1706 febr.13. Mennyi pénzt vernek egy márkából.

1706 márc.21. 1022 m. réz ment Körmöczre.

1706 jun.21. A polturákat vékonyabbra kell csinálni.

1706 dec.8. Több, mint 9 millió rézpénz verettetett.

1707 dec.16. Már nem vernek több rézpénzt.

1708 dec.12. A pagament bev.ára 20 ft.

1710 máj.29. Warou nagy müvész, tisztelni kell.

1710 jul.6. A 3 kamarának évenként 700.000 ft ellátmány kell.

1716 aug.7. A Warou által berend.gépek jól dolgoznak.

1718. A tallérokat géppel kezdik verni. 78.540 db aranyat vertek Körmöczön.

1719 nov.11. Az aranyak értéke szabályoztatik.

1723 okt.16. A pénzlábak.

1724 ápr.5. Freiseisen Ferenc fő ⊙ beváltó.

1724 ápr.24. Freiseisen György ⊙ válató hamisitott s a klastromba menekült.

1725 febr.24. A sikkasztók elitéltetése.

1725 márc.28. A magas bev.ár 13 rft.

1725 ápr.27. Hetenként 440 márka pénzt csinálnak.

1726. A finom ezüst 16 latos.

1727 febr.1. Utasitás a pénzverésre.

1729. Ezüst bevétel és kiadás Körmöczön.

1730 febr.2. Warou meghal. Fuchs Jeromos lesz helyében.

1732 jun.21. Javaslat, hogy a válatást Körmöczre vigyék.

1733 dec.11. A kisebb bev.ár = 14 ft 14 kr.; a nagyobb 20 ft 10 kr.

1735 dec.21. A válató mühelyt Körmöczre viszik.

1736 márc.3. Az ezüstégetés Selmeczen marad.

1736 szept.10. A válató intézetet a Peverelli házba teszik.

1736 szept.30. Fuchs vésŏ Oroszországba megy.

1737 szept.28. A külföld számára rézpénz-lapkák.

1737 dec.12. Idegen pénzek értékét Körmöcz azonnal kiadja.

1737 dec.20. Ujév után a válatást Körmöczön kell kezdeni.

1737 dec.20. Az aranyválatást Körmöczön rendezik.

1739 máj.6. Hetenként 200 ft félforintos veretendő.

1739 jul.4. Az udvari kamara határoz a bányapolgárok panaszaira. - Az ☽ 1/4 latig, az ⊙ 1/2 denárig kimutattassék.

1739 jul.14. Az ☽ beváltási ára 10 évre 18 ft-ban állapittatik.

1741 jul.3. A primásnak járó pizét 1739 óta 3.88, 3.92.

1742 jul.6. A 17 krosok veretésének költsége.

1742 aug.15. Külföldi pénzek átveretése.

1743 febr.14. 1000 mázsa rézlapkákat kell késziteni.

1743 jun.6. Donner lakatos vizerejü verőgépet talált fel.

1743 jun.26. A veretés haszna.

1744 febr.23. A készletben levő ☽⊙ -at fel kell dolgozni.

1744 máj.4. Az ⊙ pénzverők bére.

1744 jun.30. Körmöczön havi költség 14.000 ft, termelés 97.000 ft.

1744 dec.21. A kényesőből 1/2 m. kell most a Szepességből.

1747 dec.9. Az ☽ beváltási ára 18 ft 8 kr. R.; az ⊙ 74 ducat és 1 rft.

XIII. VASGYÁRAK /kivonatos adatjegyzékek/242/

1. Libetbánya és Pojnik, 1650-1742

1650 máj.20. Szerződés Schröterrel a pojniki vasgyár vasgyár kezelésére.

1650 jul.15. Főbejárás Pojnikon.

1651. jan.4. A kincstár átveszi Pojnikon Schröter részeit.

1651 márc.25. Pojnikon uj hámort állitanak.

1651 szept.23. A pojniki hámor készen, de nincs viz.

1652 jul.30. Sturian pojniki sáfárt kirabolták.

1656 aug.15. Ő Felsége a libeteni és pojniki gyárat felhagyta.

1672 ápr.28. 20 katona megy Pojnikra a törökök ellen.

1678 jan.6. A törökök kirabolták Pojnikot.

1692 okt.7. Olvasztással próbát tettek jó sikerrel.

1692 okt.10. Kropff jelentése a próbaolvasztásról.

1692 okt.19. Kropff a vasérczbányákat megnyitotta.

1693 ápr.9. Szekrény fuvókat épitenek.

1693 ápr.28. Kropff számadása a hozott munkásokról.

1693 aug.9. Kropff Fülöp, libeteni kohóban próbaolvasztás.

1693 okt.4. Meginditja Kropff az olvasztót. Van már viz.

1693 okt.14. Rendezik a Libetbányán a mivelést.

1693 nov.20. A vasgyár eddig még nem jövedelmez.

1694 jan.12. Lanser főpénztáros a vasgyár ellen.

1694 márc.5. A távol fekvő vasbányák munkásait elbocsátják.

1694 máj.21. A hámor is készen van, de még nincs érczkészlet.

1694 aug.14. A liebeteniek megverték az olvasztó mestert.

1694.aug.21. A munkások számát leszállitják.

1694 aug.23. Szén nincs, a gyár szünetel, a munkásokat Urvölgy /veszi át/.

1694 szept.22. Kropff a gyárat bérbe kéri, a tisztek ellene.

1695 máj.31. Kropffnak nem szabad vasat eladni.

1695 jun.20. Kropff 11 db csövet szállit.

1695 okt.5. Panasz, hogy Kropff a vasat eladja.

1696 febr.4. Kropff bérbe kéri a libeteni vasgyárat.

1696 febr.23. Kropff nagyszáju ember, sokat igér, keveset ad.

1696 febr.29. A Körmöczre szállitott csövek rosszak.

1696 máj.2. A gyár 2 évre Kropffnak bérbe adatik.

1696 máj.29. A vasgyár hetenként 15 m vasat készit.

1696 jun.16. A gyárat Kropffnak átadatja az udvari kamara.

1696 nov.6. Utasitás, hogy a gyárat neki átadják.

1696 dec.19. A főkamaragróf Kropffot "Landbetrüger"-nek nevezi.

1698 febr.15. A vasgyár 3 évre Kropffnak bérbe adatott.

1698 máj.3. Sommervogel kéri bérbe a gyárat.

1698 máj.12. A tisztek pártolják, /hogy/ a gyár Sommervogelnek 6 évre bérbe adassék.

1704 okt.16. Az olvasztás Libetbányán nem sikerült.

1705. Rákóczi forradalma alatt golyókat öntöttek.

1705 jul.11. Libetbányán aczélt készitenek.

1706 febr.13. A rossz rhoniczi vasból Libetbányán aczélt készitenek.

1715 nov.7. Libetbányán öntözőművet terveznek.

1715 dec.31. A vasgyár fel van hagyva.

1724. A beszterczebányai polgárok felépittetik Libetbányát.

1726 máj.22. Az uj vasgyári társulat szenet kér. Megadják.

1728 jan.8. Az uj társulatnak elengedik az urbért.

1729 márc.31. Az uj társulat szenet kér. Nem kap.

1729 máj.11. Pojnikon vasgyárat terveznek.

1733 márc.10. A libeteni vasgyárral szerződés 1000 m vasra.

1726 aug.18. A libeteni vasgyár dolgozik, öntvényeket.
1740 máj.12. Mivelni kezdik a rézbányákat.
1740 aug.25. A vasgyárak részesei.
1742 máj.28. A libeteni és pojniki vasgyárak eredményei, 1725-1739.

2. Rhónic, 1650-1745

1650 máj.11. Habermann sáfár a martalóczok ellen.
1650 máj.12. 10 hajdut küldenek védelmükre.
1652 jan.19. Habermannt megöli a felesége.
1652 dec.27. Philipp Bernhard von Prun lett sáfár
1653. 1282 m. vas termeltetik.
1654. 1674 m. vas termeltetik.
1655. 1789 m. vas termeltetik.
1656. 1839 m. vas termeltetik.
1657. 1708 m. vas termeltetik.
1658. 2092 m. vas termeltetik.
1659. 1759 m. vas termeltetik a 2 ft 74 d.
1660. 1706 m. vas termeltetik Schaffler M. alatt.
1661. Schaffler Mátyás rhonitzi sáfár, 1936 m. vas termeltetik.
1662 febr.10. Utasitás a vasgyár kezelő számára.
1618 m. vasat termelnek.
1662 aug.5. Egy szekér szén termelése 1 ft 30 d.
1663. 1763 m. vasat termelnek.
1663 jul.1. Bányajárás.
1664. 1658 m. vasat termelnek.
1665. 1608 m. vasat termelnek.
1666-ban 1435 m. vasat termel à 3 ft 49 d.
1666 máj.27. A vasárak felemeltetnek.
1667 ápr.26. A vas ára Rhonitzon.
1667.jul.1. Bányajárás.
1668 jul.4. Bányajárás.
1672 márc.28. Gallusz vascsöveket rendel. Gallusz panasza: a rhonitzi vas törékeny.
1676 aug.24. Sziléziából a csövek jobbak, mint Lengyelországból.
1676 okt.10. Br. Schellenberg Rhonitzon vas lapokat öntet.
1676 okt.19. Rhonitz nem tud önteni.

1677 ápr.3. A gyár rudvasakat és zuzóvasakat készit.
1678 máj.1. Kuntzl sáfárnak kárpótlásul 1500 ft adatik.
1679. Mayer Dániel sáfár.
1680 okt.1. Wilhelmb Farkas a sáfár. Mayer meghalt.
1687 jan.8. Főbejárás.
1688 jan.26. Főbejárás, miért nincs jövedelem? Rossz kezelés.
1688 márc.17. Wilhelmbet megdorgálják.
1688 okt.18. A helybeli bánya uj térképe.
1689 márc.18. A főkamaragróf meginti a sáfárt.
1695 jun.18. A vas ára 4 ft.
1699 jun.23. Weidner Ferdinánd lesz a sáfár.
1702 febr.28. Bejárás Rhonitzon.
1703 jan.30. Bejárás.
1703 jan.31. Bejárás Hruskován és Palenitzen.
1704 aug.1. Golyókat rendeltek, de nem tudják önteni.
1705 febr.21. A rhonitzi sáfár felügyeljen Tiszolczra is.
1706 febr.19. Rhonitzon a bányák jól állanak.
1707 okt.17. Weidner panasza, hogy a rézpénzt nem akarják.
1716 aug.7. A Caraffa-féle bizottság a rhoniczi gyárat fenntartja.
1718 febr.26. Nagy viz tört be a helybeli bányába.
1719 nov.21. A szivattyuk jól müködnek.
1720 ápr.25. Weydner meghalt. Feistenthaller lett a sáfár.
1721 jan.9. Bányabejárás.
1721 okt.16. A Lasny polok völgyben régi müvelést találtak.
1723 aug.4. A helybeli bányához vizemelőt terveznek.
1723 nov.3. Az aknát mélyitik.
1723 dec.31. A termelés eredményei; veszteség.
1724 febr.11. Főbejárás Rhonitzon.
1724 ápr.10. Az urburát a vastól is kell fizetni.
1724 dec.22. Az akna lyukasztott az altáróval.

1724 dec.23. Rhonitzi fizetések és bérek.
1725 aug.9. Az altáró alatt 16-ik ölben rakodó.
1725 dec.29. A termelés eredménye: veszteség.
1726 jan.7. Főbejárás. A szivattyukat lovakkal hajtják.
1726 jul.8. A beható vágat a mély szinten lyukasztott az érczczel.
1726 dec.3. Nagy a veszteség.
1727 szept.20. A kovacs a mély szinten magától meggyuladt.
1727 dec.3. 33 lóval emelik a vizet. Nagy a veszteség.
1728 jun.9. Most nem dolgoznak a mélységben.
1728 jun.12. A vizemelést vizerővel tervezik.
1728 dec.23. A vizemelés havonkint 265 ft-ba kerül. A mivelés eredménye nagy veszteség.
1729 máj.9. A vizhuzást megszüntetik. Ércz van 3-4 évre. A mivelés eredménye nyereség.
1729 dec.24. A gyár állapota és a kezelés.
1730 jan.9. A beszterczebányai tisztek is a felhagyás mellett.
1730 febr.23. A főhivatal nem hagyja hegyben a felhagyást.
1730 jun.9. Még van ércz a tavaszig készletben.
1730 nov.17. Az udvari kamara jóváhagyja a felhagyást.
1732 febr.14. A sáfár Beszterczebányára átköltözik.
1732 jun.26. Kisérletek szirki érczczel jól sikerülnek.
1733 máj.9. Furtini bérbe kéri Rhonitzot.
1734 febr.18. Fellner erdőmester bérbe kéri Rhonitzot.
1734 máj.19. Nem javasolják, hogy tiszolczi vasat készeljenek.
1735 jun.14. Vogel János ideiglenes sáfár.
1735 jul.12. Szirki érczekből zuzóvasakat készitenek.
1735 aug.4. Az udvari kamara jóváhagyta a vizkerék felállitását.
1735 aug.10. A rhonitzi tiszt és altisztek.
1736 máj.8. Az aknában a viz már le van huzva.
1736 okt.4. Hruskovai érczekből jó vasat készitenek.

1736 dec.6. Kisérlet helybeli vasérczekkel. - A mivelés eredménye: felesleg.

1737 jan.25. Főbejárás a helybeli bányáknál.

1737 ápr.30. Amhof jelentése a helybeli bányákról.

1737 máj.1. Deadda és Amhof térképeket készitenek.

1737 jun.11. Werner pilai olv.mester olvasztót akar épiteni.

1737 jun.27. Schmitshausen a sáfár segédje.

1737 aug.2. Főbejárás. Rhonitzon magasolvasztót épitenek.

1737 szept.23. Sok vizet kaptak a bányába.

1737 dec.20. Fritz Jánost a pernsteini gyárba küldik tanulni.

1737 márc.26. Épitik a nagyolvasztót.

1737 jun.18. A mértékeket az urvölgyiekkel egyenlőkké tették.

1738 okt.25. Jelentés a bányákról.

1739 febr.4. Waltert felfüggesztették pénzhiánya miatt.

1739 febr.24. A nagyolvasztót az udv.kamara helyben hagyta.

1739 febr.28. Fierer sáfár és Poloni ellenőr.

1739 dec.1. Főbejárás. Vasfelhasználás 1736-1739-ig.

1740 febr.20. Mibe került a nagyolvasztó és a készlő.

1740 máj.30. A mivelés eredménye 1735-1739-ig.

1740 jun.10. Tanácskozások Hruschkován.

1740 jun.27. A nagyolvasztót jun.21-én meginditották. Jól megy.

1740 jul.11. A nagyolvasztó hetenként 90 m. vasat ád.

1740 jul.20. Zehrenbach völgyből uj táró Hruskova alá.

1740 szept.5. Nitzel János szegkovácsot küldik Rhonitzba.

1740 szept.28. 61 vágó Tirolból érkezik Rhonitzra.

1740 nov.7. A tiroliak csak német lányokkal házasodnak.

1741 febr.24. Jelentés a bányákról.

1741 febr.28. A tiroliak sok bajt okoznak.

1741 ápr.4. Főbejárás. Az aknát lejjebb mélyitik. - A mivelés eredménye: veszteség.

1742 jun.9. Fritz panaszkodik a tiroli munkásokra.

1742 jun.10. A rhonicziak papot kérnek, már 400-an vannak.

1742 jun.16. Főbejárás.

1742 jun.19. Rhonitzon kápolnát épitenek kőből.

1742 jul.12. 2-ik nagyolvasztót terveznek.

1742 jul.17. Emeletes hivatalház és kápolna terve.

1742 jul.29. Rhonitzon bombákat rendelnek meg.

1743 márc.25. A golyók öntése nehezen megy.

1743 jun.12. Meginditották a 2. nagyolvasztót.

1743 jun.14. A tisztek viszányát egymáshoz rendezik.

1743 jul.4. Nagy eső elvitte a régi olvasztó vizvezetékét.

1743 dec.6. Az aknát lemélyitették 8 öllel. Az olvasztók dolgoznak.

1744 jan.18. A zehrenbachi tárót megszüntették. - A rhonitzi vasgyár eredményei 1735-1743-ig.

1745 jun.9. A hadiszerek gyártásának költségei.

3. Tiszolc és más üzemek, 1675-1744

1675 okt.17. Próba brzeznicskai érczekkel, jó vasat kaptak.

1677 jul.15. Javaslat a breznicskai bányák ujra nyitására.

1678 febr.5. Főbejárás.

1678 márc.26. Megengedi az udvari kamara, hogy a breznicskai bányákat megnyissák.

1678 okt.26. Breznicskán Pollmeyer a sáfár, hütelen.

1679 ápr.7. Panasz, hogy a breznicskai zuzóvasak rosszak.

1686 jul.30. A breznicskai vasgyár nem jövedelmez.

1687 junius 17. Főbejárás Breznicskán.

1687 nov.12. Főbejárás Breznicskán. A mivelés elhagyását javasolják.

1687 nov.24. A mivelés vesztesége.

1698 ápr.30. Megalapitják a tiszolczi vasgyárat.

1698 jun.4. Sommervogel Medzibrodon hámort épit.

1699 nov.19. Beszterczebánya felajánlja Tiszolcz 1/4 részét a kincstárnak. Tiszolczon termeltek 900 m. vasat.

1700 jul.10. Beszterczebánya felajánlja Tiszolcz 1/4 részét a kincstárnak.

1700 aug.15. Főbejárás Tiszolczon.

1700 szept.2. Javaslat a tiszolczi gyár 1/4 részének átvételére.

1701 jan.19. Jelentés a Hadrian pusztán levő vasérczekről.

1701 febr.9. Az udvari kamara jóváhagyta Tiszolcz 1/4 átvételét.

1701 dec.20. Stempel járadékát Tiszolczon megvették.

1701 dec.23. Freudenthalból öntőmestert kérnek.

1702 márc.2. A jarabai vasbánya bejárása.

1703 jan.31. Bejárás Jarabán.

1705 máj.9. Tiszolczon olvasztót állitanak öntésre.

1705 okt.16. Rákóczi megvette Tiszolczot Besztercze-bányától.

1706 jan.5. B.Hellenbach Delpinit kinevezi tiszolczi sáfárnak.

1706 jan.23. Maschnai bányajárás.

1706 jan.23. Egy olvasztót öntésre Tiszolczon.

1706 ápr.20. Rákóczi megvette Tiszolcz falut.

1706 máj.3. Tiszolczon bombákat öntenek.

1706 máj.5. Tiszolcz a beszterczebányai kamara igazgatása alatt marad.

1708 márc.26. Medzibrodon van egy vashámor.

1713 ápr.2. Tiszolczról zuzó vasakat küldenek.

1713 máj.15. Birtokvétel Tiszolczon.

1714 dec.12. A freudenthali vasgyár a vas árát sürgeti

1720 jun.15. Furtini a tiszolczi sáfár.

1721 febr.2. Furtini javaslatai.

1722 ápr.12. Az udvari kamara Tiszolczon a földbirtokot akarja.

1722 ápr.13. Erdélyben, Sebeshelyen öntött vasat gyártanak.

1724 febr.7. Főbejárás Tiszolczon.

1727 okt.4. A sáfár Szirken ver olcsó és jó vasérczet.

1728 jun.12. Jelentés a helybeli és szirki bányákról.

1729 ápr.4. A vasbánya Pilán.

1729 jun.2. Gr.Balassa Zsarnóczán vasgyárat akar épiteni.

1729 okt.10. Szirken szép, vastag vasérczet kaptak.

1730 jan.14. A szirki bányák állapota.

1730 jan.17. A jarabai hámor jó vasat készit.

1730 dec.17. A Polnisch vasgyár fát kér a kincstártól.

1731 febr.23. Furtini jelenti, hogy Tiszolczon még 2 olvasztó.

1732 márc.22. A pilai vasgyárban jó göröndcsapok készülnek.

1732 jun.11. Tiszolcz zuzóvasakat készit Nagybányára.

1735 jan.15. Főbejárás Szirken.

1735 febr.14. Főbejárás a tiszolczi helybeli bányáknál.

1735 jun.7. A tiszolczi olvasztókat ujra épitik.
1737 jan.21. A Polnisch vasgyár termelése 1730-1736-ig.
1737 jan.22. Főbejárás Szirken.
1737 jan.23. Főbejárás Tiszolczon a helybeli bányáknál.
1737 ápr.30. Amhof jelentése a tiszolczi bányákról.
1737 jul.24. A tiszolczi sáfári hiv. szervezete.
1737 aug.2. Tiszolczon csak rudvasat készitenek.
1737 okt.27. A Polnisch gyár fát kér.
1739. A tiszolczi gyár termelése: felesleg.
1741 jun.16. A pilai vasgyár fát kér. Nem kap.
1741 nov.3. A pilai vasgyárat adósság miatt bepanaszolják.
1742 jun.16. A tiszolczi vasgyár 1736-1738-ban felesleggel termelt.
1743 dec.31. A munka eredménye: felesleg Tiszolczon.
1744 jan.14. A tiszolczi helybeli bányák szünetelnek.
1744 aug.9. A breznicskai vasérczek jók az olvasztáshoz.
1744 dec.5. Fierer tiszolczi sáfár a gyár emelésére jav. -
A tiszolczi vasgyár eredményei 1739-1743-ig.

XIV. ERDŐKEZELÉS

1. Bányaigazgatósági adatok, 1652-1746

1. 1652 január 19-én jelentik a beszterczebányai tisztek a főkamaragrófnak, hogy a legujabb időben, 1650- és 1651-ben, mióta a zólyomi uradalom Eszterházy Pálnénak adatott, és ott Ebeczky a jószág kezelője, az erdők, melyek a beszterczebányai kohóhoz legközelebb feküsznek, egészen kivágattatnak, igy "unter den Genbaidt" Körmöcz felé a "schiroki woda" nevü szép fekete fenyő erdőt levágták, és a királyi erdőkerülőt, ki nekik ezt meg akarta tiltani, elkergették.

2. Nem messze ettől, a tó körül egy hasonló szép erdőt vágtak ki és zsindelyt és tüzi fát csináltak belőle.

3. Ettől nem messzire, a higanybánya körül is egy nagyon szép erdőt vágtak ki, melyet a királyi hivatal a fák szépsége miatt már régóta tartogatott olyan esetekre, hogy ha különösen szép és erős épitőfára lesz szükség, 1607-ben pedig az itt volt királyi bizottság csak azért tiltotta meg itt egy vasbánya mivelését, hogy ezt az erdőt kimélje. Most pedig a walachauiak és királyfalviak Ebeczky János parancsára mind ezt összevágták, és részint mint zsindelyt, részint mint tüzifát eladták a városiaknak és parasztoknak.

4. A bodiniak is a határokban fekvő erdőkből több 1000 szálfát levágtak, és a pálinkafőzőknek mint tüzifát eladták, vagy pedig mint szálfát leszállitották a Garamhoz, és letutajozták a törökökhöz.

5. A sielniczei határ mellett volt egy gyönyörü fiatal tölgyerdő, ezt is letarolták a badiniak ugy, hogy most a vidéken alig lehet épiteni való tölgyfát találni.

Mindezek az erdőpusztitások azóta történtek, hogy Eszterházyné a zólyomi uradalom birtokosa és Ebeczky János ott az ő gondnoka.

1659 augusztus 14-én rendeli báró Chaos főkamaragróf, hogy Markus János gondnoksegéd, Prunn Fülöp Bernát kohó-

tiszt, és Fischer Mihály erdőmester az urvölgyi, óhegyi, tajovai, mosztenicziz, rhonitzi és a felső favágó telepeket megvizsgálják, és ott az erdőirtást minden szükséges eszközökkel meggátolják, különösen megtiltsák, hogy a favágók ne tartsanak sok marhát, és az erdőterületet ki ne irtsák a végre, hogy ott legelőket készitsenek marháik számára.

1660 szeptember 18-án elrendelte báró Chaos főkamaragróf, hogy Prunn Bernhard Fülöp a megyétől kikérendő szakértőkkel járják be az erdőket és becsüljék meg az azokban tett károkat. A biztosok eljárván, részletesen kimutatják, hogy:

a breznóbányaiak	által	okozott	károk	tesznek	6.007	ft	10 xr
a polonkaiak	"	"	"	"	1.460	"	- "
a palatinus emberei	"	"	"	"	3.240	"	- "
a Listiusné	"	"	"	"	5.418	"	- "
a walaszkaiak	"	"	"	"	240	"	- "
a lopey-iak	"	"	"	"	10	"	- "
a predainiak	"	"	"	"	335	"	- "
a brusznaiak	"	"	"	"	1.440	"	- "
a felső lehotaiak	"	"	"	"	395	"	60 "
az alsó lehotaiak	"	"	"	"	75	"	- "
a jessenaiak	"	"	"	"	440	"	- "
a szentandrásiak	"	"	"	"	258	"	- "
a mezibrodiak	"	"	"	"	161	"	- "
a rostokaiak	"	"	"	"	400	"	- "
a hödliek	"	"	"	"	452	"	60 "
a lutsetiniak	"	"	"	"	198	"	- "
a podkonitziak	"	"	"	"	900	"	- "
a pojinikiak	"	"	"	"	790	"	- "
a Benitzky Tamás emberei	"	"	"	"	500	"	- "
a libetbányaiak által	"	"	"		90	"	- "
összesen					22.810	"	30 "

1661 november 29-én kiegyezkedett a kamara Breznóbánya városával, és kötelezte magát Breznóbánya, hogy az erdőkben okozott károkért 1800 magyar forintot fog az év végéig le-

fizetni. Ha ezentul kárt csinálnának, minden egyes esetért 500 ft büntetést fizetnek. A város használatára a kamara külön erdőrészt jelöljön ki minden évben. A fürészmalmokban a város szükségleteire szabad deszkát késziteni, de egyébiránt csak a kamarának szükséges deszkákat készithetik.

1662 január végén ismét sok erdőkárositást jelentettek fel a kerülők.

1662 február 10-én utasitás adatik az erdőmester kezelésére nézve.

1663 május 6-án meginti Wesselényi nádor a kamarai tiszteket, hogy Breznóbánya szabadalmait meg ne sértsék, mert Breznóbányának mint királyi városnak az a szabadalma van, hogy polgárai csak saját hatósága által itélhetők el; ennél fogva ha a kamarának ellenök panasza van, azt a város tanácsánál adja be, és várja meg a tanács 243/s ne hozza rájuk a megye executióját, valamint a marhákat is, ha tilosban találtatnak, csak a tanácsnak adja át. A nádor most két okból köteles a város szabadalmait megvédeni, 1. mint a törvények őre, 2. mint breznóbányai polgár.

1663 és 1664-ben a praefectus igen szigoruan ügyeltetett az erdőkárokra. Urvölgyön még azért is vizsgálatot tartottak, mert valami fiatal emberek bevágták nevüket a fa kérgébe.

1664 október 19-én megujittatott a Taxner Daniel, Taxner Jeremiás és Posch Mátyással már 6 év óta fennálló és 1665 április elsején lejáró fakezelési szerződés ujabb 3 évre 1668 április 1-ig. E szerint kötelesek vállalkozók évenkint 1400 bogsa vagyis 14.000 stabel hasábfát termelni a nekik kijelölt erdőrészekben, és Beszterczebányára leusztatni saját költségükön, valamint az ehez szükséges minden eszközöket, csusztatókat, pataktisztitást sat. saját költségükön megtétetni.

2. Ők kapnak ezért összesen 12.000 ft-ot, és még 500 ft-ot, mindezt kisebb részletekben ugy, hogy az egész csak akkor legyen kifizetve, ha kötelességüket teljesitették.

3. Vállalkozók kötelesek megakadályozni a rájuk bizott

erdőkben minden pusztitást és megkárositást, s ha ezt nem teszik, rajtok fog a kár megvétetni.

4. Vállalkozók egymásért felelősök.

1665 május 5-én megujitja Schultz praefectus a tilalmat, hogy fa illetményét nem szabad eladni, ha pedig valaki fel nem használja, hagyja benn a maradványt a kamaránál 1 ft 80 denár ár fizetésért ölenként /per stabl/.

1665 augusztus 11-én egy bizottság, mely a lipcsei uradalomban tett erdőkárokat felvette, miután a pénzbüntetésekkel az erdők megkárositását megakadályozni nem lehet, fejvesztéssel fenyegeti azokat, kik a tilalmas erdőkben fát vágni merészelnek.

1665 szeptember 12-én megtiltja a praefectus, hogy Rhonitzon és a favágó telepeken egy munkás 2 tehénnél többet tartson, akinek több van, el kell tőle venni, és az ő javára eladni. Földet mivelni, buzát, zabot, árpát termelni 244/ zöldséges kertet szabad tartani. A 244/ csak otthon szabad tartani, a munkásoknak egyet, a tiszteknek többet is.

1668 január 15-én megujittatott a fakezelő mesterekkel Taxner Daniel, Taxner Jeremiás, és Posch Mátyással 3 évre a fakezelési szerződés 1671 április elsejéig.

1668 junius 19-én panaszolják a beszterczebányai tisztek a főkamaragrófnak, hogy a lipcsi uradalomban az erdő pusztitások annyira napirenden vannak, hogy amiatt nincs nyugtok, az özvegy nádorné pedig az erdő károkat soha sem hajtja be az alattvalóitól, s azok a tiszteket csak kinevetik. A megye sem pártolja a kamarát, és a tiszteket az erdőpusztitás megakadályozása miatt még meg akarja büntetni. A törökök is minden nap merészebbek lesznek, és már a város mellett is megfordultak; kérik, hogy az igért 100 muskétást küldje el, vagy engedje meg, hogy hajdukat tartassanak a müvek védelmére.

1668 szeptember 24-től kezdve 27 napig erdőbejárást tartottak a kincstári, megyei és lipcsi tisztek és erdőőrök, és megbecsülték az erdő károkat; és pedig:

a selleczi határban	18 ft - d
a priehodi "	35 " 80 "
a podkonitzi "	49 " 60 "
a hödli "	42 " - "
a lutsatini "	32 " - "
a medzibrodi "	38 " - "
a bukowetzi "	240 " - "
a jessenai "	161 " - "
a felső lehotai "	168 " - "
a walaszkai "	1.237 " 40 "
a lopeji "	32 " 20 "
a predajnai "	120 " - "
a brussnoi "	140 " - "
a pojniki "	210 " 80 "
a breznóbányai "	162 " 50 "
a benyusi "	762 " 70 "
	3.450 ft - d

1674 márczius 7-én egyezség jött létre Breznóbánya városa és a beszterczebányai kamara közt, mely szerint:

1. A város azon 600 tallér kárpótlási összeget, melynek fizetését már 1661 novemberben megigérte, de eddig nem teljesitette, törleszti évenkint 200 ft-tal, mindig Szt.Mihály napján 245/

2. Megtiltassék a breznóbányaiaknak, hogy az erdőkben kárt ne csináljanak, ha pedig kárt tettek, az közösen megbecsültessék és a kárpótlás fele Breznóbánya városát illesse.

3. Ha pedig a breznóbányai biró a bejelentett kárttevőket megbüntetni nem akarná, vagy a dolog elintézését halogatná, 100 ft büntetést fizessen.

4. A nagyobb patakokba dőlő völgyekbe az erdő használata a kincstárnak tartatik fenn, a kisebbekben nyiló völgyek pedig a városiaknak fognak átadatni használat végett.

5. A fürészmalmok és zsindelymühelyek csak a kamara beleegyezésével állittassanak fel.

6. A szállások meghagyatnak, de az erdőőrök vigyázni kötelesek, hogy a közel fekvő erdőkben kár ne történjék.

7. A város is tartson 2 esküdt erdőőrt, kik az erdőkre felügyeljenek egyetértve a kamarával.

8. A városnak megtiltatik, hogy a kamara beleegyezése nélkül favágókat vagy favágó mestereket a polgárok közé felvehessen.

1677 junius 14-én folyamodnak a selmeczi főtisztek az administratorhoz, hogy miután a Selmecz körül fekvő erdők már nagyon letaroltattak, és a kohászatot veszedelem fenyegeti, hogy tüzelék szükségletét fedezni nem tudja, intézkedjék az administrator, és eszközölje ki, hogy a saskői uradalom, melyhez terjedelmes erdők tartoznak, a kincstár kezelésébe átvétessék, vagy pedig Szenicznél a Garamon egy hid állittassék fel és oda egy kohó épittessék, melynek tüzelését azután a klaki erdőkből lehetne fedezni.

1680 junius 12-én rendeli Vichter von Grueb administrator, hogy a selmeczvidéki erdők megvizsgálására minél előbb erdőbejárás tartassék, melyhez a várostól, bányapolgároktól, falvaktól, kincstári uradalmaktól és a tisztek közül képviselők rendelendők.

1688 május 25-én utasitja a beszterczebányai praefectus a főkamaragróf rendeletéből Wyhrl Henrik radvaneczi udvarbirót, hogy miután eltiltatott a közel levő erdőkből a parasztok és polgárok számára való favágás, az udvarbiró azt a fát, ami Beszterczebányára behozatik, lefoglaltatva a kamaraudvarba szállittassa. Az érték harmad részének fele a lefoglalóé, fele pedig az udvarbiróé lészen.

1690 február 27-én biztositja Vichter von Grueb főkamaragróf Körmöcz városát, hogy miután Ő Felsége a király már 1681-ben elhatározta, hogy a Körmöcz körül fekvő erdőségek a bányászatra való tekintettel, valamint a város polgárai érdekében is helyesen kezeltessenek, minden erdőpusztitás megakadályoztassék; e végre az erdőkezelés a bányabiróra bizatik ugy, mint más bányavárosokban, és a kincstár saját költségein egy esküdt erdészt és 6 kerülőt fog tartani, a

város pedig egy erdészt, és csak a bányabiró utalványára szabad valakinek az erdőből fát adni. A bányabiró mellé, ki egyszersmind a város tanácsnoka, a két kincstári assessoron kivül a város is nevez ki két assessort, kik minden tanácskozásban jelen legyenek, hogy lássák, vajjon olyas valami határoztatik-e, ami a város érdekeit sértené? A város a két ülnöki állomásra Freiszeisen Christián Kristófot és Stainkübl Jánost jelölte ki. A főkamaragróf biztositsa a várost, hogy a kezelés ilyen módja által az ő szabadalmaik meg nem fognak sértetni, sem területök kisebbitést nem szenved, az egész csak a városnak és a bányászatnak fog hasznára válni, az által, hogy az erdők kiméltetni és mindég jó állapotban lenni fognak.

1691 junius 17-én rendeli az udvari kamara, hogy a soóvári fausztatás berendezése, vizgyüjtők és usztató csatornák készitése végett a beszterczebányai gereblye mester egy legénnyel Soóvárra küldessék.

1699 szeptember 12-én jelenti az administrator az udvari kamarának, hogy a selmeczi erdők állapotáról és hiányai orvoslásának módjairól a 246/ és saskői udvarbirótól és a selmeczi bányabirótól, ki régi idők óta a selmeczi erdők gondnoka, bekérte véleményüket, és e tárgyban a következő felterjesztést teszi:

1. Midőn a törökök még Érsekujvárt birták, és a vidék, Selmeczet kivéve, meghódolt, igen veszedelmes volt az erdőkre felügyelni, és meg kellett engedni, hogy a parasztok azokban kedvök szerint vághassanak, és szenelhessenek, különben a bányák és kohók mivelése fennakadt volna.

2. Ezek a 7-8 mérföldnyire terjedő erdőségek azért is kezeltettek hiányosan, mert a felügyeletre nagyon kevés erdőkerülő tartatik, és ezek is a bányabiró másféle rendeleteinek teljesitésére alkalmaztatnak, különösen ők idézik be és kisérik a feleket a bányabiró törvényszéke elé.

3. Selmecz közelében kivágatnak az erdők, hogy a veszteséggel dolgozó bányák ne terheltessenek nagy fuvar költséggel.

4. Mióta a törököktől a vidék megszabadult, nemcsak Selmecz városa, hanem a többi falvak is nagyon gyarapodtak, annyira, hogy ahol azelőtt 20 ház volt, most kétszer-háromszor annyi van, és hogy megélhessen, az erdőt szántóföldé átalakitják.

5. A megélhetésük könnyitése és a nagy adó és más szolgálmányok teljesithetése végett megengedtetett nekik, hogy juhokat és kecskéket tarthassanak.

6. Vihnyén, mely a városé és Dr. Hellenbachnál van elzálogositva, sok fiatal tölgyfa elpusztittatik keritésekre.

7. A kezelés azért is rendetlen volt, mert az egyes hivatalnokok egymással ellenkeztek, és nem törekedtek a közjó előmozditására.

Hogy mindezeket a hiányokat orvosolni, és az erdők rendes kezelését meginditani lehessen, szükséges mindenekelőtt egy főbejárást tartani, amilyen már régóta nem volt, ez alkalommal a rendetlenségeket megszüntetni és a kihágásokat megbüntetni, a foglalásokat és erdőpusztitásokat pedig megtiltani lehetne, valamint a juhok és kecskék tartását is megszüntetni kellene.

Ez alkalommal rendbe lehetne hozni a határokat is, melyek miatt egyes községek között veszedelmes ellenségeskedések vannak; ki kellene ujra hirdetni az 1650-ben kiadott császári erdőrendet; a meglevő erdőkerülőkön kivül még 3-4 erdőkerülőt kellene alkalmazni, és mert a bányabiró az ő bányászati teendőivel elegendőképen el van foglalva, az erdők kezelésére egy erdőmestert kellene kinevezni, ki az erdőket folytonosan bejárhatná, a vágásokat kijelölné, és az erdők megkárositását megakadályozná s megbüntetné. Ha ez a kincstárnak évenkint 3-400 ft-jába kerülne is, bőven pótolná e költséget az erdők ujabbi felvirulása. Expectansokat is lehetne az erdőmester mellé alkalmazni.

Ilyen intézkedések nélkül nemsokára elpusztulnak az erdők, mert azon kivül, ami a vidék lakosainak tüzelés és épitőfa szükségletét fedezi, a selmeczi bányákhoz 1000 fuvar fa szükséges, a kohókhoz pedig hetenkint 6000 kosár szén

kell, az ezüstégetés és aranyválatás is, valamint a kamaraház, hivatalok és a jezsuiták tüzifa szükséglete is sok fát emészt.

1716 augusztus 7-én /104 sz./ udv. kamarai rendelet a gróf Caraffa-féle bizottság jelentésére: az erdők felügyeletét a bányabiróság gyakorolja 247/

1720 január 16-án /11 sz./ rendeli Aigner János selmeczi főpénztáros és a selmeczi és körmöczi kamara direktora, hogy a kecskék tartása minden községben eltiltassék, és a 14 nap mulva található kecskék elkoboztassanak.

1725 junius 20-án bepanaszolja Freiszeisen Zsigmond körmöczi királyi erdész a körmöczi bányabirót Zweig-ot, hogy nem gondoskodik az erdőkről, mindenkinek ad engedelmet a favágásra, még máshová való földbirtokosoknak is, elnézi, hogy a városi hatóság is osztogat favágatásra engedélyt, és azt hirdeti, hogy az erdő a városé, és abban nem intézkedhetik a bányabiró.

1729 április 15-én folyamodik Leopold Andreas Fritz von Friedenlieb bányapolgár a főkamaragrófhoz, panaszolván, hogy a bányabiróság megtiltotta neki egy erdő használatát, mely az ő majorjához tartozik, és mindég a major birtokosai által használtatott. A major régente Vichter birtoka volt, ő pedig anyjától vette azt át. Kéri a főkamaragrófot, hogy őt saját birtokának használatában megvédje.

Ezt a folyamodványt nyilatkozat végett áttette a főkamaragróf a bányabirósághoz, mely azt válaszolta reá, hogy az erdők a bányászat számára vannak fenntartva, és a város sem vágathat az ő saját erdeiből, tehát annál kevésbé lehet erre joga egy polgárnak, hacsak külön privilegiumot nem mutathat.

1731 augusztus 10-én panaszolják a beszterczebányai főtisztek, hogy gróf Eszterházy Antal, a zólyomi és dobronyivai uradalmak birtokosa a Beszterczebányához közel fekvő u.n. Királyerdőben egy üveghutát akar fölállitani. Miután ezek az erdők a bányászat számára vannak fenntartva, kérik a főkamaragrófot, hogy az üveghuta felépitését megakadályozza.

4. Mióta a törököktől a vidék megszabadult, nemcsak Selmecz városa, hanem a többi falvak is nagyon gyarapodtak, annyira, hogy ahol azelőtt 20 ház volt, most kétszer-háromszor annyi van, és hogy megélhessen, az erdőt szántóföldé átalakitják.

5. A megélhetésük könnyitése és a nagy adó és más szolgálmányok teljesithetése végett megengedtetett nekik, hogy juhokat és kecskéket tarthassanak.

6. Vihnyén, mely a városé és Dr. Hellenbachnál van elzálogositva, sok fiatal tölgyfa elpusztittatik keritésekre.

7. A kezelés azért is rendetlen volt, mert az egyes hivatalnokok egymással ellenkeztek, és nem törekedtek a közjó előmozditására.

Hogy mindezeket a hiányokat orvosolni, és az erdők rendes kezelését meginditani lehessen, szükséges mindenekelőtt egy főbejárást tartani, amilyen már régóta nem volt, ez alkalommal a rendetlenségeket megszüntetni és a kihágásokat megbüntetni, a foglalásokat és erdőpusztitásokat pedig megtiltani lehetne, valamint a juhok és kecskék tartását is megszüntetni kellene.

Ez alkalommal rendbe lehetne hozni a határokat is, melyek miatt egyes községek között veszedelmes ellenségeskedések vannak; ki kellene ujra hirdetni az 1650-ben kiadott császári erdőrendet; a meglevő erdőkerülőkön kivül még 3-4 erdőkerülőt kellene alkalmazni, és mert a bányabiró az ő bányászati teendőivel elegendőképen el van foglalva, az erdők kezelésére egy erdőmestert kellene kinevezni, ki az erdőket folytonosan bejárhatná, a vágásokat kijelölné, és az erdők megkárositását megakadályozná s megbüntetné. Ha ez a kincstárnak évenkint 3-400 ft-jába kerülne is, bőven pótolná e költséget az erdők ujabbi felvirulása. Expectansokat is lehetne az erdőmester mellé alkalmazni.

Ilyen intézkedések nélkül nemsokára elpusztulnak az erdők, mert azon kivül, ami a vidék lakosainak tüzelés és épitőfa szükségletét fedezi, a selmeczi bányákhoz 1000 fuvar fa szükséges, a kohókhoz pedig hetenkint 6000 kosár szén

kell, az ezüstégetés és aranyválatás is, valamint a kamaraház, hivatalok és a jezsuiták tüzifa szükséglete is sok fát emészt.

1716 augusztus 7-én /104 sz./ udv. kamarai rendelet a gróf Caraffa-féle bizottság jelentésére: az erdők felügyeletét a bányabiróság gyakorolja 247/

1720 január 16-án /11 sz./ rendeli Aigner János selmeczi főpénztáros és a selmeczi és körmöczi kamara direktora, hogy a kecskék tartása minden községben eltiltassék, és a 14 nap mulva található kecskék elkoboztassanak.

1725 junius 20-án bepanaszolja Freiszeisen Zsigmond körmöczi királyi erdész a körmöczi bányabirót Zweig-ot, hogy nem gondoskodik az erdőkről, mindenkinek ad engedelmet a favágásra, még máshová való földbirtokosoknak is, elnézi, hogy a városi hatóság is osztogat favágatásra engedélyt, és azt hirdeti, hogy az erdő a városé, és abban nem intézkedhetik a bányabiró.

1729 április 15-én folyamodik Leopold Andreas Fritz von Friedenlieb bányapolgár a főkamaragrófhoz, panaszolván, hogy a bányabiróság megtiltotta neki egy erdő használatát, mely az ő majorjához tartozik, és mindég a major birtokosai által használtatott. A major régente Vichter birtoka volt, ő pedig anyjától vette azt át. Kéri a főkamaragrófot, hogy őt saját birtokának használatában megvédje.

Ezt a folyamodványt nyilatkozat végett áttette a főkamaragróf a bányabirósághoz, mely azt válaszolta reá, hogy az erdők a bányászat számára vannak fenntartva, és a város sem vágathat az ő saját erdeiből, tehát annál kevésbé lehet erre joga egy polgárnak, hacsak külön privilegiumot nem mutathat.

1731 augusztus 10-én panaszolják a beszterczebányai főtisztek, hogy gróf Eszterházy Antal, a zólyomi és dobronyivai uradalmak birtokosa a Beszterczebányához közel fekvő u.n. Királyerdőben egy üveghutát akar fölállitani. Miután ezek az erdők a bányászat számára vannak fenntartva, kérik a főkamaragrófot, hogy az üveghuta felépitését megakadályozza.

1731 deczember 12-én jelenti a körmöczi bányabiró és erdőmester Dominik Ignácz Zweig von Ungnadt, hogy november 17-én a szélvész a körmöczi hegyeken levő erdőkben rendkivüli károkat okozott, a körmöczi oldalon a Schlüsselgrundban 3000 darab fekszik kitörve, a Kesselwald egészen le van döntve, hasonlóképen sok ezer darab szálfa, melyek közt göröndöknek való, fekszik a felső és alsó tureczi, glaszerheyi, korneschkayi pagonyokban; igyekezni fognak a sok ledöntött fát ugy, amint lehet felhasználni és értékesiteni, de a kár kiszámithatatlan.

1732 február 17-én kimutatja Keyling bányabiró, hogy az 1731 november 17-én dühöngött szélvész a selmeczi erdőkben 7628 darab fát döntött ki.

1732 április 25-én jelenti a főkamaragróf az udvari kamarának, hogy az ujbányai bányabirót, midőn nehány ujbányai polgárral a határt bejárta, a szentbenedeki határon 150 fegyveres ember körülfogta és Szentbenedekre bekisérte, ottan pedig a benedeki praefectus őt tömlöczbe záratta, és még azt sem engedte meg, hogy előljáróságát a vele történt esetről értesitse. Miután a bányabiró semmi büntetni valót el nem követett, evvel a hatalmaskodással nagyon megsértette a káptalan praefectusa a kincstár tekintélyét, tehát kéri a főkamaragróf, hogy az udvari kamara neki elégtételt szerezzen.

1732 április 26-án jelentést tesz a bányabiróság Fuchshuber erdőmester javaslatáról, mely szerint megtiltassék az erdőkben a legeltetés általánosan. Ez a rendelet bizonyára nagyon hasznos lenne, és lehetővé tenné, hogy az erdők a legrövidebb idő alatt ismét jó karba állittassanak. De tekintetbe kell venni, hogy, ha e rendelet szigoru foganatositására a szükséges erdész személyzet alkalmaztatnék, ennek következtében a fuvar költségek sok ezer ft-ra azonnal felemelkednének; mert a fuvarozást végző parasztok már régi idő óta hozzá vannak szoktatva, hogy nem hordanak magukkal takarmányt, hanem esténként a marhájukat a legközelebbi erdőbe legeltetik, a fuvarköltségek is ugy vannak rendezve, hogy nyáron át, midőn legeltetni lehet, 2-3 garassal kevesebbet

kapnak, mint télen. Ha a parasztoknak megtiltatnék a legeltetés, mindenek előtt azt kérnék, hogy adójukat és haszonbéreiket leszállitsák, azután felemelnék a széna és zab árát, és a selmeczi lovasgazdák, az érczfuvarozók, zuzóércz fuvarosok és más anyag fuvarosok mind nagyobb bért követelnének; a bányák jövedelméből pedig most sem lehet a költségeket fedezni, a fuvarbérek felemelése folytán tehát a veszteségek még nagyobbak lennének.

1732 junius 27-én rendeli a főkamaragróf:

1. Tapasztaltatván, hogy a schittersbergiek, fuchslochiak, hodrusiak, vihnyeiek, siglisbergiek, a Röszl utczaiak s a városnak más lakói saját tetszésük szerint az erdőbe mennek és a fiatal fákat kivágják és nem csak saját használatukra forditják, hanem a piaczra viszik, a szél által kidöntött fákat pedig ott hagyják elkorhadni és igy a kincstári erdőkben nagy károkat okoznak; ezentul ne engedtessék senkinek, még a szenelőknek sem, hogy egészséges fiatal fákat kivágjanak addig, mig a széltől kitört fákat fel nem dolgozták.

2. Miután a szenelők egy hold területen sokszor 10 bogsát is állitanak fel, és avval a földet annyira kiégetik, hogy ott azután sok időig semmi sem teremhet; ezentul tiltva legyen a bogsákat olyan közel állitani egymáshoz.

3. Miután a juharfát, gyertyánfát, hársfát sat. a bányászat szükségleteire messziről kell megszerezni, ezek a fanemek pedig szétszórtan a közelben is találhatók, de a magánosok által kivágatnak, és piaczra vitetnek, ezentul tiltva legyen ilyen fákat az erdőhivatal engedelme nélkül levágni.

4. Miután a bányákhoz évenkint 92.000 kosár szükséges, és 2 kosárhoz 3 fiatal tölgyfát szoktak felhasználni, és ezáltal roppant mennyiségü fiatal fát elpusztitanak, valamint a botokhoz és szerszámnyelekhez is csak fiatal fákat vágnak le; pedig van a vágásokban elegendő ágfa, melyek most haszontalanul korhadnak el; ezentul csak az erdőhivatal jelölhesse ki, hogy mely vágásokban lehet a galyfákból ezeket a szerszámokat készitèni.

5. Hasonlóképen az épiteni való fákat is csak az erdőhivatal kijelölése esetén szabad kivágni.

6. Miután a fahiány abból is származik, hogy az erdőben szántóföldeket és réteket csinálnak, kiirtván az ott volt erdőt, meghagyatik, hogy mindenki mutassa ki, mi jogon jutott az erdőben földjéhez és rétjéhez.

7. A legelést az erdőben, amennyire lehet, el kell tiltani.

1732 julius 3-án javasolja báró Sternbach főkamaragróf, hogy az erdők kezelése a bányabiróságoktól elvétessék, és külön hivatalra bizattassék. Ez az intézkedés szükséges,mert:

1. Az erdők igen terjedelmesek, és egy olyan, akinek más hivatala is van, nem képes azokat kellően kezelni.

2. Mert a bányabiró tudta és akarata nélkül sok kár történik az erdőkben, épen a nagy terjedelmük folytán hiányos felügyelet miatt.

3. Sem Selmeczen sem Körmöczön nincsen senki, aki az erdő kezeléséhez értene.

4. Ily módon a fatermésnek alig fele használtatik fel ugy, ahogy kellene.

5. Ily módon a fa mindég drága lesz, ha az nem kezeltetik a kellő gazdaságossággal.

6. Az itteni erdőkerülőkben nem lehet bizni, mert nincsen se tudományuk, sem jó akaratuk hozzá.

A most foganatban levő erdőbejárás igen hasznos ugyan, de még néhány évig el fog tartani; meg fognak tétetni annak idejében a czélszerü javaslatok, de nem lesz aki azokat végrehajtsa, a kezelést gazdaságosabban berendezze, a visszaéléseket megszüntesse. Mert ehhez nem csak egy tapasztalt szakember kell, hanem szükséges, hogy tapasztalt segédei is legyenek. Az itteni bányabirók és az alájuk rendelt erdészeti személyzet erre nem képes.

Azt javasolja tehát, hogy a selmeczi és körmöczi erdészet számára Selmeczen egy erdőhivatal szerveztessék; e hivatal főnökeül ajánlja Fuxhubert, ki most az erdőbejárásokat vezeti, de mellé kellene adni egy Selmecz, mint Körmöcz szá-

mára egy-egy tapasztalt erdészt. Mindez uj költségeket fog ugyan okozni, de meg van győződve, hogy a kezelés javitása folytán ez a költség bőven megtérül. A beszterczebányai erdők kezelésére külön hivatalt kellene szervezni, mert az oda tartozó erdők igen nagy terjedelmüek. Mindezt azonban gyorsan kellene foganatositani, és nem kell vele addig várni, mig az erdők bejárása és fölmérése bevégezve lesz, hanem azonnal megkezdhetné az erdőmester a kezelés javitását, a felméréseket pedig időközben folytathatná.

Mivel a bányabirók nem önhibájuk folytán esnének el ekképen mostani illetményeik egy részétől, a méltányosság ugy kivánja, hogy ezért kártéritést kapjanak.

1732 julius 21-én udvari kamarai rendelet báró Sternbach József András Venczel főkamaragrófhoz:

Meghagyatik, hogy az erdők felmérettessenek, és terjedelmükről pontos térkép készitessék, mely munkával Fuchshueber bizatik meg; télen át pedig készitsen Fuchshueber tervet, hogy mi módon kellene egy szabályos erdőhivatalt berendezni, a főkamaragróf birálja meg a tervet, és ha szükséges, javitsa ki, tegyen javaslatot az ott alkalmazandó tisztviselőkről és fizetéseikről. Hasonlóképen felmérendők az uradalmi erdők, és rendezésükhöz terv készitendő.

1732 augusztus 13-án jelenti a bányabiró, hogy Selmecz városa nem akar részt venni a határjárásokban.

1732 szeptember 7-én kijelenti Johann Wolfgang Fuchshuber, hogy az erdőmesteri hivatalt Selmeczen és Körmöczön elvállalja, ha 1000 ft fizetést, 3 lóra való deputatumot, 2 mázsa faggyut, 75 ft tüzifa átalányt, 50 ft szálláspénzt és a fuvarosoktól a szokásos accidentiákat megkapja.

1733 augusztus 31-én értesiti a főkamaragróf a körmöczi főtiszteket, hogy miután Freiszeisen Zsigmond volt körmöczi erdész hivataláról lemondott, helyébe Beszterczebányáról Suchodolszky Ferenczet nevezte ki ideiglenesen, a rendes illetményekkel és accidentiákkal.

1735 február 11-én értesiti báró Mittrovszky Nep.János királyi biztos Sembery Samu praefectust, hogy az udvari ka-

mara január 17-én kelt rendeletével az alsó magyarországi erdők kezelésének vezetésével Rust Imre selmeczi bánya könyvvivőt bizta meg mint ideiglenes erdőmestert.

1735 május 25-én rendeli báró Mitrovszky az udvari kamara meghagyásából, hogy a fa készlet ezentul "Stabel" helyett bécsi ölekben számittassék el, hogyha pedig ennek komoly akadálya lenne, arról jelentést tegyenek.

1735 szeptember 29-én javasolja Rust erdőmester, hogy a kozelniki és garamberzenczei határban, melyek gróf Eszterházy birtokához tartoznak, igen szép és vágható erdő van, melyből az ólomkohó olcsón fedezhetné tüzelékszükségletét. De e faluk határa miatt a kincstári saskői uradalom és Eszterházy között határper van, melyet elébb el kellene intézni. Reményli, hogy a perlekedők között sikerül az egyezség ugy, hogy az erdők fele a kincstáré, fele pedig Eszterházyé legyen. Még igy is elég erdő jutna a kincstár birtokába, hogy abból nehány évig olcsó tüzelékkel elláthassa a selmeczi ólomkohót.

1736 márczius 19-én Körmöcz város tanácsa felterjesztést intéz báró Mittrovszkyhoz, melyben előadja, hogy megkapta a rendeletet az erdőkezelést illető patensek kihirdetése iránt; de előre bocsátván, hogy a kincstár érdekeit szolgálni mindenkor készek, és legkevésbé sem kivánnak a kamarának rendeleteivel ellenkezni, vagy tőle olyasmit megtagadni, aminek követelésére törvény által vagy az eddigi szokás szerint föl van jogositva; reménylik a kamara igazságszeretetétől és méltányossági érzetétől, hogy az erdőkezelés uj rendszere mellett nem fog rájok nézve semmiféle káros intézkedés történni azokban az erdőkben, melyeket a város saját pénzén, a kincstárnak minden hozzá járulása nélkül, és részint kölcsön vett pénzzel szerzett, és mindeddig mint sajátját megvédett; melyek már századok óta vannak birtokában, és a birtoklást a hozzátartozó hatósági és territoriális jogokkal együtt a királyok és császárok elismerték és megerősitették, mi legjobb 248/a város és kamara közötti béke fenntartásához, mely a bányászat érdekében is nagyon kivánatos. Ezt a jó egyetértést leginkább előremozditotta az a körülmény, hogy mindeddig

a bányabiróság és erdőkezelés vezetése egy kézben volt, és éppen ez okból a bányabirónak helyet és szavazatot adtak a tanácsban is.

A legujabb intézkedés szerint azonban az erdőkezelés elválasztatott a bányabirósságtól, ami a bányabiróság szabályainak is módositását fogja maga után vonni, mert ezentul meg kell különböztetni a városi erdőkben azokat, melyek a bányák fenntartására szolgálnak, azoktól, melyek a városnak, mint földesurnak birtokai. A bányák fenntartására szolgáló erdőkben minden időben szabad rendelkezést engedtek a kincstárnak, és csak azt kivánták, hogy az intézkedések a város tudtával történjenek; és ezt ezentul sem kivánják megváltoztatni; de egészen másként áll a dolog az ő földesuri birtokukra nézve; ezekre az allodialis erdőkre nem lehet a közös kezelést kiterjeszteni, mert ezek kizárólagos birtokában védik őket az ő szabadalmaik, és a századok óta gyakorlatban levő szokás; ezekkel az erdőkkel ők szabadon rendelkezhetnek az ország törvényei szerint, és pedig az 1609-iki 34, 1613-iki 31, 1622-iki 25, 1625-iki 43, 1630-iki 21, 1635-iki 53, 1638-iki 35, 1647-iki 78, 1655-iki 100. és 1659-iki 129. törvényczikkek szerint, melyeknek fontos és szigoru megtartását nem csak királyaink magukra nézve megtartani igértek, hanem mások által is megtartatni kötelesek. "Tam nos ipsi observabimus, quam per alios quoscunque observari faciemus". Ezek következtében, ha nem is volnának szabadalmaik, melyek őket az erdőpatensek rendeleteinek megtartásától fölmentenék, és tekintve, hogy a legrégibb időktől fogva soha sem háborgatták őket jogaikban, az emlitett patensek kihirdetését és foganatba vételét annál inkább kénytelenek megtagadni, mert e patensek az ő szabadalmaikkal, jogaikkal, az emlitett országos törvényekkel ellenkeznek, és nem az 1659-iki 45.t.cz.-ben előirt módon jöttek létre. Hasonlóképen kénytelenek megtagadni az ő szabadalmaik előmutatását, mert ezt csak az ország törvényeiben meghatározott esetekben és mód szerint volnának kötelesek tenni. Tekintve tehát, hogy ők az ő szabadalmaikat fenntartani esküvel kötelezték magukat, ne vegye nekik rossz néven a báró, hogy

kivánságait nem teljesithetik.

1737 január 6-án jelenti Rust erdőmester, hogy a Stájerországból ide küldött 17 favágó közül kénytelen 6 embert vissza küldeni, mert nagyon lusták és e mellett iszákosak és veszekedők.

1737 január 9.249/

1738 márczius 8-án jelentést tesz Rust erdőmester báró Mittrovszkynak az iránt, hogy az erdészet mostani kezelése 3 évre lévén ideiglenesen meg állapitva, a 3 év most már nemsokára lejár, és szükséges, hogy az eddigi kezelés eredményéről jelentést tegyen. A nélkül, hogy maga magát dicsérné, állithatja, hogy az erdőkezelés állapotja jelentékenyen javult, csak a körmöczi és breznóbányai területen találkozik a helyes gazdálkodás folytonos ellenkezéssel.

Szükséges lenne egy ujabb erdőrendet kiadni, de addig is, mig ez megtörténhetik, szigorubban kell alkalmazni a Miksa féle bányatörvénynek az erdő kezelésre vonatkozó 74-ik czikkelyét, és ujra ki kellene hirdetni a régi királyi pátenseket.

Az uj kezelésnek leginkább ellenszegül Körmöcz főbányaváros azt adván okul, hogy

1. Az erdőket a város maga szerezte, a vételárt kölcsön vette, s ma is fizet érte kamatot. A királyoktól pedig elismertetett, hogy ezek az erdők az ő kizárólagos tulajdonuk.

2. Miután a bányamesteri és erdőmesteri hivatal a legrégibb idők óta együttesen kezeltetett, most e két hivatal elválasztása sok zavart csinálna a város ügyeiben.

3. A régebbi patenseket el nem fogadhatják és ki nem hirdettetik, mert szabadalmaik szerint az ő jószágaikban függetlenül intézkedhetnek.

Ezekkel támogatják főképen ellenkezéseiket; de

ad 1. Miután a bányatörvény szerint a bányák a király tulajdonai, az erdők pedig a bányákhoz szükséges kellékek: világos, hogy Ő Felségének éppen annyi joga van az erdők kezelését vezetni, mint a bányákét; mert a bányavidéken levő erdők mind fenn vannak tartva a bányászat számára, akárki le-

gyen a birtokos, ezek az erdők már akkor fenn voltak tartva, mielőtt Körmöcz azokat megszerezte, tehát rezerválva vannak mostan is.

ad 2. A királynak joga van a bányatörvényt a szükség és tetszése szerint bőviteni, és változtatni, tehát a bányamesteri hivatalt elválaszthatja az erdőmesterétől.

ad 3. Ha a bányavárosok elfogadják a bányatörvénynek ama részeit, melyek neki tetszenek, el kell fogadniok a többit is, annál inkább, mert az országgyülés is helyben hagyta,hogy a bányavárosok ügyei ezek szerint végeztessenek, ugy amint már századok óta intéztetnek.

1738 junius 27-én jelentést tesznek a körmöczi főtisztek a Bécsben levő báró Mitrovszkynak az uj erdőkezelés 3 évi eredményéről. Az uj kezelés alatt rendeztetett be a felső turczi szenitő hely, és az ottani rakó helyhez való usztatás; az itteni szenitės költsége nem igen különbözik a többi szenitės költségétől, mert a régi szenitéstől a Kmotra hegyen kerül egy mérő szén 15 1/2 kr-ba; a felső turczi szenitésből pedig kerül egy mérő szén 14 1/2 kr-ba, a berendezés és fenntartás költségei nélkül, melyek bizonyosan 1 kr-ra fognak rugni, igy tehát a régi és uj szenitő helyről egyenlő áron szerezhető be a szén. És miután 3 körmöczi szénmérték egyenlő 5 selmeczi mértékkel, a mult évben pedig átlagosan 14 3/4 kr-ba került egy mérték szén Körmöczön, tehát

$$\frac{3 \times 14\ 3/4}{5} = \frac{44\ 1/4}{5} = 8\ 3/4 \text{ kr-ba}$$

kerül itt egy selmeczi mérték, ami bizony nem drága.

Az uj kezelésnél differenciák merültek fel a várossal, mert a város az általa vásárolt turóczi erdőkben magának tartja fel az intézkedés jogát és nem akarja megengedni,hogy a kincstár ezeket is fenntartott erdőknek tekintse. Régebben a bányabiró és egyszersmind erdőmester, ki a város tanácsának tagja volt, a város tanácsában vitte keresztül közös akarattal a szükséges intézkedéseket, most azonban a bányabirónak nincs semmi beleszólása a kincstári erdők kezelésébe, melyek Rust erdőmester alá tartoznak, aki nem tagja a város tanácsá-

nak, ennél fogva a kincstári és városi erdők kezelése nem történik közös akarattal, és ebből azután mulhatatlanul összeütközések keletkeznek.

A főtisztek a kohászat és bányászat érdekeire nézve kedvezőbbnek tartják a kezelés régi módját, és javasolják, hogy az ismét helyreállittassék, ámbár jogilag a városnak nincs igazsága, mert Ő Felsége a bányavidékeken az erdőket kizárólag a bányászat érdekében fölhasználhatja.

1739 április 7-ikén megengedi báró Mitrovszky főkamaragróf, hogy Selmecz városának a nemrég báró Hellenbachtól vissza váltott vihnyei sörház szükségletének fedezésére évi 500 öl tüzifa kijelöltessék.

1741 január 20-án részletesen kimutatja Johann Gottlieb Fellner v. Fellenstein, hogy a mult évi zivatar mennyi fát döntött ki, éspedig:

az urvölgyi erdőkben kidöntött		65.600	szálfát
a lipcsi	" "	71.925	"
a schwartzwasseri	" "	252.880	"
a zehrenbachi	" "	51.200	"
a benyusi	" "	22.900	"
	összesen	464.505	"

1741 január 22

1741 julius 12-én tanácskozást tartott a főkamaragróf a selmeczi főtisztekkel és Rust erdőmesterrel Zsarnóczán a klaki erdőkben berendezendő fakezelés tárgyában, a végre, hogy a Zsarnócza mellett felállitott 6 olvasztó kemenczét, és a 2 hodrusit is akadály nélkül láthassák el faszénnel.

Az emlitett 8 olvasztónak hetenként a 300 mérő 2.400 mérő szén kell, tehát évenként 124.800 mérő. Ennek elő állitására kell 10.000 öl fa egy öles hasábokban, mert egy öl ilyen fából 13-15 mérő szén égettetik.

E fa mennyiség vágására egyelőre 60 embert fognak a beszterczebányai fakezeléstől leszállitani.

Május havától kezdve Jakab napig le kell vágni a fát, feldarabolni, és a völgyekbe lecsusztatni.

Legelőször a Prochocska völgyben fogják megkezdeni a favágást, és itt dolgozhatnak 10 évig. Az egész erdőség Klakon 50-60 év alatt mindég fog vágható fát adni.

50 szénégetőre lesz szükség, számukra valamint a favágók számára, lakásokat kellene épiteni, egy házikó 130 ft-ba kerül, és 4 család lakhatik benne.

A fa leszállitására a kohóig csusztató vizcsatornákat /Wasserriesen/ kell épiteni m.e. 6500 öl hosszasságban, ami 15.000 ft-ba fog kerülni.

A favágók számára 16 házat kell épiteni a 130 ft. A favágó telepet Terézia telepnek fogják nevezni.

A favágó mesterekmek hetenként 2 ft legyen a bére. A favágó telepen egy kis kápolnát is kell épiteni 600 ft költséggel, a káplánnak évenként 200 ft járna.

Egy orvosnak elég lesz évenkint 100 ft.

1742 junius 7-én tanácskozás tartatván, hogy a rhonitzi favágókat, kik a Therezia favágáshoz rendeltettek, de onnan megszöknek, megtartani lehessen, elhatároztatott, hogy Rhonitzról csak 50 ügyes favágó rendeltessék a klaki erdőkbe, és mindegyikhez 9 ember Zsarnócza környékéről utasittassék,hogy a fa kezelésébe betanuljanak. A rhonitziaknak pedig az addigi 15 xr helyett hetenként 24 xr utazási segitség adassék.

1743 márczius 30-án jelenti Rust Imre erdőmester, hogy a főkamaragróf rendelete szerint tanácskoztak a beszterczebányai főtisztekkel, miképen lehetne a beszterczebányai és rhoniczi kohók tüzelék szükségletét fedezni, és megakadályozni, hogy tüzifa hiány miatt a kohók ne szüneteljenek. Megállapitották mindenek előtt, hogy a beszterczebányai kohóknak

évi szükséglete	14.000	stabel
a rhoniczi kohóé	8.000	"
összesen	22.000	"
készletben van vágva	17.567	"
tehát be kell még szerezni	4.433	"

Intézkedtek azonnal, és kijelölték a helyeket, hol ezt a mennyiséget kiállithatják, és kiállithatnának még többet is, ha nem kellene a favágók egy részét a klaki erdőkbe kül-

deni. Reméli azonban, hogy már a legközelebbi télen sikerülni fog kis csusztatókkal leszállitani Klakon a fát a völgyekbe az usztató csatornához, és akkor fél annyi emberre sem lesz szüksége, mint most.

1743 november 10-én Breznóbánya város tanácsa panaszlevelet terjeszt a főkamaragróf elé, és kéri következő sérelmeinek orvoslását:

1. A Baczuch nevü favágó telepen, mely a város területén fekszik, a favágók használatára régebben egykövü, ujabban pedig kétkövü malom állittatott fel. Miután az őrlés a földbirtokos jogaihoz tartozik, kérik a malmok megszüntetését, vagy pedig az ő kezelésükbe helyezését.

2. A favágók sok helyen 250/ levágták, felszántják és beültetik a területet, mintha az ő sajátjuk lenne.

3. A favágók gyakorolják a vadászatot, halászatot, és madarászatot, melyek a földesur jogaihoz tartoznak.

4. Midőn 1674-ben favágók iránt egyezkedés történt, akkor sokkal kevesebben voltak a favágók, mint most, midőn számuk a város lakosainak számát felülmulja, és ők mégis semmivel se járulnak a város terheihez, pedig a város területéből táplálkoznak.

5. A favágók szabadon használják a legeltetést, de sőt a város lakosait nem engedik az erdőkben legeltetni.

6. Ha a tilalmazott erdőkben a város lakosai valami kárt csinálnak, az erdőkerülő őket a nyilvános uton is letartóztatja és megbünteti.

7. A kamara szabadon rendelkezik a fával, zsindellyel, deszkákkal, Beszterczebányán azokat el is adja, a város lakóinak pedig nem szabad se fát se fürészárut eladni.

8. A kamara tisztjei megtiltják a Garamon a tutajozást.

9. A favágó telepeken korcsmákat tart a kamara, de mert a favágók nem bányászok, erre nincs joga, csak a földbirtokos városnak.

10. A favágók mesterei a korcsmákból jövedelmet huznak, és ott mindenfélét árulnak, amire szintén nincsenek feljogositva.

1744 május 7-én jelentést tesz Rust erdőmester a klaki erdőben történt berendezésekről.

1. Az usztató csatorna 5.604 1/2 öl hosszu, és került 9.782 ft 19 1/2 kr-ba, teljesen készen van addig, ameddig most a vágások terjednek, ha idővel a vágások távolodnak, a csatornát is tovább kell folytatni, de akkor már félannyiba sem fog kerülni, mint most került, mert a fa mindenütt közelében lesz.

2. A Szt.Terézia nevü kezelés számára szükséges munkások elhelyezése végett az erdőben 11, a felső hámor közelében berendezett szenelő helyiségben pedig 3 házat épitettek. Ezek közül még egy pár nincs bevégezve, de az egész nem fog 2.556 ft-nál többe kerülni. Az erdőben épült házak körül egyet egy káplán lakásául szántak, és még egy kis kápolnát is kellene felállitani, ami m.e. 900 ft-ba fog kerülni.

3. A fakezelő személyzet állandó letelepitése végett szükséges, hogy nekik az irtásokból kertre, káposzta és kender termelésre földek adassanak, ezeknek megszerzése a felső-hámoriaktól nem fog 5-600 ft-nál többe kerülni, és a felsőhámori korcsmának jövedelméből fedezhető.

Az egész berendezés haszna világos; azelőtt alig tudtuk a hodrusi 2 olvasztót faszénnel ellátni, most pedig ezeken kivül a zsarnóczai 6 olvasztó is minden nehézség nélkül meg kapja szénszükségletét.

1744 május 12-én a főkamaragróf 100 aranyat utalványoz jutalomképen Rust és Felner erdőmestereknek, hogy a klaki erdőben, vagyis a Terezia fakezelésben a szükséges usztató csatornákat 1741 és 1742-ik évben gyorsan és jól helyreállitották.

1745 január 10-én jelenti Rust erdőmester, hogy a felső Ausztriából megérkezett favágók nem akarják megengedni, hogy a nekik utközben adott 179 ft tőlük lassanként levonassék, inkább azonnal visszamennek. Morvaországból érkezett 100 favágó a Teréz-kezelésbe, és reméli hogy még többen is jönnek.

1745 junius 25-én felsorolja 251/József erdőkerülő, a Teréz-kezelés 251/milyen károkat tesznek az erdőben:

1. A parasztok behajtják a marhát az uj fiatal erdőkbe,

mi által nem csak letapodják a csemetéket, hanem a nagyobbak csucsait is lerágják, és az erdő növését nagyon megakadályozzák.

2. A pásztorok, ha a marhát az erdőben legeltetik, pajkosságból nagy köveket és tuskókat hengeritenek az usztató csatornába, mely eképen elromlik.

3. Csak ők vághatják és rombolhatják szét pajkosságtól vagy rosszakaratból az usztató csatornákat, melyeknek ismét helyreállitása minden tavasszal sok pénzbe kerül.

4. A rapizovaiak minden télen a malmukra terelik a prochoczkai vizet, mi által az usztató csatornák megfagynak, és a jégtől felemeltetnek; pedig erre a vizre nincs szükségük, mert elég a malomra az osztrigrundi viz.

5. Ha a parasztnak az uraság fát enged valamely épitkezéshez, nem jelenti magát az erdőkerülőnél, hanem ott vágja ki a fát, ahol neki tetszik.

6. Meg kellene tiltani a parasztoknak, hogy az erdő közelében szállásokat állitsanak fel, mert ezek körül pusztitják leginkább az erdőt.

7. A büntetés pénzeket legalább egy harmadával emelni kellene, mert a mostani büntetéseket a parasztok fel se veszik.

1746 május 14-én megokolja Keyling főpénztáros, hogy miért nem lehet sem Bakabányának, sem Bélabányának a régebben szokásos fafillért ezentul kiadni.

A régi szokás szerint minden fuvar fáért kapott a fuvaros 21 krt, melyből Bakabánya városa 1 denár /=1/5 garas/ vett; ez a szokás 1728-ig tartott, midőn megszüntették a bányafa fuvarozását a bakabányai erdőkből.

Később azután 1744-ban a tüzgépek számára szükséges fát a bakabányai erdőkben vágták, és a város jelentkezett a fafillérért, báró Sternbach főkamaragróf javasolta is, hogy az neki kiadassék, de az udvari kamara a város kérelmét elutasitotta, mert a bányavárosi erdők a bányászat számára vannak fenntartva, és a király tulajdonai, rossz praecedens volna tehát, ha a fáért bármi czimen fizetni kellene. A város azon-

ban felfolyamodott, és Mitrovszky kamaragróf is pártolva terjesztette fel folyamodványát, de az udvari kamara ismét elutasitotta. A bakabányaiaknak tehát nem lehet a fafillért megadni, és hasonlóképen a bélabányaiaknak sem. 1739 április 17-én kelt ez iránt az udvari kamara rendelete.

1746 junius 10-én tanácskozást tartottak a lipcsi városban, hogy az erdőkárokat miképen lehetne megakadályozni, és megbüntetni.

1746-ban kitetszik a selmeczi és körmöczi iratokból, hogy miután Rust erdőmester a rózsahegyi udvarbirói hivatallal bizatott meg, ugy a selmeczi, mint a körmöczi erdők kezelése visszaszállott az illető bányabirókra.

2. Bányabirósági adatok, 1666-1728

1666 január 19-én a bányabiró és esküdtjei a Plöscher és Tschubernikre lovagoltak, egy egész csorda kecskét találtak a vihnyei erdőben, azt behajtatták, és 21-én eladatták 94 ft 50 denárért.

1666 május 11-én 252/ szenelőjében a Höllben, a szénégetők vigyázatlanságából tüz keletkezett, és kár történt az erdőben, ezért magához rendelte a bányabiró a szénégetőt, de utközben elfogatta őt a városbiró, és bezáratta; a bányabiró háromszor is kérte a városbirót, hogy bocsássa ki a szenelőt, mert az ő hatósága alá tartozik, de hiába, végre a bányabirónak azon fenyegetésére, hogy a polgárok közül fog elfogatni és bezáratni valakit addig, mig a szenelő neki ki nem szolgáltatik, kiadatta azt a városbiró, fenntartván egyébiránt a város jogait.

1667 augusztus 14-én rendelte Joanelli főkamaragróf, hogy Prendtl János erdésznek, kit a város hivatalából kitett, de a kincstár a hivatalba vissza helyezett, azon 75 denáron kivül, melyet ő eddig a kincstártól kapott, még 1 ft 25 denár fizettessék hetenkint, amennyie neki a városnál volt, és 2 erdőőrnek a 1 ft 20 denár, s ezentul csak a kincstárnak legyenek alárendelve. Hogy pedig ez által a kincstár ne terheltessék, a szénfuvarosok béréből minden forintból 1 denár levonandó, e felügyeleti költségek fedezésére.

1669 május 15-én nagy összekoczczanás történt az erdőkezelés miatt a városbiró és a bányabiró közt. A városbiró ugyanis fát vágatott, és zsindelyt készittetett, a bányabiró értesitése nélkül; a bányabiró pedig elszedette a munkások szerszámait, és a városbiró szekereiről levétetett 3 lánczot, amiért ezek tüzi fát fuvaroztak a birónak. Ezért a biró a főkamaragrófhoz fordult, ez pedig utasitott a bányabirót, hogy jelöljön ki a városnak egy erdőrészt, ahol tüzifát és zsindelyt készittethessen. Ezt meg is akarta tenni a bányabiró május 16-án, de a városbiró azt felete, hogy ebbe nem egyezhetik bele, mert a város sajátjának tekinti az erdőket, és a

régi szokás szerint tetszése szerint választja a vágást, de a nélkül, hogy avval a bányászatnak ártana; a bánybiró erre ismét azt válaszolta, hogy ő a bányatörvényt megtartani köteles; a bányatörvény pedig ő reá bizza az erdők kezelését.

1674 november 22-én 253/

1675 junius 28-án irja a bányabiróság Bakabánya város tanácsának, hogy már április 30-án megkereste a várost, hogy a selmeczi bányák számára a fa vágatását erdeiben ne akadályozza, miután azonban a siglisbergiek ismét panaszkodnak, hogy a város a favágatást nem engedi, figyelmeztetik a város, mely a selmeczi bányabirósághoz tartozik, hogy a bányabiróság hatáskörében van a bányavárosok erdőivel a bányászat számára rendelkezni, mert az erdőterület a város tulajdona ugyan, de a fa, amennyire a bányászathoz szükséges, Ő Felsége a király tulajdona, és a bányabiróság rendelkezése alá tartozik. Meginti tehát a várost mégegyszer, hogy a vágatást ne akadályozza, különben más módon fog velök elbánni.

1676 szeptember 26-án megbüntettetett két vihnyei lakos, Kmet Misó és testvére, azért, hogy az erdőben a kecskékkel nagy kárt okoztak, fizettek 19 tallér kárpótlást.

Miután a bakabányaiak nem akarták megengedni, hogy az ő erdeikből a kincstári bányászat számára fa vágattassék, és e miatt a főkamaragróf is hiába intette meg őket, 1677 január 12-én kiment Bakabányára a bányabiró, és felolvasta előttük az udvari kamara rendeletét 1676 deczember 18-ról melyben meghagyatik nekik, hogy a bányavidéken levő erdők a bányászat számára fenntartva lévén, a favágatás ellen en álljanak, mert különben meg fognak büntettetni. A bakabányaiak erre megigérték, hogy a fát akadály nélkül kiadják, és január 20-án ki fogják jelölni a vágást. Később azonban a határidő meghosszabbitásáért folyamodtak, de a bányabiró azt nem engedélyezte, hanem 20-án a hely szinére kimenvén a pjergi favágóknak ki jelölte a rudaini ut mellett a vágást.

1677 junius 16 254/

1679 április 24-én utasitja Andre Vichter von Grueb főkamaragrófi administrator a bányabirót, hogy járja be a ba-

kabányai, bélabányai, saskői, és revistyei erdőségeket, és tegyen javaslatot, hogy honnan fedeztessék a bányákhoz szükséges fa, és felügyeljen ezen erdőkre, és az erdőőrök ő alá legyenek rendelve.

1687 junius 3-án 4-én 9-én és 10-én bejárta a bányabiró a zsakili, mocsári, szklenői, revistyei, bakabányai, kopaniczai, gyokési, lukaviczai, szénásfalvi, viszokai, rudaini, és voznitzi erdőket, és meghatározta, hogy a szenitések hol történhessenek.

1728 február 16-án tiltakozik gróf Eszterházy Antal, mint a zólyomi és dobronivai birtok tulajdonosa az ellen, hogy az ő erdeiben a kamara fát vágathasson.

A bányabiróság erre azt a véleményt adja a főkamaragrófnak, hogy Eszterházy nem akarja végképen megtiltani a favágatást, hanem valószinüleg kevesli a fuvaronkinti 1 denár bért, és többet akar; ez okból tehát vele alkudni kellene, mert csak az ő erdeiben vannak tölgyfa göröndök.

XV. ÁLTALÁNOS JEGYZETEK

1. Bányabirósági /és más/ adatok, 1650-1747

1650 márczius 19-én hozott határozat: "durch das Kiesz undt Eisenstein Pergwerch bawen khan ihme niemandt die Gerechtigkheit des Weinschankhs zueaignen".

1651 márczius 8-án felszólitja a bányabiró a várost, hogy a szabadalmak fenntartása végett bányát miveljen a városi közönség, 2. hogy a bormérési rendtartást kihirdesse, 3. hogy a város határait és reservált erdőket a szomszéd birtokosok pusztitásai ellen megvédelmezze.

1651 április 30-án kineveztettek: Gallus György Buchhalterambts Gegenhandler-nek, Kirschenhofer Farkas fő aranyválatónak, Geroldt Boldizsár János aranyválató segédnek, és Waldtreich Zachariás szertárnoknak.

1651 május 7-én kihirdettetett, hogy az alkamaragróf királyi tanácsos czimet nyert, a körmöczi könyvvivő pedig eddigi nevét Tschech elváltoztatta von Hellenbach-ra.

1651 október 21-én 255/ Utasitás Sonaw György András királyi biztos számára:

1. Emlékeztetik az 1644 márczius utolsóján és szeptember elsején nyert utasitásokra, melyekből ha valami még nem teljesittetett volna, az végezze.

2. A régibb kamarai követelések lajstroma neki átadatik, deritse fel Rottal és a többi tisztekkel együtt, kik neki minden könyveket és számadásokat megmutatni kötelesek, hogy ujabb időben e követelések mennyivel szaporodtak?

A követeléseket, ha érvényesek, és az adósoknak vagyona van, erélyesen behajtsa; ahol pedig szükséges, az adósokkal szerződést kössön, és azt felterjessze.

Szerezzen magának meggyőződést, hogy a bányapolgároknak adott ellátmányok a bányamivelésre fordittattak-e, és hogy most, midőn jövedelem van, törlesztetnek-e? S ha valaki a törlesztést elmulasztotta, számitsa ki, hogy mennyire rug a le nem rótt részlet, és azt hajtsa be tőle.

Vizsgálja meg, hogy nem teljesittetnek-e haszontalan kiadások az ellátmányokból? melyek kincstári müveknek adatnak; nem lehetne-e az ellátmányokat kisebb mértékre szoritani, vagy végkép megszüntetni, és bizonyos szállitmánnyá átváltoztatni?

Az e czélra eszközölt vizsgálat mellett észre veheti, hogy a 3 kamara szertárainál és a selmeczi válató mühelyben a kezelés helyes-e? hogy a bérbe vett tized kezelése Zólyomban és Liptsen szabályszerü-e, és a gabona a munkásoknak adatik-e, valamint a sörfőzés, favágás, és bőrkezelés rendben van-e?

A számadások megvizsgálásánál ügyeljen, hogy a felrovott müszakok helyesek-e? nem történnek-e hamis felrovások? Vizsgálja meg, hogy amit a tisztek felszámitanak, van-e reá joguk? A kohóknál is mindent megvizsgáljon, hogy miképen számittatnak el az adalékok és bérek? Vizsgálja meg, hogy Beszterczebányán mennyi ezüst termeltetik évenkint? és hogy ennek értékét nem lehetne-e, mint tiszta jövedelmet beszállitani? A lakosságnak adott évi 200 mázsa rézedénynek értéke nem elegendő-e a tisztek fizetésére? Mivel a tizedért évenkint csak 2.800 ft fizettetik, és a gabona a munkásoknak 10.000 ft-ra menő árban adatik át, adjon véleményt, nem lehetne-e a beszterczebányai ellátmányt ennyivel kisebbiteni? A jobbágyok által teljesitett robot és más munkák számbavétetnek-e?

Szerezzen magának bizonyosságot, hogy Selmeczen nem válogattatnak-e ki a bányában a legszebb érczek, és rejtetnek el, hogy titokban felolvasztassanak? Nem lehetne-e Körmöczön is gabonát adni a munkásoknak, és ez által a pénzbeli ellátmányt csökkenteni?

A felsőbiebertárnai sáfár fizetése csak 3 ft hetenkint, és midőn e hivatalt elfoglalta szegény ember volt, most pedig hir szerint nagy házat visz; meg kell vizsgálni, hogy honnan szerzi az ahoz való költséget? A bányairnokok is a kémlelisztből negyedévenkint 50 tallér értéküt váltanak be, meg kell vizsgálni, hogy van-e joguk hozzá? Meg kell vizs-

gálni a válató mühely fogyatékait, és átaljában, hogy szükséges-e a sok tisztviselő? és a tisztek fényüzése honnan ered? Szükséges-e annyi sok mindenféle anyag, mely elszámoltatik? Nem kapnak-e a tisztek most is kézi érczpéldányokat a tilalom daczára?

1651 október 26-án. 256/ Pótló utasitás Sonnaw számára:

1. Vizsgálja meg mi az oka, hogy a heti kimutatás és az alkamaragróf Roth termelési kimutatása nem egyezik?

2. Számitsa ki, hogy mennyibe kerül egy márka kivert pénz, mennyi rajta a nyereség?

3. Vizsgálja meg, hogy az anyagok vásárlása alkalmával nem tesznek-e haszontalan kiadásokat?

4. A selmeczi kamaraház javitására 1000 ft engedélyeztetett, vizsgálja meg, nem fordittatott-e erre nagyobb összeg?

5. Küldjön még Rothnak a bányájából antimon érczet, és Rozsnyóról az érczek bányájából czinobert.

1652 márczius 20. 257/ Pótló utasitás báró Sonnaw György András számára.

1. Jóváhagyatnak mindazok az intézkedések és bérleszállitások, melyeket Felsőbiebertárnánál elrendelt.

2. Ami Bélabánya város 38.887 ft-nyi, és Ujbánya város 8.663 ft-nyi kamarai adósságát illeti, utasittatik, hogy a városokkal a lefizetés módjára nézve alkudozzék, és megállapodásra jöjjön.

3. A Galleson örökösök hátraléka kiegyenlittetett, és ehez tartsa magát.

4. Rossz néven vétetik, hogy a körmöczi kamara a nyitrai püspök követelését kétszer fizette ki. Ez az ügy rendbe hozandó.

5. Vizsgálja meg Sonnaw Selmeczen a magánbányákat is, és törüljön el ott is minden felesleges kiadást és rendetlenséget.

6. Vizsgálja meg a kohók kezelését is, mert a kohók költségei megközelitik a bányaköltségeket.

7. Vizsgálja meg az ezüstégetés fogyatékait, hogy honnan erednek.

8. A válató mühely nagy salétrom és vitriol fogyasztását szállitsa lejebb, hetenkint legalább 4 mázsával.

9. A kamarai költségek is nagyok, vizsgálja meg, hogy nem tartatnak e felesleges egyének szolgálatban?

10. A beszterczebányai tisztek azt hozzák fel, hogy a fa és szén messziről fuvaroztatik, és ezért van a kohónak nagy költsége. Vizsgálja meg a vágásokat, és hogy miért nem rendeznek a kohóhoz közelebb vágásokat?

11. Az ezüst üzelésnél is nagy a fogyaték; vizsgálja meg nem járnak-e a fuvók igen gyorsan?

12. A favágó mesterek régebben 30.000 ft-tal voltak adósok a beszterczebányai kamarának; ez az adósság elengedtetett ugyan, de mégis tudni akarná az udvari kamara, hogy miképen történhetett az adósság ennyire felszaporodása?

13. A gabonatár fogyatéka régebben 1000 ft-ra ment évenkint, és ezelőtt 6 évvel eltörültetett; vizsgálja meg, hogy az igy keletkezett 6000 ft-nyi haszon befolyt-e a kamarába?

14. A salakkutatás nagy mértékben gyakoroltatik; vizsgálja meg, hogy nem következménye-e ez a rossz olvasztásnak?

15. Urvölgyön csak e régi evésekben folytattatik a mivelés, és Mária akna, mely 70.000 ft-ba került, felhagyatott; vizsgálja meg, hogy miért nem keresnek érintetlen kőzeteket a mivelésre?

16. Vizsgálja meg Urvölgyön a bor és sör kezelést, s hogy mennyi haszna van abból a kincstárnak?

17. Az óhegyi sáfár, aki most Beszterczebányán van a kohónál, régebben szénhiány miatt 1.200 ft megfizetésére itéltetett; vizsgálja meg, hogy ez az összeg befolyt-e a pénztárba?

18. A körmöczi bányamivelés hetenkint 12-14 ezer ft-ba kerül, és csak 5-6 márka arany termeltetik, ugy, hogy egy dukat 10 ft-ba is kerül; vizsgálja meg Rothtal, hogy mi ennek az oka?

19. A beszterczebányai polgároknak évenkint több száz öl fa adatik el sör és pálinka égetésre, és a polgárok sörrel és pálinkával nagyban kereskednek Lengyelország felé; vizsgálja

meg, nem fogyasztatik-e ez által a fa a kincstár kárára?

20. Breznóbányáról is sok fa szállittatik magánosok számára, kap-e ezért a kincstár valamit?

21. Utasitsa Rothot, hogy havi kimutatásaiban bevegye a rendkivüli kiadásokat is.

22. A kincstári réz elkülönittessék a magánosokétól, hogy külön meg lehessen itélni, mindegyik mennyibe kerül.

23. Selmeczen a fuvarozásnál nem fuvar szerint, hanem mázsa szerint történjék a fizetés, és azon igyekezzenek, hogy egy pár lóra 9 mázsa teher adassék.

24. Végre igyekezzék minden hiányt felkutatni, és a kincstár javára helyesbiteni, és tegyen részletes jelentést.

1652 márczius 20-án 258/ megtiltja a király, hogy az alsó magyarországi 3 kamaránál se a királyi biztos, se a főtisztek ki ne nevezzenek senkit, és a kinevezéseket magának tartja fenn.

1653 márczius 7-én meghalt Haydt Jeromos bányabiró, és Weisz György János bányabiróvá, helyette pedig Angermann Illés bánya esküdté neveztetett ki ideiglenesen.

1653 deczember 20-án 259/ királyi rendelet Roth Herman alkamaragrófhoz.

Miután Sonnaw jelentése szerint megtörtént, hogy a 7-10 latos szegény érczek és zuzó érczek nem ugy osztatnak el a részek arányában, mint a gazdagabb érczek, és a kisebb részesek Felsőbieber tárnán az ő 4 1/2 tizenhatod részük után 12-13 szekérrel is szállitanak a zuzóba, mig a kincstár az ő 11 1/2 tizenhatod részére csak 2 szekérrel szállit; meghagyatik, hogy ezentul a 7-10 latos szegény érczek, és a zuzó érczek is éppen ugy és azon arányban osztassanak el, mint a gazdagabb érczek.

1657 augusztus 25-én Leopold király szabadalmat ad Leonidi de Bono Pálnak, florenczi nemesnek, hogy az elfult bányákat saját találmánya szerint viztől mentesitse azon feltétel alatt, hogy az igy ujra mivelésbe vett bányák jövedelmének egy tizedét a királynak adja. A találmány abban állott, hogy a viz robbantó por vagy más mesterséges tüz erejével emeltessék.

10632/C

1658 julius 17-én megemlittetik, hogy Sonnaw főkamaragróf meghalt.

1659 márczius 24-én értesiti Borcziczky István saskői várnagy a bányabirót, hogy az esztergomi érsek, mint a Lippay örökösök gyámja, meghagyta neki, hogy mindazon bányapolgárokért, kik Siglisberg területén bányát mivelnek, a mivelési engedélyért bért követeljen, felszólitja tehát a bányabirót, hogy az emlitett bányapolgárokat a bér fizetésére utasitsa, ha pedig fizetni nem akarnak, nekik a mivelés meg fog tiltatni.

A bányabiró e tárgyban utasitásért folyamodott a körmöczi főtisztekhez Schröter Damian von Wohlgemuthshaimb pénztárnokhoz és Hellenbach Jeremias könyvvivőhöz, kik neki azt felelték április 4-én, hogy ha Borcziczky határozottan megmarad a bér követelése mellett, akkor bocsássa el a bányabiró valamennyi siglisbergi és saskői munkását, és tiltsa el a többieknek, hogy Siglisbergen semmit se vásároljanak, és ott semmit se igyanak.

E rendelet következtében el is bocsáttattak a siglisbergi és saskői munkások. A siglisbergi területen munkában volt 2 vállalat pedig: Benedicti Erbstollen mely az előtt Lilgen tárnának neveztetett, és Mihály tárna megszüntetett.

Borcziczky István, amint értésére esett, hogy a munkások elbocsáttattak, Bartakowith Jánosnak irt egy hosszu levelet, melyben felkéri őt közbenjárásra a kamaránál, hogy a munkások vissza vétessenek, mert a bér követelését nem kell olyan komolyan venni, az csak arra szolgál, hogy a földes ur joga elismertessék egy pár garassal.

1659 márczius 31-én kelt Lipót király kinevezési okle-
vele, mellyel Conradt von Richthausen Frey und Edler Herr von Chaos bécsi főpénzverő mester főkamaragróffá kinevezteti, tekintve eddigi jó szolgálatait, és terjedelmes ismereteit a bányászat és pénzverés körében, és mert önként lemondott a bécsi pénzverőből eddig huzott s őt örökségileg illető jövedelméről a király javára. Egyszersmind meghagyatik Chaos báró az udvari kamarai tanácsosi rangjában, de csak a

főkamaragrófi hivatallal járó 3000 ft fizetést élvezheti, ugy, mint elődje, Sonnaw. A tisztek utasittatnak, hogy neki engedelmeskedjenek, és a kincstár javának előmozditásában mindenképen segitségére legyenek.

1659 junius 29-én értesittettek a selmeczi tisztek, hogy Chaos Konrad báró kineveztetett főkamaragróffá.

1659 augusztus 4-én felszólitja Henkhl Gábor gróf a bányabiróságot, hogy küldjön neki egy ügyes bányászt, ki a vizemeléshez és a kémeléshez is ért, hogy az ő tarnowiczi bányájának vezetését reá bizni lehessen.

Erre augusztus 16-án felete a bányabiró, hogy ilyen egyén itt nincs, de hogy ha a gróf csak jó tanácsot kiván, ennek megadására az udvari kamara utasithatná az itteni tisztteket, ha a gróf oda fordulna.

1659 augusztus 17-én érkezett az uj kamaragróf Chaos báró Selmeczre.

1676 junius 15-én panaszkodik a bányabiró Kahresz Christian az udvari kamara titkárjához Mayerhez irt levelében, hogy a bányabiróság hatáskörét itt semmibe sem veszik, és a kamara a kincstári egyének felett kizárólag saját kezébe veszi az intézkedést, s a bányabiró csak a magán bányászok feletti rendelkezésre szorittatik. Ez okból felküldte a bányabiró Fischer Ernst assessort Bécsbe, és kéri a titkárt, hogy ennek értesitéseit jóakarólag fogadja, és a bányabiróság hatásköreinek megcsonkitását ne engedje.

1676 október 31-én bepanaszolta egy kohómunkás a hodrusi kincstári kohóirnokot Sprukh Mátyást, hogy az ő keresetéből jogtalanul levonásokat tett, és vele gorombáskodott. A bányabiró ez okból az erdészt átküldte a főpénztárnokhoz azon kéréssel, hogy Spruckh Mátyást a bányabirósághoz berendelje; erre azt felelte a főpénztárnok, hogy a kohóirnokok nem tartoznak a bányabiró hatósága alá, tehát küldje a bányabiró a panaszlót le a kamara udvarba, a főpénztárnok meg fogja az ügyet vizsgálni, és a vétkest megbünteti. Erre a bányabiró a bányabirósági irnokot is leküldte a kamara udvarba, és kérte, hogy ne változtassék meg a bányatörvényen alapuló régi

szokás, hanem bizassék az ilyen ügyek elintézése a bányabiróságra; de a főpénztárnok nem engedett, és azt mondta, hogy nem bánja, akárkinél fog e miatt a bányabiró panaszkodni.

1677 márczius 31-én Lipót király Joh.Andrea Vichter von Grueb selmeczi főpénztárnokot Morvaország fő számtartójává /Rentmeister/, Posch György János királyi könyvvivőt selmeczi főpénztárnokká, Kahresz Christian bányabirót könyvvivővé, és Gruber Albrecht bányabirósági ülnököt selmeczi bányabirává kinevezte.

Az uj bányabiró 1677 május 16-án tette le az esküt, és 29-én tartotta az első törvényszéket, melyen jelen voltak Hainrich János, Fischer Ernst György, és Ernst János György ülnökök, és Zweig Kristóf János irnok.

1677 junius 12-én irja Bretschneider Kristóf pénzverő hivatalnok Brieg-ben Binz Frigyesnek Boroszlóba, hogy a tőle kapott ezüstöt megpróbálta és talált benne 31 márka 2 lat 5 d ezüstöt és 26 1/2 ducatot, a finom ezüstöt 8 1/2 tallérral az aranyat pedig 53 tallérral a 26 1/2 ducatért számitva, tesz összesen 317 tallér 22 gar. ebből levonva a válatási költséget marad kifizetendő 300 tallér.

A Binz-féle ezüstsikkasztási ügyben részeseknek és vétkeseknek találtattak: Schalman Illés a siceli kohó sáfárja és irnokja, Schrötter Bálint a siceli kohó gondnoka, Creuzier Adám selmeczi polgár és kereskedő, Martowitz Antal selmeczi gombkötő, Langauer Márton ezüst üzelő a pachentárnai hodrusi kohóban, Glückh János kohósáfár a királyi vihnyei kohóban, Höher András ezüsthordó a stattgrundi királyi kohóban, Köszler János ezüstüzelő a hodrusi alsó királyi kohóban, Grimling Márton ezüstüzelő legény a hodrusi alsó királyi kohóban, Orawetz Marinka, egy olvasztólegény felesége a stadtgrundi kohóból, és ennek testvére Martha, Herzeg Miska kocsis, Lang János szentháromságtárnai kohóirnok, Niszky Gottfried Albrecht tescheni kereskedő, Kappert György tescheni kereskedő, Reinel Venczel selmeczi kereskedő, Duchor Christian János selmeczi aranymüves, Knoth Tóbias selmeczi aranymüves, Janofszky Jakab sáfár a roszgrundi királyi bérelt ko-

hóban, Caesar Györgyné patikárusné Selmeczen.

1677 julius 3-án egy vizsgálat alkalmával megemlittetik, hogy a lázadók egy vájárt: Napindruk Istvánt lefejeztek. A vizsgálat egy Pastir nevü kohóőr ellen indittatott, kiről az a hir járt, hogy Napindruk lefejeztetése alkalmával ő is a lázadók közt volt. Pastir megkérdeztetvén, azt mondta, hogy akkor nap a vásáron volt Korponán, hol őt a bányabiró is láthatta, tehát nem lehetett Duropolán, hol Napindruk lefejeztetett; a bányabiró maga is emlékezett rá, hogy Pastir akkor Korponán volt, és ennek következtében megszüntette ellene a vizsgálatot. De a Siceli társulat, melynek szolgálatában Pastir állott, azt vélte, hogy a bányabiróság a miatt vallatta Pastirt, hogy valjon nem a gazdái küldték-e őt a lázadókhoz? Ez okból Pastirt a város házán kihallgatták, hogy miképen kérdeztetett a bányabiró által? Ezt a bányabiró meghallván nagyon sérelmesnek, és a bányabiróság tekintélyét sértőnek találta, és felterjesztést tett e tárgyban az udvari kamarához.

1677 augusztus 7-én rendelte az udvari kamara ddto julius 9. hogy a Gruber Albrecht előléptetése által megürült bányabirósági ülnöki helyre Schöpfer János expectanst nevezteti ki ülnökké.

1677 szeptember 11-én Wittman Simon jezsuita bepanaszolt a bányabiróságnál több bányászt, hogy nejeik megigérték az áttérést, és nem tartották meg igéretüket. Bezárattak.

1678 május 12-én jelenti a bányabiró az udvari kamara secretariusának, Mayernek, hogy nehány év előtt egy Binz János Frigyes nevü ember telepedett le Selmeczen, és kereskedést nyitott, ez az ember minden évben egyszer-kétszer elutazott Sziléziába, hogy ott különféle áruczikkeket vásároljon, midőn legutoljára elutazott, utközben leesett szekeréről egy kis hordó, mely szétbomlott, és benne kohóezüst volt, egy valaki, aki azt látta, elbeszélte ezt Selmeczen a bányabiróságnál is esküt tett rá; a bányabiró ennek következtében vizsgálatot tartott Binz lakásán és iratai közt talált nyugtatványokat a briegi és boroszlói pénzverőktől, ez iratokból

kitetszik, hogy Binz jelentékeny mennyiségü ezüstöt és ezüstben dus ólmot szállitott oda az utóbbi években.

Vizsgálatot inditott a bányabiróság a kohókban is, a kincstári tisztektől nem lehetett semmit megtudni, a magánosok közül is csak Schalman Illés, ki a siceli kohóban sáfár, irnok, és üzelő egy személyben, tehát ellenőrködés nélkül van, találtatott vétkesnek, s reá bebizonyult, hogy 40 márka ezüstöt adott el Binznek, márkáját 8 tallérért. Ezenkivül adott Binznek kétszer 5 márka ezüstöt, és a mostani utolsó utjára 3 mázsa ezüstben dus ólmot. Schrötter Bálint is részes volt az első lopásnál, és azt be vallotta. Mind a ketten be vannak zárva, de Binz neszét vette a dolognak, és nem jött haza, most keresik. Ha vissza hozhatják még több is ki fog derülni, és attól fél a bányabiró, hogy nagyobb urak is bele fognak keverödni. Két polgárnál is tartottak vizsgálatot, és találtak náluk 60-70 font dus ólmot, melyet egy hodrusi kohómunkás adott el nekik. Ezek is be vannak zárva, de a kohó munkás már egy év óta nem lakik itt.

A bányabiró kéri Mayer secretáriust, hogy segitse őt ezen fontos ügyben jó tanácsával, mert most nincs se administrator, se fő gondnok. A kohónak a beváltáskor minden 8-ik mázsa ráadatik a nedvesség pótlásául; evvel azután sok visszaélésre van alkalom adva, és nagyon jó lenne ha egy udvari comissio jönne ide és megvizsgálná az egész kezelést, és helyre állitaná a bányabiróság hatáskörét is, mely alól most mindenki kihuzza magát.

1678 junius 23-án felterjesztette a bányabiróság a Binz-féle sikkasztás ügyében a vizsgálati jegyzőkönyveket, és véleményét; e szerint

Binz János Frigyes mint maleficus átadandó a büntető törvényszéknek.

Schrötter Bálint hivatalából leteendő, és pénzbüntetéssel sujtandó.

Schalman Illés hivatalából kiteendő, de fiatalsága és ügyessége miatt kegyelembe ajánltatik.

Kreuzier Ádám öreg ember már egyszer volt ezüstlopás

miatt büntetve a büntető törvényszéknek átadandó.

Thurzó Tóbiás már kétszer volt gyanusitva ezüst sikkasztással, de akkor mindég ki tudta magát tisztázni, és most is nem vallott meg mindent, csak ami rá bizonyittatott, ezért komolyabb vallatás /kinzás/ alá veendő.

Martowitz Antal hasonlóképen nem vallott ki mindent, s ezért komolyan vallatás alá kellene őt venni.

Glück Jánost hasonlóképen.

Longauer Márton, Höher András, Köszler János, Grünling Márton a bányatörvény szerint büntetendők.

Orawecz Marinka sem vallott még meg mindent és komolyabb vallatás alá veendő.

Testvére Marta nyilvánosan megbüntetendő.

Janofszky Jakab a bányatörvény szerint büntetendő.

Kappert György, Niszky Albrecht Gottfried, Reinel Venczel, Duchon Kristóf János, Knoll Tóbiás, és Caesar Györgyné, valamint Lang János és Liempach Gottfried kellően megbüntetendők.

Rotenzweig Bernhardot még nem tudták megkapni, ha meg kerül, ő is el lesz ítélendő.

1678 november 26-án bepanaszolta Wagner Mihály királyi bányatiszt Knobl András bányamunkást, hogy november 4-én, midőn a lázadók közül egy csapat Selmeczet megszállotta, nehányan Knobl András vezetése mellett az ő lakásába törtek, nejét, gyermekét, és vejét megverték, és mindent elraboltak. Ő még a lázadók megérkezése előtt eltávozott Selmeczről. A bányabiróság Knoblnak farbőrét levétette, és őt a városnak adta át megbüntetés végett.

1678 november 26-án panaszkodik Szoltschany Jancsi kovácsmester, hogy Piltz Márton és Hechl Tóbiás 5 héttel ezelőtt nehány lázadóval Szélaknára jöttek, ott őt megkötözték, és elhurczolták Stefultóra, hol végre tőlük kiváltotta magát. Vádlottak avval mentették magukat, hogy a lázadók őket kényszeritették, hogy velük menjenek.

1678 november 28-án kihallgattatott Pastier János, 1-én ki küldte őt a magyar táborba?

Dr.Hellenbach és Reutterné asszony.

2. Miféle leveleket kapott tőlük?

Nem tudja, mert mind be volt kötve egy csomóba melyet neki a Dr.ur átadott.

3. Miért maradt olyan sokáig Korponán?

Mert a német tábor miatt nem jöhetett onnan ki.

5. Kapott-e valakitől Korponára szóló leveleket vagy üzenetet?

Nem.

5. Ki adta neki a Thökölyhez czimzett folyamodványt, mely a lutheranusok nevében iratott?

Korponán Cholostomus adta azt neki, hogy ha a magyar táborba érkezik, adja át Joannides Mártonnak, az majd tudni fogja, mit kell vele csinálni. De mikor azután a németek megszállották Korponát, azt mondta neki Cholostomus, hogy a folyamodványt vagy jól edugja, vagy lökje a tüzbe. Ő azonban eldugta azt a selmeczi kapu mellett Chudik gabonája közé, de a németek ott megtalálták, és Leslie tábornokhoz vitték.

6. A magyar táborban nem kapott-e valamely megbizást?

Nem jutott akkor a magyar táborba.

7. Kik voltak még vele?

Még négyen voltak, s mindnyájan élelmi szereket vittek, melyeket azután tőlük elvettek.

1678 deczember 19-én beismeri Rosenzweig Bernhard Neutirscheinből, keresztelt zsidó, hogy Binz-től 19 márka ezüstöt vett márkáját 9 talléron, nem volt rajta 6 tallér nyeresége. Thurzó-tól vett 20 lat ezüstöt adósság fejében, de evvel megcsalatott, mert fehér réz is volt közte.

Lang Jánostól is vett 12 márkát per 35 garas.

Herczeg Dietrichstein ajánló levelet adott Rosenzweignek kinek áruczikkeit Selmeczen lefoglalták, és kérte, hogy miután ő mint kereskedő cselekedett, s rosszat tenni nem akart, lefoglalt holmiai kiadassanak.

1679 január 1-én összehivatta Johan Andrea Vichter von Grueb kamaragrófi administrator a tiszteket és munkásokat, és szemlét tartott felettük, és megeskedtette őket Ő Felsége

iránt hüségre és engedelmességre. Megjelentek mintegy 800-an fegyveresen, és ugy tették le az esküt.

1679 január 14-én megemlittetik egy tárgyalás alkalmával, hogy Lani János hodrusi telepbirót nem régen lefejezték a törökök.

1679 január 14-én megemlittetik, hogy nem régen a lázadók kirabolták Seitz Abrahám esküdt kémlész házát.

1679 február 1-én közöltetett a bányabirósággal Lipót király rendelete ddto 1678 deczember 24-én, melyben gróf Trautmannsdorfot, Freyherrn auf Gleischenberg, Negau, Burkau und Dizebach, Herrn auf Teinicz, Leuthomischl und Oberthal, királyi kamarást és kamarai tanácsost, valamint az udvari kamara titkárját, Mayer Theobald Jakabot leküldi a bányavárosokba, mint biztosokat, hogy a lázadók foglalása alkalmával zavarba jött ügyeket rendezzék, és meghagyja a hivataloknak és bányapolgároknak, hogy nekik mindenben engedelmeskedjenek.

1679 márczius 1-én megemlittetik egy folyamodványban, hogy Mayer Theobald Jakab régebben Selmeczen volt bányabiró.

1680 január 31-én kéri a bányabiróság az udvari kamarát, hogy a Binz-féle ezüstsikkasztás ügyét elintézni méltóztassék, mert a fő tettest, Binz-et az itt volt királyi biztosok jót állás mellett szabad lábra helyezték, de a jótállók most ajánlatukat vissza vonják; és mert legujabb időben az administrator Glückh Jánost, ki egyike volt a sikkasztóknak, a hodrusi királyi kohóhoz sáfárrá kinevezte a bányabiróság óvása daczára.

1680 február 12-én Lipót király ujólag kihirdettette: hogy érczeket, aranyat, ezüstöt és arany-ezüst tartalmu termények az országból kivinni, vagy titokban feldolgozni tilos, és a legszigorubban meg fog büntettetni.

1680 junius 12-én értesitette Joh.Andrea Vichter von Grueb főkamaragrófi administrator a bányabirót, hogy a Binz-féle sikkasztási ügyben a következő itéletet küldte le: Pintz Fridrich János, Schrötter Bálint, Schalmann Illés, Glückh János, Turzó Tóbiás, és Martowitz Antal elvesztik eddigi kincstári és polgári hivatalaikat, kötelesek az okozott

kárt kétszeresen megtériteni, és Selmecz határából véglegesen kitiltatnak. A többiek a bányabiróság ajánlata szerint büntetendők. A Siceli társulat pedig, azért, hogy tisztviselőit a bányabirósságnál nem mutatta be, és fel nem eskedtette, elveszti azt az ezüstöt, melyet Schrötter és Schalman elsikkasztottak, és mely a bányabirósságnál letételményben tartatik; ez az ezüst azonnal átadandó a kamarának.

1680 augusztus 6-án jelenti a bányabiróság a fökamaragrófi hivatal administratorának, hogy Binz Frigyes János, Schrötter Bálint, Schallman Illés, Glückh János, Turzo Tóbiás és Martinowitz Antal ezüstsikkasztóknak tudtokra adta a perükre jött királyi határozatot, s ők, ámbár beösmerik vétküket, tekintettel a kiállott hosszas fogságra, mely semmit sem kereshettek, képtelenek a kétszeres visszatérités-re annál inkább, mert a mostani forradalom alatt, midőn a felkelők Selmeczet elfoglalták, mindenüket elvesztették. A bányabiróság tehát azt javasolja, hogy csak egyszeres megtéritéssel büntettessenek, és őket a király kegyelmébe ajánlja.

1723 szeptember 27-én 260/ utasitás adatik báró Sternbach József András Venczel fökamaragrófnak.

1. Miután a 7 bányaváros, a 3 kamara, és a vidéken levő kincstári jószágok tisztviselői a fökamaragróf alá rendeltettek, kötelességének tartsa őket minden ügyeikben megvédeni, a katonaság keresztül vonulása alkalmával a soldatesca tulkapásaitól megóvni, és nem engedni, hogy a népet a tisztek és nemesek elnyomják. Ha nem is minden évben, de minden két évben határjárásokat tartson a bányabirókkal és erdészekkel. Az egyes birtokosok közt valamint a bányáknál előforduló perlekedéseket és egyenetlenségeket igazságosan orvosolja, és szegénynek gazdagnak egyformán szolgáltasson igazságot. Közvetlenül az udvari kamara alá van ugyan rendelve, de azért az általános bank intézettel is jó egyetértésben legyen, és annak minden felvilágositást megadjon.

2. Ámbár a kereszténység örökös ellensége már eltávolittatott a bányavárosok közeléből, és a viszonyok békések;

még is ügyeljen arra a főkamaragróf, hogy a vidéken levő tábornokokkal jó egyetértésben legyen, és ha valahol zavarok keletkeznének, a kamarai tisztek segitségével készüljön a védelemre, és jelentést tevén az udvari kamarához, forduljon egyszersmind a legközelebbi tábornokhoz, és avval egyetértve intézze további teendőit, de maga ne vállalkozzék semmi féle katonai vállalatra.

3. Arra ügyeljen, hogy mind a 3 kamara tisztviselői megtartsák a kapott utasitásokat, és ha valami javithatót talál, azt jelentse fel a főtisztek véleményével együtt az udvari kamarához.

4. Ahányszor szükséges, járassa be a tisztekkel a bányákat, és tegyen oly intézkedéseket, hogy a bányák mindég ellegyenek látva minden szükséges anyaggal. Ügyeljen, hogy a bányákban a feltárások el ne hanyagoltassanak, és a vizemelés, légvezetés, szállitás, és anyagkezelés kellő rendben történjék. És ha valamely anyagnak beszerzésére a pénz hiányoznék, jelentse fel a körülményt az udvari kamarához, hogy az, ha lehet intézkedhessék a hiány pótlására.

5. A kohókat, erdőket és szenelőket is bejárja és bejárassa, a munkások közt jó fegyelmet tartson, gondoskodjék, hogy a bányák és kohók kezelésénél az öreg tisztek és ügyelők mellett fiatalok is alkalmaztassanak, hogy ha az öregek elhalnak, helyüket azonnal tapasztalt fiatal emberrel lehessen betölteni. Óvja meg az erdőket minden pusztitástól, és a legeltetéstől; a vágásokat szabályosan hajtassa és ügyeljen, hogy fahiány sehol se keletkezzék.

6. Ügyeljen, hogy a bányáknál kohóknál pénzverésnél s egyéb müveknél sikkasztások ne történhessenek. Véglegesen tiltsa el, hogy a bérfizetések alkalmával a jó pénz rossz lengyel pénzre váltassék, és a tiszteket, kik ez ellen vétnek keményen büntesse meg. Vigyázzon, hogy a válató mühelyben Selmeczen minden hiven elszámoltassék, a bányapolgárok ezüstje lehető finomsággal égettessék. A tisztek az utasitások szerint járjanak el. Minden kár elkerültessék. Felesleges egyének sehol se tartassanak fizetésen, és a bérek az ud-

vari kamara engedelme nélkül fel ne emeltessenek. Uj tiszteket ne alkalmazzon, a fizetéseket ne emelje, a tiszteket az országból távozni ne engedje az udvari kamara jóváhagyása nélkül. Hogyha pedig egy tiszti állomás megürül, ajánljon arra jó ügyes, s ha csak lehet, katholikus embereket, és várja meg az udvari kamara határozatát. Az elhalt tisztek javait foglaltassa le, mig számadásaik el nem intéztetnek; gyermekeiknek gyámokat rendeljen. Az altiszti állomásokat azonban a bányapolgárokkal egyetértésben maga betöltheti arra alkalmatos egyénekkel, de erről is jelentést tegyen az udvari kamarához.

7. Meg van engedve, hogy a szegény bányapolgároknak a bányamivelés segitségére előlegek adassanak; de az tapasztaltatott, hogy előlegek nem bányapolgároknak is adatnak, a bányapolgároknak adottak pedig nem használtatnak fel kellőleg, s igy a polgárok mindég nagyobb adósságba jutnak, s végre a bányát is elhagyják, mi által a kincstárnak már nagy kár okoztatott. Ügyeljen tehát a főkamaragróf, hogy haszontalan előlegek ne adassanak, és a kint levő előlegek behajtassanak, és ismételten hasznos bányavállalatokra forditassanak.

A főtiszteknek is meghagyandó, hogy az előleg adással vigyázóbbak legyenek, és azt csak kellő biztositék mellett, közös egyetértéssel, és a főkamaragróf engedelmével adhassák, különben tőlük fognak behajtatni a hátralékok.

8. A vidéken levő magánbányákra is felügyeljen, azoknak jó tanácsot adjon, perlekedéseiket igazságosan elintézze, és uj bányavállalatok keletkezését elősegitse.

9. Ügyeljen a pénztárak kezelésére, s hogy minden pénz a pénztárakban őriztessék, a heti és havi kimutatásokat pedig, mihelyt megérkezett a felterjesztés ideje, azonnal be kivánja, és a pénztári feljegyzésekkel összehasonlitsa, s ha valami hibát talál, azt még az udvari kamarához való felterjesztés előtt kijavittassa.

10. Az év vége után kellő időben kivánja be a selmeczi körmöczi és beszterczebányai kamarától az évi számadásokat, nézze át, és véleményével együtt terjessze fel az udvari kamarához.

10632/C

11. Tapasztaltatván, hogy a tisztviselők saját bányákat mivelnek, vagy mások bányáira az ő sajátjokból ellátmányokat adnak, s ha az ellátmányok meg nem térithetők, a kincstárból kártalanitják magukat, mintha az ellátmányokat elejétől kezdve a kincstár adta volna; ez által pedig a kincstár már sok behajtatlan követeléssel terheltetik: ügyeljen a főkamaragróf, hogy ilyen ne történhessék, s ahol megtörtént, az illetők fizessék vissza a kincstár kárát. Bányákat pedig a kincstár számlájára csak beható tanácskozás után és az udvari kamara engedelmével vállaljon el, és a tisztviselőknek tiltsa el, hogy saját bányákat miveljenek.

12. Ha egy számadást vezető tisztviselő pénztárában hiány találtatnék, azonnal vizsgáltassa meg a dolgot, és a kincstár kártalanitásáról gondoskodjék, a hütelen kezelést pedig büntesse meg; ha pedig valaki meghal, gondoskodjék, hogy vagyona lefoglaltassék, leleteztessék, és ki ne adassék, mig számadásai el nem intéztetnek és helyeseknek nem találtatnak, a kiskoru örökösöknek pedig gyámot rendeljen.

13. Ne csináljon haszontalan uj épitkezéseket, ha pedig szükséges valamit épiteni, arról költségvetést készittessen, és a szükség okával együtt terjessze fel az udvari kamarához, s csak annak engedélye után foganatositassa.

14. A 3 kamaránál és minden müveknél levő berendezéseket ne változtassa addig, mig a változtatást a tisztviselőkkel meg nem tanácskozza, és az erről fölvett jegyzőkönyvet az udvari kamarához felterjesztvén a tervezett változtatáshoz meg nem kapja az engedélyt.

15. Ügyeljen arra, hogy a 3 kamara erdei, valamint a kamarához csatolt lipcsi, saskői, revistyei és likavai uradalmaknak erdei el ne pusztitassanak, hanem bányászati czélokra fenntartassanak és kezeltessenek; a kecskék s juhok legeltetése mindenütt megtiltassék, az okozott erdőkárok megtérittessenek, és mivel a bányavidéken levő magánerdők is fenn vannak tartva a bányászat számára, ugy intézkedjék a főkamaragróf, hogy a bányászat szükséglete ezen erdőkből is fedeztessék épület fával és szénnel; a bányászok számára

vari kamara engedelme nélkül fel ne emeltessenek. Uj tiszteket ne alkalmazzon, a fizetéseket ne emelje, a tiszteket az országból távozni ne engedje az udvari kamara jóváhagyása nélkül. Hogyha pedig egy tiszti állomás megürül, ajánljon arra jó ügyes, s ha csak lehet, katholikus embereket, és várja meg az udvari kamara határozatát. Az elhalt tisztek javait foglaltassa le, mig számadásaik el nem intéztetnek; gyermekeiknek gyámokat rendeljen. Az altiszti állomásokat azonban a bányapolgárokkal egyetértésben maga betöltheti arra alkalmatos egyénekkel, de erről is jelentést tegyen az udvari kamarához.

7. Meg van engedve, hogy a szegény bányapolgároknak a bányamivelés segitségére előlegek adassanak; de az tapasztaltatott, hogy előlegek nem bányapolgároknak is adatnak, a bányapolgároknak adottak pedig nem használtatnak fel kellőleg, s igy a polgárok mindég nagyobb adósságba jutnak, s végre a bányát is elhagyják, mi által a kincstárnak már nagy kár okoztatott. Ügyeljen tehát a főkamaragróf, hogy haszontalan előlegek ne adassanak, és a kint levő előlegek behajtassanak, és ismételten hasznos bányavállalatokra forditassanak.

A főtiszteknek is meghagyandó, hogy az előleg adással vigyázóbbak legyenek, és azt csak kellő biztositék mellett, közös egyetértéssel, és a főkamaragróf engedelmével adhassák, különben tőlük fognak behajtatni a hátralékok.

8. A vidéken levő magánbányákra is felügyeljen, azoknak jó tanácsot adjon, perlekedéseiket igazságosan elintézze, és uj bányavállalatok keletkezését elősegitse.

9. Ügyeljen a pénztárak kezelésére, s hogy minden pénz a pénztárakban őriztessék, a heti és havi kimutatásokat pedig, mihelyt megérkezett a felterjesztés ideje, azonnal be kivánja, és a pénztári feljegyzésekkel összehasonlitsa, s ha valami hibát talál, azt még az udvari kamarához való felterjesztés előtt kijavittassa.

10. Az év vége után kellő időben kivánja be a selmeczi körmöczi és beszterczebányai kamarától az évi számadásokat, nézze át, és véleményével együtt terjessze fel az udvari kamarához.

10632/C

11. Tapasztaltatván, hogy a tisztviselők saját bányákat mivelnek, vagy mások bányáira az ő sajátjokból ellátmányokat adnak, s ha az ellátmányok meg nem térithetők, a kincstárból kártalanitják magukat, mintha az ellátmányokat elejétől kezdve a kincstár adta volna; ez által pedig a kincstár már sok behajtatlan követeléssel terheltetik: ügyeljen a főkamaragróf, hogy ilyen ne történhessék, s ahol megtörtént, az illetők fizessék vissza a kincstár kárát. Bányákat pedig a kincstár számlájára csak beható tanácskozás után és az udvari kamara engedelmével vállaljon el, és a tisztviselőknek tiltsa el, hogy saját bányákat miveljenek.

12. Ha egy számadást vezető tisztviselő pénztárában hiány találtatnék, azonnal vizsgáltassa meg a dolgot, és a kincstár kártalanitásáról gondoskodjék, a hütelen kezelést pedig büntesse meg; ha pedig valaki meghal, gondoskodjék, hogy vagyona lefoglaltassék, leleteztessék, és ki ne adassék, mig számadásai el nem intéztetnek és helyeseknek nem találtatnak, a kiskoru örökösöknek pedig gyámot rendeljen.

13. Ne csináljon haszontalan uj épitkezéseket, ha pedig szükséges valamit épiteni, arról költségvetést készittessen, és a szükség okával együtt terjessze fel az udvari kamarához, s csak annak engedélye után foganatositassa.

14. A 3 kamaránál és minden müveknél levő berendezéseket ne változtassa addig, mig a változtatást a tisztviselőkkel meg nem tanácskozza, és az erről fölvett jegyzőkönyvet az udvari kamarához felterjesztvén a tervezett változtatáshoz meg nem kapja az engedélyt.

15. Ügyeljen arra, hogy a 3 kamara erdei, valamint a kamarához csatolt lipcsi, saskői, revistyei és likavai uradalmaknak erdei el ne pusztitassanak, hanem bányászati czélokra fenntartassanak és kezeltessenek; a kecskék s juhok legeltetése mindenütt megtiltassék, az okozott erdőkárok megtérittessenek, és mivel a bányavidéken levő magánerdők is fenn vannak tartva a bányászat számára, ugy intézkedjék a főkamaragróf, hogy a bányászat szükséglete ezen erdőkből is fedeztessék épület fával és szénnel; a bányászok számára

szükséges sört is olyan serfőzőktől vegye, kik a fát távolabb fekvő erdőkből szerzik, hogy a közel fekvő erdők kiméltessenek.

16. Gondoskodjék, hogy mindég tudomása legyen arról, mi történik a kerületében fekvő bányáknál, kohóknál és erdőkben, és mindennek ami káros, azonnal elejét vegye.

17. A hatóság a bányavárosok és bányaszemélyzet felett a kamaragrófnak adatik át.

18. Gondoskodjék tehát, hogy békés és háborus időben az alája rendeltek érdekei megvédve legyenek, szabadalmaik fenntartassanak, az utasitások teljesittessenek, a bányák mivelése élénkittessék, a pénzverés rendben folytattassék, fogyatékok elkerültessenek, a leletezések pontosan foganatositttassanak, a tisztviselők és ügyelők az anyagok kezelésénél csalást el ne követhessenek.

19. Ügyeljen, hogy a tisztek és altisztek mindenben hüségesen kezeljék hivatalukat, hogyha pedig hütelenséget vagy rendetlenséget tapasztal, azonnal büntesse meg az illetőket, a birságokat a kincstári pénztárba fizettesse, ha pedig szükséges lenne valakit hivatalából elmozditani, ez iránt elébb az udvari kamarának jelentést tegyen.

20. Végre igyekezzék mindent ugy intézni és kezelni, hogy a kincstárnak hasznára legyen. A főkamaragróf fáradságáért fizetése évenként 3000 rft-ra határoztatik, a szokásos mellék illetményekkel, u.m. a bárántytizeddel a kincstári falukból, rétek, halászat, 200 véka zab, 2 mázsa faggyu, tüzelő fa amennyi szükséges, avval a feltétellel, hogy a kerületében szükséges utazásokat sajátjából fedezni köteles.

1746 julius 8-án 261/ az udvari bizottmány rendelete báró Mittrovszky főkamaragrófhoz.

Örömmel vétetik tudomásul, hogy a termelés az utolsó hétben 70 márkával szaporodott, és elváratik, hogy a havonkint elrendelt 80.000 ft-nyi szállitmányok rendesen fognak Bécsbe küldetni, mert nagy szükség van rájok.

Egyébiránt elrendeltetik, hogy a havi tanácskozások jegyzőkönyvei 14 nap alatt a tanácskozmány után, eredetiben

felküldessenek betekintés végett.

1746 november 1-én 262/ udvari bizottság rendelete báró Mitrovszky főkamaragrófhoz. Miután Ő Felsége a kobalt feldolgozását festékké magának tartotta fenn, meghagyatik, hogy ezentul kobalt termelésére senkinek se adassék engedély.

1747 február 25-én 263/ értesittetik báró Mittrovszky főkamaragróf, hogy az eddigi udvari bizottság Ő Felsége rendeletéből császári és királyi bányászati és pénzverészeti igazgatósági udvari testületté /k.kMünz und Bergvesens Directions Hof Collegium/ alakittatott át az eddigi elnök gróf Königsegg Erps Ferdinand Károly elnöksége alatt, és ezentul ezen udvari testület fogja elintézni a bányászati és pénzverési ügyeket.

1747 május 9-én 264/ a szomolnoki főfelügyelőség szervezteti, és a nagybányai kerület is alá rendeltetik.

1747 május 9-én 265/ szerveztetik a Nagybányán főfelügyelőség is /Inspectorats Oberamt/ és kimondatik a rendeletben, hogy a nagybányai kerület első sorban a szomolnoki főfelügyelőség alá tartozik, azután pedig evvel együtt az alsó magyarországi főkamaragróf alá.

1747 junius 16-án 266/ rendezi Maria Terézia királyné a kincstári hivatalok és városok közt fennforgó perlekedéseket, és meghagyja báró Mitrovszky főkamaragrófnak, hogy

1. A bányamunkásokat Selmeczen összeirassa, és ugynevezett Hauerdrittl adót közöttük aránylagosan felossza.

2. A négyhetenkinti főfizetés Selmeczen a kamara udvarban tartandó, a kétheti anticipatio pedig Szélaknán.

3. A siglisbergi kereskedés bezárattassék, és a fizetések alkalmával csak birói rendeletre szabad a munkások béréből levonásokat tenni.

4. A főkamaragróf mindenkinek egyenlő mértékkel szolgáltassa az igazságot.

5. A Körmöcz városával az erdők tárgyában kötött egyezség szorosan megtartandó, az erdők bejárásánál felmerülő kérdések a bányabiró által a várossal egyetértőleg intézendők el, és egy erdésznek, kit a kincstár fog fizetni, kinevezte-

tésére az ajánlat megteendő.

6. Körmöcz városának nem adandó vissza a letartóztatott arany, mert vámot szedett a fuvarosoktól.

7. Megengedtetik, hogy Bélabányán az ugynevezett Kohlpfennig a város javára beszedessék, de az igy beszedett összeget köteles a város a bányamivelésre forditani.

8. Nem engedtetik meg, hogy a jezsuiták a breitenbergi erdőt elfoglalják, mert az erdők a bányászat számára vannak fenntartva.

9. Hogy Selmecz városa iránt a királyné különös jóakaratát tanusitsa, 2000 ft-ot utalványoz avégett, hogy ez összeg az utolsó tüz által károsult polgárok közt kiosztassék.

XVI. OKMÁNYOK, I-LV.

1649-1741

I.

1649 szept.15.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után/

Paul Pálffy von Erdeőd, Graf von und zue Plasszenstein, Röm.Kays. auch Hungarn und Böhaimben königl. May. würckl. gehaimber Rath, und des Königreich Hungarn Palatinus etc. füege hiemit meines Dorf Zöch gesambten Unterthanen zu wissen, weil ich dieselben in keine andere Gebott nicht willens zue gebrauchen, alsz nur zue dem Goltwaschen, derowegen ist an dieselben mein ernstlicher Befehl, das Sye vor allen andern ein Gottfürchtiges andächtiges Leben sollen führen, und solle Niemanden dasz Schelten und Fluchen weder zu Hausz, noch in dem Goltbau gestattet, sondern von Ihrem Richter, da Einer betretten würde, allezeit ernstlichen gestraffet, und alles Übel abgestrafft werden. - Erstlichen, weil daselbst zehen Pauern undt 21 Gesündtleuth Häuser seyndt, das ein jeder alle Tag einen - undt die Gesündthäuser täglichen halben Thaill, bringt alle Tag Ein und zwanzig Robother, wann man frühe auf das Brett klopfet, sambentlich erstlich vor des Richters Hausz khommen, wie hernach der Richter die Auszthaillung machet, jede Parthey zue seinen Goltbau erscheinen, den ganzen Tag fleiszig in der Arbeit sich erzeugen, das der Richter ihnen schaffet, und unterweiset, soll wider Rath gehorsamen, und sich nicht ehender abendts von der Arbeith nacher Hausz begeben, bis die Sonne soll untergehen; die jenigen, welche junges Gesündt, oder Mentscher, die zu der Arbeith nicht tauglichen, schückhen, all solche der Richter nicht annehmben, sondern zuruckh anhaimb schückhen, welche aber sonsten zu rechter Zeit nicht erscheinen, oder einen Tag gar auszbleiben, solche alle er Richter zum erstenmahl in den

Stockh, Ihnen Sye es zum Andern mahl, umb Vier Gulden Gelt bestraffen solle, aber der gleichen Geltstraff meinem Rendtmaister allwegen anzaigen, damit man von demselben die Arbeither wider bezahlen khönne; welcher sich aber noch nicht besserte zum dritten mahl, so soll er dieselben auf mein Schlosz herab meinen Hofrichter gestellen, der wird ihn schon zu bestraffen wissen, und Sye sollen dem Richter allwege an die Hand stehen, wo Ers bey dem Goltbau nicht selbst bestreiten kunt helfen achtnehmen, auch da Er einen oder andern Orth des Goltbaues verordnet allein Ihme allzeit gehorsamen, und allenthalben Golt waschen, das die Arbeith wohl gefördertth werde, und nicht auf die seithen khomme. Ingleichen die trey Verhalt welche beaydigte undt gewissenhaffte Leuthe, die alle dem Richter untegeben seyndt, auch sich jederzeit in Abwesenheit des Richters aber auf die Robother stehts fleüszig acht haben, und aufsehen, das kein Untrew vorüber gehe. Wann die Zeit vorhanden, und der Richter in willens ist das Golt aufzuhöben, solle Er solches dem Rendtmaister zeitlich einen Tag oder mehrers darvor wissen lassen, und solang bisz Er nicht zugegen sey, verzug halten, was nun Gott der Allmächtige seegnet, dem Rendtmaister nach dem Gewicht überantwortten, und darüber sich entweder lassen bescheünigen, oder eine ordentliche Verzeichnusz allemahl einschreiben lassen, undt wann die Goltwascher allso ihren schuldigen Fleüsz nachkommen, soll jedes des Jahrs Herbstzeit, damit Sye im Wasser der Kälte halben besser bestehen, zu einer ergötzlichkeit ein Paar Stiefel gemacht, undt bezahlt werden. Zum Beschluesz in allen sachen was Er offtgemelter Richter zu meinem Goltbau denen Geschworenen oder Robothern diszfahls befehlen, ordiniren werde, die sollen demselben fleüszig nachkhommen, alsz wenn Ich Selbesten zu gegen ware. An disen geschehe mein gnädiger Willen undt Mainung.

Signatum Woynitz den 15-ten Septembris Anno 1649

Paul Pálffy.

10632/C

II.

1651 márc.8.

/A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből/

An die edlen vesten Hochgelehtt Nambhafft hoch undt wolweisen Herrn. Einen Löbl. Statt Magistrat der königl. freyen Pergstatt Schembnicz, unsere grg.Hochgeehrte Herrn.

Edle veste Hochgelahrt Nambhafft hoch undt wolweise grg. hochgeehrte Herrn, Ein löbl Statt Magistrat.

Ausz Ambtpflicht khönnen wir nicht undterlaszen E.hrl. hiemit zue erinnern, wie dasz es zue beszer erhaltung der königl.Privilegien undt der ertheilten Pergordnung, auch Ableinung erfolgenden inconvenienzen, undt anderer Verantwortungen, ein gar hohe undt wichtige Notthurfft, dasz Erstlichen Gem. Statt oder der Fiscus sich eines hoffentlichen Pergbawes undterfange, undt bisz zue dem ausz der Gnaden Gottes erfolgenden Seegen continuire.

Andersten, die von der jüngsthierinn gewesenen Hochlöbl. Kay.Commission confirmirte Weinordnung publicire.

Drittem, weillen durch die benachbarten Herrschafften in denen Statthotterten, undt dardurch denen reservirten Königl. Waldungen, zue merklichen Schaden des gesambten Pergwesens, groszer Eingriff beschieht; dasz auch in diesem Punct ein beszere remedirung fürgenohmen werden möchte; mit dienstfr. Bitte, diese unszer unmaszgebliche Erinderung nicht allein ad notam zue nehmen, sondern auch authentica paria zue ertheillen. Uns befelhendt.

E. herrl. treudienstschuldig willigste

den 8.Marty 1651. N.N.Pergmaister undt geschworne Assessores des königl.Perggerichts in Schembnicz.

III.

1652. márc.20.

/A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből, másolat után/

Unserm getrewen lieben Hermann Roth von Rothenfelsz, unserm Rath Einnembern zue Crembnicz, undter Camergraffen undt Administratorn Ambtsverwaltern in denen hungerischen Pergstetten.

Ferdinandt der Dritte von Gottes gnaden Erwölter Röm. Kayser, zue allen Zeiten Mehrer des Reichs.

Getrewer Lieber Wir haben ausz des Edlen, Unsers, wie auch unsers feundtlichen geliebten Brueders undt Fürstens Erzherzog Leopoldt Wilhelmbs zue Oesterreich Raths, undt lieben getrewen Georgen Andree Edlen von Sonnaw, Freyherrn auff Reichersperg, unlengst abgelegten, undt unsz gehorsambst vorgetragenen interims Relation uber die Ihme auffgetragene neuliche Commission bey unsern darinnigen Pergstetterisc en Cammern, undter andern gnedigist verstanden, wie dasz Er zum Anfang bey dem Haubt Pergwerck Ober Pieberstolln zue Schembnicz in genauwer examinirung der Perglohnzettln, Uberfahrung der Grueben undt Tieffisten Örther, undt abschawung aller haspln undt Wasserkünsten, undterschiedliche ungleiche undt ubermeszige Verlohnungen in einem undt anderen befunden,undt solche bisz auf unser gnedigiste Ratification interim nachfolgenderweise reformiret, undt abgestellt hette.

1. Alsz Erstlichen bey der Waszerhaltung, weil die Pumpenziher mit alle stundt zue arbeiten, sondern wol ein halbe undt mehr rasten khönnen, bisz die Seich wieder voll anlaufft, so habe Er Ihnen den Zustandt im Brodt undt Bier ver wochentlichen 49 fl. 50 den auffgehebt.

2. Anderlen, bey den Kunst-Pump- undt hasplschichten, wo vor diesem 638 fl.55 den. wochentlich verlohnt undt eingestellt worden, solches seye an yezo auff 416 fl.reformirt.

3. Dritten, die Schmiedtcösten, so zuvor ain Wochen auff ain hundert Sieben gulden khomben, umb willen der Schmiedt denen Beambten umbsonst arbeiten, undt ihre Rosz beschlagen müeszen, ain vor allemahl auf 60 fl.wochentlich verdingt.

4. Vierdten, Pergkrechszen von den vorigen gebreuchigen drey undt Sechzig gulden, yezt auf 42 fl. gesezt.

5. Fünfften, Pulver zum sprengen, von denen zuvor wochentlich eingraiteten Neunzig pfundt, an yezo auff 60 /Pfund/ moderirt.

6. Sechsten, das Eszen undt Trinkhen bey der Arztheilung undt Raittung undt die darbey verzehrte wochentliche 41 fl ganz abgethan.

7. Siebendten, Ingleichen die wochentliche Besoldung auf 5 Trabanten, so aber in Perg gearbeitet, deszwegen auch auffgehebt.

8. Achten, der Arzkauff von desz vorigen wochentlich fünffhundert ain undt Siebenzig gulden fünff undt Sechzig pfenig an yezo auff 450 fl.34 den. reformirt.

9. Neundten, denen Schacht- undt Grueben- auch Tag-Zimerleuthen ihre wochentliche Sechs undt Neunzig gulden Sieben undt Achzig pfenig, auff 85 fl. 04 den.limitirt.

10. Zehenden, des Andree Scharingers wochentliche Auffseher Besoldung der Zwey gulden fünffzig pfenig, so unnothwendig gewest, hinfüre gar abgethan.

11. Ailfften, die Provisionen, so zuvor wochentlich fünff undt dreyszig gulden Vier undt Siebenzig pfennig gewesen, an yezo auf 25 fl.54 den.gesezt.

12. Zwölfften, den Treiberlohn von den vorigen drey undt dreyszig gulden yezt p. 30 fl.die Woche paszirt.

13. Dreyzehenden, die Holzfuhren von fünff undt fünffzig gulden auff Neun undt dreyszig gulden bracht.

14. Vierzehenden, den Kunst- undt Pumpenwartern anstatt der vorigen Achzehen gulden Sechzig pfennig, an yezo Vierzehen gulden gemacht.

15. Fünffzehenden, den Anschlägern anstatt der vorigen Ailff gulden vier undt fünffzig pfennig, yecz Sechs Gulden fünff undt vierzig pfennig auszgesezt.

16. Sechzehenden, die wochentliche drey gulden, so zuvor vom Siebendtl der Gallisonischen Arzt abzueführen eingeraittet worden, weil es anyczo die Treibrosz verrichten mueszen,

ganz abgethan.

17. Siebenzehenden, desgleichen Zuegabschichten der wochentlichen Neun undt fünffzig gulden, fünff undt neunzig pfenig, auffgehebt.

18. Achzehenden, den Uncosten der wochentlichen Sieben undt Vierzig gulden Achzehen pfennig, so auff die Camer Rosz gangen, an yezo auff Sieben gulden achzehen pfennig reformirt.

19. Neunzehenden, bey der Arztheillung habe Er eine Untrewe auffschreibung der Rümpl befunden, indeme umb Sieben undt dreyszig Rümpl Arzt, alle zweymal mehrers auffgeschnitten, alsz in die Schmölzhütten geliefert worden, so auch billich auffgehebt verbleibt.

Nun vernehmen Wir, wie dasz diesz alles biszher ain verzogenes geldt gewest, so Wir undt die Waldtbürger bar bezahlen müeszen, undt die Officier bey dem Pergwerch daselbst zue Schembnicz ohne allen Zweifel vor sich selbst genoszen, so unsz billich zue sonderbahren Miszfallen geraichen muesz, dasz Sie unser in sie gesteltes gnedigistes Vertrawen mit beszer in Acht nehmen, undt dergleichen Untrewe Würtschafften biszhero geführt, oder andern verstattet haben sollen.

Undt weil dann sonsten durch solche Abstellungen hinfüro ein merkliches bey demselben Pergwesen an Verlaggeldern, undt zwar wie vorkhombt, wochentlich Siebenhundert gulden oder mehr inn Ersparung gebracht, hingegen dabey dem handl gleichwol an der Notturfft nichts entzogen wirdt, sondern mann mit dem Ubrigen nach dieser reformation uberall noch wol solle bestehen khönnen; gestalten Wir in diesem passu sonsten ausz deinen sowol auch der gesambten Gewerkhen eingelangten Schreiben absonderlich dahin berichtet worden, dasz diesz alles mit beederseits guetheiszen also vorgangen, undt gesambler handt vorhero wollerwogen worden seye.

Alsz haben Wir demnach bey solcher der Sachen Beschaffenheyt, diesz oberzehlte des von Sonnaw vorgenombene reformations Puncten bey mehrberührten Haubtpergwerch zue Schembnitz mit allein hiemit gnedigist ratificirt, sondern auch dir solche zue dem Endt, also nach einander zue specificiren,

undt dabey gemeszen an zue befelhen vor ein Notturfft befunden, damit du darüber den weitteren mündtlichen Vorhalt, also wie abverstanden, im Unserm Nahmen den gesambten Camerofficiren undt Bedienten zue Schembnicz ins gemain gebührendt thuen, darnach Ihnen die schuldige parition sambt unfehlbaren Abstellung undt enthaltung aller undt yeder dergleichen undt andern Übermeszigen Verlohnungen undt Untrewen Würtschafften bey gewiszer unauszbleiblichen Straff alles ernstes einbinden, darauff mit weniger deines Theils selbst, von tragenden Ambts wegen, dasz deme also bey kunfftigen verlohnungen daselbst zue Schembnicz jedesmal undt allerseits würklich undt unverändert nachgelebet werde, hinfüre deine stettige Obsicht fleiszig halten sollest undt wollest; wofern sich aber etwa ins kunfftig darbey andres, dasz man bey dem handl mit bestehen khöndte, zaigen oder dir in ainem undt andern sonsten was zue erinnern, beyfallen solte oder würde, darüber würdest due sodann die weitere Notturfft jedesmal bey Zeiten wieder herausz zue berichten gehorsambist wol wiszen, undt nit undterlaszen.

Wasz aber sonsten hiebey anbelangt die biszhero vergangene Untrew mit ungleichen toppelten Auffschneidung der Sieben undt dreyszig Rümpl Erz bey der ordinary Artztheillung, weill deszen im specie der Schaiderhuetman Paul Ertl soweit uberwiesen worden, dasz er solches schon von vielen Jahren hero getrieben, undt es auch also darinnen offentlich vor menniglichen auszsagen undt bekhennen mueszen, welches dann ungestrafft hingehen zue laszen dasz kheines weges gemeint ist, so haben wir für guet angesehen darüber Ihme von Sonnaw, undt dir weiters in gnaden zue committiren, dasz Ihr beede es miteinander reifflich aldorten in loco berathschlaget, undt hiernegst ferrers mit guetachten herausz berichten sollet, wie undt auff was weisz besagter untrewer Schaiderhuetmann dieszfall andern zum Exempel undt Abschew zue bestraffen, nit weniger wie man sich an ihme undt seinem Vermögen, des so lange Jahr verursachten Schadens halber an seiten unszer Kay.Hoff Camer zue erholen haben möchte; bevorab

auch, ob mit etwa andere von den daselbstigen officirn neben ihme hiervon participirt, undt darbey mit interesziert gewest? Worauff dann due hierüber mit besagtem von Sonnaw weiters zuuernehmen, undt deine Mainung an die Handt zue geben wiszen würdest; inmitlst aber wirdt es billich sein, dasz dieser untrewe Officier vor allen dingen bisz zue weitern der sachen Erörterung seines diensts entsezt, undt an deszen statt ein anderer, so Ihr beede vor tauglich darzue erachtet, interims weisz auff unser gnedigiste ratification angestellt werde; welchem allem due also in ainem undt andern gehorsambist nach zue komen undt wol rechts zue thuen wiszen würdest. Daran beschicht auch hieran unser gnedigister Will undt Mainung. Geben in unserer Statt Wienn, den zwainzigisten Marty, Anno Sechzehenhundert zwey undt fünffzig, unserer Reiche des Römischen im Sechzehendten, des hungerischen im Sieben undt zwainzigisten, undt des Böhaimbischen im fünff undt zwainzigisten.

Ferdinandt.

Davidt Ungnadt
Graff von Weiszen-
wolf

Ad mandatum Electi Dni Imperatoris
proprium

Ludwig Graff von Sinzendorff
Marcus Pucz

IV.

1652 május 13.

A selmeczi bányaigazgatósági irattárból. Kivonat a körmöczi pénzverők szabadalmi leveléből. 1652 május 13./

Dieses auch über obiges auch Unserer sonderbahren Kayserlichen Gnaden hiebey geruckht, das allermaszen mehrbesagte Unsere Münzer, beedes bey der Gulden - sowohlen auch der Silbermünz von Uralten Zeiten hero befüegt gevesen, also auch noch zue allen und jeden Zeiten fueg und Macht haben sollen, auf sich begebenden Todesfall eines Schmiedtmaisters ainen anderen tüchtigen, und des Werckh khündigen Münzer ausz ihrem Mittl an deszen statt, jedoch in allweg auf unser allergnädigiste ratification, vermittelst ihrer allgesambten Wahlstimmen zuerwählen, dergestalten und maszen, das er allzeit in Unser Willkhür und belieben stehe, solch ihren erwöhlten zubestättigen, wann er tüchtig befunden worden, oder aber einen andern qualificirteren ausz ihrem der Münzer Mittel zu dieses Werkhs Verrichtung zubefördern, undt solches alles bey Vermaidung unserer Kayserlichen und Khöniglichen Ungnadt.

V.

1654 márc. 12.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredetije után./

Generose Domino Volphgango Ochss a Sonnau, Sacratissimae Caesar. Regiaeque Majestatis Camerae Neozolien. Praefecto etc. Dno et Vicino mihi confidentissimo.

Szolgálok kk. mint ennékem ió akaró Szomszéd Uramnak, Intül szerenczés jókat kivánok kk. megh adatnj.

Kglt ujobban kölletik ez levelem által busitanom. A Ponikiak kett izben futottak bé hozzám, jelentvén, hogy az Nemes Camora erdő eőrzeőy Beryán Marton nevü jobbágyomnak kett eökrét haitották volna bé Plavno nevü tilalmas erdőből; ugy vagyon, magok is vallyák, hogy mind kárban s mind tilalmasban találtattak, de azon Berian Marton nevő jobbágyom szőllő munkán lévén Tarczalon, egy rosz inaska haitotta bé azon tilalmas erdőben tudatlanságábul. Kglt ezért kérem, mint jó akaró Szomszéd Uramat, a jó Szomszédságot tekintvén boczátassa el Kd azon kett eökröt, tudom ezután megh ovják magokat afféle kártételtül, az minthogy a Birónak egész Városostól megh hattam, hogy ezután semmi uttal oda ne haiczák marhájokat.

Aminémü három ezer Sindellel tartoznak az Nemes Camorának, azt is megh hattam nékik, hogy mingyárt bé vigyék, kit tudom el sem halgatnak. Ezek után tarcza Isten Kt sokáigh jó egésséghben. Datum in Arce Lipcze die 12.Martii 1654.

Kgk jó akaró Szomszéd Aszonya
szeretettel szolgál
Szeczj Katta.

10632/C

VI.

1654 dec 10.

/A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből, másolat után./

Löblich Kayser- auch Königliches Statt- undt Pergge-
richt. Vielgunstig geehrte Herrn.

Welchergestalt Ihnen die weillanth zue jederzeit regi-
rende Könige zue Hungarn hochlöblichst undt glorwürdigister
gedachtnisz das Edle Klenoth der lieben Pergwerch, alsz das
Peculium undt Thesaurum Regni höchstes Fleiszes undt mit
allergnädigister Sorgfalt in Kay. undt Königl. Gnaden haben
angelegen sein laszen, bezeugen deroselben vielfaltige stat-
liche Privilegien, so Sie dero getrewen Waldtburgern, als
erwekhern undt nutricÿs solcher Pergwerch, vor andern aller-
gnedigist conferirt, undt also dadurch ganz vaterlichen fovi-
ret. Besonders erfreuen sich die rechmeszigen Waldtbürger
noch auff den heutigen Tag desz Ihnen vom weillanth König
Matthia I glorwürdigster Gedachtnuesz noch in Anno 1481 gne-
digist ertheilten Privilegÿ, Crafft deszen Niemandt /auszer
der würklichen Waldtburger, so aigene Schmölzhütten undt
Mühlen vermügen/ Wein zue leutgeben befuegt sein. Doch auch
benebenst wegen der unuermögenden zuegelaszen, dasz wieviel
Ihrer wollen zuesamben stehen, ein Pergwerch mit einander
bawen, entgegen auch nur ein Leuthausz genieszen sollen. Sol-
ches aber hernacher von Zeit zue Zeit in groszen Miszbrauch
erwachsen, indeme sich Ihrer viel Unbefuegtermaszen ohne or-
dentlichen Pergwerchbaw angenscheimlich mit den Nahrung, des
Weinschankhs aigens Willens licentiret; ob zwar auch viel
Jahr hernacher alsz Anno 1572 Ein Ehrsahmer Rath dies Orths
zue Abstellung solchen Abusus, hingegen zue vermehr- undt
Zieglung der Waldtburger ein solche limitation gemacht, dasz
wer wochentlich seine 2 fl verbawet, oder den Abgang zue Ge-
rich erlegt, des Weinschankhs fehig sein solle. So hats doch
die Erfahrung bezeuget, dasz dadurch viel confusion undt Un-
ordnung eingeschlichen, auch endtlichen diese particular

Freyheit /so allein die Persohn der würklichen Waldtburger concerniret/ dem Verstandt des königl. Privilegÿ zue wieder, auff die heuser transferirt werden wollen. Wie nicht weniger Anno 1633 eins new articulirte Weinordnung auffgesezt, so erst Ao 1648 den 24. Aprilis von der jüngst höchlöbl. Kay. Commission confirmiret worden, welche wir respectu praesentis status mit einem additament etlicher verhoffentlichen zue Auffnehmung der Pergwerch erspriesz lichen Articl extendiret, undt erweitert, undt solchemnach, doch dem königl. Privilegio unpraejudicirlich, uber einer solchen Weinordnung, wie von punct zue punct hernach beschrieben, bestendig undt einhellig verglichen.

1. Erstlichen: ob zwar den Innhalt undt Verstandt des königl.Privilegÿ einen jeden Innwohner zue Schembnicz, so ein würklicher Waldtbürger ist, undt ordentlich Perwerch bawen thuet, den Weinschankh ohne Undterscheidt des Orths bey der Statt freygiebt, so ist aber betrachtet, dasz wegen Weitschweiffigkeit dieser Statt ein solche Zuelaszung abgelegener Orthen allerley Ungebührligkheiten verursachen undt gebähren würde. Dero halben zue Verhüetung deszen es hinfüro also zue halten; wann etwa ein newer Waldtburger, so einen ordentlich Pergmännischen Baw führet, undt doch khein solches Hausz hat oder besizt, welches bisz dato in continuirlichem gebrauch des Weinschankhs gewesen, dasz Ers bey Einem Ehrsamen Rath undt löbl. Perggericht anmelde, welche hierüber mit Zuziehung der gesambten Gewerkh- undt Waldtburgerschafft mit observirung der Gelegenheit des Hauses undt Gaszen, bevor aber ob derselbe schon eine geraume Zeit gebauet, undt das seinige trewlichen in die Pergwerch verstekht? consideriren undt darauf erkhennen sollen, wie ein solcher Waldtburger bey Baw ist zue erhalten, undt das Privilegium zue seinem sublevamine zue appliciren.

2. Anderten: ob es zwar, wie die formalia gedachtes Privilegÿ lauten, nur jenige Waldtbürger, welche mit Hütten, Mühlen, Pergwerchbawen, des Weinschankhs befuegt, die unvermögenden aber, oder verbauten Waldtbürger, die einer zuesam-

ben gesezten Gewerkhschafft mit einander einen Pergwerchs-
baw führen, auch im Leuthausz genieszer mögen; so ist doch
hiebey zue betrachten, dasz zu dieser Zeit viel Waldtbürger
vorhanden, die ein ansehenliches Verbawen erlitten, undt
noch fortsezen thuen, bey welchen aber der erwünschte Seegen
sich verweilet, dasz Sie mit aigene Hütten undt Mühlen hal-
ten, oder anrichten khönnen; alsz seindt diese /doch der
hohen Obrigkheit unvorgegriffen/ nicht unbillich undter die
würklichen Waldtbürger zue rechnen, dem Kayserl. Privilegio
des Weinschankhs zue admittiren undt mit demselben zue er-
frewen.

3. Drittens: Wann aber einer vom Pergwerchbawen abla-
szen, oder unordentlich nur mit Vorthl wegen des Weinschankhs
bawen thuet, der soll sich dieser Freyheit nicht zue behelf-
fen, noch zue gebrauchen haben, solang er nicht wiederumb
ein Pergmannischen Baw führen, undt fortsezen wirdt; desz-
halb dann ein Jeder Waldtburger seine Pergcöstzettl dem
Herrn Pergmaister, so offt es begehret wirdt, vorzueweisen
schuldig sein soll.

4. Vierdten: im Fall ein newer Waldtburger sich anfangs
strakhs auff die Freyheit des Weinschankhs Gerechtigkheit
berueffen wollte, solle bevor von Einem löbl. Statt- undt
Perggericht alhier /ob derselbe wie oben bemelt Pergmanni-
scher weise bawen thue, undt zue dem Weinschankh admittirt
werden khan/ deliberiret, undt erkhennet werden. Wann nun
befunden, dasz er wenigist in die 300 gulden angewendet,oder
verbawet hat, undt fortan weiter mit 2 fl.wochtlicher Perg-
cöst einen rechten Baw führen thuet, Er des Weinschankhs
Privilegy laut der 1572 Jahrs verglichenen Ordnung fähig
sein soll.

5. Wann nun vors Fünffte Einer des Weinschankhs befugt
sein solle, demselben, er sey auch wer er wolle, mehrers
nicht, alsz ein Leuthausz undt nicht zwey oder mehr zuegleich
gestattet, undt zuegelaszen werden, ungeacht er mehr Häuszer
oder Keller vermag; wann er in einem lest leutgeben, so soll
er in den andern still halten, damit der arme neben dem rei-

chen desto füeglicher folgen, undt seine Nahrung haben möge. Wer aber hierüber undter was Schein oder praętext es immer wölle, betretten würde, deme sollen zur billichen Bestraffung die in beeden Kellern auszgeleuthgebten Fäszer Wein, oder derselben Werth confiscirt werden.

6. Sechsten: Auszer der Herrn Oberbeambten bey der Camer alhier, welchen zue Ihrer Hausznotthurfft, undt gar nicht zum offent- oder heimlichen auszleutgeben Wein einzuelegen vergönnet, soll es ohne sonderbare Ursach undt Consens Eines Ehrsamen Raths, auszer der Bawwein, niemanden alsz den würklichen Waldtbürgern Wein /bey gleichmesziger Confiscation Pöen/ einzuelegen gestattet werden.

7. Siebenden: Es solle auch ein jedweder Waldtbürger schuldig sein bey dem Herrn Stattrichter sich umb ein Zeichen anzuemelden, undt obs Kauff oder Pawwein sein, andeutten, auch ohne Zeichen oder Erlaubnuesz des Herren Stattrichters khein Wein abgeschrotten, oder eingelegt werden, bey Straff oder Confiscirung derselben Wein.

8. Achten: Ob Jemandt betreffen, der undter einem andern Nahmen oder heimblichen Wein leutgeben thuet, der wirdt mit Confiscirung seiner Wein, undt neben Ihme der höler oder Vorschuebgeber /wordurch viel praejudicirliches, undt schädliche Unordnung einreiszen khan/ ernstlich bestrafft werden.

9. Neundten: Ob zwar Vermög der Kay. undt Königl. Pergordnung denen Kay. Officirern, Pergmaistern, undt anderen besoldeten Persohnen der Weinschankh nit zueläszig, welches dann billich sein Verbleibens; nun aber haubtsachlich solche der Weinschankhs beneficium zue aufferwekh- undt fortbawung der Pergwerg, undt consequenter befürderung der Kay. undt Königl. Camer Regalien dirigiret, welcher Zwekh bemelte Beambten ohne das von Amptspflichten zue beobachten schuldig; denn auch die Waldtburgerschafft solche Persohnen zue Mitgewerkhen zue haben wüntschen; so ist doch gemelter Pergordnung unvorgegriffen hierinnen diese limitation zue observiren, damit Niemandt in seinem Bawlust gehindert, sondern vielmehr forirt, undt durch alle weg Pergwerch erwekhet wer-

den, dasz Ihr Kay.May. Oberbeambte undt die anderen obbemelt Ambtspersohnen, wann Sie einen recht Pergmannischen Baw führen /undt der Statt andern Waldtbürgern gleich verobligiret/ von dem Weinschankhs beneficio nicht ausz zue schlieszen sein.

10. Zehenden: Demnach sich auch die Ihenigen, so da auff zuenkläg, alsz Kiesz undt Eisenstein zue ihrem privat Nuzen legen, undter die würklichen Waldtbürger zue rechen vermainen; so sollen aber dergleichen Persohnen kheines weges undter die würklichen Waldtbürger /darundter nur die Ihenigen, so auff Goldt undt Silber ganz ihr geldt trewlichen verschieszen, zuverstehen/ noch derselben Privilegien fehig gerehlt, undt consequenter zue dem Weinschankh nicht zuegelaszen sein.

11. Ailfften: Wann ein Waldtburger, welcher des Weinschankhs theilhafftig worden, mit Todt abgehet, khönnen deszen Wittib undt Erben, solange die Pergwerch in Baw erhalten, undt unzertheilter verbleiben, bey dieser Freyheit des Weinschankhs unverhindert gelaszen werden. Wann aber, wie noch heutiges Tages Exempl vorhanden, ein Todtfall geschihet, undt die Erbschafft in undterschiedliche Theil verbracht worden, auch ein Jedweder Erb dieser Freyheit fehig zue sein vermeinet, worausz grosze Unordnung undt Miszbrauch entstehet; so ist dannenhero ganz billich, dasz in solchen fällen die ihenige nur vor würkliche Waldtbürger zue achten, welche soviel Pergwerch bawen, undt in Baw erhalten, dasz Sie vermög vorangezogenen Vierdten Puncts zue dem Privilegio des Weinschankhs sich legitimiren khönnen.

12. Undt weilln fürs zwölfft nicht unbillich, asz das Ungeldt zue Gem.Statt erlegt werde, alsz solle Richter undt Rath auch darob halten, dasz die Wein nach ihren Würden geschäzt, unverfälscht, undt nicht zue schaden ausgeleutgebt werden; maszen dann offenbahr, dasz strakhs von Anfang des Jahrs ohne Undterscheidt die geringen sowohl alsz die besten Wein in gleichem Werth geschäzt und auszgegeben, auch offtmal die geringen höher alsz die besten Wein mit durch-

leger, wann sie mit ihren propri Pergbaw oben auszgeführter maszen führen, von des Weinschankhs beneficio allerdings excludiret.

18. Letzlichen undt zum Achzehenden: Demnach das königl. Privilegium denen Waldtbürgern zue einer sonderbahren Gnadt, undt gleichsamb zue einer Ergözlichkheit ihres Verbawens verlihen, alsz ist es auch anderst nit, alsz auff ihre Persohnen zuverstehen. Dannenhero dieselben nicht befugt, wann Sie nicht hier zur stell, dieses beneficium andern zue conferiren, oder zuverleihen, aber ihre verraitte Diener darauff zue halten, khan Ihnen nicht verwehret werden.

Wann dann verhofft wird, dasz vermittelt dieser Weinordnung die Intention des alten königl. Privilegÿ zue propagirung der Pergwerch, undt Erziglung vieler Waldtburger, sowol dem königl. Regale, alsz dem ganzen Landt undt gemeinen Stattweesen zum besten fruchtbarlich effectuiret, denen unbefuegten Weinschenkhern, die den treulich bawenden Waldtburgern groszen Nachtheiligkheit undt Eintrag thuen, gesteuert, undt mehrerley dieszfalls eingeschlichene Unordnung remediret undt allerdings abgestellt; alsz bitten wir hernachunterschriebene würkliche Waldtburger alhier: Ein löbl. Statt- undt Perggericht interim diese auffgerichte Weinordnung /doch dieses alles dem vorhergedachten allergnedigist gegebenen Kay. Privilegio unpraejudicirlich/ gerichtlichen zue bestettigen, auch zue publiciren, undt fest drob zue halten, bisz künfftig mit dero allerunterhenigisten Intercession bey Ihr Kay. undt König. May. besagte Weinordnung also gewöhnlichermaszen in forma eines Privilegÿ allergnedigist confirmiret undt ratificiret werden möchte. Schlieszlichen unsz hierüber befelhendt.

Eines löbl. Statt- undt Perggerichts dienstgetrewwillige J.U. Ehrenreutter von Hoffreuth; Georg Ulrich Reutter; Mattaeus Rüdtmüller; Andreas Schnürer; Johanna Christoph Haffner; Hieronimus Haydt; Matthias Vichter; Matthias Kayser; Georg Ulrich Kayser; Martin Kayser; Juli von Lanser;

gebracht worden; damit nun in diesem durchs ganze Jahr ein Undterscheid gehalten wurde, sollen hierzue gewiszenhafft qualificirte Persohnen, die sich auff Weinkosten verstehen, so auffrichtig ohne Ansehen der Persohn erkhennen thuen, deputirt undt gehalten werden.

13. Dreyzehenden: Befinden sich unbaulust-aigennuzige Persohnen, so ihre Pergwerchstheil anderen hinein zue bauen uberlaszen, kheinen Pfennig in die Pergwerch verbawen, undt gleichwol den Weinschankh hefftiger treiben undt genieszen, alsz manch vornehmer würklicher Waldtburger; denselben hinfüro der Weinschankh allerdings eingestellet, undt solchergestalt nicht ferner paszirt werden solle, er verbaw denn offentlich seine wochentlichen zwey gulden.

14. Vierzehenden: Eräignet sich bey etlichen Waldtbürgern dergleichen Vortl, undt den andern interesziren Waldtbürgern zue merklichen praejudicio ein solche Unordtnung, dasz mancher ausz angebohrner frugalitet oder Kargheit /so ers gar wol im Vermügen hat/ dem Heuergesindl an dero verdienen Geldt innen behalten, undt sie dahin zwingen thuet, dasz umb solchen vorsetzlichen Auffschlag die armen Pergleuth schlimmen Wein annehmen undt trinkhen müeszen, oder mit Tuch undt schlimmen Wahren das Heuergesindl uberthewern, undt nicht wenig aggraviren, dasz also ein ander bawlustiger Gewerkh, so mit baarem geldt völlig auszzahlt, mit einem gueten Wein auszgeben verhindert wirdt; nun solcher Miszbrauch bey Straff 50 fl. ganz verboten sein sollte; es sey dann zue Unseegen undt groszen Verbawens Zeit, dasz die gesambter Waldtburger auffschlagen müeszten.

15. Fünffzehenden: Wasz mit denen Bawweinen /welche ausz Connivenz undt lautern guetwilligkheit der Waldtburger denen selben Bawherren zwischen Martini undt Mariae Lichtmesz, doch dem königl. Privilegio unpraejudicirlich auszzuschenkhen zuegelaszen worden/ bisz anhero für grosze Ungelegenheiten, alsz haubtsachlichen mit durchschwärzung erkhauffter Weinen, item Austellung heimblichen Leutgebens, undt conventiculn in merklichen Schaden undt Abbruch der

würklichen Waldtburger fürgegangen, ist am hellen Tage. Solchen schedlichen beginnen um zue stewern, so solle hinfüro kheinem erlaubet sein seine Bawwein weder zue obbestimbter noch anderer Zeit von dem Zapffen weder heimb- noch offentlich undterm Zeiger auszzueleutgeben, sondern schuldig sein denselbigen einem würklichen Waldtburger, doch in dem Presz, als hoch ers undterm Zapffen hinauszbringen khan, khauffli-chen hinzuelaszen. Wo aber einer betretten würde, der neben seine Pawwein auch erkauffte Wein mit durchschwärzen thät, dem sollen solche neben andern Bestraffung ohne alles nachsehen confiscirt, undt gem. Statt fisco applicirt werden.

16. Zum Sechzehenden: wie auch mit Kuchl undt Kellereyen auff den Pergwerchen solle gehalten werden, gibt der 26 artikl in der Schembniczerischen Erleutterung clare Masz; dem hinwider nunmehr leider ingeschlichenen Wiederspiel aber, undt deme groszen unzehlichen Schaden undt Gefahr, so in manche wege sowohl der Heuerschafft selbsten, alsz auch gemeiner Waldtbürger auz dero Lizenz des Weinschankhs auf dem Berg/so vor diesem nie in Brauch, auch sogar denen Waldtburgers undter dem Reiffen hinausz zue liefern nie erlaubet gewesen/ ohnzweifflihen entstehen möchte, vorzuekhommen, undt zuverhindern; so wirdt mi Consens gesambter Waldtbürgerschafft statuiret, dasz dergleichen Einschaffung des Weins undterm Reiffen auff die Händl, undt hochschädliche Weinschankh hinfüro denen Schaffern, Zuesehern, undt dergleichen Ambtleuth bey hoher Straff solle verboten sein; ein gemeiner Pergmann aber auff einen Nothfall, undt zue Erquikhung eines Beschedigten oder ermüdeten Arbeiters ausz der Statt zuverschaffen, undt in dem Vorrath zue haben, ist unverhindert.

17. Siebenzehenden: Es haben sich auch biszhero die ihenigen Persohnen, so da unvermögende Waldtburger verlegt, weidlichen des Weinschankhs beneficÿ bedienet undt genoszen, welches, mit weniger alsz andere den Waldtburgern schädliche attentata, kheines weges lenger zue gedulden; sindtemaln solche Verleger ihren absonderlichen statlichen Nutzen von ihrem Verlag empfahen. Solchemmach werden derogleichen Ver-

Catharina Lanser; Andre Ungedew; Philip Jacob Hasaeus anstatt Hans Wengers seel. Erben; Sophia Winklerin Wittib; Anna Harterin Wittib; Hannsz Hainrich; Matthiasz Pistorj; Balthasar Daniel; Friedrich Schneider. 1654 den 10. December.

VII.

1656 márc.3.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredetije után./

Vermerkt einen beständigen Verlasz, welcher der Röm.Kay. auch zu Hungarn unnd Böhaimb Königl.May. unsers allergnedigisten Herrn wegen zue Abbaw- unnd Aufhebung aller unnd jeder bishero sowohl seit Ihrer Kay.May.Cammer Neusohl, alsz jezigen Kupferverlegers, nemblich des Edlen unnd Gestrengen Herrn Johann Andreen Joanelln, unnd dann der Herrngrundterischen Heyerschafft, unnd anderen disem Kupferhandls weesen zugethanen verführten Beschwerungen, wie auch, unnd zwar absonderlich, unnd bevorab Ihrer Kay.May.hierunter versirenden höchsten Schadem, unnd besserer Befürderung dero dienstes unnd Nuzens, vermittelst des Kay.anwesenden Hoff Cammer Raths unnd Commissarij in denen hungr. Pergstötten, des wohlgebohrnen Herrn Herrn Geörgen Andreen Edlen Herrn von Sonnaw, freyherrn etc. auf allerhöchstgedacht Ihrer Kay.May. allergnedistes Guethaissen unnd ratification, zwischen obgedachten Herrn Verlegern an einem; unnd der Heyerschafft in dem Herrngrundt anderten Thail, den 6. Martij des 1656-igisten Jahrs alhie zu Neusohl in Beywesenheit mehr allerhöchsternent Ihrer Kay.May. Ober Cammergrafen Ambts Administrations Verwalters, Herrn Martin Wenceslai Steiffenöggers, unnd aller dreyer Cammer Herrn Oberbeambten, insonderheit an Seiten der Cammer Neusohl, Herrn Verwalters, Herrn Wolffen Oxen von Sonnaw, Herrn Einnembers Joh. Mathiae Mayers,Herrn Puchhalters Caspar Wyhrls, Herrn Gegenhandlers Ambrosy Merz, Herrn Mitverwaltters Johann Marcusch, Herrn Hüttenbereutters Danielen Hofers, Herrn Oberzehentners Geörgen Roth, unnd Herrn Pergmaisters Hansen Schaplmanns, auf bevorhergende reiffe Berathschlagung abgehandlet, aufgericht, unnd Contracts mässzig geschlosszen worden, wie hienachvolgendts zuvernemben.

Erstens, obwohln mehr erwehnter Herr Joanell alsz Kupferverleger an Darschüeszung seiner Kupferzahlung, unnd Ver-

lagsgeldtern seinen dargethanen Beweiss nach, an Ime niemahlsz etwas erwinden lassen, sondern allzeit das seinig gethan, hat er sich doch nichts desto weniger, wiewohl es seinem Contract nicht einverleibet, zu Befürderung offt allerhöchsernennt Ihrer Kay.May.dienst unnd Nuzens, unnd erhaltung dises Edl unnd ansehlichen Kupferhandlsweesens deroselben zu aller unterthänigsten Ehren dahin erkhläret, nemblichen das Er in wehrender Zeit dises sein jezigen Kupfercontracts alle vier Wochen auf dem Herrngrundt, alsz bey der Wurzen, ordentlich, richtig, unnd unfahlbar, dorch auf vorhero durch Ihrer May. Perggmaistern, desszen Ambtsmitgehülffen, Perggschreiber, unnd Huettleuthe, ordentlich richtig, unnd verläszlich geschlosszenen unnd gemachten, auch darauf an behörigen Orth eingeraichten Lohnzötl, die begührende Bezahlung laisten lassen wolle, unnd zwar mit disen ausztrucklich verstandt, das die Perggauszgaben alsz prioritetposten vor allen andern, nicht allein unter die Kupfercontracts specificirte Vorlehens Geldter gerechnet, sondern auch zue Ende eines jeden Quartalls durch die Cammer Neusohl Ime Verlegern bey Abraittung unwaigerlich guett gemacht, unnd saldirt werden.

Unnd weillen, fürs Anderte, die Heyerschafft in dem Herrngrundt bey solch vierwochigen ausz unnd ablohnung eines merklichen Beneficij zuegenisszen, allsz solle deroselben hingegen obligen, dasz die Lehenheyer auch alle vier Wochen ihr unter solchen Zeit gewonnenes Ärztgföll ordentlich unnd wohlgeschaiden thailen unnd stürzen.

Betreffende aber diejenigen, so unter solcher Zeit kain Ärzt zugewinnen hetten, sondern erst einen Schramm führen, oder Clüfft überbrechen, unnd damit ain wochentlichen Gulden mit erarbeitten khönnen, denenselben solle über ihr geringes Verdienen, dasz Sie auf den wochentlichen Gulden komben mögen, dasz übrige /nach deme auch ihr fleisz erscheinen wirdet/ alsz ain Vorlehen geraicht werden, welches Vorlehen Sie sodann bey hernach erlangend unnd geniesszenden Seegen Gottes herwiderumben also successive, allermassen es ihnen vorgeliehen worden, bezahlen; deme aber, so bis Endt des Jahrs

über allen angewendten fleisz, unnd ungesparrte Arbeith gleichwohlen zu solchem Ärztgföhl nit komben, unnd seine Vorlehen nit gar bezallen khönnen, dieselben ihme /alsz ein stollwendter Lohn/ nachgesehen sein sollen.

Drittens, die Zahl belangendt ist es mit der Heyerbruederschafft über derselben sonsten in disem Werckh unterschiedlich fürgeschlagene Conditiones dahin verglichen worden, dasz die Lehenheyer gegen Befreyung des Pulfers, eisernen Zeugs, unnd Annehmbung jeden Pfundt Insletts per Zween Poltr. Sechs Viertl Schwarz, unnd Siben Viertl Gölff umb ainen Gulden in wehrender Zeit jezigen contracts zu stürzen schuldig unnd pflichtig sein sollen. Dagegen aber ist nit allein dasz Urbar, sondern auch dasz Bruederärzt gänzlichen aufgehebt, und sye Heyer von Stürzung derselben, wie auch diejenigen, so im Verpawen, ihrer Inszliths Bezahlung, befreyt werden.

Zum Fall, vors Vierdte, unter offternenter Herrngrundterischen Bruederschafft sich beschädigte Krankhe, unnd alle Keuchler befindten möchten, denenselben solle in dergleichen fällen, nach Gelegenheit der Persohn, unnd dero Zuestandes, wochentlich von 25 bis 50 den. Hülffgeldt oder provision passziert unnd eingeraittet werden. Gegenthaills aber sollen alle unnd jede bey dem Herrngrundt sich befindende Heyer, wie Sie Namben haben mögen, sonderlich so würkhlich Arbeith unnd dienst laisten khönnen, bey der Handlung stätts unnd beharrlich verbleiben, unndt sich kheines weeges des Wanderens gelüsten lassen; sofern aber ain oder der Andere auszgesezt, unnd nit nach der khönigl. Perggordnung 12. Art. richtig abgedankht hette, auf dise sollen der Perggmaister, Mitgehülff, unnd Huettleüth ihr Aufsicht haben, unnd nit mehr fürdern; damit, wann Sie auszgetretten, unnd anderstwo erkrankhet oder eraltet, unnd so dann herwider komben, denen andern, die im Wohl unnd Übelstandt auszgehalten, dasz Brott vor dem Maul nicht abschneiden.

Fünfftens, sollen bey der Ärztabthaillung unnd Auszlohnung allzeit Cammerbeambte, alsz Verwalterambtsmitgehülff,

unnd Hüttenbereutter sich befindten, damit die Ärzt recht geschaiden, abgethailet, unnd khaines, sonderlich die Klauber- oder Haldenarzt, unter zehenpfüntigen Halt nicht angenomben werden.

Sechsten, der gemachte Lohnzötl soll, sobalden er verfertiget, ainen Tag zuvor dem Puckhalter zum übersehen, auch hernach ordentlich neben dem Perggmaister zu unterschreiben zuegesendet werden, unnd wirdt nit unthunlich sein, weil solcher hinfüro alle vier Wochen mues gemacht werden, das sich entweders Er Puchhalter selbst, oder seiner Ambtsdiener ainer bey der Raittung befindte, darumben, damit Er die Schichten alsobalden mitraitten, unnd so etwas disputirliches fürkhomben, oder sich eraignen möchte, solches in loco gleich zuerforschen inquirirn möge, nit weniger auch hernach bey Übersehen unnd Summirung desszen, wie Er dann solchen vom Perg mit sich nemben müesste, umb sovil ehndter förttig, unnd weniger Übersehen würde.

Zu erfüll unnd beständiger vesthaltung desszen Allen, unnd mehr auch wahrerm Urkhundt seindt dies contracts fünff gleichlauttende Exemplaria aufgerichtet, von anfangs ernenten dies Werkhs Berathschlagung beygewohnten, von der löbl. Kay. Commission Herrn Deputirten mit Handschrüfft unnd Pedtschafft geförtiget, unnd aines von Ihrer Kay.May. allergnedigist zu ratificirn Ihro der Kay.Commission; das anderte der Ober Cammergrafenambts Administration; dasz dritte der Cammer Neusohl; dasz Vierdte Herrn Joanelln alsz derzeit Kupferverlegern; unnd das Fünffte der Heyerbruederschafft zuegestellet worden; unnd dises alles trewlich unnd ohn gefehrde.

Geschehen zue Neusohl Anno et die ut supra.

Georg Andree Edler Herr von Sonnaw. M.W.Steiffenegger. W.O.von Sonnaw. Johan Andree Joanell. Damian Schreter. Johann Mathias Mayer. Jeremias von Hellenbach. Georg Gallusz. Caspar Wyhrl. Johan Marcusch. Georg Roth. Daniel Hofer. Hanns Schaplmann.

VIII.

1657 aug. 25.

/A selmeczi bányabiróság jegyzőkönyvéből./

Nos Leopoldus etc.

Fatemur et agnoscimus tenore praesentium coram omnibus et singulis quibus expedit universis. Posteaquam in anno 1655 sub die 20. mensis Julii fuerit initus et stipulatus certus quidem contractus nomine Augustissimi quondam Principis Ferdinandi Tertii, Romanorum Imperatoris, patris ac praedecessoris Nostri dilectissimi piisimae memoriae inter ejus Cameram Aulicam ex una; et Paulum Leonidi de Bono, nobilem Florentinum, uti inventorem certi artificii et instrumenti pro exhaurienda e quibuscunque fodinis mineralium, alias aquarum molae submersis, ex altera parte, in quo quidem contractu multa fuerint concessa in favorem dicti authoris ad effectum, ut semper ac omni tempore posset uti ejusmodi artificio, tamquam propria inventione ipse ac sui haeredes, caeterique ab eo vel eis causam habentes vel habituri, fodinasque aquis submersas quaslibet cujuscunque metalli extra provincias, tantum imperii in ditionibus Suae Majestatis Caesareae haereditariis existentes, ac desertas, seu quovis casu imposterum submergendas ac deserendas exsiccare, materiam venamque metalli investigare, eruere, conflare ac elaborare, omniaque quae eo pertinent curare, propriis tamen expensis et sub conditionibus simul cum aliis facultatibus, concessionibus, pactionibusque fusius in dicto contractu expressis, cujus quidem tenor sequens est.

Contractus Nomine Sacrae Regiaeque Majestatis Suae inter ejus excelsam Cameram Aulicam, et Dominum Paulum Leonidi de Bono, nobilem Florentinum, inventorem certi artificii at instrumenti pro exhaurienda ex quibuscunque submersis fodinis mineralium aquarum molae, nuper hic initus, juxta quem nempe modo dictus auctor in se assummit artem suam cum benigno consensu Suae Majestatis in ejusdem provinciis haere-

ditariis ac Regno Hungarico circa ejusmodi fodinas, ad quas ipse absque alio consensu accedere ea de causa possit, et etiam ubi permissum ipsi fuerit, sub conditionibus sequentibus, propriis tamen expensis instituere et realiter ad effectum deducere;

1. Imprimis conceditur et datur ipsi auctori ejusque haeredibus facultas et privilegium, ut praemisso modo omnes ejusmodi fodinas cujuscunque metalli, quae extra Provincias tantum Imperii, in ditionibus Suae Majestatis haereditariis propter vim et submersionem aquarum de facto desertae et inutiles reperiuntur, aut imposterum reperientur, dictus auctor propriis sumptibus suis possit et valeat aquas exhaurire, materiam metalli, seu venam investigare, atque eruere, inque metallum conflare et elaborare, et collapsa restaurare, omniaque quae eo pertinent, curare, e contrario autem tenebitur et offert ipse totius emolumenti sive lucri, deductis omnibus expensis in hac causa ab ipso domino Paulo, seu ejus haeredibus, sive dependentibus factis et continuo faciendis, decimam partem Majestati Suae post hac libere cedere, et infrascripto modo pendere.

2. Secundo permittitur ipsi ejusque haeredibus, ut omne argentum et aurum e dictis fodinis deinceps extrahendum possit facere cudi in domo qualibet monetaria ubicunque existente Suae Majestatis in illis Provinciis, ubi tale argentum et aurum effodi contigerit, ita tamen, ut teneatur sustinere onus et singulas expensas in ea parte solitas, et quas ipsamet Majestas facere ac ferre solet. Porro quod attinet ad duas tertias partes metallorum e dictis fodinis extrahendorum, excepto tamen Regno Hungariae, ubi alias omnia ad domum monetariam convehi debent, in hoc promittit et obligat se, quod illas duas tertias partes in domum monetariam comportabit, reservantem sibi tantum reliquam unam tertiam partem, ut eam possit aliorsum vendere, distrahere, et in alias regiones ferre, aut eatenus de iis libere disponere.

3. Tertio, decima pars emolumenti, aut lucri, quam auctor Suae Majestati cedendam offert, hoc modo intelligendum

statuitur nimirum, quod ipse auctor de omnibus tracta t, quando opus fuerit, et conveniet separatim cum particularibus interessatis, circa ejusmodi fodinas aquarum mineralium molae duntaxat submersas ita, ut contenti remaneant. Primum de omni minerarum proventu detrahandae sunt expensae omnes, etiam cudendi causa factae, postmodum quod ad particulares pertinet, cujus decima pars ad Suam Majestatem spectare solet, deinde de residuo lucri sive emolumenti, quod ex omnibus fodinis pervenit, decima pars Majestati Suae danda erit, et hoc quidem pro parte soepefati auctoris intelligendum erit in pecunia parata ita, ut exempli gratia: ubi in domo monetaria ad ipsum perveniunt quindecim taleri imperiales, primum detrahuntur omnes expensae, quae sint exempli gratia: quatuor taleri imperiales, deinde quod ad particulares pertinet, quod faciamus exempli gratia: unum talerum imperialem, denique ex decem taleris imperialibus remanentibus pro lucro et emolumento, unus ad Suam Majestatem pro decima parte spectabit, et remanentes novem ad dictum authorem; si autem fodinae ad personas particulares non pertinuerint, sed Suae Majestatis fuertint propriae, tunc detrahantur solum omnes expensae, postea decima pars ad Suam Majestatem spectabit, et residuae novem decimae partes ad dictum autorem ut supra; eodem modo fiat post centum et mille annos, et quousque fodinae utiles erunt, et liceat inventori partem suam, ipsamque proprietatem lucri sive emolumenti, sibi in futurum competentis, aut quamlibet partem vendere, oppignorare, donativa, testamenti, et quocunque alio titulo alienare, eademque facultas haeredibus ejus, et legitimis possessoribus semper sit et maneat.

Quarto decernitur, quod nemo cujuscunque status et conditionis post hac unquam posit aut debeat imitari hujus autoris inventionem, praeter quemlibet ejus haeredum, vel eos, qui ab eodem autore vel ejus haeredibus nomine discrepante vel stipulatum instrumentum facultate habuerint, vetitum ac prohibitum sit omnibus et singulis praeter jam dictos cujuscunque status et conditionis fuerint, qualicunque alio titulo

aut praetextu vel causa simili modo aquas educere, vel fodinas minerales excolere, sub poena centum marcarum auri puri, et confiscationis omnis metalli ex eisdem fodinis educti, etiam si venundatum et distractum fuerit, cujus quidem auri dimidium Suae Majestatis Fisco cedere debeat, scilicet quinquaginta marcae, alia autem 50 marcae remanentes, et omne metallum ut supra soepedicto autori, ejusque haeredibus cedant, autoritate propria, et absque ullius licentia, quae intelligatur data et concessa per Suam Majestatem Caesaream de plenitudine potestatis nunc pro tunc omni meliori modo, neque ulli liceat eis contradicere, aut impedimentum aliquod quovis modo facere.

5. Quinto, cum declaratione tamen, quod vigore praesentis contractus non intelligatur revocatus alius contractus in hac eadem materia inter Excelsam Cameram Imperialem et Joannem Sonnemann Holandum initus, sed maneat in suo robore ut prius ita, ut dictus Sonnemann possit illum adimplere juxta conventiones suas, dummodo tamen dictus Joannes Sonnemann, sive quicunque alius ab eo causam habens, non utatur, neque uti possit simili inventione et modc, qua, quo vel quibus utitur soepedictus auctor, scit enim Sacra Caesarea Majestas ipsum Joannem Sonnemann in hoc negotio dissimilem inventionem proposuisse, quaproter nonnisi in praejudicium authoris eadem vel simili uti non posse, ideoque sub poena in capitulo praecedenti comminata comprehendi intelligatur; adjungitur insuper, quod soepedictus author praeter alias fodinas assumet etiam illas, quae sunt in Regno Bohaemiae, suo modo et arte excolendas, quas nimirum a praefato Holando deseri contigerit.

6. Sexto et ultimo statuitur et ordinatur, ut praecia lignorum, operariorum, aliorumque requisitorum ad sustinendas atque excolendas fodinas minerales necessariorum intelligantur pro authore juxta ordinarium cursum, quem pro statu temporis habebunt, etquidem in eo modo, quo ipsamet Majestas Sua solvere solet, cum omni ampla facultate et privilegio, ac si omne negotium Sacrae Caesarae Majestatis proprium esset.

Quibus omnibus ita praemissis et utrinque conventis, necnon insuper a Sua Majestate Caesarea benigne ratificatis permittitur, et datur licentia soepememorato autori hujus artis, ut pro reali inchoatione et effectuatione negocii propriis sumptibus suis oblato modo instituenda, possit omnino juxta libitum suum ad fodinas Majestatis Suae in Regno Hungariae personaliter proficisci, earumque ocularem inspectionem pro ulteriore directione sua sumere, necnon cum particularibus ibidem interessatis, uti praemissum, suo modo separatim ac pro se tractare, et convenire, quod pariter aliis fodinis in Provinciis haereditariis Suae Majestatis existentibus intelligendum erit; in quem finem dabuntur ei porro necessariae expeditiones et mandata ita, ut tam ipse, quam quivis alius a praedicto autore vel ejus haeredibus mandatarius, operarius, sive quovis modo dependens, aut facultatem habens, admittatur ad praedictam inventionem suam exercendam, suisque propriis expensis, ut supra, effectuandam et exercendam, et a nenime cujuscunque status et conditionis, etiam quolibet modo ministro publico Sacrae Caesareae Majestatis impediri possit, sub poena duorum Millium ducatorum aureorum, quorum medietas, scilicet mille ducati aurei Suae Majestatis Fisco cedant, et remanens medietas praedicto authori, ejusque haeredibus; quodsi vero authori ejusque haeredibus et supra memoratis, ad judices aut ministros Sacrae Caesarae Majestatis pro executione omnium et singulorum supradictorum recurrendum fuerit, eorumque auxilium implorandum, teneantur dicti judices et ministri nulla mora interposita, sine ulla tergiversatione omne auxilium prompte et libenter ei, ejusque haeredibus praestare, sub poena duorum Millium ducatorum aureorum a singulis toties quoties incurrenda, quorum medietas in utilitatem Fisci Caesarei, medietas vero authori ejusque haeredibus; eandemque poenam intelligatur incurrere et incurrisse, qui soepedicto auctori, ejusve haeredibus ut supra memoratis, in executione omnium aut singulorum supradictorum molestiam fecerint, aut impedimentum quovis modo posuerint, aut poni permiserint. Et ita supradictum contractum in omni-

bus suis capitulis, clausulis, passibùs et conditionibus quibuscunque perbenigniter ratificavit et ratificat Sua Majestas Caesarea, promittens de certa scientia et de authoritate propria illum velle in omnibus et per omnia observare et observari facere, inviolabiliter, in verbo Caesaris, et omni meliori modo; praeterea decernit et vult praedictus auctor, ob rationes non levis momenti eum ad hoc moventes, ut in singulis et omnibus praedictis socius sit ipsi, suisque haeredibus, in perpetuum Illustrissimus Dominus Comes Franciscus, Illustrissimi Domini Encae Piccolominei filius de Arragona Sticcianj Dominus Eques Sancti Jacobi de Spada, Sacrae Caesareae Majestatis Camerarius, idque sub conditionibus, de quibus inter eos intrumento facto conventum fuerit, super quibus proinde praesens contractus ex benigno Sacrae Caesareae Majestatis assensu et jussu initus, utrinque subscriptus fuit, ejusdemque unum exemplar cuique parti contrahentium pro futura cautela ad manus traditum Actum Vinnae 20. die Julii Ao.1655. David Ungnad Comes de Weissenwolff, Georgius Ludovicus Comes a Sinzendorff, Clement a Radolt, Franciscus Comes Piccolomini de Arragona, Paulus Leonidi de Bono ut supra.

Super quibus omnibus cum post obitum praelibatae Caesarae Majestatis Suae gloriosae recordationis apud nos, uti legitimum in hisce Regnis et Provinciis haereditariis Successorem et haeredem soepedictus Paulus Leonidi de Bono pro benigna confirmatione et renovatione praeallegati contractus et privilegii demisse institerit, addito hoc, quod alias dicta inventio sive instrumentum inventum ab ipso ad effectum, de quo supra, sit talis, ut ejus vis omnis principalis consistat in adhibendo pulvere tormentario, seu alio igne artificiali, quam inventionem, adhibendi scilicet ignis seu pulveris tormentarii, nullum alium ante ipsum authorem ante hac invenisse nondum constat. Idirco nos ejusdem authoris virtuti ac ingenio faventes, atque ad excitandos aliciendosque caeteros universi orbis industriosos homines, et praeclara ingenia, ut virtutibus et iis maxime quae humano generi tam

magna afferunt commoda, libentissime ac summo studio incumbant, certum et meritum laboris praemium consecuturi, de nostrae potestatis plenitudine ex certa scientia ac animo deliberato, clausulisque firmis ac perpetuis dicto Paulo Leonidi de Bono, qua inventori, ad effectum consequendum, atque aquas, ut supra dictum, e fodinis quibuscunque nostris actum exhauriendas praememoratum instrumentum contractus jussu praelibatae Caesareae Majestatis Imperatoris Ferdinandy Tertii, Patris nostri dilectissimi piae reminiscentiae, inter ejus Cameram Aulicam, et ipsum authorem dicto modo initum, omniaque in se contenta per omnes Haeredes et Successores nostros in perpetuum denuo firmamus, confirmamus, ac inviolabiliter servanda in verbo Regis promittimus ac mandamus. Dantes denuo et concedentes ipso authori ac suis, ut dictum est, haeredibus ac successoribus, caeterisque ab eo, vel eis causam habentibus, vel habituris, omnem et quamcunque ampliorem facultatem et licentiam, ut propriis scilicet sumptibus quandocumque voluerit, possit ac possint nulla alia impetrata licentia personaliter ad quascunque submersas tamen et ad usum nostrum ulteriorem inutiles minerarum fodinas proprias nostras in Regnis Hungariae et Bohemiae aliisque provinciis nostris haereditariis sitas accedere, earumque inspectionem non solum, sed actualem etiam suae artis exercitationem adimplere, ut in dicto instrumento continetur, et omnia alia facere et exercere, que ad necessarium dicti contractus adimplementum in omnibus et per omnia perficere oportuerit. Volendes ac decernentes insuper, ut pro majori suo suorumque tuitione, et perpetua demum pactionum initarum observatione in omnibus eorum, etiam quae per ipsum vel illos hoc fine instituta et exercitata fuerint, talis habeatur respectus, et existimatio, quasi ipse vel illi negotii nostri proprii actores et mandatarii essent, eadem etiam ipsis habeatur fides et authoritas, ac si specialiter et nostro Nomine omnia facerent, tale iis per Nostros cujuscunque status, et conditionis demum fuerint, praestetur auxilium et favor, tamquam id nostro speciali mandatario facerent et tenerentur, dicto modo et fine exolutis scilicet

exsolvendis. Addito etiam hoc, quod si quando aliqid acciderit controversiae in interpraetatione praesentis nostri Decreti ac confirmationis, sive dicti instrumenti Contractus cum quacunque persona seu personis, communibus, aliisque quibuslibet, debeant dictae controversiae a nobis tantum, seu cui delegare nobis placuerit, tanquam de nostro proprio interesse agatur, decidi, ac definiri, ne litibus forte alibi defatigaretur; contravenientibus vero, vel quovis modo huic nostrae voluntati contrafacientibus sine omni legitima causa easdem poenas indicimus, quae in praefato contractus instrumento continentur. Decernimus insuper, ac prohibemus, quod nemo cujuscunque status, sexus, conditionis, seu dignitatis quolibet privilegio gaudens posthac unquam possit aut debeat hujus authoris inventionem imitari, nec ullibi tali modo, uti per adhibitionem scilicet pulveris tormentarii, sev alterius ignis artificialis, quamvis instrumenti formam dissimilem forte invenirent, vel facerent, nec ad ullam cujuscunque sortis fodinam mineralem submersam, sive non, talem illam ab eo inventam artem adhibere, expectis dictis haeredibus suis, caeterisque ab eo vel eis causam habituris, unquam vel quovis modo proprio talem artem exercere liceat, nisi a dicto authore vel haeredibus, ut supra id eis specialiter ac expresse concederetur, sub eisdem poenis in soepedicto instrumento Contractus insertis. Circa quod insuper statutum subintelligitur, quod generaliter aplicatio hujus artis tali semper cura et cautela ab uno vel altero exercere debebit, ne unquam ratione pulveris tormentarii sev alterius ignis artificialis adhibendi quidpiam periculi aut damni in ipsis minerarum fodinis quocunque casu succedat, de quo alias et ejus indemmissione ipse author vel haeredes sui omni tempore respondere tenerentur et obligati forent.

In quorum omnium fidem, firmiusque robur, et efficacem inviolabilem praesens instrumentum Regiae confirmationis ac declarationis nostrae propriae manus subscriptione et Regio sigillo nostro communitum, praedicto authori Paulo Leonidi

de Bono ad ipius futuram cautelam extradari jussimus. Dabantur in arce nostra Regia Pragensi, die 25. Augusti Anno 1657. Regnorum Nostrorum Hungarici Tertio, Bohemici vero primo.

Leopoldus.

G.Ludovicus Comes Sinzendorf.

Ad mandatum Sacrae Regiac Majestatis proprium

Ferdinandus Baro ab Hohenfeld.

Marçus Putz.

IX.

1959.márc.31.

/A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredetije után./

Unsern gethreuen Lieben N. Unsern gesambten Ober Ambtleuthen bey unserer Camer zu Neusohl in denen hungarischen Perggstätten.

Leopoldt von Gottes gnaden Erwölter Römischer Khayser, zue allen Zeitten Mehrer des Reichs.

Gethreue Liebe. Wir erinnern Euch hiemit gnädigist, wie das Wir Unnsz wegen widerersetzung des die Zeithero verledigten Obristen Camergraffenambts in denen aldorttigen hungarischen Perggstätten, beraiths von Anfang dises gegenwärttigen Jahrs auf des Wolgebohrnen, Unnsers und des Reichs Lieben gethreuen Johann Conradten von Richthauszen, Frey unnd Edlen Herrn von Chaos, Obristen Erblanndtmünzmaisters in Österreich Unnder und ob. der Ennsz, Unnsers wüercklichen Hoff Camerraths Persohn /in sonderbahrer Consideration seines biszhero geführten aufrechten Handles unnd Wandtls, auch habendten guetten qualiteten, besonderen erfahrenheit und Wissenschafft in dem Müntz unnd Perggweesen, wie nit weniger derienigen threuen unnd nutzlichen diensten, die Er sowoll bies daher zu Unnserem Wollgefallen mit underthänigistem schuldigen eyfer unnd fleisz gelaistet, als auch hinfüro bey Unserem Aldarinnigen Perggstätterischen Camerweeszen, unnd in Vil andere Weeg zu Unnseren fromen unnd Nuzen wol laisten Khönnen wierdt, unnd Unverdrossen zulaisten sich gehorsambist anerbiettig gemacht hat; wie auch sonst ausz gewisszen anndern mehr Unnsz hierzue bewegendten Ursachen, auf die desthalber noch vorlengst alhier bey Unser Khay. Hoff Camer mit Ihme gepflogene Handtlung, absonderlich wegen guettwilliger herumblasszung dargegen des sonsten vor sich erblich zugemüesszen gehabten Müntzregals unnd Schlagschazs bey dem alhiesigen Khay. Münzweesen zu Unnserer aigenen weitheren disposition/ in Gnaden resoluiert, unnd derowegen also Ihne

10632/MJ

Freyherrn von Chaos zu Unnseren Obristen Camergraffen in besagten hungarischen Perggstätten, nebens Confirmierung desszen Persohn bey der wüercklichen alhieszigen Hoff Camerrathsstell gnädigist declariert, unnd hiemit an unnd aufgenomben haben, dergestalt iedoch, das Er sich hingegen sonst anstatt der höcheren Besoldung vor Baides nur mit dem ienigen deputat der Jährlichen drey thausendt gulden, wie solches sein Vorfahrer in dem Officio daselbst, weylandt Georg Andre von Sonnaw Freyherr seel. gehabt, unnd auch mit derselbigen Condition wegen khünfftigen herauszbeförderung auf aigenen Unkosten, unnd ohne entgelt Unnsz unnd Unnserer Hoff Camer, der darin fahlendten quota, oder aufbringendten anticipationsgelter, so offt es die Notturfft erfordern wierdt, beschlagen zulassen haben solle.

Welchemnach Unnser gnädigister Befelch hiemit an Euch ist, das Ihr dises also gebüehrendt ad notam nembet, unnd zufolg dessen vorbesagten Unnsern Hoff Camerrath von Chaos, als den Wir nunmehr zur wüerckhlichen antrettung des Ihme verlichenen Obrister Camergraffenambts mit gewiszer Instruction von hier hinein abferttigen lassen. Nachem Er auch desthalber die gewöhnliche Aydtspflicht alberaiths bey Unnser alhiesigen Khay. Hoff Camer ordentlich abgelegt, und im Übrigen seine darinnige Installation hiemit suppliert, infüro vor Unnseren Obristen Camergraffen aldaselbst halten, respectiern, unnd ehren, unnd Ihme darbey auch in allem was Unser Dienst unnd Perggstätterisches Weeszen betrifft, unnd Er darüber anordtnen wierdt, gebüehrlich pariern, unnd gewerttig sein, wie nit weniger Ihme mit all demienigen, wasz zu Vermehrung Unszers darinnigen Interesse vortraglich sein khann oder mag, threülich an die Handt gehen sollet, unnd wöllet.

Wie Ihr deme also allerdings gehorsambist nachzuleben, unnd wohl recht zuthuen wissen werdtet, also beschicht auch hieran Unnser allergnädigister Will unnd Mainung. Geben in Unszerer Statt Wienn, den letzten Martii, Anno Sechzehenhundert Neun unnd fünffzig, Unserer Reiche des Römischen im Ersten, des Hungarischen im Viertten, unnd des Böhaimbischen im

dritten.

Leopoldt.

Ludvig Graf von Sinzendorff

Ad mandatum Electi Domini
Imperatoris proprium
Clem. Edler von Radolt.
Marcus Putz.

X.

1659 szept.3.

/A selmeczi bányaigazgatósági irattárból. Eredetije után./

Der Rom.Kay. auch zue Hungarn und Böheimb Königl. May. Einnehmern bey dero Cammer Cremnicz Herrn Damian Schreter von Wohlgemuethshaimb zuezustellen.

In der Röm.Kay. auch zue Hungarn und Böheimb Königl. May. unsers allergnädigsten Herrn Nahmen deroselben Einnehmern bey der Kay. Cammer Cremnicz hiemit anzuzaigen: Demnach, wie Ihme zum theill selbsten hievor bekhandt, dem Herrn Obristen Cammer Grafen in disen Hungarischen Pergstetten, in Crafft undt inhalt Kayserlicher schuldobligation wegen seiner dargelihen, und auff allerhöchsterneut Ihrer May. eingehende ordinari geföll zu Cremnicz, benenntlichen die Kay. quota, undt der Creditorn Class versicherten Summa gelts, der Einmahlhundert tausendt gulden Rheinisch Anticipation, sowohl des Capitals, alsz davon zu Sechsz per Cento verglichener Interesse halber, vom Ersten Januarii disz Jahrs an zuraitten, vor allen andern dahin erfolgt: oder künfftig erfolgenden anweiszungen undt neuen schuldaufnahmen, die wehren privilegirt oder nicht, /massen deren höchsten, wie die formalia lautten, kheine diser obangezogenen zu ainigem praeiudiz beschehen, oder je gültig seyn khan/ die unwidersprechliche und vorderist privilegirte prioritet gebühren thuet, undt die Widerbezahlung abermahlen, vermög buechstäblichen Inhalts berührter Kay. schuld Verschreibung, also gewisz, ordentlich, ohnfehlbarh, undt würklich erfolgen solle; daSz hierauff ihme Herrn Einnehmern hiemit auffgetragen, undt Crafft tragenden Obrist Cammergrafen Ambts gemessen anbefohlen würdet, dasz Er vor völliger Abführ und Bezahlung angeregter Capitalsumma der Einmahlhunderttausendt gulden Rheinisch, und davon bereiths verfallen, wie auch fürtters fallenden Interesse von dato an ainigen Creditori, sonderlich auch denen jüngsten Anticipations Darleheren, weder an

Capital noch Interesse, ausz der Ihme anvertrautten Kay. Einnehmber Ambt Cremnicz, undt ermelten Geföllen weitters nichts erfolgen lassen, sondern die eingehende Ertragnusz ins gesambt, bisz auff weitter Verordnung, und erfolgende Abforderung innbehalten solle; wie Er deme dann also gebührend nachzukhommen, und dise ernstliche Verfüegung obliegend schuldiger Massen zu beobachten wissen wird. Signatum Schemnicz den dritten Septembr. desz Eintausend, Sechshundert, Neun und fünffzigisten Jahrs.

Der Röm.Kay.May. Würklicher Hoff Cammer Rath, und Obrister Cammergraf in denen hungar.Pergstetten

Jo.Co.v.Richt. Edl.H.v. Chaos Freiherr.

XI.

1659 szept.27.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából. Eredetije után./

Gene/rosis D/omi/nis Casparo Vyhrl Buchhaltero, Ambrosio Merz Contralor, Caeterisque Sacr/issi/mae Caesar. Regiaeque Mattis Inclytae Camerae Neosolien. Consiliariis etc. Dnis Amicis et Vicinis mihi observandissimis.

Grosi Dni Amici et Vicini mihi observanmi.

Servitior.meor. addictissimam semper commen.

Hogy Isten eő Fölsége kglteket minden üdvösséges áldásokkal megh aldgya, kevánom. Nyilván vagyon kglteknél ez elmúlt időkben Isak Heyer ur, Kegyelmes Ur eő Ngha paranczolattyábúl s az nemes Camora engedelmébúl Murány Jószághban Koprás neveő Falu Határiában léveő Bánnyábul excolált érczbül bizonyos számu Massa érczet megh olvasztot vala, melly érczbül olvasztandó Materiának mind Rézbül, s mind Ezüstbül ugyan ott Probáiát vötte eő kglme.

Minthogy azért már Isten akarattiábul it is az Huta el készült mindennémü apparamentumaival edgyüt, továb akarván mozdúlni tiszti szerint az érczek olvasztássában, s több hozza való munkákban, szükségesnek itélte lenni, hogy az elöbbeni segéteőj, ugymint Michel Szpisiák, Jakob Szpisiák,Hannsz Pasiachl kett hetre legh fellieb mellette legyenek; kérem azért kglteket nagy bizodalmassan, méltó respectusban vévén Uram eő Nga a Nemes Camorához való affectioiat s szomszédságát, s mikor föllyül megh irt Isak Hayer Uram oda mégyen, ne legyen ellentartó kgltek azon három munkás embernek jde való jövetelében, assecurálván klteket azon, mihellyen láttyuk az Hutának hasznossan való folyását, azonnal vissza bocsatom eőket, s ebbeli kgltek Uramho eő Nagához való szomszédságos affectioiáért énis recommendálni el nem mulatom a Nemes Camorát eő Nga előt. Maradván kgltek jó akaró szolgáia, kévánom

10632/C

Isten sokáigh kedves jó egésséghben éltesse kglteket fejenkint.

Datum in Castro Murány Die 27. Septembr.1659.

Grarum Dnum Vrarum

Servitor semper addictissimus

Franciscus Farkas

Ar.Mur.Capit.

[- 1099 -.

XII.

1660 jun.12.

/A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után./

Spectabili ac Magnifico Comiti Francisco Wesseleny de Hadad, perpetuo de Muran, Consiliario intimo, et Camerario nostro, Judici Cumanorum, nec non Regni nostri Hungariae Palatino, Fideli Nobis dilecto.

Leopoldus etc.

Demisse Majestati Nostrae per Aulicam Nostram Cameram ad Instantiam supremi Nostri in Hungariae Montanis Civitatibus Cammergraffii universique negotii Mineralis ibidem exigentiam expositum fuit, qualiter nonnulli ex Regnicolis quosdam in nuperrima Diaeta Posoniensi conditos, atque a nobis confirmatos Articulos, videlicet 48. 54. 58. 67. 71. 72. 121. 124. et forte alios plures in summum Specialis Nostrae Montanicae Jurisdictionis Camerarum earundem, et totius mineralis Cultus praejudicium interpretari, extendere, et vero effective quoque procedere attentassent; quemadmodum Vice Comes Comitatus Zoliensis lignicidas Camerae Nostrae Neosoliensis inter portas quoque connumerare, et taxam ijsdem persolvendam imponere praesumpsisset, supplicans ergo eadem Camera Nostra Aulica, quae talem ex parte nostra circa Articulos illos Intentionem non supponeret, quatenus pro majori utrinque Cautela, et tollenda diversae Explicationis discrepantia Mentem Nostram et Opinionem superinde Declaratorio Benigno manifestare dignaremur. Quare bona et firma adhuc Memoria tenentes, qualiter paterne considerato Regni Nostri Hungariae incremento accedenteque eidem ex Cultu Minerarum tanto decore et utilitate, quemadmodum Serenissimorum gloriosae Reminiscentiae Praedecessorum Nostrorum Hungariae Regum exemplo ducti, certisque eorundem talem in finem ad Instantiam Regnicolarum ipsorum et conditis Articulis, specialiter autem Ludovici 2-di Decreto Budensi, Anno 1523 Art.39. cujus tenor quidem iste est: Ut Aurum et Argentum in Copia habeatur, Majestas Regia committat fodinas Minerarum Auri et Argenti ac Cupri, et alio-

rum Metallorum libere omnibus colere, et de extremis quoque Regnis ad Culturam earum Laborantes, et Montanistas advocare, et proclamare publico edicto faciat, tandemque et illos, et modernos im corum Libertatibus antiquis conservare, et ab omnibus Impetitoribus defensare dignetur. Instimulati supradictis in Comitiis Posoniensibus aliud non intentassenus quam, ut hoc Patriae Ornamentum, Minerae videlicet, non solum conservari, sed et ampliari, et multiplicari valeat; ideoque ne circa easdem occupati, vel interessati, Laborantes, urburarij, et Officiales quacunque de causa, vel etiam violentia inde turbentur, Art.48. ubi in Casibus violentiae et Urburarios, et Officiales, quam etiam Minerarum Laboratores Judicatui Commitatuum subesse petiissent Status, Cautelam illam, extra Mineralia, addi clementissime decrevimus, quod ita intelligendum, quod subesse possint ac debeant, siquidem speciali Jurisdictioni Nostrae Cameraticae et Montanicae, sive Statutis earundem, et privilegijs non praejudicetur, illisque illaesis fieri possit. Qua Mentis Nostrae clementissima Declaratione etiam alios supra specificatos, et omnes quoscunque etiam hic non expressos, qui Negotium Minerarum eidemque annexas personas tangere vel involvere possunt, Articulos includimus, et ita, non secus intelligi debentes declaramus, et pronunciamus, decernentes insuper, ut, siqui fideles Status Nostri Regni Hungariae circa Mineralia, vel persones eidem attributas praetendere habeant, ea de re Supremum Nostrum in partibus illis Cammergraffium, cuilibet tenore Statutorum Nostrorum Montanorum, Statusque Nostri Cameralici aequitatem, et Justitiam impensurum, requirere debeant, ac teneantur, nec ulla de re, vel ullo modo eas impetere, Comitatusque Justitiam in illis exercere possint, nisi extra Mineralia, hoc est: Jurisdictione Nostra Cameratica et Montana illaesa et inviolata, in Casibus Violentiae.

Quam Clementissimam Mentis Nostrae, super praefatos et quoscunque ejus modi Articulos declarationem per Fidelitatem tuam Comitatibus illis vicinioribus, et quorum magis interest,

10632/C

MAGYAR
TUDOMÁNYOS AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA

intimari, eosque de his certiores reddi, benigne demandamus, quemadmodum idipsum Supremo Nostro in Montanis Cammergraffio, cum inclusis hujus clementissimi Nostri Declaratorij Paribus benigne notificante serio inhibuimus, ne per quemcunque Speciali Nostrae Jurisdictioni Montanicae in re vel minima praejudicari aut derogari, vel quidquid eidem incorporatum, vel rem vel hominem, ullo modo extra tenorem Status Nostri Cameratici, et Statutorum Montanorum impeti permittat, nec per alios Mineralium et Camerarum Officiales permitti concedat, sed ipse vigore Authoritatis Officij sui Suppremi Cammergraffiatus in Casibus ejusmodi Justiciam Cuivis impendat, quod et Fidelitas tua pro solido in Nostrum Regnique Nostri Hungariae incrementum Studio inviolabiliter tam ipsa observabit, quam per alios observari curabit. Cui desuper Gratiam Nostram Caesaream Regiamque benigne referimus. Dabantur Wiennae 12-ma Junij Anno 1660.

10632/C

XIII.

1660 dec.6.

/A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

Contract mit den Pieberstollner Herrn interessirten Gewerkhen wegen eines Kieszlecks, so Ihr Gd. zue abhelffung der groszen Abgeng in Schmölzen zu Neusohl machen laszen auf 7 1/2 Jahr lang zu brauchen betreffend.

Zuuernehmen einen ordentlichen Contract undt Vergleich, so zwischen Ihr Gd. dem Wohlgebohrnen Herrn Herrn Joh. Conr. von Richthauszen, Frey- undt Edlen Herrn von Chaos, obristen Erblandtmünzmaister in Oesterreich undter undt Ob der Enns, der Röm. Kay. Mayt. würklichen Hoff Camer Rath undt Obristen Cammergraffen in deroselben Königl. Hungr. Pergstetten, für sich undt seine Erben Aines: undt dann der mit undt neben Höchstgedacht Ihrer Majt. Bey dem Haubthandl undt Pergwerch Ober Pieberstolln alhier zue Schembnitz interessirt undtenbenandten löbl. Gewerkschafft gleichfalls für sich undt Ihre Nachkhomen undt Erben andren Theils folgendergestalt abgeredt, auffgerichtet, undt verbindtlichist geschloszen worden.

Erstlichen. Nachdem Hochgedacht Ihr Gd. Herr Obrist Camergraff die bey biszherigen Silber Erztschmölzen erloffene Schmölzcöst, sowohl auch sich beneben eraignete Silber undt Goldtabgäng sehr grosz, undt wie bekandt dahin gestiegen zu sein befunden, dasz vor dem Gebrauch des Kupfferlechs bey Verschmölzung der groben undt kleinen vermischten Silbererzt /des geschwornen Probierers verliehenen halt undt Anschlag nach zue raitten/ nicht allein von Zehen in Zwölff bisz Fünffzehen Markh Silber pro Cento jedesmal in Abgang khomen, sondern auch beneben zue auffwürkhung eines jeden Centen Erzt durchgehendts Vier Gulden Siebenzig pfennig Schmölzcosten, welches zwar bey den mindern Herrn Waldtbürgern, wegen gehabter etlicher particular beneficien, sich etwas ringer eraignet, auszgelegt werden müszen. Dannenhero seiner Gd. von Ihrer Kay. Majt. undt der sambentlichen hie-

rinigen Waldtbürgerschafft dieszfalls subversirenden so merklichen Interesse willen, aus sonderer Fürsorg geursacht undt bewogen worden, auff ein abhelffliches expediens undt vortregliches remediums Mittl nachzudenkhen, dadurch nicht allein die Schmölzencosten geringert, sondern auch vorberührte Silber undt Goldtabgeng wo nit gar verhüetet, doch auff ein nambhafftes herundter gebracht werden, undt bey so erfolgenden dingen diesen Ihrer Majt. undt der gesambten Herrn Waldtburger Gefällen ein merkliches zuewachsen undt zum besten gedeyen möchte. - Worauf dann obwohlerwehndter Herr von Chaos Freyherr zue diesem Ende, undt solchen hoch nutzbaren effect zue erhalten zue Neusohl einen gewiszen Kieszlech machen undt verfertigen lassen, undt sonsten sein weiters ausz aigner industrj erlangtes Secretum auff bereits erfolgte gnediste bewillig: undt hinumblasszung Ihme Herrn Obristen Camergraffen in allem die Helffte des daraus ersprieszenden Schmölz zuestandes bey Ihrer Kay. Majt. alhieiger Camer Schmölzhütten würklich incaminirt hat.

1. Damit nun auch Sie die Herren Waldtburger ihrerseits dieses hochnutzbaren inventi gleichfalls zue genieszen haben mügen, so ist auff deroselben bittliches Ansuchen Oberwehnt Ihro Gd. Freyherr von Chaos des Willens, undt obligirt sich hiemit denenselben sambt undt sonders den ersten gemelten Kieszlech, wie der allhieigen Kay. Camer Schembnitz, gegen bahrer bezahlung den Centen zue drey Gulden Rheinisch zue überlaszen.

2. Undt fürs ander, den weittern Process wegen Ersparung des Pley, item auffwürkhung einer mehrern quantitet der Erz, auf jeden Schmöltz offen, undt dann auch eines beszern modi im Abtreiben ebenermaszen treulich zue entdekhen, undt kundt zue machen.

3. Dahingegen trittens Sie die Herrn Waldtbürger ins gesambt, oder auch ein jeder in Sonderheit, diesen Lech in ainige weeg nachzue machen nicht befugt, sondern sambentlich schuldig sein wollen undt sollen auf jeden Schmölzofen ins frisch von acht bisz in Zehen Centen angeregten Neusohlerischen Kiesz-

lechs /alsz ohne welche quantitet sonsten die Silber nit erhalten werden khöndten, sondern ein mehrers in Abgang undt zue Verlust gienge/ in gesagtem Werth immerfort unwaigerlich anzuenehmen, jedoch weillen auch Zehen Centen solchen Lechs auff einen Offen zue erhaltung der Silber nit genueg sein werden, sollen dieselben das übrige, damit der Ofen mit genüegenden Lecht gefürdert werde, vor undt nach dem geschlemb, allermaszen es von hochgedacht Ihrer Gd. bey denen Kay. Hütten angeordnet, zue machen befuegt sein, undt man also diesen Process beederseits gleicherweisz observiren.

4. Uberdiesz ist zum Vierdten accordirt, undt beederseits beliebet, dasz wegen deren bisz anher angehaltener Silber undt Goldtabgang hinfüren nach des geschwornen Probierers verglichener prob undt gemachten Anschlagzettl auff Einhundert jedesmal Zehen Markh /wiewohl sich von langen Jahren her ein weit mehrers eraignet/ per Abgang auszgesetzt.

5. Undt fünfftens abermalen auf jeden Schmölzoffen wochentlich Sechs Centen Pley geraittet, undt also diesemnach in ain undt andern alle die ausz der berürten newen Einführung undt modo procedendi folgender Ersparungen undt meliorationes bestendig angeschlagen werden sollen.

6. Wobey nun Sechstens Sie die sambtliche Herrn Contrahenten zuegesagt undt sowohl sich, alsz ihre Nachkomen undt Erben in Crafft dieses dahin einmüetig verbunden, dasz Sie /wiederumb sambt undt sonders/ von allem deme, was von Eingang des nechsterfolgenden 1661. Jahrs anzueraiten innerhalb nachfolgenden achthalb Jahren bey Auffschmölzung aller undt jeder ihrer Erzgefällen vermittlst der vorstehenden newen Incamination an denen sonsten sich eraigneten Silber undt Goldtabgengen obbeschriebener maszen /von Zehen Markh pro Cento inclusive undt darundter zu raitten/ erhalten, undt also von jedem in Anschlag habenden Einhundert Markh ober Neunzig Markh herausz gebracht werden undt zuestehen wirdt, mehrhochernendten Freyherrn von Chaos undt seine Erben davon die gleichgetheilte Helffte allmonatlich in natura, wie das Silber ausz dem Brenngaden herauszkombt /jedoch mit auffraittung

Christian Kahres.
Julius von Lanser.
Elias Zauner.
Michael Reutter.
Georg Ulrich Kayszer.
Hannsz Hainrich anstatt Fraw Reullin undt Kernischen Erben.
Ph. Jacob Haaseus.
Matthias Harter.
Sophia Winklerin Wittib.
Tobias Ticz.

XIV.

1660 dec.31.

/A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

Contract wegen Herumblaszung zue Ihr Kay. May. Camer dero Mitinteressirter Gewerkschafft am Ober Pieberstolln Erzgeföll undt Schmölz hütten, pro ein ganzes Jahr lang betreffend.

Zunernehmen einen ordentlichen Contract undt Vergleich, welcher auff an heut zu Endtgesetzten dato zwischen Ihro Gd. dem wolgebohrnen Herrn Herrn Johann Conradt von Richthausen, Frey- undt Edlen Herrn von Chaos, Obristen Erblandtmünzmaister in Oesterreich undter undt Ob der Ennsz, der Röm. Kay. Mayt. würklichen Hoff Camer Rath, undt Obristen Camergraffen indenen hungerischen Pergstetten, inn Nahmen undt von wegen Allerhöchsternendt Ihrer Majt. allhiesiger Camer Schembnitz Aines: undt dann Andern Theils der bey dem Pergwerck undt Haubthandl Ober Pieberstolln alhier neben Ihrer Mayt. mitinteressirten löbl. Gewerkschafft für sich undt deroselben Erben folgendergestalt abgeredt undt geschloszen worden.

1. Dasz nemblichen undt fürs Erste Sie die mindere Gewerkhen am Ober Pieberstolln der alhiesigen Camer Schembnitz ihre Pieberstollner Erzt, reich undt arm, wie selbige am Pergg /das Andreestollner Siebendtl mit verstanden/ fallen werden, wie ingleichen den Schlich /welcher rain auszgeschaiden undt undter Zehen löthigen halt mit angenohmen werden solle/ auff ein ganzes Jahr lang zue schmölzen hochbeschriebenermaszen uberlaszen wollen.

2. So dasz fürs Ander, nach des geschwornen Probirers verglichenen Anschlag undt genohmener Prob in Erz undt Schlich Zehen pro Cento per Abgang gerechnet, undt also denen Gewerkhen von Hundert Markh Neunzig Markh hinausz gegeben, undt darvor die gebührende Silberzahlungen jede Wochen, wann die Silber vermünzt, von hiesiger Camer bezhalt.

3. Jedoch zum Dritten, denen Waldtbürgern per jeden

Centen Erz undt Schlich, nach der Näsz, dritthalben Gulden Reinisch, oder Drey Gulden polturakhen Wehrung für Schmölzuncosten abgezogen werden sollen.

4. Vierdtens, sollen der Gewerkhen ihre Erz, wie biszhero geübet worden, am Pergg jedesmal absonderlich getheilt, undt wo möglich völlig auffgewürket, dann auch das heraußzbringen in Goldt, vermüg der Prob denen Gewerkhen der proportion nach auff die im Anschlag einkhomene 90 Markh ingleichen zuegerechnet.

5. Undt zum fünfften derentwegen Ihnen, denen Herren undt Frawen interessirten, wochentlich Sechs Piset göldisch, oder feinprob Silber, neben auszfolglaszung auff jede Wochen der ordentlichen Goldtzettl ausz dem Scheidgaden allwochentlich geraickt; diese Sechs Piset aber bey der Silberzahlung hinwiederumb abgezogen, undt die Gölder zue yedem Goldtschaiden bezahlt werden.

6. Sechstens wollen Ihro Gd. Herr Obrister Camergraff die Verordnung hinderlaszen, dasz denen Herrn Waldtbürgern anstatt der vorhin genoszenen Rauchproben, zue ihrer Hausz Notturfft, je zue Zeitten wie vorhin gewöhnlich, nach gestaltenten Sachen, Silber ausz dem Kleinscheiderlohn auszgefolgt werden solle.

7. Damit es aber wegen der Erz, Schlich, undt göldischen Silberproben jederzeit seine Richtigkheit haben müge, so sollen undt wollen fürs Siebendte die Gewerkhen ihren geschworenen Gegenprobierer halten, welcher ain undt anders respective mit denen Pergschreibern, Hüttwerkhen, undt Ihrer Mayt. geschwornen Probierer zuegleich probieren, der Vergleichung beywohnen, undt wo Sie beede geschworne Probierer etwa gar different, die Proben nochmallen miteinander einsetzen, undt darausz der Schluesz gemacht werde.

8. Zum Achten, uberlaszet die mehrberührte mündere Gewerkhschafft der alhiesigen Camer Ihre Schmölzhütten, von welcher die Schaffer, Schmölzer, undt Hüttenbediente, soviel man deren vonöthen, mit dienst erhalten, undt die Hüetwerkh mit ordentlicher Inventur der Zeug undt dergleichen uberge-

ben, von der Camer in Baw erhalten, undt wie yetzt angetretten, zue Zeit der Abtrettung wieder erstattet; dann was die Zueschläg undt Kholen betrifft, die sollen von der Camer mit baarem Geldt abgelöst, undt nach undt nach bezahlt werden; wegen der Glett undt Lechs aber man sich nach der inventur absonderlich vergleichen.

9. Neundtens, will undt wirdt die Camer die vorrathige undt noch unauffgeschmölzene Erzt undt Schlich, so bey ein oder anderer Hütten vorhanden, von jeder Handlung in specie, nach der veglichenen Prob, undt abgeraitten dritthalb Gulden Reinisch Schmölzunkosten per jeden Centen, mit Zehen pro Cento auszgesetzten Abgang annehmen, undt nachdem die Erzt auffgebracht, undt die Silber ermünzt sein werden, bezahlen.

10. Wofern aber, Zehendten, inmittlst dieser ainjähriger Zeit ain oder anderer Gewerkh einen anderwertigen Seegen erbawen solte, undt dannen hero einer Hütten sambt Leüth benöthiget würde, wirdt man von Seithen der Camer darob sein, damit dieszfalls das Schmölzen nit ins stekhen gerathen möge. Jedoch soll in diesem fall der zwischen Hochgedacht Ihrer Gd. Herrn Obrist Camergraffen undt bemeldter löbl. Ober Pieberstollner mindern Gewerkhschafft des Schmölzens halber undterm Sechsten dies zue Endt khomenen Monats undt Jahres auffgerichter Contract durchgehendts observirt werden. Was aber speciatim der Pieberstollner Erzt betrifft, inzwischen bisz zue Ausgang des Jahrs. in suspenso verbleiben.

11. Zum fall aber, fürs Lezte, nach Verflieszung dieses ainjährigen termino beederseits belieben undt gefallen würde dieses Contract weitters zue continuiren, soll es auff was Zeit sodann accordirt würde, offen undt frey stehen. Alles getreulich, undt ohne Gefehrde.

Zue Urkhundt undt mehrer Bekräfftigung deszen allen haben diesen Contract Hochwohlgedacht Ihr Gd. Herr Obrister Cammergraff, undt alhiesiger Camer Schembnitz Herrn Oberbeambte, sowohl auch die bey besagtem Haubt Pergwerck Ober Pieberstolln mitinteressirte löbl. mindere Gewerkhschafft allerseits mit dero Handtunterschrifften, Insigill undt pet-

schafften verfertiget. So beschehen in der königl. freyen Pergstatt Schembnitz den letzten Decembris Ao 1660.

Joh.Conr.von Richthausen Edl.Herr von Chaos. Georg Gallus. Joh.Georg Schulz. Mattheus Riedtmüller anstatt meiner Tochter Catharina. Christian Kahres. Ph.Jac.Haaseus. Julius von Lanser vor mich undt anstatt der andern interessirten Lanserischen Erben. Elias Zauner. Joh. Augustus Ehrenreutter. Michl Reutter. Hannsz Gottf. von Liempach. Georg Ulrich Kayszer. Hannsz Hainrich anstatt Frawen Reullin undt der Kernischen Erben. Matthias Harter. Sophia Winklerin Wittib. Tobias Titz.

XV.

1661 dec.6.

/A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

Von der Röm. Kay. auch zue Hung. undt Bön. Königl. Mayt. Obrist Camergrafen Ambt in diesen Hungr. Pergstetten Einem bestellten Kay. undt Königl. Perggericht alhier in Schembnitz hiemit ex Officio anzuefüegen.

Nachdeme aus herselben abgelegter Relation sowohl auch anderwerts hereinkhommener gewiszen, nunmehr stattkündigen Nachricht /weszen bey der den 29. Novembri jüngsthin durch das kay. Perggericht verordnetermaszen abgelesen: undt vorgehaltener Intimirung der ihenigen von wegen des verschmölzens auff die dabey benendte gewiesze Zeit der waldtburgerlichen Erzt, undt daneben verwilligter staigerung dero Silberzahlung von den Pieberstollner Erztgeföllen undter dato Wienn den zwölfften Augusti diesz Jahrs ergangener allergnedigsten Kay. Resolution Ihrer Mayt. trewgehorsambste Waldtburgerschafft alhier sich in Undterthenigkeit vernehmen laszen undt bezaigt habe/ dem kay. Obrist Camergrafenambt hierüber mit billichen undt höchster Verwunderung verläszlich kundt worden, wie dasz dabey sonderlich der Herr Johann Augustus Ehrenreutter von Hoffreuth etc. nach angehörter solcher mint Umbstenden auszgeführter Intimation, undt also mit rechtem Vorbedacht /ahnstatt undt gegen dehme, dasz Er seine darauff etwa vorzuebringen vermeündte Notturfft suo loco mit gebührlicher Beschaidenkait hett anmelden sollen/ ganz ohne Schew, gleich vor Augen des Kays. Gerichtes, wieder den angezogenen Vorhalt, in diese vermeszene Reden undt Formalien auszgebrochen: der ist ein Schelmb, der es thuet; sogar dasz er auch in damahliger öffentlichen Versamblung weitters vermeldet: der Teuffel soll ihn holen, wann ers thue; undt noch oberdiesz mehr andere calummiose Spottwort /die man alhier, umb geziemender Erbarkeit willen vor ehrlichen Ohren auszdrüklich nit melden, oder repetiren mag, undt derentwegen die

dert Ain und Sechzigisten Jahres.

Der Röm. Kay.Mayt. Würklicher Hoff Camer Rath, undt Obrist Camergraff in den hungr. Pergstetten

Johann Conradt von Richthausen,

Edler Herr von Chaos.

XVI.

1661 dec.30.

/A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

An Ein löbl. Königl. Perggericht in Schembnitz.

Dienstl. Erinnern undt Bitten N. innuermeldten Waldtbürger.

Löbl. Königl. Perggericht, unser insonders geehrte Herrn. Was vor 2 Contract mit Ihr. Gd. Herrn Herrn von Chaos wir geschloszen, des datum der einen Schembnitz 6. December 1660, der ander aber 31. December 1660. deszen allen hat sich Ein löbl. Perggericht umb der bey demselben erfolgten protocollation halben bestes zue erinnern.

Weillen nun der anderte, nur auff das Jahr 1661 determiniret, undt sodann, wie der letzte Punct des Contracts vermag, unsz Contrahenten frey undt offen stehen solle, unsere Pieberstollner Artz der Camer zue uberlaszen oder nit zue uberlaszen; alsz wandlen wir billich auff dem Weeg, undt nach der Freyheit, die unsz von dem andern Contract gezeiget worden; Ein löbl. Perggericht dienstl. erinnerndt, dasz wir uber das Endt 1661 weiters den anderten Contract, undt zwar umb vieler undt importirender Ursachen willen im geringsten nit mehr observiren, sondern allerdings alsz einen der bereits expirirt, vor expiriret undt zue Endt geloffen halten undt sentiren wollen. Mit ferrer angehengter Bitt, weillen vermüg 8. Punctes in besagten 2. Contract unsz unsere oberlaszene Hüttwerck mit allen Zeugsorten undt Zuschlägen, wie angetretten, wieder sollen abgetretten erstattet undt bezahlt werden, Ein löbl Perggericht geruhe geziemendermaszen zue effectuiren, dasz solches desto ehunder beschehe, auff dasz wir unsz zeitlichen zum schmölzen wieder einrichten, undt mit aller Notturfft versehen khöndten.

Ferners ersiehet Ein löbl. Perggericht ausz dem ersten Contract insonderheit dem 2. Punct, was Ihr. Gd. Herr von Chaos eines hochnutzbaren Inventi halben zue unserm Schmölzen dienstlich unsz deszelbe treulich zue entdeckhen, undt

Kundt zue machen vor eine Obligation active auff sich genomben, undt was hingenen wir vor eine recompens versprochen.

Dieweillen wir nun eines nutzbaren undt dergleichen Inventi, von welchem her es unsz besser ergehen möcht, alsz dieses 1661 Jahr beschehen, wohlbenöthiget; alsz sein wir deszen gewertig, Ein lögl. Königl. bittendt, daszelbe geruhe zue cooperiren, dasz dem Contract, undt der Obligation nach ein völliger genüegen active möchte gethan, undt derselbe in omnibus Punctis et clausulis observirt werde, mit angeheffter solennen protestation, wo solches alles nit erfolgen oder praestirt werden solte, dasz wir den besagten ersten Contract nit anders alsz vor gebrochen halten, wie auch vor dargebung alles deszen, so darinnen passive undt unserseits obligirt undt verschrieben ist, viceversa befreyt, quitt undt ledig sein wollen undt sollen; Paria authentica hiervon dienstlich bittendt, undt unsz befelhendt verbleiben jederzeit

Eines löbl. königl. Perggerichts dienstwilligste.
I. Augusztus Ehrenreutter. Hansz Gottfried von Liempach.
Hansz Jacob Maschko. Hansz Bernhardt Sockh. Michael Reutter,
Susanna Reullin geb. Kriegerin. Ehrenreich Höflinger, Hansz
Wilhelm Hoflinger, Elias Zauner.
1661 December 30.

XVII.

1661 dec.30.

/A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

Az Ein Löbl. Kay. undt Königl. Perggericht in Schembnitz

Dienstl. Erinnern undt Erkleren N. des Waldburgerlichen Collegii in Schembnitz.

Löbl. Kay. undt Königl. Perggericht, unsere insonders geehrte Herren. Ihro Gnaden des wohlgebohrnen Herrn Herrn Johann Conradt v. Richthausen Frey undt Edler Herr von Chaos gnediges Decret haben wir gesambte schembnitzerische Wladtburgerschaft ruminirt, finden aber nicht dasz Ihro Mayt. unser allergnedister Herr, einigen Befelch ahn unsz abgelaszen hette /deren gleichen wir auch kheinen gesehen/ dasz wir in communi unser Erzt jetz undt ins künfftig der Camer zum verschmölzen dar - undt gedoppelt Urbar geben sollten; sondern blosz allein, dasz Ihro Mayt. vermüeg allergnedister resolution der getrewen mindern Ober Pieberstollner Gewerkschafft zue beszerer fortkommung bey denen Hoffnungsgebewen auff Ihro undterthenigstes suppliciren ihrige Silberzahlung in etwas gestaigert. - Wir haben das Decret auch mit königl. Pergordnung collationiret, darinnen wir mehrmahlen nit finden khönen, dasz ein Waldtburger nur soviel macht haben solle, einige Erzt zue erbawen, nit aber selbige zuuerschmelzen. - Wir haben weiter betracht den usum, undt die waldtburgerlichen Freyheiten, so hat es sich mehrmahlen gefunden, dasz diese die rechtschaffene Waldtburger sein, undt den Nahmen eines Waldtburgers meritiren, die mit Hütten undt Puchwercken versehen sein, undt also selbst schmölzen. Wir haben collegialiter nachgefragt, wie es diesz 1661-ste Jahr denen münderen Gewerkhen am Ober Pieberstolln, undt denen H. 3 Königern ergangen, die Ihr Artz zum verschmölzen hingeben, so haben sich Lamentationes, undt Verlust, auch dies eraignet, dasz eine Waldtbürgerschafft solchergestallt nichts genieszen, sondern zue grundt gehen müeszte.

10632/C

Weillen nun dem also, gebührent unsz zue handeln, was die alten Frey- und Gerechtigkheiten, was der roborirte usus, undt was die unauffgehebte königl. Pergordnung mit sich bringt, damit die königl. Regalien, undt des Landes Cleynodt möchten erhalten, undt was soviel 100 Jahr gestanden, nit gehlings zue Boden geworffen werden, welches dann nit eher undt leichter geschahen würde, alsz da dehnen Waldtbürgern ihre aigene, undt ihnen selbst getrewe Wirtschafft solte aus den Henden genomben werden; also khönnen wir das nit hinlaszen, was uns selbst von Rechts wegen, undt mit Erlangung unsres drauff gewagten Geldts zuestehet, der höchste Gott, die königl. Recht, undt das Glück gönnet, bisz wir nit vorher Ihro Mayt. allerunterthenigst berichtet haben.

Undt dieses ist unser der Waldtburger respons in communi.

In specie aber unsz die subscribirte mündere Pieberstollner Gewerkhen betreffendt, da bedankhen wir unsz allerundterthenigst gegen Ihrer Kay. undt Königl. Mayt. unsern allergnedigisten Landesfürsten der verbeszerten Silberzahlung am Ober Pieberstolln, undt wie wir ohne das schuldig undt verbunden sein mit euszeristen Kräfften Ihro Mayt. allerundterthenigiste dienste zue leisten, so wollen wir auch Gott bitten unsz so glückseelig zue machen, dasz Ihro Mayt. Urbar durch unsere selbstaigne allergetrewiste operationes auf viel Millia mochte vermehret werden.

Dasz wir aber vi contractus secundi mit Ihro Gd. Herrn Obrist Camergraffen den letzten December Ao 1660 auff 1 Jahr geschloszen, der Camer unser Erzt hinfürters zum verschmölzen hinlaszen, undt 10 per Cento auch extra contenta des contracts unser Plus, wie zuegleich am Goldt verlieren solten, sein wir inhalt selbigen Contracts, alsz der nunmehr expirirt, nit schuldig, sondern beruffen unsz auff den 1 Contract, des Datum 6 Decembris Ao 1660, wie in einem andern Memorial auszführlich von unsz angeregt wirdt. Unsz hiebey befelhendt verbleyben yederzeit.

unserer geehrten Herrn dienstwilligste

I. Augustus Ehrenreutter. Michael Reutter. Laurentius Seyffert. Balthasar Daniel. Matthaeus Riedtmüller. Joh. Wolffgang Wenger. Hannsz Bernhardt Sockh. Hannsz Gottgried von Liempach. Hannsz Jacob Haasaeus. Susanna Reullin gebohrne Kruegerin Wittib. Ehrenreich Höflinger. Hansz Wilhelmb Höflinger. Zacharias Rochszner. Elias Zauner. Hansz Schindler. Samuel Roth. Andreas Pastorowitz. Balthasar Peuzerus in Nahmen der Guszmanischen, undt von wegen der zwey Jungen Tillen. Mattias Harter. Hansz Ludwig Rikler, Abraham Pastorowitz. Barthlme Weigl. Hansz Storch. Martin Lang. Michl Schelman. Tobias Seghiny. Rudolph Khern. Andreas Aichberger. Hansz Christoff. Andree Legler. Paul Weidner. Conradt Koch. Hansz Jacob Volckhardt. Alexander Weinpühler. Simon Pürghann. Paul Stach. Hansz Artz. Michl Neupawer. Michl Schnürer.
1661 December 30.

XVIII.

1662 jul.

/A selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

An die Höchlöbliche Kay. undt Königl. Hoff Camer, fer-
rers undtertheniges Suppliciren undt Bitten der aggravirten
Waldtburger zue Schembnitz.

Höchlöbliche Kays. Hoff Camer, Gnädige Herrn.

Ewer Exellenz undt Gnaden an uns gnädig dirigirtes Dec-
ret haben wir mit gehorsamster reverenz empfangen;dankhen

1° allerundterthenigist dasz Ihro Mayt. der Pieberstoll-
ner Gewerkschafft in ihren Beschwerden allergnädigist wollen
helffen laszen.

2° Dasz Ihro Mayt unszere beym Pachen:
undt H.3. Königstolln gefallene undt im Vorstandt habende
Erzt für dieszmahl unsz selbst auffzueschmölzen bewilliget,
bedankhen wir interessirte unsz darumber zwar auch allerund-
terthänigist, doch bitten wir, weillen die Formalia: gefalle-
ne undt im Vorstandt habende Erzt für dieszmahl etc. unsz sehr
anguste dörfften oder khöndten auszgelegt werden, wormit unsz
dann gar schlechtlichen geholffen wehre; wann wir zue schmöl-
zen yetzo nur anfangen, aber weiters nit continuiren solten.
Ew. Exc. undt Gd. geruhen durch die hineingehende Hochlöb-
liche Commission gnädig zuuerordnen, dasz hinfüro wir unsere
Pergwercke, innhalt habender Schurff undt Gerechtigkheitten,
so ruhig bawen, alsz die Erzt zue yeden undt allen Zeiten
unperturbirt selbst schmölzen dörffen. Dann, wann das nicht
beschehen solte, so würdet aller Lust der Waldtburger hin-
fort Hoffnungsgebew zue treiben, undt das Geldt darauff zue
wagen, ersterben, undt die Ruin der Pergwerch ohngemittlt
darauff erfolgen. Es ist ein freyer Will Pergwerch bawen,
undt darumb gehört auch darzue ein freye Gerechtigkeit, die
da ist, das schmolzen aigener Erzt, selbst zue disponiren,
undt zue genüeszen. Cum quisque cum suo disponere possit et
valeat. Wann aber der Gewerkschafft solche freyheit undt Ge-
nuesz hinweggenomben werden sollte, wie dato in der That be-

schehen, wer wirdt verlangen tragen einen Schaden mit eines frembden Nutzen, undt noch darzue wiszentlich selbst zue befürdern, oder noch vielmehr, wie wirdt der Pergwerch bawen, undt Ihro Mayt. Regalien befördern khönnen? Welcher ruinirt, undt zum Betler gemacht worden ist. Wir suchen einmahl nichts anders, alsz Ihro Mayt. Nutzen, aber ohne die Freyheit des Schmölzens, undt in unserer Ruin khönen wir denselben nit hervorbringen. Undt weillen die Freyheit von denen Uhralten Königen hochmildister Gedächtnusz erlangt, von unszern Vor Eltern ererbt, von der Pergordnung bestettiget, von viel Hundert Jahren her continuirt, undt von Ihro Mayt. nie abgethan worden, warumb solten wir dann selbige mit Fueg begeben? Alszo so bey der Posteritet unverantwortlich, undt Ihro Mayt. sambt dem Gemeinen Weesen hochst schädlich fallen würde. Bitten also undterthennig, Ew. Exc. undt Gnaden geruhen dieses gnädig in dero hohe Consideration zue ziehen, undt der Waldtburgerschafft nit mehr aufflegen zue laszen, alsz sie ertragen khan; worbey noch zue bedenkhen, wann wir auff eine Zeit Leuthe auffnehmen, die andere Zeit wieder abdankhen solten, wer sich zue diensten khöndte gebrauchen laszen? Unsers Theils würde Niemandt von jungen Leuthen gezieglet werden, undt wir selbsten mueszten alles vergeszen.

3-tio. Befelhen Ew. Exc. undt Gd. dasz wir unsz des Herrn von Chaos eingeführten newen Schmölzprocesz oder deszen Imitation kheines Weegs anmaszen, sondern unsz allein des Modi, welcher vorhin in denen Pergstetten oblich gewesen, undt deszen man sich bisz Endt 1659 bedient, an yetzo wieder gebrauchen sollen. Diesem wollen wir gehorsambist nachkhomen, undt wie wir des Herrn von Chaos sein Lech nie verlangt auch dermahlen nit gebrauchen; unser Lech aber wollen wir also zurichten von unsern Mittlen, wie es dienlich, undt die Premserische Handlung, auch ich Johann Augustus Ehrenreutter noch vor diesem practicirt haben, undt die bey der hochlöblichen Commission producirte Schmölzparticularia auszweisen. Ob unsz aber Jemandt ahn solchem alten Modo hindern wolte, wolten vor Ew. Exc. undt Gd. wir auff allen fall hiemit undterthenig

protestirt haben, dasz solches zue Hinderung Ihrer May. Regalien angesehen, undt dasz wir abzuestehen nicht schuldig sein sollen.

4-to. Befelhen Ew. Exc. undt Gd. dasz wir alle Silber ohne Abgang ausz dehnen Erzten auf 15 Loth gerechnet herausz bringen solten. Hierauff berichten wir undterthenigist, dasz wir diese Kunst ohne Abgang zue schmölzen, wann accurate procedirt wirdt, vor ein Mirakel der Welt halten, wir aber khönnen solches unsers Theils nit eher glauben, bisz wir es in manibus et oculis begreiffen, undt sehen. Es sein praegrandes rationes, wormit mann Sonnen clar erweisen khan, dasz unmüeglich ist ohne Abgang zue schmölzen, welche khein verständiger Schmölzer wiederlegen khan; die wolten der hochlöblichen Commission wir damals gehorsambist zuestellen, wann dieselbe in facie loci sein, undt mit Augen die Wahrheit sehen würdet. Im ubrigen wollen wir die eüszersten Craffte anwenden, die Abgeng nach Müeglichkeit zueverhüetten, zuemahlen unser aigner Nutz; sed ultra posse nemo tenebitur. Damit aber auch hierinnen alle Schuldt undt Difficultet von unsz auffgehoben, undt wir doch einmahl von sovielen Drangsalen undt Plagen möchten liberirt werden, so erbieten wir unsz hiemit alerundterthenigist Ihro Kay. May. das Urbar in Erzten undt also in Natura erfolgen zue laszen; welches auch der 22. Art. in der Pergordnung § 1. vermag: /doch behalten wir unsz, unsern Erben, undt Nachkomben den Königen in Hungarn bevor, unsz nach eines yeden Pergwercks Gelegenheit mit den Waldtburgern zue vergleichen, das Urbar von Erzt, oder in Goldt unndt Silber zue nehmen/ dies köndte durch die hochlöbliche Commission darinnen zuegleich uberschlagen, undt sodann mit unsz ein Vergleich getroffen werden, wieviel von 100 Centen Erzt Ihrer May. per Urbar wir geben, undt hingegen wie hoch sodann das Silber unsz bezahlt werden solte. Hoffen, Ew. Exc. undt Gd. werden diesen undterthenigen Vorschlag gnädig gefallen laszen, damit sowohl Ihro May. Schaden, alsz unser Undtergang verhüettet werden möchte, undt man unsz weitters ainige Schuldt nit beymeszen köndte. So ist vermittlst deszen

auch nit Noth, dasz der Abgäng halber Einer vor alle sich verbinden solle; maszen wir unsz auch darinnen kheines Weegs verbunden haben wollen, indem solches nur ein Mittl wehre, dasz die Unschuldigen von den Ihenigen, die ihnen nit wohlgewogen, viel undt hart leiden müeszen.

5-to. Wollen auff Ew. Exc. undt Gd. gnadigen Befelch wir die Schmölzparticularia auszführlich undt undterthenig erfolgen laszen; dasz wir aber sogar die Vormaszen, wie man die Erzt in den Offen bringt, beschreiben, undt darüber Raittung führen sollen, müeszten absonderliche Leuth undt Schreiber darzue gehalten werden, welche zue besolden wir zue unvermüegendt; so ist auch solches darumben unnoth, weillen alle verbrauchte Zueschlag undt Schmölzrequisita ohne dasz ausz den Particularibus werden zue ersehen sein.

6-to. Dankhen Ihro May. wir allerundterthenigist umb die Silberzahlung der 12 fl Reinisch, bitten aber dabey Ew. Exc. undt Gd. geruhen wie gebräuchlich unsz wenigisten 1/3 in Reichsthallern zahlen zue laszen, dann ohne Species wir khein Pley, undt dergleichen requisita zum Pergweesen nit erhandln khönen.

Schlieszlich rueffen Ew. Ex. undt Gd. wir umb die Barmherzigkheit Gottes an, Sie geruhen die Waldtburgerschafft in ihren Schutz, undt bey der alten Gerechtigkheit zue erhalten, so wirdt Gott Glückh undt Seegen geben, menniglich wirdt sich zum bawen freyen, undt Ihro May. werden beedes reichlichen zue genieszen haben. Zue beharrenden Gnaden unsz befelhendt

Ewver Excellenz undt Gnaden

undterthenig gehorsambste

N. die aggravirten Waldtbürger zue Schembnitz.

10632/C

XIX.

1663 febr. 22.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredetije után./

Ann der Röm. Khays. auch zue Hungarn undt Böhaimb Königl. May. gesambte Herrn Oberbeamte bey dero Cammer undt Khupferhandlung Neusohl, unseres Hochgebittende Herrn.

Wohl Edle, Gestrenge, Hochgeehrt undt Gebittende Herrn Oberbeamte!

Demnach von Ewer Gestr. undt Herr. im dero nechsten herauszensein unnsz Perggbeambten dieses vorgehalten worden, alsz dasz wier bisz anhero unsere Dienst, wie es sich gebühret, allerdings nicht verrichten, auch der unnsz gegebenen Instruction nicht nachgelebt haben, sondern nur grosze Nachlässigkeith, Unträw, undt Faulheit an unsz gespüret, undt vermerkhet solt worden sein. Dieses haben wier zwar von Ewer Gestr. unndt Herrl. alsz unserer lieben Instanz gerne undt gehors. angenomben, die iehnigen guetten Freundt aber, so unsz bey Ewer Gestr. undt Herr. hinterrukhs undt mit Unwarheit also angeben, undt recommendiren, wolten wier gerne sehen, ob sie unnsz ainem undt dem andern /wann Sie ein redliche Ader in sich haben/ solches auch insz Gesicht werden sagen können, den dergleichen Unbilliches werden Sy mit Grundt der Warheit auf unsz nie erweisen kennen; sintemahl wier unnsz nach allermöglichkeit befleiszen, dasz aller Orthen, so viel als es sich immer thuen läszt, gutte Bestellung angeordnet, Schaden verhüetet, undt Ihrer Khays. May. alsz unsers Allergnedigsten Herren Nutzen geschafft werde. Den wier auch die Grueben aniezo in einer Wochen mehr befahren, undt dasz Gesindl zur fleisziger Arbeith anhalten, alsz unsere Antecessores in 4 oder 6 Wochen vorhin solches gethan undt verrichtet haben; seither aber, alsz der Herrengrundt stehet, hat man nie erhört, dasz die Perggbeambten oder Gruebenhuetleuth so geplagt undt also verachtet wahren gewesen, wie wier aniezo, welches einem undt dem andern wohl nicht wenig

schmerzet, da wier so viel unsz mentschenmüglich an unsern Fleisz nichtes erwinden lassen.

Dasz aber die Schichten von 8 Stunden bisz anhero nicht angestelt worden sindt, dem ist diese Ursach, dasz man nichts anderst darausz zu hoffen undt zu gewarten hett, dann grosze Minderung der Arzt Geföllen, undt ein gewissen ruin dieses edlen undt löbl. Perggwerkhs. Solches anzustellen dörffen wier keines Weeges unsz unterstehen, den es hoch zu besorgen, dasz mit diesem Perggwerkh gleicher Gestalt, wie mit dem Lübetner beschehen, zugehen würdt, alda auch, alsz man die Schicht von 8 Stunden aufgebracht, undt die Grueben Hutleuth einen ieden Heyer undt Arbeiter alzeit hinter den Rukhen nicht sein kennen, haben dieselben anstatt der 8 Stunden nuer 5 oder 6 Stundt gearbeitet, da doch Ärzt und Gäng vorhanden gewesen, dasz Perggwerkh aber dadurch insz Abbawen kommen müssen, undt die Heyer, weillen sie nach Mittag allezeit weillig gewesen, haben sich zum Rotten undt Wieszmatter machen begeben, undt ie länger ie weiter die Grueben undt Perggarbeit wenig geacht, sondern lieber ihren Feldt undt Ackherbaw abgewartet dadurch hernach die Perggleuth /wie es noch auf den heutigen Tag zue sehen/ auf der Lübeten thewer worden sein, undt also hierdurch dasz Lübetner Perggwerkh bisz dató, wie es sein voll, nicht mehr aufgebracht werden kann; und deszgleichen hat man sich alhier auch zu befürchten, den es finden sich alhier auch solche Leuth, undt zwar ein zimliche Anzahl, aber nuer der faullen undt nachlässigen, die in die Schichten von 8 Stunden gerne eingehen würden, damit sie nicht nuer in der Gruben faulenzen, sondern auch Nachmittag Holz hawen, undt wie die Lübetner gethan, Wieszmatter puzen undt auszraumen, oder auf die Dorffer dem Gesäuff nachgehen könten; die fleiszigsten aber, welche ainen Tag 12 auch wohl 14 Stunden lang arbeiten, begehren undt wollen dieses nicht, sondern bey der alten Ordnung zuuerbleiben, dann sie ihrer Arbeith besser vorstehen, undt mehr Arzt hawen kennen, den diese pflegen meistentheils umb 12 Uhr Mitnacht einzufahren, bisz auf 4 Uhr arbeiten Sy auf der Strassen, undt bisz auf 8 Uhr in den andern 4 Stunden,

da scheiden Sy dasz Arzt in der Grueben auf, hernach wann Sy auszfahren, undt 4 Stunden, alsz bisz Mittag, gerastet, fahren Sy wieder ein, undt arbeiten gemainiglich bisz auf 5, auch wohl 6 Uhr Abendts; den es unmüglich, dasz ein Hayer oder Stollwändter 8 Stundt nacheinander auf der Strassen recht arbeiten könte; wie wier solches ausz eigen gründlicher Erfahrung wissen, undt darthuen können, dasz durch die fleiszigen Hayer in einer Wochen bey 300 Schichten, ie mehr dann weniger, zuegestanden werden; da wier aber dieses von der 8 Stunden Schicht der Bruederschaft angedeutet haben, hat der ganze Auszschuesz neben den Zechmeistern unsz disz zur Antworth geben, dasz wann man disz alhier also anstellen soll, wirdt nichts anders, den ein gewisser Ruin desz Perggwerkhs daraus erfolgen; undt hierzue können wier auch mit guetten Gewissen gar nicht einrathen, oder einwilligen, will man aber dieses /da wier doch nicht verhoffen/ mit Gewalt also anstellen,so wollen wier allesambt kein Theil, auch kein Verantwortung bey solcher 8 Stund Schicht Bestellung haben,wann dadurch ein unersezlicher Schaden, undt desz Handels Ruinirung entstehen, undt ervolgen wirdt, den unsere uhralten Vorfahren, da Sy auch allerley Mittl undt Weeg gesuchet undt vorgenomben, wie Sy das Arzt Geföll vermehren, undt den Uncosten ringern könten, die 8 Stunden Schicht unterwegen lassen müssen, weil sie die Arbeith bey ieziger Ordnung ie undt allezeith alhier nüzlicher befunden.

Was wegen der groszen Anzahl des Tauben Gesindts anlangt, so ist dessen nichtes übrig, undt ist noch umb einen Lohn zuthan, so werden viel Persohnen in den Lohnzetteln weniger einkommen, den Sy ihren alten Brauch nach theils unter die Halden, undt theils ihrer Pawern Arbeit nachgehen werden, dadurch hernach der Uncosten umb etwas auch gemindert wirdt.

Wasz an unsz gelegen sein wirdt, wollen wier unsern Fleisz in kein Weeg sparen, damit aller Orthen guette undt nüzliche Bestellungen sein werden, wann nuer der Allerhöchste einen reichen Pergg Seegen, welchen wier ehestes zuerlangen

hoften, bescheren wolte, den an den ist alles gelegen. Im Übrigen Ewer Gestr. undt Herrl. unnsz gehors. empfehlende

Ewer Gestr. undt Herrl.

Gehorsambe

Casper Glatz Pergmeisterambts Mitgehülf, undt gesambte Grueben Huttleith inn Herrengrundt.

1663 februar 22.

XX.

1663 aug.19.

/A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után./

Spectabili ac Magnifico Domino Joanni Andreae Joanelly, Libero Baroni, Sacrae Caes. Regiaeque Mattis Civitatum Montanarum Supremo Cammergrafio, Domino Mihi Confidentissimo.

Spectabilis ac Mgce Dne Dne mihi Confidentissime .

Salutem et Servitiorum meorum paratissimam commendationem. Congratulor V. Dnoni Mgcae tanquam Patrono Hungarico, quod pro Patria miserrima ista labores et pericula una nobiscum sustinere non recuset, sitque paratus ad omnia Servitia Clementissimi Imperatoris nostri. Et rogo, ut ulterius etiam semel coeptum bonum animum in defensione sibi commissarum Partium continuare dignetur. Concedat Deus Dne Mgce, quod nos etiam Ungari pro experta benevolentia eidem nos gratos praestabimus. Quoad intentionem memoratam aliud scribere non possum, quam quod moderni certi rumores occasionem omnem nobis tollant, Tartaros enim pro certo credat huc ad vicinitatem nostram hesterna die appulisse, qua de causa inenarrabilis turbatio et fuga rusticorum hic circumcirca exstitit. Circumstantias horum uberius percipiet Sua Dnio Mgca ex litteris Dno Vice Comiti a me datis, tempus enim, ut verum fatear, ob disturbationes modernas non habeo, ut omnimode informare ipsam valeam. Attendat itaque Sua Dnio Mgca rogo illis partibus intra aliquot dies jam bene, non enim sunt multi, hi qui depopulare intendant, nisi 4000. Interim ego obstare et resistere his etiam non valeo cum confiniariis /quos ad 300, et adhuc non plures congregare potui/. Nobilitas me deseruit turpiter, neminemque videns per Filek recessit totus, alias, si dispositioni meae juxta mandatum Dni Palatini paruissent, auxiliante Deo ego hos nequam sagittarios refrenare potuissem. Ultimo rogo hanc bonam correspondentiam Suam Servo Suo indigno in posterum etiam Sua Dnio Mgca non deneget, ego etiam non intermittam, singulis diebus de statu rerum infor-

mabo. His Eandem feliciter valere cupio.

Datum Széchény die 29 augusti 1663

S.M. Dnationis V.

Servus addictus
Stephanus Kohary.

P.S.

Latinitati meae ignoscere dignabitur. Singulis horis certos et fidedignos spiones expecto, et si quid tulerint, statim significabo.

XXI.

1667 aug.14.

/Kivonat a selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

Denen Herrn Oberbeambten bey der könnigl. Cammer Schembnitz frdl. zuezustellen.

Von der Röm. Kays. auch zue Hung. undt Böhaimb königl. Mayt. Obr. Cammergraffen Ambt deroselben Oberbeambten bey alhiesigen Camer hiemit anzue deutten. Demnach vor diesem, da das alhieige königl. Perggericht undt Stattgericht beysamben gewest, der Waldtforschter von der Camer, nur wochentlich 75 den. zue einer adjuta gehabt, im Ubrigen Er mit 2 waldthüttern von der Statt besoldet worden, undt von beeden Gerichten dependirt haben. - Seidt 20. July jüngstverwichenen 1666 Jahr aber, umb gewieszer Ursach undt Ihrer Kay. Mayt. daran liegenden Interesse willen das Perggericht den Waldtforschter Hannsen Prendtl /so von der Statt entlaszen worden/ neben 2 Waldthüttern auffgenomben, deszen auch undt dasz Sie gemelten Hansen Prendtl neben den von der Camer habenden 75 den. noch 1 fl 25 den. wie Er es vorhero bey der Statt gehabt, undt yeden Waldhütter 1 fl 20 den. zuesamen wochentlich 3 fl 65 den. undt selbige unterdeszen, undt bisz zue desz Obristcamergraffenambts weittere Verordnung, von den durch die Heyerschafft auffhebenden Trabantengeldern der Statt gereicht worden, bezahlen. Weillen dann die Waldung weitschwaiffig, selbige auch etliche Jahr hero sehr auszgekant, undt verderbt worden, dasz wann mann nit von andern benachbarten Herrschafften zue den Pergwerkhen Bauholz undt zue den Hüttwerkhen Kholen zueführen thäte, mann wohl ausz Mangel der Waldungen den Pergbaw einstellen würde müessen. Dahero es ein Nothwendigkheit gewisze Leuth darzue zue halten, die in den Waldungen ihr fleisziges auffsehen haben, undt khein Stamben Holz unnützerweisz abhawen, oder verderben, auch das schädliche Gaisz Viech nit darein treiben laszen.

Damit seidt 20 July A. 1666 bisz 14. diesz dieses Jahrs von den Trabantengeldern genombene, undt dem Waldtforschter

undt 2 Waldthütter bezahlte 190 ft 75 den. in Polturackhen der Statt wiederumben erstattet werden khan, würdet dem königl. Perggericht auffgetragen, selbige undterdeszen von den Bruedergeldern zue bezahlen, hinfüro auch gemeldten Hannsen Prendtl, alsz Waldtforstern, neben den von der Camer haben-den 75 den. mit 1 fl 25 den. zue undterhalten. Dasz aber Ihrer Mayt. proprio Ambtsgeföll mit Undterhaltung dieser Leuth nit leiden dürffen, hat das Obrist Camergraffenambt nach eingezogenen Bericht vor guet befunden, sindtemaln diese Leuthe blosz wegen der Waldungen undt den Köhlern zue guetem gehalten werden müeszen, vor dieszem der gebrauch gewesen, von jedem Gulden ein Pfennig, so der Kohlpfennig genenndt worden, yedem Köhler bey allen Hüttenwerkhen von yedem Gulden ain Pfennig auffzueheben, wordurch ein Waldtforschter mit 2 Waldthüttern nit allein undterhalten, sondern auch die schon auffgeloffene, undt undterdeszen von den Bruedergeldern bezahlte 190 fl 75 den. wiederunb guetgemacht werden khönnen. Nach Abzahlung ernendter 190 fl 75 den. aber selbe, wasz ober die wochentliche auffgehende 3 fl 65 den. von dem Obr. Camergraffen Ambt die weitere Disposition darüber gemacht worden. Welches die Herrn denen Hüttenbereüttern hierauff ernstlich, das Königl. Perggericht aber der Herrn Waldtbürger Verwaltern zue intimiren wiszen werden. Neusohl den 14 Augusti Ao 1667.

Der Röm. Kay. Mayt. Rath undt Obrist Cammergraff in denen Hungr. Pergstätten

Johann Andree Joanelli.

XXII.

1668.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából./

Der Kays. Cammer Neusohl soll die Herrngrundter Heyer-
bruederschafft Erstlichen umb zuviel empfangene 2 pro Cento
Interesse von Anno 610 bisz Anno 655 pr 45 Jahr, bringt jähr-
lich
59 fl, und auf soviel Jahr 2.655 fl - den.
Auf diese khönten die Interesse zwar
billig praetendirt werden, und trageten
ausz von Anno 610 bisz 668 per 58 Jahr 3.823 fl 20 den.
Dann so vermög auch vorige Abreit-
tung per Zehrung der Heyerschafft in
Siebenbürgen Capital de Anno 623 710 fl 44 den.
Interesse denen 4 pro Cento bis
Anno 668 1.267 fl 45 den.
Die Posten, ob sie zwar zu praeten-
diren billich, werden doch nicht für-
geraittet.
Mehr ain Capital von Anno 622 und
623 494 fl d.
Interesse davon 4 pro Cento bis
Anno 668 889 fl 20 d.
De Anno 624 Capital 350 " - "
Dasz Interesse davon 616 " - "
De Anno 646 wegen des Aufstandts wi-
der Herrn Erzbischoffen, weillen solcher
fränel und Muettwillen daran schuldig,und
dahero nit das geringste davon nachzu-
lassen, in Capital 688 Fl 85 d.
Dasz Interesse davon 4 pro Cento ut supra 606 " 10 "
Dc Anno 655 Capital 529 " 77 "
Interesse davon 275 " 47 "

7.104 fl 39 den

10632/C

Die Kas. Cammer soll derselben dargegen:		
Ain Capital auf 4 pro Cento von Anno 610	2.950 fl -	den
Davon ob Anno .656 bisz 668 per 13 Jahr auszständige Interesse pr 4 pro Cento	1.534 " -	den
	4.484 fl -	den
Restirte allso dannach die Brueder- schafft noch mit End Anno 1668 zubezahlen	2.620 " 39 "	
	7.104 fl 39	den

XXIII.

1670 nov.24.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredetije után./

Der Rom, Khay. auch Khönigl. May. bey der Cammer Neusohl Herrn Oberverwaldtern undt Beambten in Freündtschafft zue zustellen.

Vor der Röm., Khay. auch zue Hungarn unndt Böhaimb Khönigl. May. unsers allergnädigisten Herrn, in denen Hungarischen Pergstötten Obr. Cammergraffen Ambts wegen. Bey deroselben anwesenden Cammer Neusohl Herrn Oberverwaldtern, unndt Beambten hiemit zu intimiren.

Demnach der gemachte einhellige Schluesz undt Anstalt der drey Pergstötterischen Cammern, ohngefehr noch vor einem Jahr zu ausroti- unndt reducirung der Pollnischen Münze auch in hierauf gefolgter Neusohlerischen Congregation der löbl. Stände der verhoffte Effectus nicht erlanget, unndt bisz dato /wie vorkhombt/ der Verwechszlung der solchen Pollnischen dreyerley gegen der Khays. Münze von denen Waldtburgern unndt andern Inwohnern fortgesetzt würdt, dasz dis sogestalter dingen sich schwär vorbieten laszet.

Wann dann in reyffe Considerier zuziehen, damit Ihr Khay. May. eben des Nuzens, so in sachen die Waldtbürger genüeszen, theillhafft werden, auch allgemach im Landte zu der verlangten auszthue: oder ainige degradirung derselbigen Pollnischen Münze nach unserm Schrot unndt Korn gedeüen möge. Umb willen dan Cameraliter geschloszen worden, dasz bey höchstgedachter Khay. May. dreyen Pergstötterischen Cammern die weisze Münz gegen Pollnischer mit der Aufgaab Siben Polturackhen auf einen Taller, davon 6 Ihrer Kay. May unndt der aine Polturackhen den Inhaabern der Cassae, zu ergezung aller sich eraignenden Abgäng im zehlen, unnd mehrer Müehewaltung zue khomben sollen, auf ieden Ducaten aber, so gegen Pollnischer Münze verwechselt werden, 12 Groschen, oder 24 Poltr. Laggi eingezogen, obiger gestalt verraithet werden.

10632/C

Alsz beschieht desszentwegen an die Herrn solche weitere undt nachsichtliche Verfüegung, mit gleicher Münzsorten Verwechslung, undt darauf fallenden Aufgaab, es obbemelter Maszszen zuhalten, wie dann derselben gehorsambe Erstattung zuthuen wüsszen werden. Actum Crembnitz den 24. Novembris Ao 1670.

Der Röm.Khay. May. Rath undt Obrister Cammergraff in denen hungrischen Pergstötten

Johann Andre Joanelli.

XXIV.

1673 jun.29.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredetije után . /

Perillustribus ac Generosis Dominis N.N.Sacrae Caesareae Regiaeque Maittis Camerae Novisoliensis Consiliariis, Dnis Amicis Nobis observantmis.

Novizolii.

Perillustres ac Generosi Domini Nobis Amici observandissimi.

Quanto oneri sit Subditis nris Sancto - Crucensibus Miles Croaticus, cui a septimanis ferme decem Quartiria et necessarium Victum ac Intertentionem ex propriis praestare debent, et quam indigne hoc in passu Nos solum, qui plurimum in Seruitiis Suae Mattis Sacrmae desudamus, tractemur de necesse Vris Dnaonibus prius intimare debuimus, cum id ipsum nulli, praeterquam Dnaionibus Vris adscribere possimus, uti ex inclusis Dni Commendantis Collalto literarum paribus /originalibus siquidem iam Suae Matti Sacrae in specie per me transmissis/ eadem intelligere poterunt. Et sane aliam ab iisdem expectassemus remunerationem, uti videmus, quod ubi ob plurimos erga Easdem praestitos favores recompensam habere deberemus meritoriam, ibi vexationes, despectus, et iniurias, ac damna infinita subimus, ac ubi reliquorum Bona intacta, et ab omni onere libera relinquuntur, nra solummodo depascuntur, et expilantur, et ob favorem ac sublevamen Haereticorum non solum cum Bonis nris onera suffere, militemque alere debemus; imo quod summe ridiculum esset, si militi infortunium aliquod ab Hoste euenerit, id Provisori nro luendum esse, nimis abunde perscribitur. Quare cum videamus quod haec omnia ordinatio in favorem et sublevamen Haereticorum in Civitatibus Montanis et circumadjacentibus pagis commorantium, per Dnaes Vestras facta Nobis causet, nisi Miles im Oppidum nostrum Sanctae Crucis denuo copiosiori numero, quam ante locatus, statim educatur omnes has injurias, et per Vras Dnaones factas nobis vexationes et damna Suae Matti Sacrmae oretenus quam humillime repraesentare, et satisfactionem su-

per universis de Vris Dnioibus desummendi demisse efflagitare necessitabimur, quam primum Sua Maittas ex Cellis, quo hodierna die movit, felicissime redierit. Et fecissemus statim, ac propria in persona ad Suam Mattem ascendissemus etiam, si iter hoc Suae Mattis obstaculo non fuisset. Ne itaque illud facere necessitemur, Vrae Dnaones de alio loco, et sustentatione alia iisdem militibus provideant, et super damnis et expensis miserae Plebi satisfactionem impendant, alias taliter ruinati Subditi, ubi Pagos deserere necessitabuntur, maius periculum Civitatibus illis Montanis imminebit, quod ipsum etiam solis Dnioibus Vris deinceps adscribetur. Quas in reliquo saluas et incolumes diu valere desideramus. Posonii 29. Juny Ao 1673.

Earum Perill. ac Grosar, Dnaon. Vrarum

Amicus ad officia paratus
Georgius Szelepchény m.p.
Archy Eppus Strigoniensis.

XXV.

1673. okt. 17.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után/

Vermerknusz gewisser Articul, auf welche die Lutherische Heyerschafft in Herrngrundt auszer deren /welche gestriges Tags gefänglich eingebracht und exequirt werden sollen/ über starkhe und bewögliche von der Khays. Cammer und Herrengrunder Pergbeambten, wie auch gesambten Catholischen Gemain herauszen, auf Ihrer Khays.May.gdigste ratification zu Gnaden angenohmen, und mit General perdon begnadet werden moegen.

Erstlichen. weillen die Praedicanten Lutherische Exereitia und schuelen offentliche Instrumente der Rebellion gewesen, alszdann auch allhier in Herrngrund in der That erschienen, wordurch vil guette und frombe Leuth verführt, und in Unglickh gebracht worden, solle von der Stund an weder Praedicant noch Lutherische Exercitia und Schuelen mehr geduldet, ja auch khaine solche Scholaren oder Campan in denen Heusern geliten werden, wer aber sich vermesszen würde ainen dergleichen haimblich oder offentlich unterschlaiff geben oder verthädigen würde, der solle alsz ein Rebell und Mainaidiger ohne alles Mittel Guett und Blueth verfallen sein; und seint hiemit nit allain der Praedicant, welcher ohne dasz a Iudicio Extraordinario schon proscribirt ist, sondern auch Rector und gesambte Scholares ausz allen Khays.Ditionen und Gebüeth verpant und verwisen, wo Sie auch sich hierüber betretten lieszen, sollen Sie am Leben gestrafft werden, zumahlen Sie sich sambentlich actualiter und in Persohn bey der Rebellion vergriffen.

2. Ob nun zwar die Lutherische Exercitia allhie besagter Ursachen halber gänzlichen cassirt und aufgehoben, so werden doch die Eltern zur Catholischen Religion nicht genöthiget, die Jugendt aber solle Catholisch erzogen werden, gehorsamb und treu dabey gewöhnen, die alten aber sich gleichwohl befleiszen Catholischen Gottes Dienst beyzuwohnen, und alles guettes darausz zulehrnen.

10632/C

3. Wirdet Kirchen und Schuelen denen Catholischen Exercitiis übergeben, und die Seelsorg oder Pfarr denen Patribus Societatis JESU, welche ohne dasz die Catholische Parthey allhier versehen, eingeraumbt, welchen zu ihren Unterhalt aber dises, wasz vorhero, denen Praedicanten ausz der gemainen Brueder Laad geraicht werden solle, und sollen nicht allain die Heyerschafft, sondern auch alle Inwohner des Herrngrundts auf dise Pfarre gewisen sein, die Sacramenta und officia Stolae allda zu empfangen, widrigen Fals alsz ungehorsambe und neue Rebellanten erkhänt werden.

4. Wasz nun von Herrngrundter Kirchen und Pfarr vorgesehen dasz solle gleichfalls auf die Altgebürger Kirchen, alsz am Filial zu diser verstanden sein.

5. Zu Bezeugnusz wahrer Rey, und angenohmener Treu und Gehorsambs sollen Sie Ihr Gewehr zu Khays.Füessen, nemlichen dero Kriegs oder Cammer Beambten niderlegen, und sich khainer mehr unterstehen ainiges Gewöhr im Hausz zu halten,noch auf Gassen und Strasszen damit zu erscheinen, sondern allain Stabl tragen, und sich ganz fridlich halten.

6. Zu desto mehrerer Versicherung sollen allezeit von der Lutherischen Heyerschafft Sechsz für Geiszl in dem Schlosz zu Neuschl verbleiben und allwochentlich, wie Sie von der Khays.Cammer benent werden, abgewechslet, dabey aber ehrlich und ohne alle Trangsal oder Belästigung gehalten werden, Sie werden aber umb ihr Geld zöhren und leben, ohne entgelt der Cammer und gemainer Brueder Laadt.

7. Dieweillen nicht alsz fried und einigkhait gestüfftet werden solle, dabey der liebe Seegen Gottes zuenehmen und erhaltten werden möege, so wirdt hinfiran nur ain unzerthailte Brueder Laadt, zway Catholische und zway Lutherische Zechmaister sein, und daneben auch ain Khays. Officier, alsz Pergmaister, Perg oder Zeugschreiber /wie man es der gesambten Bruederschafft anhaimbgestellet lasszet/ den dritten Schlüsszel haben, und allerseits erbahr und gewisszenhafft mit solchen Geldt umbgangen und gehandlet werden soll. Es sollen aber allezeit bey denen Löhnen, wasz die monatlichen Ausz-

gaben bezahlt, von ain Lohn zu den andern aber nicht mehr pahr geldt darinnen gelasszen werden, alsz bey Dreysszig gulden, dasz übrige gegen Schein in dasz Khays.Einnehmberambt der Cammer Neusohl depositirt, wann aber so wichtige billiche Auszgaben vorkhämen, zu aller Zeit auszgefolgt werden solle. Ingleichen solle der Auszschusz halb Catholisch halb Lutherisch sein, den Lutherischer Bruederschreiber last man, solang er deme vorstehen khann, verbleiben, Er soll aber nichts schreiben ohne Beywesen sowohl Catholisch alsz Lutherischer Zechmeister, wann Er stürbe, oder aber nit mehr vorstehen khönte, soll ein Catholischer angestellt und gehaltten werden.

8. Weillen Sie desszen allen selbst ursach sein, dasz von nun an ain Khays. guardia im Herrngrundt angestellt ist, so wirdet denenselben dasz Brodt alsz die militarische mundt portion, wie zu Neusohl ausz der Cammer, allhier ausz gemainer Brueder Laadt geraicht werden müesszen, solang bisz von Ihro Khays.May.ain anders verordnet werden wirdt.

9. Die Heyer sollen sich auch enthalten haimbliche Zusembenkhünfttten anzustellen und zu haltten, wann aber ainer oder der ander etwasz anzubringen, ob es schon die gemain, oder ainen in particulari betreffen würde, solle solcher die Sach denen Zechmaistern andeuten, welche es bey dem vorgesezten Cammer oder Pergbeambten vortragen, und ziemblichen Beschaid empfangen sollen. Solte aber ain Ursach sein, dasz die Heyerschafft nothwendig zusamben khomben sollte, so sollen die Zechmaister solche Ursach dem Pergmaister andeutten, welcher es nach billichen dingen auch nit verwaigern, doch jedesmahls zway Hueth Leüth darzue verordnen, welche dabey anderst nichts thuen, alsz allain anhören sollen, damit wider Gott und die H.Catholische Religion, Ihrer Khays.May. und verordnete Ambtleuthen treu und erbarkhait nichts gehandelt werde.

10. Wiewollen die Lutherische Heyerschafft aller privilegien und zierlichkhaiten sich durch die Rebellion verlustig gemacht, dasz man Ihnen alles auf genaueste benemben

solle, so last man Ihnen doch dasz Pettschafft zugebrauchen in Händen, aber Schlegel und Eisen mit Drummel und Fahnen werden zu der Khays. Cammer in sequestrum genohmen, bisz Sie es mit bezeugender neuen und beständigen Fidelität wider verdienen worzue, damit Sie es von Ihrer Khays.May.wider erlangen, die Khays.Cammer auf erscheinende bestendige treu und gehorsamb alles Fleisszes cooperiren und helffen werdet, es solle auch diese Sequestration denen Unschuldigen ganz zu khainer praejudiz und Nachthaill geraichen.

11. Solle die Heyerschafft schuldig sein allesz wasz auf die militia aufgangen und verzöhrt worden zu bezahlen, wie auch denen geschaedigten satisfaction zugeben, wie es die Khays.Cammer vermittlen wirdet, worzue zwar die Catholischen und Unschuldigen nicht zu contribuiren schuldig, dannoch aber, dasz es ausz gemainer Laadt bezahlt werde, zu pflanzung und erhalttung fridt und einigkhait verwilliget, und von der Cammer zuegelasszen werden.

12. Wann Sie nun über Ihr verübte verfluechte Rebellion wahre Rey und Laid haben, solches auch bestättigen, mit disen, dasz Sie Ihrer Khays.May.dero Obristen Cammergraffen und vorgesezten Cammer und Pergg Bedienten von neuen treu und Gehorsamb schwöhren und mit disem Jurament sich zugleich zu diesen vorgesezten Articuln verbinden, und darüber dero zuegelasszenes Pettschafft hierunder drukhen so solle ipso facto allen denen, die sich hierzu bequemben General pardon verliehen sein, ausszer Hannsen Juan, Cristoph Napindrukh, Paul Moser, und Valnetino Risz, welche auf ewig von allen Ihrer May.Pergwerchen und Gebüethen hiemit verwisen, und abgeschafft sein, weillen dise Principal aufwükhler und an denen Zechmaistern, dasz Sie sich nit gleich zu ihren bösen vorhaben schikhen wollen, Handt angelegt, und Sie ausz denen Häuszern mit Gewalt ziehen wollen, welche sich aber zu disen gehorsamb nit bequemben, die seint mit andern proscribirten verstanden. Actum Herrngrundt den 14 Octobris Ao 1673.

Dasz nun die gesambte Heyerschaft sich hierzu gehorsambst bequemet, unndt darauf geschworen, unnd angelobet hatt

so hatt Sie auch frey unnd willkührlich ihr Bruederschafft Pettschafft hierunter gestellet. Actum Herrngrundt den 17. octobris Anno 1673.

P.H. Coram me Tobiam Schulz m.p.
Praesente me Jo.Georg.Jung m.p.
Coram me Tobia Roisz m.p.
Coram me Joanne Wolfgango Wilhelmb m.p.

XXVI.

1673 okt. 24.

/A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredetije után./

Aldieweilen die Praedicanten wie auch die Schulen öffentliche Instrumenta der Rebellion sindt, wodurch vihl guete undt fromme leuth verführet worden, auch noch könfftig verführet werden können. Also sindt auch dergleichen Subjecta in diesem Herrngrundt, alsz auff Ihr Mt. grundt undt boden nicht zu layden, sondern alsobalten aus dem Weg zu raumen.

1. So soll der Praedicant, welcher ohne das proscribirt ist, diesen Augenblickh sich aus dem Herrngrundt hinwegmachen, die Pfarr und den Pfarrhoff ausraumen, Rector undt Studenten abschaffen.

2. Alsobalten die Schlüszl zu der Herrngrundern wie auch Altgebürger Kirche hergeben, wie auch alle zu der Kirche gehörige Sachen.

2. Alsobalten die Schlüszl zu der Herrngrunder wie auch Altgebürger Kirche hergeben, wie auch alle zu der Kirche gehörige Sachen.

3. Der Weeg bey Ihr May. Genad zu suchen stehe ihm offen.

4. Was Sie dem Pfarrer geben haben, das sollen sie auch denen Herrn Patribus der Societät Jesu zu geben schuldig sein, mit welchen Sie sowohl windisch alsz teütscher Nation sollen versehen werden.

5. Gleich wie an anderen Orthen verbotten ist, keinem lutherischen Praedicanten underschleiff zu geben, oder denselben haimlich oder offentlich zu vertheidigen understehen.

6. Den eltesten wirdt zugelaszen sein alszo zu verbleiben, so lang, bisz sie nicht vorhero durch Anhörung der Predigten underrichtet sein, undt wisszen, was sie zu glauben haben. Die Jugent aber sollen sie fleiszig zur Kirchen anhalten.

7. Sie sollen keine Conventicula oder heimbliche Zusammenkünfte nicht anstellen, undt so sie etwas anzubringen ha-

ben, sollen sie es durch ihre Zechmaister thun lassen. Es sollen auch alle Zeit bey ihrer Zusammenkunfft zwey Huetleüth gegenwärtig sein, damit nichts wider Gott, Ihre Kay. May. oder dero Geistlichen mögte geschmidet werden.

8. Welche sich nun wider diese puncta setzen, oder im geringsten etwas darwieder handeln würden, soll er ipso facto alsz ein Rebell undt Auffwigler erkennet, undt an Leib undt Leben gestrafft werden.

9. Die aber diesem also nachleben, undt gehorsamen, auch solches mit einem Jurament zu leisten angeloben werden, sollen alsz freüe Underthanen allzeit von ihrer Obrigkeit geschützt, und vätterlich beobachtet werden.

10. Die alszo nun sich gegen Ihr May. mit der treu erzeigen wollen, sollen sich alsobalten von den anderen, so auf der Kirchen versamblet seindt, absondern. Sie alle aber sollen zuvor herausz geben den Hannsz Iban, Christoph Napindruck, Paul Moser, unndt Valtin Riesz, denen anderen allen wirdt Genad zu wegen zu bringen versprochen.

XXVII.

1674 dec.15.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredetije után./

P. S.

Ezen az fülden rut czintalansak vagion, az Ur sinaiat, gabonaiat es sertes marhait ky varon kivül volt maiorokban, kit az Eő Felsige Nimet Magiar hadak, kit az Rebelisek, mind el pozdorlottak, egj helen otalmazni akarvan, alik salathatam, hogj megh nem öltenek. Czak jatzanak az Eő Felsige nepivel az Rebelisek, semit sem tehetnek nekik, most iten nagj filelemben vagiunk miatok, felesen jütek most altal az Tisan, Senderü varasat igen feltik most tülek, ket feli vanak most. Ha az Eő Felsige nipe egj feli utanok niomokodik, azok mingiarast mas feli fordulnak a vigekre, czak ugj csalogatiak. Az segen Paterek maradhatalanok miatok, e napokban is ketüt eltek megh seginekben az Hernad melet. Iten az Török Czasar halalanak bizonios hire vagion, ky miat az Török Lengel orsakban valo dolgait filben hagyvan, ky takarodott havas alfüldiben es Modvaban. Fileö e iüveö niara reank ne jüen ereivel az uig Czasar, kit az nagy Vezir fiabul akarnak constitualni. Az Rebelisek serniükypen mind biznak az Törökben, valoban kezte is fogni partiokat. Tartok atul, mind el haigtiak az Rebelisek az Ur sarvas marhaiat maiorokbul, az mind most Barakoni Ur marhiaiat mind elhaigtotak, a ky czak fel milfüld Szilas neveő falunktul. In reliquo etc. Szadvara die 15 Xbris Anno 1674.

Kegjek Keteles solgaia

Torkos Istvan.

XXVIII.

1675.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után./

Wohl Edl gebohrner.

Hochgeehrtester Herr. Dero under 3 hab ich zurecht erhalten. Anbelangent die Volkher, wollen wir Ihnen gnug schikhen, wasz Sie sagen dasz sie haben wollen, wasz, und wohin, weilen wider 1300 Strassoldischen ausz Mähren herein marschiren, und solche nit wissen wohin zu legen; was die Repartition anlangt, will ich gar gern helffen, dasz es selbigen Völckhern, so selbiger Orthen ligen, angeschafft undt gewisen werde , und wan die Gspanschafft nit thun wolte, was sie kunte, so musz man die Croaten zur execution brauchen, können sie dem Türkhen geben was er will, warumb nicht auch zu ihrem Nuzen Ihro Mayt. wan dasz gute nicht hilfft, so musz dasz böse helffen. Wegen Walock [267/] ist zwar ein schlechter Schade,weilen mann selbige ohne dasz wollen ruiniren, und soll man den Provisoren, so erlöst worden, zum lohn henkhen, wie auch die Soldaten, so darvon kommen, dasz in einem Landt, wo ein Feindt ist, musz mann nicht trauen, et non licet bis errare in bello. Hoffe also, es werde den Andern ein lehr sein, damit sie desto fürsichtiger umbgehen. Wegen Vites vermein ich gehet bey heutiger post der befehl hin weckh, umb den guten von Schenkh ist mir herzlich leydt. Wegen Schweden gehet es Gott lob gut, indem er nicht allein was er im Reich gehabt in zügen ligt, sondern auch ganz Schonnen, so er von dennen Märkher bekommen, sambt allen Vöstungen schon verlohren, auch ein Habt Vöstung selbst in Schweden, und hofft mann noch mehr, weilen in Stokholm der lutherische Erzbischoff samt 12 Bischoffen, undt dritthalb hundert Predicanten rebellirt, und offentlich wider den König das Volckh aufgehezt, auf solche weisz, dasz in Stockholm selbsten der Pöffel ein groszen thail der guarnison nidergemacht, wie dan der König in Persohn wasz Er hat zusamen bringen können, bisz 6000 Mann, in Stockholm gehet,

die Rebellion zu stüllen, auf der ander seithen aber die Holländer mit der Schiff Armee vor Stockholm gelegt, dasz kein Schiff weder ausz noch ein khann den Schweden zu helffen; ausz diesem sihet mann, ob es wahr sey, dasz die Predicanten nichts nuz seyn, alsz rebbelliones zu machen. Wegen der bewusten burger, weilen sie vermainen noch so zuhalten, so ists mir auch schon recht, ergegen werden sie mir sagen, wans Zeit ist. Wormit ich mich neben den Herrn in den Schuz Gottes befehle, und bin, und verbleibe ieder Zeit

Meines Hochgeehrten Herrn

schuldigster Diener und Freind

Leopold Graff von Kollonitz

Bischoff zu Neustatt.

Herrn von Schulz.

XXIV.

1675 okt.18,22

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után./

Hozam illendő szomszédságos szolgalatomat ajanlom Nagynak, mint vitéz szombszed vr baratomnak.

Nilvan vagion Nagysgod elut az két hatalmas Czaszar közöt valo békeség; nem tudom mire nezve ez elmult szombaton Szeczini vitézek Iczka major nevő faluczkabul hatt germeket loptanak el az mezurul, a ki az my kglmes Czaszarunk Besterczey kamarahoz valok, ennek okaért Nagysdat mint szombszed vr baratomat akartam ez levelem altal megh talalnom, es szomszedsagosan krnem, hogy az ket hatalmas Czaszar közöt ne engedgye az bekesiget bontogatni, mert kiczin szikrabul nagy tüsz szokot tamodni, hanem azon felül megh neuezet mayorfaluai germekeket ne engedgye el haraczolni, Nagod inkab kulge vissza minden kar nelkül eöket, ne kelesek enikem is miatok az mj Kglmes Urunkat busitani. Enekem is Nasgod paranczolion szomszedsagban, es az szent bekesig tartasék megh szentul az ket hatalmas Czaszar köszet. Jo valoszt varuán Nasgodtul. Ezek után Isten tarcza Nasgod io egisekben. Datum ex Camera Neozolien. Die 18 Octobr. Ao 1675.

Nasgodnak mint vitez szomszed baratomnak io sziuel szolgal

Joannes Georgius Schulz.

Sequitur responsio Begy Szecziniensis super praemissa.

Hozam illendő szomszedsagos szolgalatomat ajanlom Nasgodnak mint vitez szomszed vr baratomnak.

Vettem böczületel az Nasgod hoszam küldet leuelit,melyben Nasgod panasz kepen ir az Icska Maiorbeli germekek elhozzassa veget, hogy azok az hatalmas Nemet Czaszar hutajhoz valok volnanak, es hogy az két hatalmas Czaszar közöt ualo szent bekeséget ne hadnam bontogatni. Igen latom Nasgos szomszed vitez ur io akarom az Nasgtok bottia allat lövők,

ugy mint Fuleki, Leuai, Kököni, Dévini, és töb vegh hazbelj vitezek szepen oltalmazak az két Czaszar közöt léuő szent békeseg, most is vagion hatuan auagy hetuen hodult raczok az kezeknell, nem kérik, ki hodul ki nem, hanem czak elkösz-detik az toluaiok, aki kegh nagiob hatalmas esztergami Ersek Ur Ö Nasga iobagiatis toluaiul Füleki vitezek most is nalok tartiak az ado fizetö iobagiat, hizem azis hasonlokepen az hatalmas nemet Czaszar Jobagia volna, de nem oltalmazak, An-nak okaért szomszéd vitez Ur io akaro kamargroff io akaro Ur baratom, en nem toluaiul, de igassagosan magam kültem mint magam saiat holdulatlan Joszagomra, ha az hatalmas nemet Czaszarnak holdul, holdulgion az hatalmas Török Czaszarnak is, mivel maganossan nem illeti az hatalmas nemet Czaszart az orszagh. Azt is ir Nagod, hogy kiczin szikrabul nagy tüz tamod, nem mondhatom bizoniosson, de talam az Racz orszagh pusztitas miat az egesz orszagh iöuendőre fütözhetik az kis tüz szikraianal.

Ezek utan Isten algia Nasgod. Költ Szeczin varaban die 22 octobr. 1675.

Nagodnak illendő tisztesseges dologban szolgal Also Estergali vr mostani substitutus kajmekam. Az Nasgod

Paias Ispagia.

XXX.

1676 jul.6.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után./

Unserem Getreuen Lieben Johann Georg von Schulz, unserem Rath, Obristen Cammergraffen Ambts Administratorn und Oberverwaltern zu Neusohl in unsern königl. Hungarischen Perggstätten.

Leopold von Gottes Gnaden Erwöhlter Römischer Kayser, zu allen Zeiten Mehrer des Reichs.

Getreuer Lieber. Wir haben auf neuliches Ableiben desz gewesten Perggstätterischen ordinari Camer Medici Ferdinand Pergers, und demnach umb solche function unter andern auch einkhommenes allerunterthänigstes suppliciren desz Michael Gabriel Fromknechts Medicinae Doctoris, bey gnädigsten Bedenckhen seiner in Arte Medica durch die fünffjährige Praxin zu Türnau, zu dem vorherigen Studio Theorico mit besondern Fleisz und Eiffer erlangter guten Erfahrenheit, ihme darzu dergestallten in khays. Gnaden resolvirt, dasz er gegen dem Genusz der jährlichen dreyhundert und achtzehn Gulden rheinisch ordinari Besoldung, und Uberlassung der hinterbliebenen vorigen Physici ordinarii Wittib, alle drey Cämmern in unsern Hungarischen Perggstätten zue Crembniz, Schembniz, und Neusohl in begebenden Vorfallenheiten, und unpaszlichen Zuständen, mit dem Physicat bedienen, und auch dabey sein Obsicht und Sorgfalt embsig halten solle, damit die Apotheken daselbsten mit guten Medicinalien iederzeit versehen seyn, und selbige denen Patienten in billichem Werth angeschlagen, und wohl bereit ervolget werden. Beuchln dir also Gnedigst, dasz du denen Oberbeambten unserer darinnigen drey Cämern solches also in dero Nachricht und Wissenschafft weithers erindern, und wegen Raichung der Besoldung an unser Einnehmerambt zu Crembniz die gehörige Verfügung zu thuen, mithin auch nit ermangeln sollest. Und es wird hieran vollzogen Unser Gnedigster Willen und Mainung. Geben in Unser Statt

Wien, den Sechsten Julii, Anno Sechszehenhundert Sechs und Siebenzig, unserer Reiche desz Römischen in Achtzehenden, des Hungarischen in Zwey und Zwanzigsten, und des Böhmischen im Zwanzigsten.

Leopold

Georg Ludwig Graff von Sinzendorff

Ad Mandatum Electi Dni Imperatori proprium

Jacob Theobald Mayer.

XXXI.

1676 jul.27.

/Másolat a selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

Von der Röm.K. auch zu Hungarn und Böhaimb Königl.May. Obrist Cammergrafenambts Administration.

Deroselben Bergmeistern und Berggerichts Assessoren in der Köngl. freyen Bergstadt Schemniz hiemit anzudeutten; demselben ist ohne das abunde bekannt, was für schwere Strittigkeiten von Unrichtigkeit der Schürffe sich von Zeit zu Zeit erhoben, und dato noch ferner entstehen, und movirt werden, welches ainzig und allein daher rühret, dasz die Schürffe von deszen Gewerkhschafften und ihren bestellten Ambtleuthen der gebühr nach nicht beobachtet, auch theils unrichtig geschlagen, und offt gar vernachlässiget werden; damit man nun solchen ferner entstehen mögenden differenzien etwas vorbiegen, wie auch aus gegenwerttigen desto leichter kommen möge; wirdt dem königl. Berggericht hiemit von der Kay. und Königl. Obrist Cammergrafenambts Administration ex officio gemeesz auferlegt, alle Bergwerkhs Versprecher fürzufordern, und denen aus Befelch besagter Administration anzufügen, dasz jedwedere Grueben ihre Schürff ordentlich verziehen, und auf ein Karten bringe, und von solcher Karten dem Kay. und Königl. Berggericht innerhalb 4 wochen paria mit Zulegung der Zugzettl von denen Ambtleuthen, so solche verzogen, unterschrieben einliefere, und disz unter poenfall, welcher denen refractariis in casu negligentiae zu dictiren vorbehalten; worauf das Kay. und Königl. Berggericht sein fleisziges nachsehen haben, und die Administration von deszen Vollziehung berichten wirdt.
Neüsohl den 27. July 1676.

Johann Georg von Schulz.

XXXII.

1677 máj. 19.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után./

Spectabili ac Magnifico Comiti Paulo de Chyak, Comitatus Zoliensis supremo Comiti Camerario Nostro, ac Praesidii nostri Levensis supremo Capitaneo in absentia vero illius Vice Comiti sive substituto Administratori etc. fidelibus nobis dilectis aperien et exequen.

Leopoldus Dei gratia Electus Romanorum Imperator semper Augustus, ac Germaniae, Hungariae, Bohemiae etc. Rex.

Spectabilis et Magnifice fidelis nobis dilecte. Quoniam ex certa, eaque fide digna relatione percepimus, Neo Vezirium Budensem universis et singulis sibi subiectis Turcis confiniariis hoc, et id per expressum, firmiter ac serio demandasse, quatenus deinceps, obi nimirum a nostratibus infensis armis lacessiti fuerint, se se iisdem fortiter ac intrepide opponere, viriliterque resistere, nec ullum amplius incaptivare, verum omnes quocunque modo potuerint trucidare ac interimere debeant.

Eapropter Nos quoque benigne resoluimus, nec aliud habere volumus, quam ut etiam ex parte Nra similiter procedatur, prouti iam idipsum cunctis tam Germaniae quam Hungariae nationum militibus nris confiniariis in toto hocce Regno Nro Hungariae constitutis et existentibus medio Consilii nostri belici Aulici firmiter iniunctimus, ne scilicet post hac quibuspiam excurrentibus, in flagranti deprehensis, sive ii naturales Christiani nominis hostes Turcae, sive perfidi Rebelles extiterint, parcatur, neue ullus esto minimus illorum in captivitatem adducatur, quia potius omnes /si et in quantum possibile fuerit/ internecione deleantur, exceptis tamen iis, qui prius incaptivati fuissent, siquidem id omnino fidei contrariaretur, si huiusmodi capitali mulctarentur.

Cum itaque iam eatenus nil aliud requiri, superesseque videatur, quam ut praeinsinuata haec regula ab uniuersis

quoque mentionati Regni Nri Hungariae Comitatibus, in prosequenda et continuande videlicet praerepetitorum Rebellium et Praedonum, hinc inde libere grassantium, persecutione non minus diligenter quam fideliter observetur.

Ideo fidelitatem tuam harum serie benigne requirimus mandantes, quatenus idipsum Comitatui Zoliensi, ex officio sibi incumbente, citra omnem moram et dilationem nomine Nro serio perscribere, ac intimare velit, nec intermittat, praevio modo effectuandum. Executura in eo seriam et omnimodam Nram voluntatem. Cui de reliquo gratia benignitateque Nra Caesarea et Regia clementer propensi manemus. Datum in Castro Nro Laxemburgh 19 Maii Ao 1677.

Leopoldus.

Thomas Plaffi Eppus Nitrien.

Stephanus Orban.

XXXIII.

1677 jul.10.

/A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, eredeti után./

An Ein Löbl. undt Königl. Berggericht

N. unser der Zusammengeworffenen und zugleich unterschriebenen Gewerken Antworth auf dero gestriges uns zugeschickte indorsirung.

Psent. den 10. July Ao 1677.

Löbl. Kay. und Königl. Berggericht.

Sonders gunstig und geehrte Herren. Aus unseren denenselben den 8. July eingehändigten, uns aber hinwiederumb gestriges Tages durch dero Gerichts Notarium Johann Christoph Zweigen und Hanns Prentl Waldtforstern zuruckgesendten Memorial, haben wir indorsiter so viel verstanden, und zue ersehen gehabt, wie dasz Einem Löbl. Königl. Berggericht nicht wiszent sey, welche eigentlich in Persohn unter dem Nahmen der Zuesammengeworffenen Gewerken begriffen seyen, begehreten also unsere eigenhändige Unterschrifft der Beschwärde, damit sich Selbige so dann von der Unzeitigen inculpirung exempt machen mögen können. Befrembdet uns derohalben nicht unbillich, dasz Einem Löbl. Königl. Berggericht gedachte Unterschrifft dunckel und unklar vorkommt, da solche vors Erste: keine neue Arth, sondern vorhero in gar vielen Memorialien üblich gebrauchet worden, vor das Andere, ist die specification unserer Nahmen darumben billich unterlassen wörden, weilen unsere geehrte Herren den Hannsz Pastier /wie seine eydtliche Fasszion ausweiset/ also examiniret: ob ihn seine Gewerken zue den Rebellen verschicket hetten? Hat nun Ein Löbl. Königl. Berggericht damahlen gewuszt wer seine Gewerken sindt, also wundert uns, dasz Selbige in so kurzer Zeit, bis zue eigereichten unserem Memorial, dieses wieder vergeszen. Damit aber auch hierinnen Einem Löbl. Berggericht die genüge beschehe, also haben wir zwar nicht das vorige Memorial /weil sichs nicht geschicket geflickt zu werden/ sondern diese unsere Antwort eigenhändig

unterschrieben, und nicht nur uns zu voriger, den 8. July praesentirter, und wieder hiemit überschickter Beschwerschrifft bekennen, sondern auch nochmals ein Löbl. Königl. Berggericht hiemit bitten und anlangen wollen, nach inhalt vorgedachten Memorials uns die gerichtliche Billigkeit wiederfahren zue laszen, daran wir auch keinen Zweifel tragen. Ob aber unsere rechtmäszige, von unseren geehrten Herren uns ausgezwungene Ehrendefension, oder aber deroselben ganz ungegründetes Ehrenrühriges Examen wieder uns unzeitig sey, unterwerffen wir keines wegs deroselbigen Judicio, als welche hierinnen nicht Richter, sondern Partheyen seindt, und wirdt sich schon zue seiner Zeit coram competenti Instantia ausfündig machen. Die wir in dem übrigen verbleiben

Unserer günstig und geehrten Herren dienstwillige

Gottfried von Liempach. Michael Reutter.

Johann Gottfried v. Hellenbach.

Thomas v. Schmidegg.

Johann v. Bollenbach.

Georg Ehrenreich Ehrenreutter v. Hofreith.

Anstatt und in Nahmen der Herrn Reutterischen Erben Michael Purzpichler.

Anstatt und in Nahmen Frauen Elisabetha Mörwaldtin Valt. Schrötter.

XXXIV.

1677 okt.30.

/A selmeczi bányaigazgatósági irattárból, másolat után./

Spectabilis et Magnifice etc.

Sacratissimae Caesareae Regiaeque Matti Domino Domino nostro clementissimo per Cameram hanc Aulicam demisse re-praesentatum est, ad quasnam condescerit Spectabilis ac Magnifica Dominatio Vestra cum eiusdem Saccmae Mattis suae Consiliario, supremique Camergraviatus Officii in Montanis Hungariae Administratore, Domino Joanne Georgio a Schulz, ratione Bonorum Saxenstain, eorumque fiendae permutationis, et concambiationis, in Libera Regiaque Civitate Cremnitiensi sub die tertia Mensis Novembris Anni proxime praeteriti contractualiter initae Conventionis Conditiones, et qualis demum fuerit eiusdem Vestrae Dominationis ulterior, quoad Bona Czeytensia et Kassensia, tam scripto, quam oretenus exposita declaratio, necnon pro bene meritis, insimul etiam allegatis annexa supplex Instantia.

Et siquidem altememorata Sacrma Mattas sua superinde Clementer resoluerit, attacta Bona Kassensia pro Bonis Saxenstainiensibus omnino resignanda esse; ita tamen, ut Bona Kassa per certos Commissarios ab Inclyta Camera Hungarica, praefatoque Domino Administratore denominandos, in praetitulatae Dominationis Vestrae, sive suorum hominum praesentia, eodem modo, quo nempe Dominium Saxenstain iam aestimatum extitit, ad valorem sex per centum computandum, praevie taxentur, et aestimentur, ut occasione resultantis maioris aut minoris summae, condigna quoque desuper accorda, seu complanatio conuenienter fieri queat, ut ex adiectis Copiis uberius etiam appareret.

Eapropter idipsum Spectabili ac Magnificae Dominationi Vestrae pro sui notitia et directione per praesentes officiose duximus intimandum esse, quae aese penes antelatam Cameram Hungaricam pro termino fiendae aestimationis et resigna-

tionis praerepetitorum Bonorum Kassensium praefigendo, proxime nouerit insinuare; Eandem in reliquo diu felicem vivere desideramus. Viennae die 30-ma Mensis Octobris 1677.
Domino Joanni Lippay.

XXXV.

1678 jan.19.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából másolat után./

Paria literarum captivorum Agriensium dno Bélteki Paulo Filekinum scriptarum.

Alaszatos szolgalotunk ajanlunk Kglmk mint uitez Kapitany Urunk. Isten minden kiuansaga szerint ualo lelky es testi jokal jo szerencés hoszu életel algia megh kglmd sziuünk szerint kiuaniunk.

Nemszetes uitéz Kapitany Urunk, az Istenirt is kirunk Kegelmedet vigiazasban legen, mert az Török szornien kisül, de nem tudgiuk mel feli liszen indulasok, az kuruczok is altal jödtenek az Tiszan, azokis mint Gjöngies felé takarodnak, mit akarianak nem tudhatiuk, Kglmedet mint vitéz kapitany urunkot kirjunk vigaszasban legjen, es minden feli hirt adgion hogy kiki uigazasban legen. In minden kiuansaga szerint tarcza megh Kglmd. Költ az Egri tömlöczben Anno 1678 die 19 Januarii.

Kglmed joakaro szolgai szegeny Egri Rabok

XXXVI.

1678 jan.20.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából másolat után./

Praesentes literae tradantur Judicibus et Juratis Schemniciensibus

Citissime Schemnicij.

Salute praemissa cuncta largiatur Deus bona tibi Judex cum Senatu.

Nos Michael Bakos, Joannes Gyarmaty, Michael Kis, Stephanus Nagy, Andreas Gaczy, una cum caeteris tam equestris quam pedestris ordinis Capitaneis significamus vobis Judici et Senatui Schemniciensi, quod breui nos simus uisitaturi, hactenus etiam ibidem comparuissemus, solum nrae religioni addictis et Lutheranis agite gratias, quod Vulcano traditi et omnibus privati non fueritis: quia nihil commodi et utilitatis a vobis percipimus, solummodo Germanos saginatis, totam spem uestram in eos collocatis, ipsis gratificamini, et contribuitis, hoc et nos postulamus si uitam et capita conseruare et periculum ac extremam perditionem ammovere cupitis. Alioquin Germanus vos non defendet contra nos, frustranea vos spe lactat, velut illos, qui de facto etiam partim in Turcica, partim alibi in captivitate sub simili assecuratione haerent. Constant multorum nobis exempla, Turca quidem nuper etiam non fecerit, nos pari passu multa loca ruinavimus a nobis longe dissita. Deus nos super eos dimisit, quare committimus et stricte mandamus si damnum pati nolitis, ad exemplum Terebes, Szerenczi, Homonna et caeterorum famosorum oppidorum praesidia Germanica etiam habentium, quae auxiliante Deo totaliter una cum milite Germano pessundata sunt. Ex eo duobus vel tribus fidedignis hominibus vestris mediantibus quantocyus transmittite duo circiter millia tallerorum militiae nostrae, nihilominus si nos requisiueritis, non poenitebit vos, neque nos Atheos et Paganos esse putetis, casu quo benevolentiam vestram viderimus, indulgentius vobiscum

processuri, et veris Hungaris compatituri. Proinde venire potest homo vester ad nos, nullus eundem confundet, quid quid legationis allaturus, aut bonae aut malae, a nobis prout venerit, ita libere et pacifice redibit. Si vero induratos nos exhibueritis, et nobis haud gratificabimini, si Deus nos super vos miserit, concesseritve nos eodem transire, certo universa in cineres et favillas redacturi, optimos et florem hominum abducemus, residuum vero trucidabimus; ipse Turca quoque cogit nos, una nobiscum processurus, tantum velimus. Vos videritis, imposterum nos non culpetis, quod vobis non perscripserimus, vel non sciveritis. Si etemin certorum in medio vestri non haberetur ratio, neque notum faceremus vobis, donec intentionem nostram executi fuissemus. Super praesentes responsum date, esto bonum aut malum, modo sciamus quid nobis faciendum sit. In reliquo Deus vobiscum. Datum in Jeneő, Anno 1678 die 20 Jannuarii.

P.S. Responsum non procrastinetis, si homo vester ad nos venerit, omnia bona vobiscum conclusuri.

Mihal Bakos una cum suprascriptis in congruis seruire parati

Idem qui supra

Michael Bogdan.

XXXVII.

1678 okt.5.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából másolat után./

Grosis Dnis N.N.Sacrae Caesar. Regiaeque Mattis Camerae Cremnicziensis Perceptori ac reliquis Consiliariis etc. Dnis amicis mihi observandissimis.

Generosi Dni Amici mihi Obsvsimi.

Satis mirari non possum, quod Grosae D. Vrae audito appropinquantis ad has partes Gallici auxiliaris Christianissimi Regis, ac Hungarici exercitus rumore, contumacia tamen ductae, requisitionem nostrae ac representationem sui neglexerint, quo animum nobis infensum ac contrarias partes, vel in hoc rerum articulo sequentem satis demonstrare nemo est, qui non videat, et quamvis facillima cura esset hanc pervicatiam Dnum Vrarum cum discrimine earum ulcisci, moderationis tamen meae ac Gentis hungaricae Gallicaeque duxi, antequam debitae ultioni litaremus, easdem monere ac hortari, quatenus acceptis praesentibus, mora absque omni, in stipendium praesentis militiae, in emolumentum boni publici, ac patriae hujus tranquillitatem, pristinaeque libertatis restitutionem unice tendentes 10/m ducatorum aureorum, sive 21/m Talerorum imperialium huc ad castra adducere velint, nec ullatenus pretermittant, assecuro sub bona fide eosdem absque omni noxa et impedimento redituros, qui pecuniam huc adduxerint, ita tamen, ut ad crepusculum matatinum hic se sistant, alioquin universa castra de facto summo mane versus D. Vestras in ultionem contemptus ac inobedientiae suae motura expectent, a quibus tam mineris, quam bonis ac capiti suo inevitabiliter eventura mala non nobis, sed sibi ipsi imputent, quas de reliquo diu valere desiderans maneo

Grosarum D. Vrarum

Amicus ad serviendum paratissimus

Ex castris ad Zolium positis die 5. 8bris 1678

Comes Emericus Theökeöly.

XXXVIII.

1678 okt.12.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredetije után./

Cǫmes Emericus Theökeöly de Késmárk, Perpetuus in Arva, Cottusque ejusdem Supremus, ac Perpetuus Comes. Omnibus praesentes visuris, lecturis, vel legi audituris, cujuscunque Status, honoris gradus, officii et pertinenciae hominibus Salutem, et quibus competet officiorum promtitudienem.

Mint hogy minden rendbéli vitézekk az kiadott Edictom szerint abban megh irt büntetis alatt az jo rendet meg kelletik tartani, és senkit, mind kicsiny és nagy rend közzül nem szabad legh kisebben is meg háboritani, sem kárositani. Akarám azért az egész directiom és botom alatt lévő mindenféle vitézleő Rendekk és Hadakk értésére adnom, és autoritásommal parancsolnom, hogy ezen Protectiomat praesentálo Körmeczy kamarat egész hozzá tartozóival edgyütt Senki se javaiban se marháiban se embereit szemellyekben meg ne merészellye háboritani és kárositani, feje elvesztése alatt, mert egyébiránt valaki Parancsolatomat látván azt meg nem becsüli és engedetlenkedik, ellene annak megszegéséért törvényes és érdemes büntetésemet el nem kerüli, sőt az ki megérdemli, életével és feyével fizet érette. Praesentibus perlectis exhibenti restitutis. Datum ex Castris ad Novisolium positis.

Die 12 Stobris Anno 1678.

Comes Emericus Theökeöly.

XXXIX.

1678 nov.17.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából másolat után./

Nachdeme für die Löbliche Cammer Schemnitz zur protection dero Hütten acht Soldaten alsz Salvaguardiien von der höchlöbl. französischen Generalitet erbethen, in dero Abführung aber Sechs in der hochlöblichen Kayserlichen Armee Hände gerathen, vier französische Salvaguardien von denen Pauern ermordet worden; alsz hat obbenennte hochlöbl. französische Generalitet den Edlen Herrn Christian Kahres, wie auch beede Edle Herren Tobias Schneider, und Herrn Hannsz Jacob Knaifel bisz an den dritten tag indesz verarrestirt, bisz benannte Drey Herren sowohl für die löbl. Cammer Schemnitz SechshundertDucaten, alsz auch für die Stadt Königsberg Vierhundert Ducaten Species richtig erlegt haben, welches benannten Herren zum besten hiermit attestirt wollen.

Signatum im französischen Lager Unter Plachtenitz den 17. 9bris Ao 1678

De Boham

Generalis Exercitus Gallici.

XL.

1678.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából másolat után./

Wier Zechmaister undt ganze Bruderschafft im Herrngrundt bekhennen mit diesen Brieff vor allen in Gemein, wo dieser Brieff wierdt gelesen oder gehört werden, wasz masszen im Jahr 1673 den 5. Octobris die Löbl. Khay. Neusohlerische Kammer mit zwey Campanien Kroaten von Colladischem Regiment unsere Ewangelische Kirche, welche unsere Ewangelische Vohr Eltern ausz schwehrer Arbeith ihrer Händen auffgebauet haben, mit dem Schwerdt und Gewaldt unsz weeg genomben, und unsz mit unterschidlichen masszen zu der Catholischen oder Papistischen Religion gewzungen haben, darzue auch ainen Galgen auffbauen lasszen, wehr dise Religion nicht auffnehmen woldte, dem selbigen auff zu henkhen, auch khainen mit arbaith fiedern wollen, auch dasz, wasz unser aigen wahr unsz zu verkauffen nit zugelasszen, sondern blosz mit dem Steckhen von Herrngrundt weeg auszgetrieben, unsere verdiendte Löhne unsz auffgehaltten, die thotten Cörper weder bey der Kirchen, noch in khainen Gartten zue begraben, noch ihnen zu leüthen nicht zugelasszen, unsere Eheweiber nach der Gepurth habens nicht wollen in die Kürchen einführen, auch unsere Kirchendiener von allen Ihren Haab und Guth mit blosszen Händen verjagt, unsere Haiszer auszgeraubt; undt unsz in die höchste armuth gebracht. Wier aber in disen Pappistischen Glauben verpleidende haben mit groszszen Schmerzen undt Zähren vergieszung biszhero zu Gött inbrinstiglich geschryen, damit er unsz ausz diser babilonischen Gefängnusz gnädiglich erlösen wolle, bisz Gott der allmächtige unser Weinen und Heyllen angesehen, und die Hungarische Potentaten aufferwekhet hatt, die unsz dasz jenige, wasz unsz vor disem mit dem Schwerdt ist weggenomben worden, widerumb mit dem Schwerdt erobern und unsz wiederumb geben. Derowegen wir demittiglich bitten /wie wier eben in der Suplication haben gebetten/ damit unsz unsere Ewangelische Kirch

widerumb ergeben würde, wie wier versprechen mit unsern Weibern undt Kindern in disem heylligen Ewangelischen Glauben, in welchem dasz raine Worth Gottes wirdt geprediget, bisz zum thodt zuverharen; zu besszerer gewisszenhait desszen haben Wier unser brüderliches Petschafft disen Brieff zuegedrugt. Dasz helff unsz die heylige Dreyfaltigkhaith, und dasz heylige Ewangelium. Amen.

/A boritékon:/

Gesambter Heyern in Herrngrundt suppliciren an Graffen Tököly, weyllen Sie niemal recht im herzen Catholisch, ihre Kirchen den Lutheranern übergeben zulasszen. 1678.

XLI.

1680 ápr.6.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredetije után./

Spectabilibus ac Mgcis. Generosis et Egregiis Dominis Dnis N.N.Domino Administratori coeterisque Sacrae Caesar. Regiaeque Mattis Inclytae Camerae Schemnicien. Officialibus, Dnis mihi observantissimis. Schemnitii.

Sples ac Magnifici, Egregÿ et Generosi Domini Amici et Vicini obssimi.

Salute et Servitiorum meorum commendatione pmissis. Praetitubtis Dnationibus Vestris obsequiose intimandum duxi, non dubitans, quam suis Dominationibus sat luculenter constat Militiam hanc Germanicam Domini Comitis ab Opprstorff quinque Companias in se continentem, quales incommoditates et oppressiones in circumiacentibus Praesidii huius Pagis /quod alias contra Tyrannidem Turcicam Antemurale est Vniversarum Montanarum Civitatum/ exerceat. Praesidiumque hoc non alicunde, nisi ex eorundem Pagorum subsidio suam hactenus obtinuit conservationem, desolatis, minatisque iisdem metuendum fore, ne praementionatae etiam Civitates Montanae cum Praesidio hoc semper in fidelitate Suae Maiestatis Sacrmae conservatae, maximo subjaceant periculo. Ob hoc Dnationes Vestras obsequiose rogandas esse volui, quatenus consideratis praementionatis iminentibus periculis, aversionem dictae Militiae Germanicae Excelso Consilio Bellico, Suaeque Matti Sacrmae humillime detegere ne graventur, cum alias etiam terra haec Montanarum Civitatum sit victus et amictus. His praelibatas Dnationes Vras diu felicissime vivere desiderans maneo:

Spblium ac Mgcarum, Egregiarum et Generosarum D. Vrarum

Servitor Paratus

Comes Paulus Chjaki m.p.

Levae die sexta Aprilis 1680

10632/C

XLII

1682 okt.10.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után./

Puncta assecurationis ax parte nostri Dno Grali Aneae a Caprara data.

Expeditis ad Sacram Caesaeram Regiamque Mattem Generosis Dnis Stephano Szyrmay et Sigismundo Sanoky Ablegatis nostris ut viam commodius peragi possint, habita publici boni ratione, cum praelibato Dno Grali a Caprara ad haec inscripta puncta, usque ad benignam Suae Scrmae Mattis ratificationem condescendimus.

1mo Montanae Civitates Bonaque et Arces ad Cameras Montanas spectantes, item Arces Vegles et Zolyom, quae alias pro defensione Montanarum Civitatum destinatae sunt, una cum omnibus suis appertinentiis, munitionibus, praeterea tormentis ibidem relictis, manibus Comissarii dicti Dni Comitis a Caprara statim et de facto assignabuntur.

2°. In impositione praesidii in attactis locis ad lubitum attacti Dni Comitis a Caprara fienda annonae, aliarumque rerum necessariarum vectura et invectione a nobis adhaerentibus universis nostris non impedientur, illi currus et jumenta secura esse permittentur.

3°. Nos, et adhaerentes cum omnibus Copiis a Montanis partibus Carponam recedemus, neque tamen per hoc pagos ad Levam, et alia Suae Mattis Praesidia spectantes, in devehendis Annonis, aliisque necessariis impedentur, nullaeque contra Praesidia Suae Mattis Scrmae, tam in inferiori, quam in superiori Hungaria existentes, hostilitates a parte nostri, ac universorum nobis concreditorum adhaerentium quocunque sub praetextu fient.

Quibus taliter conclusis, quandoquidem antelatus Dnus Gralis a Caprara nos sub bona fide Christiana assecuraverit, quod Armadam Suae Mattis, cujuscunque nationis illa sit, contra nos, nobisque adhaerentes nullo modo movebit, neque ullas

hostilitates exercebit, et praedicta onmia illibate observabit usque ad benignissimam Suae Sacrmae Caesareaeque Mattis ratificationem. Nos quoque ad praemissa omnia servanda bona fide Christiana nosmet obstringimus. Eo magis, quod dictus Dnus Gralis a Caprara nos assecurasset, quod si Sua Mattas praemissa reprobaret, in eo casu se nullas hostilitates attentaturum, priusquam id ipsum significaverit, nobisque innotuerit. Actum in Castris nostris ad Dobronivam positis, 1o mensis Octobris, Anno 1682.

Emericus Tököly.

XLIII.

1682 nov.2.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után./

Generosi Domini Amici observandi.

Hac recte matutina hora accepi serium ac minis grave mandatum a Celsissimo Principe, quo sub gravi indignatione injuctum est mihi, ut sine ulla mora vris dnaonibus perscribam et demandem, quatenus incipiendo a Dno Reuttero usque ad minimum Armalistam omnes et singulae Dnaones Vrae crastina die hic in Castris, cum apparatu castrensi, se se personaliter sistere debeant, semotis et sepositis quibusvis exceptionibus et tergiversationibus; alioquin nisi Dnaones Vrae ad grave et serium hoc Suae Celsitudinis Principalis Mandatum cras hic modo praemisso comparuerint, intra triduum militarem damnosam et minus expectatam experientur tam in personis, quam rebus executionem. Haec, prout sunt mihi mandata, ita Dnaonibus Vris mando. In reliquo valeant feliciter. Datum in Castris ad Bath positis, die 2 9bris Ao 1682

Earundem Dnonum Vrarum Servitor et Amicus paratissimus
Georgius Gerhart Vice Comes.

Grosis Dnis N.N. Nlibus in libera Regia Montana Civitate Schemmiciensi residentibus. Dnis Amicis et Vicinis observandis.

XLIV.

1703 márc.17.

/Kivonat a selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

Der Röm.Kay.May. Berggericht zu Schembnitz in freundschaft zuzustellen.

Von der Röm.Kay.auch zu Hungarn und Böhaimb königl. May. zu Untersuchung gesambten bergstätterischen Cameral Weesens verordneten Commission, höchsternennt Sr May. Berggericht zu Schembnitz hiemit in freundschaft an zu fügen; Was gestalten höchstgedacht Ihre May. dero Hof Cammer Rath, Caschauerischen Cammer Praefecto, und obristen Cammergrafen in königl. hung. Bergstätten, dem Wohlgebornen Herrn Herrn Ludwig Albert Freyherrn von Thavonath, gnaue untersuchung dero gesambtem Bergstätterischen Cameralis aufgetragen, und demselben unter andern auch gnädigst mitgeben haben, bey sothanem Commissions werkh auf Vermehr- und Conservirung der löbl. Gewerkschaften sonderbar reflexion zu machen, zulängliche Mittl und Vorschläge auszusinnen, wie dieselbe in rhumwürdiger continuirung Ihres bisher mit Darstrekhung Haab und Guets zu Ihro May. und gmainen Publico Bestem ungemain erzaigten Eyfers zu erhalten, mit wohlverdienten neuen Privilegien zu begnaden, und zu beszeren cultivirung der lieben Bergwerkhe weitershin animirt, folglich auch andern mehrer Lust und Antrieb zum Berbau an Hand gelassen werden. Zu welchem End dann auch hochsternennt Ihre Kay. May. die königl. Bergordnung aufs neu revidiren, und pro moderno rerum Statu einzurichten allergnedigst resolvirt haben.

Wie nun aber nicht zu zweiflen, dasz bemeltes Berggricht zu unterthänigster Gefolgung sothaner Ihrer Kay. May. allergnädigsten intention nicht allein wegen einrichtung der Berg Ordnung, sondern auch wegen Erhalt- und Vermehmung der Gewerkschaften, und wie etwan auf andere weisz die Bergwerkhe wider in alten Flor zu bringen sein möchten, viel nutzliches anzugeben wiszen werde;

Als ist hochgedachter Herr Baron deroselben auszführliches schrifftliches Gutachten /allermaszen in höchsternennt Ihrer

May. unsers allergnädisten Herrn Nahmen der Befelch hiemit ergehet/ dem nechsten gewärtig: deme selbigen zu beförderung Ihrer May. unsers allergnädisten Herrn Nahmen der Befelch hiemit ergehet/ dem nechsten gewärtig: deme selbigen zu beförderung Ihrer May. desz allgemainen Publici, und der lieben Bergwerkhe Aufnahm aus tragenden Pflichten und Eyfer recht zu thun wiszen werde. Immaszen hieran beschiehet höchsternennt Ihrer Kay. May. allergnädister will und Mainung.

Ex Commissione Caesarea Neusohl den 17. Martii 1703

Georg Erasmus Schikhmayer

XLV.

1703 szept.14.

/Kivonat a selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

Perillustres, Generosi, Prudentes ac circumuspecti Domini mihi observatissimi.

Salutem ac mei recomendationem. Hodierna die Corponam veniens cum duobus millibus, variisque cohortibus equestris ordinis, juxta Celsissimi Principis Francisci Rakoczj de Felseö Vadasz, commissionem una cum praefata militia vestras Dominationes visitare volui, nihilominus ad interpositionem nonnullorum virorum Corponensium, verum etiam respiciendo commodum bonumque praefatarum Dominationum Vestrarum ad sequentia accessi postulata: si primum et ante omnia mihi qua Commendanti hujus militiae aliquot aureos annulos lapidibus cujusdam momenti ornatos; Cutem Pardinam; item pro Dominis Officialibus ac praefata militia 10 Petias panni anglici; 60 Petias panni puchoviensis Granat nuncupati; ac decem millia florenorum Rhenensium paratae pecuniae crastino sine defectu transmittant; paratus ero non solum praefatam militiam ulterius movere, sed etiam litteras protectionales, penes quas libere permanere possunt, extradare. Super qua postulatione finalem ac cathegoricam resolutionem Dominationum Vestrarum ad crastinum praestolabor, sin minus, certo certius Dominationes Vestrae noverint, quod una cum Militia vi, potentiaque mediante invadere haud praetermittam. Cujus mali si quid continget, non mihi, nec Domino Principi, verum propriae adscribere Poterunt refractationi. Qui de reliquo Dominationes Vestras diu bene valere cupio, et maneo Praetitulatarum Dominationum Vestrarum Amicus benevolus

Corponae 14 Septembr. Anno 1703

Ladislaus Ocskaj

XLVI.

1703 okt.29.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából fogalmazvány után./

Ad lignicidas officinarum lignearum die 29. octobris 1703.

Providi ac Circumspecti Domini nobis plurimum honorandi.

Inter reliqua delatum est nobis, qualiter in officinis lignariis inhabitatores, lignicidae et operarii ob statutis temporibus non praestitam solutionem in magnum huius Cameralis detrimentum labores derelinquere, et se alio recipere intendant, quod autem ne hoc facere praesumant, omnes amice dehortamur, nam non solum Serenissimi Principis Dni Dni Francisci Rákoczy actualiter Cremnitii existens delegata Commissio iam tales dispositiones incoepit facere, ut proximis diebus tam officinae lignariae aliquas pecunias cum tritico, quam etiam hic Neosolii et in Valle Dominorum degentes operarii et laboratores successive suas restantias habere poterint, verum et nos, ut hac in parte quantocius optatus effectus assequatur, eo adlaborabimus, ne vos ulterius disconsolati maneatis; ceterum non est mirum, quod tam tumultuoso et bellicoso tempore conventiones fluere non possint, sicuti tempore pacis, ergo et vos aliquam patientiam habere tenemini, forte nos adhuc plura hic sufferre debemus. Interim vos Divinae protectioni commendantes manemus

Do /mination/um vestrarum

ad serviendum parati

Officiales Primarii Camerae Neosoliensis.

XLVII.

1708 okt. 26.

/Kivonat a selmeczi bányabirósági jegyzőkönyvből./

Demnach Ihro Röm. Kay. auch zu Hungarn und Böhaimb Königl. May. Dienst erforderet, und des in Königreich Hungarn Commandierenden Herren General Feld Marschallen Graffen Sibert von Heister Excell. dieszfalls an mich ergangener Befehl expresse dahin ab ziehlen thut, dasz sowohl zum Nutzen allerhöchst gedachter Ihrer Röm.Kayser und Königl. May. alsz auch zu allgemeiner Wohlfahrt des gantzen Land, und in specie zu Conferirung und weiterer Beförderung desz hieszigen Bergwesens taugbahre treu- und ehrliche Officianten, welche nicht allein vor jetziger Rebellion, und noch in selbiger sich jedesmahl treu, fleisszig, und ohnermüdet erzaiget, und gebrauchen lassen, theils in ihren alten Chargen und Stellen confirmiren, bestattigen, und statt der abgängigen neue einsetzen, und benennen solle; als habe nach vorhero gethaner reiffer Untersuchen, und gutt erkanten Vorschläg nicht für unbillich erachtet, die in hiebey gehender Specification beschriebene, auch mit Tauff und Zuenahmen benambsete, so wohl alte und neue meritirte Personen im Ihren vorherig gehabten, alsz auch neu zuerkanten stellen zu confirmiren, und einzusetzen, wie dann einen jeden in seiner angesetzt - und vorgemerckten Charge hiemit, und Krafft dieses würcklichen confirmire, und bisz zu Einer Hochlöbl. Kayser- und Königl. Hoff Cammer künfftig fernern disposition und approbation installire und bestättige, auch dasz alle in ihrer Ambtirung allso gehalten, gelassen, und gebraucht werden sollen, und darin niemand turbiert werden könne; alsz habe dieses dem hiesigen Bergmaister, Herrn Johann Christoph Zweig, deme auch ad interim und bis fernere Verordnung dasz Einnehmber- und Buchhalterambt auffgetragen wird, und dasz Er sowohl wasz in den Bergsachen abgehet, einkommet, und wie in ein und andern zu hellffen, und das Bergwerkh zu befürdern seyn könte, nebst der getreuen Verrechnung, jedoch dasz alle ohnnöthige Unkosten so-

viel möglich verhüttet werden, mir, und dem auch Kay. Kriegs Commissario Herrn Johann Nolten jedesmahl separirter alle wochen, auch wanns nöthig früher einschicken, aufftragen thue; hiemit und zu solchem Ende intimiren wollen, dasz selbiger nicht allein allė in obgedachter Specification benambsete Officianten, qua tales erkenne, halte, und gebrauche, sonder auch derselbe sowohl für seine aigne Person, als auch alle und jede besonders ihrem vorgesetztem Amt Ayd und Pflichten, wormit sie Ihrer Röm. Kay. und König. May. höchst verbunden, dergestalten nachleben, auch wann ein oder der andere von den feindlichen Unternehmungen, Correspondentien, und sonsten etwas was wieder Ihrer Kays. May. Dienst lauffen dörffte, Wissenschaft haben, oder überkommen sollten, solches dem allhier angestelten Commendanten Herrn General Wachtmeistern Baron von Dollet sogleich, und ohne den geringsten Auffschub treulich hinterbringen, gleich wie etlichen treu und auffrichtigen Bergwerckhs Beambten zustehet, und gebühret, und man nit benöthiget werde in widrig, und ohne verhoffen fals die Übertretern nach Befund der Sachen nicht allein an Leib, sondern auch am Leben exemplarisch andern zum Abscheu abzustraffen, deme dann ein Jeder von selbsten Recht zuthun, und nachzukommen wird. Geben in der königl. freyen Bergstadt Schemmitz den 26. Octobris Ao 1708.

Dero Röm. Kay. May. Cammerer, General Feldt Marschal Lieut. Obrister über ein Regiment zu fues, und in denen königl. Bergstädten commandierender General

Georg Löffelholtz von Kohlberg.

Specification

derer von Seythen Ihro Kay. May. neu bestelten Cammer-Berg- und Hütten Officier, Einnehmer und Buchhalter provisorio modo

Bergmaister Herr Joh. Crist. Zweig.
Obrist Goldscheider Herr Dan. Ferd. Singer.
Hüttenbereutter Herr Dom. Ign. Zweig.
Zeugschaffer Herr David Dan. Deadda.
Cammer Secretarius Herr Joh. Georg Hock.

Geschworner Probierer Herr Matth. Himmelreich.
Dessen Mitgehilf Wolff Dörfflinger.
Cammer Überreuter Herr Johann Aigner.
Herr Georg Fröhlich
Bergschaffer Herr David Daniel Deadda.
Bergschreiber Herr Georg Andreas Posch.
Dessen Mitgehilf Johann Oberaigner.
Zeugschreiber Herr Joh. Ign. Halbax.
Bergprobierer Johann Phuniackh.
Kunstmeister Cornelius Höll.
Dessen Mitgeholf Franz Kochenheimb.
Bergbaader Johann Feyl.
Hüttenschreiber in der Stadtgrunder Hütten Dominicus Ignatius Zweig.
In der hodritscher Oberhütten Andreas Halbendienst.
In der untern Hütten Adamus Ludecus.
In der Eysenbacher Fridrich Schüffreder.
In der Glaszhütten Frantz Feygely.
In der dilner Hütten Joseph Felix von Hertenberg.

Berggerichts Assessorn

werden folgende theils confirmirt, theils auffs
Neue denominiert: Herr Georg Heinrich Lemoni,
Herr Michael Igantius Piroldt, Johann Aigner, Johann Peter Neydhart.

Berggerichts Schreiber Johann Georg Hockhe.

Signatum in der königl. freyen Bergstadt
Schemnitz den 26-ten Octobris 1708

Georg Löffelholtz von Kohlberg.

XLVIII.

1721.aug.19.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után./

Copia Contractus

von der Hoch Löbl. Khays.Hoff Cammer mit dem Englischen Ingenieur Isaac Potter wegen aufrichtung einer Feyer Machin.

Von der Röm.Kayszerl. auch zu Hispanien, Hungarn und Böhaimb Königl.May.etc.Unsers allergnädigsten Herren wegen, dem Englischen Ingenieur Isaac Potter hiemit in gnaden anzudeuten.

Erst Allerhöchst gedacht Ihre Kays.Cathol.May.etc.hätten auf den Dero Selben über die von Ihme zu Heb-und Gewältigung des Wassers aus der Tieffe zu Königsberg auffzurichten anerbothene Feuers-Machine, und damit zu bewürken kommende Probe schrifftlich geschehenen gehorsamsten Vortrag Allergnädigst resolviret, dasz zu Verferttigung dieser Machine geschritten, und mit solcher eine würkliche Prob gemacht werden solle, und wie demnach mit Ihme Potter veranlasset worden, dasz Selber

Primo, dermahlen zu gleich berührten in denen Königl. Nieder Hungarischen Bergstätten ligenden Orth Königsberg auf dero Kays. aerarÿ Unkosten, die durch aigents in Kays.Pflichten stehende Persohn werden verrechnet werden, die intendirende Feuer-Machine zu Hebung des Wassers anlegen, und mit solcher die Prob, nemblich in Vier und Zwantzig Stunden aus der Tieffe zu mehr angeregten Königsberg zwey und Viertzig Tausend Eymer wasser, alsz zu welcher Quantität herausziehung er sich obligirt hat, zu ziehen, machen, und die Feuer-Machine dergestalten geartet und gerichtet seyn solle, dasz wann mit solcher zu operiren angefangen werden wirdt, Er Potter einem jeglichen auf Ihro Kays.May.Allergnädigsten Befehl abordnenden Ingenieur, oder in arte peritis zu zeigen, und darzuthun vermöge, dasz, wenn es nöthig, er mit einer einzigen Machine, oder mehrer dergleichen nach proportion verfertigenden aus allen Tiefen, ob selbige auch Dreihundert und mehr Klaffter tief wären, die 42 Tausend Eimer Wasser in Vier und Zwantzig

Stunden ziehen können.

Secundo. Zu Instandbringung sothaner Machine eine Summa von Sechs Tausent Gulden, Ein so andertes Hundert Gulden mehr, villeicht weniger, nach erfordernus der Anzahl Arbeits Leuth, und nach dem die Materialia und Requisita zu Königsberg zu haben, oder sonsten beyzubringen seyn werden, und zwar in die Verrechnung eines Juramentirten Kays.Officianten verabfolget werden sollen, die Machine aber innerhalb Sechs, oder Acht Monath perfectionirt seyn, und mit der Operation der Anfang gemacht werden können.

Tertio. Von dem Tag der Abreyse von hier bisz mehr angezogene Machine fertig und geprobt seyn wirdt, werden zu seyn Potters und der seinigen Unterhalt in allem zum täglichen Liefergeld Acht Gulden, sonsten aber nichts, alsz für die nöthige Reisegelder, oder fuhrlohns Spesen von Wienn nach Königsberg Fünffzig Gulden gereichet. Die Machine selbsten aber, damit man von der Stärke und Dauerhafftigkeit sowohl, alsz denen sich ergebenden Unkosten sicher seyn möge, ein Monath Lang auf Kays. Spesen unter denen auch das bedürfftige Brennholz von der weichen Gattung verstanden ist, unterhalten werden; jedoch alles durch die Rechnung eines juramentirten Kays. Officianten lauffen, und wann durch ein gantzes Monath die beständige Prob gezeigt, dasz mit sothaner Machine die versprochene Quantität Wasser derer 42 Tausent Emer in 24 Stunden aus der Tieffe auch von mehr alsz Dreyhundert Claffter gehoben werden, Ihro Kays.Mayest. frey stehen solle, diese zu gebrauchen, oder wenn Sie es nicht vorträglich finden, zu unterlassen; da aber

Quarto. Selbe nutz-und vorträglich befunden wurde,alsz, dann sich mit Ihme Potter der verlangenden Renumeration und anderer bedingenden Conditionen halber ein ordentlicher Contract angebunden; zum fall aber Ihro Kays.Cath.May.sich öffters erwehnter Machine ohngeacht der gezeigten Prob, und des in der That erwiesenen versprochenen Effects, vor Sich Selbsten zu bedienen gleichwohl Dero Dienst nicht befindeten, so solle Ihme Potter solche auf Kays. Unkosten verferttigte Ma-

chine zu Vergeltung seiner Mühe geschenket, und alsz sein aigenthum überlassen; anbey auch,

Quinto, und Schlüszlichen das schon zugesagte Privilegium, Krafft welches in Zeit Zwaintzig Jahren Niemand in denen samentlichen Erbländern dergleichen Machine ohne seinem Consens oder Mitwürkung nach zu machen, und bey denen Bergwerken, oder in anderen Begebenheiten zu gebrauchen befuget seyn solle, hinausertheilet werden; dafern aber die Prob zu Königsberg obrecensirter massen nicht gezeiget wurde, in tali casu Ihme Potter weder die Machine verbleiben, noch das Privilegium, weniger eine andere Kays.Gnade zu theil werden wird.

Welch eins so anderes man also Ihme zu seiner nachrichtlichen Wissenschafft und Direction durch gegenwärtiges Decret bedeuten wollen, der wirdet nun hierauf seyne Reysz nach Königsberg ohnverlängst anzutretten, und sich die Machine ehestens im Stande zu bringen alles fleiszes angelegen seyn zu lassen wiszen, ingestalten dasz demeselbsten sowohl zu seyn und deren seinigen täglichen Unterhalt a conto derer Liefer Geldern aniezo Zwey Hundert fünffzig Gulden, und fünffzig Gulden zu bestreitung des Fuhrlohnes von hier bisz Königsberg verabfolget werden, das nöthige an die Kays.Löbl.Universal Bancalitet, nicht minder unter einstens auch an dieses Mittels Rath, Herrn Sebastian Edlen von Peyer, des Heil. Röm.Reichs Rittern, alsz dermahligen Obrist Cammer Graffen Ambts Administratorn verfüget worden, demeselben an die Oberbeambte zu Schemniz die nöthige verordnung mitzugeben, womit Ihme zu Aufrichtung der Machine die verlangende Arbeits Leuth, materialia, und Requisita verschaffet werden, wie auch zur Verrechnung der 6000 fl mehr oder weniger ein aigener Officiant, welcher auf seine Anordnung die Requisita bezahle, und die Rechnung führe, angestellet, und in übrigen nichts hinderliches in Weeg geleget, sondern alle Willfährigkeit und vorschiebliche assistenz geleistet werde. Und es verbleiben Allerhochsternante Ihre Kays.May.demselben mit Gnaden gewogen. Signatum Wienn unter Deroselben hiervorgedruckten Kays. Secret Insigel

Gr.von Dietrichstein
Ferd.Thavonat

L.S.

Per Imperatorem den 19.
Aug. 1721.
Joh.Jos.Schmickl

XLIX.

1723. nov.20.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után./

Die Glieder der Societät und Compagnie, so da umb die Königsbergerische Bergwercke, lauth desz von Ihro Kays.K.Cathol.Mayt.dem Izaac Potter und Compagnie allergnädigst verliehenem Privilegÿ zubauen aufgerichtet worden, wie ausz lauth der zwischen besagten Izaac Potter und den anderen Gewerckhen gemachten Association, sind über folgende Ordungen, nach welchen ein jedweder gewercke sich wird zu richten haben, einig worden.

Erstens. Haben sie den Herrn Chavalier Garelli, Ihro Khay.Mayt. Rath undt Leib-Medicum mitt einmüthigen Stimmen zum Director der Waldburgerschafft erwehlet, und sie ertheilen Ihme die Vollmacht alle Ordres und dispositiones, so die Waldburgerschafft nachder Er Director den andern Gewerkhen irgends einige wichtige Casus wird proponiret haben, und zu folgendes darauff von den meisten Stimmen gefaszten Schluszes machen wirdt, zu unterschreiben. Er soll auch die Vollmacht haben, einen andern in Wienn residirenden mitgewerckhen zu der direction zu benennen, wen die Zeit und Umbständen so beschaffen sind, dasz Er selber solcher Direction nicht abwarthen kann.

Esz sollen soritzo in Händen desz H.Chavalier Garelli 175 fl vor einen jeden Antheil erleget werden, welcher dasz besagtes Geld in die Stadt Banco depositiren, undt hernach von Zeit zu Zeit, so viell alsz zur Bestreittung desz in dieszer unternehmung anzuwendenten Unkosten vor nöthig wird erachtet werden, wider darausz nehmen soll.

Und wann die besagte Summa ohne dasz man soviel ausz dem Bergwerckh, als zur forthsetzung der Arbeith nöthig, schon aufgangen währt, und dasz es die Gewerckhen nach Vernehmung der meisten Stimmen, eine neue Zubusze zu thun vor rathsamb hielten, alsz dan soll ein jeder Gewerckhe die resolvirte

Summa in vier Wochen von dem dato, der ihm von dem Director gegebenen Nachricht gerechneter zahlen, undt imfahl solche Zahlung von Ihm nicht geleistet wurde, sol Er mit einer Geldstraff von 10 fl vor derjenigen Summa, die Er hätte erlegen sollen, zum profit der Gewerckschafft angesehen werden, undt wer Er in der 4 folgenden Wochen solche Zahlung noch nicht geleistet hätte, alszdan sollen seine antheille, vor welche die Zahlung nicht erfolgt, zum profit der gewerkschafft gantz und gar confiscirt werden, mit denen andern nöthigen Zahlungen, welche per majora vota werden regulieret, soll es sich auch so verhalten, und damit niemand sich mit der unwiszenheit entschuldigen kenne, alsz sollen die abwesende Gewerckhen Jemanden an ihre Stelle, umb den getroffenen Vergleich nach zu kohmen, constituiren, undt sollen die gewerckhen oder aber ihre Gevollmächtigte dem Buchhalter der Waldburgerschafft ihre Wohnung, auff dasz ihnen die benöthigte nachrichten kennen zugestellt werden, anzeugen.

So bald dasz ins Künfftige der ausz den Bergwerckhen stehende gewihn die täglichen Unkoszten übersteigen wird, soll man einen fundum, wie solcher in dem 6-den Artikel desz zwischen den Pottern undt Compagnie aufgerichteten association Contracts stipuliret worden, formieren, umb damit alle auszerordentliche Unkosten, so etwan einige unerwahrtete Zufälle in Bauung desz Bergwerkhs erfordern möchten, zubestreiten, undt soll von dem, was noch übrig bleibet, die repartition alle Monath, oder auch alle drey Monathe, nachder der Gewihn ansehlich sein wird, unter alle 64 antheille gemacht werden, undt soll der in Hungarn über besagte Bergwerckhe bestellt Director vor die allda sich befindente Gewerckhen ihren theill zurück behalten.

Wann man eine Zusammenkunfft wird halten wollen, soll der Director dem Buchhalter solche Zusammenkunfft allen Gewerckhen zu notificiren, befehl ertheillen; esz soll alles alda durch die meiste Stimmen der allhier residirenden Gewerckhen, oder aber Ihrer Gevollmächtigten decidiret werden. Wobey aber vohl zu vermerkhen, dasz zur Vermeidung aller Un-

ordnung, die jenige, welche vor weniger alsz Zwey Antheille interessieret sind, keine besondere Stimm haben sollen, dahero sie sich mit noch einem andern, umb eine Stimme zu haben, vereinigen miszen, hiebey aber auch wohl zu beobachten, dasz was auch vor eine Quantität antheillen ein Gewerkhe immer besitze. Er doch nicht mehr, alsz zwey Vota, oder Stimmen haben kann.

Auszer die Stimmen, die der Director allhier alsz Gewerckhe haben wird, soll Er alsz Director im fahl die stimmen auf beiden Seithen gleich fielen, dasz votum decisivum haben.

Die Antheille sollen gedruckt, von dem Director unterschrieben und mit der Gewerckschafft Pettschafft, so ein gekrönter Berg mit folgender Überschrifft ist: Tantae molis erat, gepetschieret werden. Sie sollen auch über dieszes von einem Notario publico attestiret werden, Krafft welcher attestation die jenige antheille, so dem Director zugehören, ebenfahls alsz wie andere von Ihm unterschrieben werden kennen.

Zu dieszem Ende soll man ein Buch machen, in welchen die Nahmen der Gewerckhen, um die Quantität antheillen, die ein Jeder hatt, sollen enthalten werden, undt umb allen Actionen Händl, so ihm Anfang der Gewerkschafft sehr schädlich sein möchte, vorzukommen, ist von besagter Gewerckschafft resolvieret, undt festgestellt worden, dasz wehrenden zwey Jahren von der Zeit an, da die Antheile einem jeden werden zugestellet werden, zu rechnen, es keinem Gewerckhen seine antheille ohne Bewilligung der Gewerckschafft an jemanden anderes, alsz an die gesambte Waldbürgerschafft selbsten zum verkauffen freystehen soll; auszgenohmen die Gewerckschafft Ihm so viell, alsz Er schon werde depensiret haben, davor zu zahlen sich weigern solte, dann in solchen fahl soll Er freye Macht haben dieselbe Antheille nach seinem Belieben zuverkauffen, undt nach Verflieszung der besagten Zwey Jahren soll es einem jeden seine Antheille wie undt wo es ihm gefähle, wofehrn Er der besagten Gewerckschafft davon nachricht ertheillet,

losz zu schlagen erlaubet sein; esz musz aber auch die unthentique abtretung desz Antheilles nicht allein auf dem Antheill selbsten specificirt, sondern dieselbe musz in den Büchern der Gewerckschafft einregistriret werden. Hierbey aber wohl zu bemercken ist, dasz es dem Potter undt seinen Associirten ihre Antheille zu verkauffen, es sey dann, dasz es in Conformität derer in dem mit Ihnen aufgerichteten Contract bemehlten bedingungen geschehe, nicht frey stehen solle.

Die Gewerckschaffts Bücher sollen allen undt Jeden Gewerckhen offen stehen, so dasz der Buchhalter, der die Gewerckschafft bestehlen wird, und die besagte Bücher unter Händen haben soll, einem jedweden Gewerckhen auf sein Begehren, in welchem Stande die sachen sich befinden, sehen zu laszen, verbunden sein soll, die Rechnungen sollen in Copia Scribturae gehalten werden, und soll der Director alle Monath eine monathliche Rechnung sambt seinem Gutachten, wasz zum besten des Bergbaues vorzunehmen, einzusenden gehalten seyn, undt nachdem besagte Rechnung von denen Gewercken wird examiniret worden sein, soll eine Zusammenkunfft, umb von dem, wasz man fürterhin vorzunehmen haben wirdt, zuertheillen gehalten werden.

Alle Unkosten, so die Machine erfordern wirdt, sollen von der Gewerckhschafft gezahlet werden, esz werden aber diejenige Unkosten, die der Potter vermöge seines Contracts gegen Zahlung 24 fl jährlich vor einen jeden Antheill auf sich nihmt, auszgenohmen. Wofern aber ins künftige die Gewerckschafft es werde vor rathsamer halten, die 6000 fl, vor welche Potter undt seine Associirte die Machine jährlich zu unterhalten erbotten, jährlich zu zahlen, so soll es den besagten Gewerckhen frey stehen solchen Contrait gelten zu lasszen, in welchen der Potter undt Associirten gegen Darlegung 6000 fl jährlich alle Unkosten der Machine auf sich zu nehmen sich anerbiethen.

Der Gewerckschafft soll es frey stehen die Directores jährlich abzusetzen oder zu continuiren.

Alle Unkosten undt Vortheille sollen unter die Gewerk-

schafft nach ihren Antheillen getheillet werden.

Wienn den 20.Novembr.1723.

Pius Nicolaus Garelli vel.Director in Wienn vor mich undt associirte pr. 4/64

Bar.de Schmettau vor mich und associirte pr.. . 4/64

Bar.de Schmettau in Vollmacht meines Bruders Carl.v.Schmettau pr. 4/64

Bar.de Schmettau vor mich und H.Graff Caimo pr. 4/64

Rabatin undt Associirte pr. 3/64

Adrian Conte d'Euckenwiel pr. 1/64

Louis de Haye und Joan Grill Custobadie pr. ... 1/64

Ivan Baptiste Bassano et associirte pr. 4/64

Ivan Baptista Garelli et associirte pr. 4/64

Associirte von der Feuer Machine:

Fischer v.Erlach, Louis de la Haye, Joan Grill Costebadie und Izaac Potter pr. 16/64

Pour M.Herman par Louis de la Haye pr. 2/64

Pour M.Dudley Tolley par Louis de la Haye pr. . 4/64

Johann Gottfried Freiherr von Hellenbach für sich und seine Mitinterressirte pr. 8/64

Königliche freye Bergstadt Königsberg pr. . . 5/64

64

Nachdem Ihro Kays. undt Königl. Cathol.Mayt. unter dem Dato desz 12.July 1723 dem H. Izaac Potter undt Associrten Waldburgerschafft des Königsbergischen Bergwercks, sambt dem Gebrauch der Machine, umb vermittels der Gewalt desz durch das Feuer verursachten Vacui die Gewässzer ausz den Bergwerckhen herausz zu heben, allergnädigst verliehen, alsz haben H.Potters undt Associrte, welche die Kunst solche Machine zu verfertigen und zu treiben besitzen, mit den übrigen der privilegirten Waltburgerschafft, sowohl wegen der Würckung dieszer Machine, alsz auch wegen der Unternehmung besagtes Königsberger Bergwerckh, so in ober Hungarn gelegen, zu bauen folgenden, in hier unten stehenden Articuln enthaltenen Contract getroffen.

1mo Gleich wie nun um dasz Privilegium zu genieszen undt damit man vermittels der verlichenen Machine zur ausschöpfung der Gewässzer, und zur widerherstellung desz schon bemelten Bergwerckhs schreitten kenne, esz höchst nöthig ist einen Fundum oder Capital an Gelt zusammen zu schiszen: alsz seind Mons.Potter und seine Associrte sambt denen hier zu Ende unterschriebenen Personen, welche zusammen Waltburgerschafft auszmachen soll, aufzurichten entschloszen. Die Gewerkhen oder Besitzer sollen, jedweder Antheill, solche Zahlung leisten, alsz zur Vortsetzung der Arbeith, und widerherstehlung desz Bergwerckes wird vor nöthig erachtet werden, da hingegen ein jeder antheill dasz recht einen 64 Theill von allen Nutzen, so darausz entstehen wird, zu empfangen haben soll.

Von besagten Antheillen soll dem Potter und Associrten der vierter theill, oder 16 Antheille abgetretten, undt in der Waltbürgerschafft Büchern alsz wen sie eben so wohl alsz wie die andern deren Werth an bahrem Gelt bisz zur Summa von 500 fl /wofehrn so viel, ehe die Bergwercke einigen Profit geben, nöthig währ/ vor einen jeden Antheil würcklich auszgezahlet, notiret werden.

Esz soll auch der Waltbürgerschaffts Buchhalter bey einer jeden Zahlung unter ihren Antheillen eben die Summa, alsz unter der Andern ihren zu notiren bevollmächtiget sein, welche Summa der besagte Buchhalter in Conto setzen wird, dasz Er dieszelbe dem Potter und Associrten vor die Machine undt zwar in Betrachtung, dasz sie sich auf dieszelbe undt desen Würckung verstehen, gegeben habe.

3io Vor die zueignung der besagten 16 Antheillen verpflicht sich Mons.Potter undt Associrte die Machine in beständigen gang zu erhalten, mit Bedingung aber, dasz ausz dem Capital so ausz der Contribution eines jeden gewerckhen entstehet, undt welches zu dieszem Endte in Händen des Directors zu Wienn, oder eines andern, den man dazu bestimmen wirdt, depositirt werden wird, die zur aufrechthaltung besagte Machine zu wachen, alsz auch die Pompen undt Röhren in die Schacht zu

stellen undt in acht zunehmen vor nöthig erachtet werden, vor die Unterhaltung eines Schmidts, vor Inslich, Lampen, Ochszenhäute, undt andern zur Machine gehörigen Nothwendigkeiten. Herr Potter und Associrte aber nehmen dasz Lethen der Machine auf sich, undt verpflichten sich alle dazu erforderliche Materiallen undt requisiten vor ihr eigenes Gelt anzuschaffen, vor welche Anschaffung aller zu den lethen gehörigen materialien, requisiten, undt Arbeith, und seine Inspection über die Machine zu dirigiren gehalten sein soll, Er Potter 24 fl. von einem jeden Antheill jährlich zu empfangen haben soll, welcher ihme pro ratione pr Antheill Monathlich gezahlet werden soll.

4° Esz verpflichten sich Potter undt Associrte vor dasz empfangene Beneficium der 16 Antheilen den beständigen Gebrauch einer solchen Machine deren Gebrauch der Waldburgerschafft von Ihro Kays.undt Königl.Cathol.Mayt.allergnedigst verlichen worden, zu garantieren, undt wen es ja wider alles Vermuthen geschehen sollte, dasz der Waltburgerschafft der Gebrauch dieser Machine durch besagte hoche Händte entzogen würdte, alszdan sollen Potter undt seine Associrte oder Cessionarÿ, undt Besitzer ihrer Antheille eine Machin von oben dergleichen Stärckhe undt Würckhung, alsz diesze geweszen, wiederumb aufzurichten gehalten sein, undt in dieszem fahl soll man vor allen andern von ihren Gelt, oder aber von ihren 16 Antheille die Helffte von derjenigen Summa, so die andern 48 antheille schon werden contribuiret haben, dazu anwenden, undt wo dieses nicht hinlänglich trägt, soll das übrige auf gemeine Unkosten der 64 Antheillen verfertiget werden. Zum Exempel. Esz hette ein jeder von den 48 antheillen bisz dahin von seinen eigenen Gelt zu dieszer Unternehmung 400 fl hergeschoszen, wan um solcher unverhoffter fahl sich ereignen derfte, alsz dan sollte Potter undt Associrte zuföderst 200 fl von einem jeden von ihrer 16 Antheillen vorzuschiszen verbunden sein, undt nachdem diesze Summa 3400 fl auszmacht, zu foderst angewendet sein würde, alsz dasz sollen die 64 Antheille ins gesambt dasz übrige wasz zur wider-

oder Lehrlingen eine authentische Copia desz Privilegÿ der Machine sambt dem mit solchen Lehrlingen gemachten Associations Contract aufrichten undt übergeben. Wienn den 20. Novembr.1723.

Pius Micolaus Garelli alsz Director in Wienn
Bar.de Schmettau vor mich und Assocÿrte
Bar.de Schmettau in Vollmacht vor meinen Bruder Carl von Schmettau.
Bar.de Schmettau vor mich und H.Graffen Caimo.
Comte de Malutin
Adrian Comte d'Emckanowitz.
Pour M.Herman Nolt par Louis de Haye.
Pour M.Dudley Tolley par Louis de la Haye.
Joan Baptiste Bassano
Jean Baptiste Garelli
/Egy olvashatatlan aláirás/

herstellung der Machine erfordert wirdt, contribuiren, undt gleich wie die Unkosten dieszer Machine derselben Unterhaltung, sambt dem Salario desz Mons.Potters denen Interessenten der Waltburgerschafft /denen selben aber insonderheit die noch nicht in erfahrenheit gebracht, dasz unvergleichlich viel gröszere Unkosten dasz Wasszer ausz den Bergwerckhen zuziehen erfordert werden/ ansehnlich scheinen mögten, alsz erbitten sich Potter undt Associrte gegen 6000 fl Jährlich alle besagte Unkosten der Machine, wie auch alle die Spesen, so entweder in den Schacht desz Königsbergischen Bergwerckhs, oder auszerhalb derszelben zu machen erfordert werden, wasz nemblich die Wasszerkunszt anbelangt, auf sich zu nehmen, hierunter werden aber einige metallene Röhren, in fahl solche, wan das Waszer etwa nur einen dritten Theill möchte gesunken sein, vor nöthig möchten erachtet werden, nicht gerechnet.

5º Wan esz sich wider alles verhoffen, zutragen solte, dasz nachdem ein jeder Antheill 500 fl hergeschoszen, der Nutzen so ausz dem Bergwerckh entstehet, denen täglichen Unkosten nicht gleich köme, alszdan sollen Potter undt Associrte gleich denen andern pro rata portione vor einen jeden von ihren 16 Antheill contribuiren, alsz von welcher Zeit die Unkosten von den 64 Antheillen in gemeinschafft gemacht werden sollen.

6º Wenn er sich, wie man verhofft, zutragen sollte, dasz eher ein jeder Antheill 500 fl würklich hergeschoszen /oder auch hernach/ dasz Königsbergische Bergwerkh einen gröszeren Gewin, alsz in deszelben und der Machine täglichen Unterhaltung aufgehet, zu weege brächte, alszdan soll man solchen restirenten Gewihn zu Profit der gantzen Waldburgerschafft der 64 Antheillen in Cassa beilegen bisz dasz diejenige Summa, welche bisz dahin auf dasz besagte Bergwerckh undt Würckhung der Machine würcklich aufgewendet worden, wider zusammen gebracht seye; diesze Cassa soll man entweder in die Wienerische Stadt Banco, oder aber an einen andern sicheren Orth, den die Waltburgerschafft dazu bestimmen wirdt, depositiren, damit solches Capital, alsz deszen Interessen zu einer sicheren Unter-

haltung desz Bergwercks undt der Machinen, wie auch wider alle unvermuthete Zufälle, die sich in dem Berbaue eraignen möchten, dienen kennten.

7º Der Theill, so H.Potter und Associrte in dieszer Cassa vor ihre 16 Antheille haben werden, soll dem andern 48 Antheillen anstatt einer Hypothec vor die beständige Würckhung der Machine, so viel nemblich daszselbe Bergwerckh derselben benöthiget sein wirdt, dienen; wann es danenhero geschehen solte, dasz die Machin, oder derselben Würckhung durch den fähler, oder aber durch die Abweszenheit, oder Nachläszigkeit desz H.Potters undt Associrten /alsz welche die Wissenschafft der Machin besitzen/ nachliesze, undt fehlschlüge, so soll man umb solcher Schadten zuersetzen zufoders ihren Theill von der Cassa, undt im fahl eines noch gröszeren Schadens ihre 16 Antheille selbsten angreiffen.

8º Undt gleichwie es sich eraignen könte, dasz diejenigen welche die Wisszenschafft dieszer Machine besitzen /auf deren grundt sich diesze gantze unternehmung stützet/ ihre antheille verkauffen, undt ausz der Waldburgerschafft, welche dadurch der Würckhung der Machine beraubt, undt folglich gar groszen Verlust leyden würde, treten wolten, alsz soll es dem H.Potter undt Associrten ohne Approbation desz Directors undt vernehmung der meisten Stimmen der übrigen 48 Antheille, keine von ihren 16 Antheillen zu verkauffen erlaubt sein, weder kan ihnen solche Approbation von besagten Director undt Gewerckhen eher gegeben werden, alsz bisz sie beweiszen eben so viel ausz der Zahl der würcklichen Gewerckhen in der Kunst und Wissenschafft der Machine unterrichtet, undt ihnen derselben Proportiones undt Würckhung gründlich gewiszen zu haben, undt dasz diesze eben so geschickt gemacht währen, die Würckhung besagter Machine zu befördern, alsz die selbsten, die ihre Antheille verkauffen wolten; mit dieszer Bedingung auch, dasz die Käuffer besagter Antheille sich in Ansehung der Machine auf eben die art alsz die andere vorhero gethan, verpflichten müszen, undt sollen H.Potter undt Associrte in solchem fahl ihren besagten discipuln,

L.

1724. ápr.15.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából eredeti után./

Ich Endtsbenandter bekenne Crafft dieses vor Jedermäniglich, wohin es zu wüssen erforderlich ist. Zumallen Ich auf hochgnädigen Befehl Einer Hochlöblichen Kays. Hoff Cammer den 21 Martzj laufenden Jahrs auf den Schlosz Lipsch in Arrest genommen: nun aber ausz dero und Ihro Gnadens H. Obrist Cammer Graffens /Tit./ Freyherrn Joseph Andre Wenzl von Sternbach hohen Gnaden widerumb dessen auf recommendation und Intercession erlassen worden bin dahere thue ich mich dergestalten aidlich verpflichten nemblichen:

Ich Frantz Gottlieb Geramb schwere zu Gott den Allmächtigen, der Allerheiligsten und Unzertheilten Dreyfaltigkeit Gott Vatter, Sohn, und Heil. Geist, seiner allerheyligsten Muetter, und Unbefleckten Jungfrauen Mariae, und allen lieben Heiligen Gottes, dasz ich nachdeme Eine Hochlöbl. Kays. Hoff Cammer, und /Tit./ Ihro Gnaden H. Obrist Cammer Graffen ausz besonderen Gnaden mir disen meinen ietzigen Arest relaxiert, ich bey diser meiner freystellung mich nit allein nirgents hin flichten, sondern jedesmallen auf erfolgenden gnädigen Befehl Einer Hochl. Kays. Hoff Cammer, und /titl/ Ihro Gnaden H. Obrist Cammer Graffen, oder derer Jenigen, welchen diese hohe Instanzien etwan meine angegebene Verbrechens Sachen zu untersuchen, und examiniren anvertrauen und committiren werden, mich jeder Zeit an dasz Ort und Stöll, wo es denen gnädigen Instantzien belieben wirdt, ohne all erdenklichen Ausnahm oder Auszflichten mich stellen und erscheinen werde, und solle, sowar mir Gott helffe und sein heiliges Evangelium!

Gleichwie ich dan disen vorbesagten praestirten cörperlichen Eydt schwar vor dem wohl Edlgebohrnen und gestrengen Herrn Johann Jacob v. Neffzern der Röm. und Königl. Cammer Neusohl Ober Einnembern, und dem Wohl Edlgebohrnen H. Samuel

Semberj der samentlichen bergstätterischen Cameral Güetter bestelten Praefecto mit denen behörigen Solennitäten abgelegt, alszo habe nach wegen vollbrachter Leistung desselben zu mehrern Urkund und obligierung es gegenwärtig von Worth zu Worth mit meiner eigenen Hand geschrieben, und unterschriben, dasz mit meinem gewöhnlichen pöttschafft bekrafftiget, und von mir gegeben.

Geschehen Neüsohl den 15 Aprill 1724

Frantz Gottlieb Geramb
Hoffrichter zu Lipsch.

LI.

1725. október 21.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, fogalmazvány után/

An Herrn Pium Nicolaum von Garelli

Schemnitz den 21.oktobr.1725.

Hochchelgebohrner besonders hochgeehrter Herr!

Auf jenes unterm 17.hujus en particulier an mich beliebig erlasszenes, wie des Königsberger Bergwerk gegenwärtiger Zustand beschaffen, und wasz davon eigentlich zu halten? Weisz und kan nicht alsz folgendes nachrichtlich andienen; und zwar den jetzigen Zustand belangent, soll diser Krafft mir von denen zu letz dort gewester Hauptbefahrung abgeordneten erstatteter relation in deme bestehen: Man hätte nun des Schachts völlige Tieffe erreichet, und nun noch einig ertrunkene Häspl oder Sinken zu gewältigen, umb welch förderlicher bewürkung darumben von jenen Bergverständigen, welche dasig letztere Haubtbefahrung verrichtet, einhellig eingerathen, und vor gut ja nöthig erkennet worden, einen Wasszer Gappl zu einer Hülff Kunst ehemöglichst aufzubauen, weillen Herr Botter selbst die zu beständiger Wasszerhebung erforderliche Würkung dasiger Machine nit zugetrauet gestalten sich darbey öftere Brüch ereignen, wesszentwegen bisz zu derer reparation die Wasszer in ermangelung einer Hülf Kunst widerumben aufsteigeten, mithin die völlige Tieffe niemahlen oder gar langsam würde befreyet und ledig erhalten werden können; und wäre freylich gut gewesen, wan diser Schlusz ehender abgefasszet und bewerkstelliget worden; allein ist ja von selbsten bekannt, wie Herr Botter und Herr Deutgen die meiste Zeit also gegen einander gewesen, dasz wan einer schwartz, der ander weisz wollen; wie dan Herr Deutgen allhier vor meiner in Gegenwart des hiergewesten Herrn Costibadi offentlich behaupten wollen, er wolle innerhalb 14 tagen die Grube ge-

waltigen, und bedürffete keiner anderen Wasszerhebungs kunst, da Er doch bald darauf widerumben das gegenspiel behaubten wollen; aus welcher ursach /andere daraus entstandene Zwistigkeiten zu geschweigen/ auch die einhellig beschehene heilsame Schlüsz unbewürket verblieben, und man fast nur immer mit deme beschäfftiget gewesen, zu aufnahm desz Werk die widersinnische Köpf unter einen hut zu bringen; da nun dieses soweit geschehen, und obgedachter Wasszergappl vor nützlich und nothig erachtet worden, habe für rathsam angesehen, mit solchem Bau gar keine Zeit zu verlihren, sondern auf das möglichste zu beschleinigen; zu welchem ende mich dan selbst erbotten, wie noch auf anmelden der erbietens bin, Einer löbl. Königsberger Gewerkschafft 1000 Thaler ex proprio bar vorzuleyhen, damit nur an schleiniger Zuschaffung der nöthigen materialien nichts erwinden möge. Betreffent aber die anderte Frag, wasz eigentlich von disem Werk zu halten? Kan eben nicht anderes erindern, alsz wasz die communicirte alte traditiones, oder Königsberger Grubenbericht diszfals an handlasszen, und weilen dise von verbliebenen guthaltigen Ertzen viel gutes sagen, und der Zeit nach derer innhalt vieles eingetroffen, Eine löbl. Gewerkschafft auch aus keiner andern bewegnus, alsz erstgemelter alter befindlichen Schrifften jenen Grubenbau bisz hieher so kostbar fortgesetzet, und nun der baldige Endzweck zu hoffen seyn dörfte, wäre der unmaszgebigen meinung, von dem angefangenen nit auszzusetzen. Ob aber der verhoffte reiche segen gewisz erfolgen werde, kan weder ich, noch ein anderer versichern, indeme niemand bey leben, welcher aus der erfahrnus sprechen könne.

LII.

1726. febr.1.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából eredeti után/

Ihro Gnaden dem Hoch und Wohlgebohrnen Herrn Herrn Joseph Andree Freiherrn von Sternbach, der Röm.Kays.Königl. und Königl. Catholischen May. würklichen O.Oe, Hofkammerrath, in denen Nieder Hungar.Königl.freyen Berstätten hochverordneten Obrist Cammer Graffen etc. Unserm Gnädig Hochgebiethunden Herrn Herrn in Wienn.

Ihro Gnaden Hochwohlgebohrner Freyherr, Gnädig Hochgebiethunder Herr Herr.

Ewer Hochfreyh. Gnaden höchsterwünscht gnädiges Antwortschreiben haben wür mit hochem Respect erhalten, und erstatten hiemit schuldigst unendlich gehorsambsten Dankh, dasz dieselben nicht nuhr, wie wür Unsz, folgsamb auch die ybrigen Bergstädte sich in passu derer von Einem Hochlöbl. Consilio Regio urgirenden Rechnungen verhalten sollen? zu intimiren, sondern auch in hiesiger Kay.Hütten einiges Probschmöltzen mit dem bey unserm Gem.Statt so genandten Roserischen Bergwerkh erbauten Ärtz verrichten zu khönnen, hochgnädig zu erlauben geruhet haben. Der Allerhöchste wolle dafür Euer Hochfreyh.Gnaden zu fernerer Consolation und beschirmung deren gesambten Bergstädte in vollkhommener gesundt und Vergnügeheit in späthe Jahren höchst glücklich erhalten und sambt uns mit einem beständigen reichen Goldt und silber Seegen aus Gnaden erfreuen, damit andurch wie nun die samentlich verbaute löbl. Gewerkschafften also auch und in specie dise von vilen vor todt gesprochene, und in der Warheith von mehr dann einem Saeculo mit continuirlichen Unseegen aus Göttlicher Verhängnus heimbgesuchte arme Stadt Crembnitz sich von ihrem häuffigen Schuldenlast erhollen, und desto frischern Muth, und neue Kräfften den kostbahren Bergbau zu billicher vermehrung des dabey versirenden hochwichtigen so wohl Landesfürstlichen Regalis, als des allgemeinen Nutzens

vortpflantzen zu können yberkhommen, bey diesem allen aber Euer Hochfreyherrl.Gnaden durch Ihre Hochvernünfftig gerechtsamb, und glicklich verwaldtende hoche Functiones sich bey Gott und der Weldt immerdar mehrere Verdienste sammeln mithin ein ohne dem schon längstens erworben unsterblich ewiges guttes Andenkhen der Nachwelt hinterlassen, und wür dagegen Euer Hochfreyherrl.Gnaden als unsern specialen hochen Patron und vonemmen Schutzherrn wider alle unbefugte impetitores, und gantz unnöthige dem Bergweesen höchst fatale widerwerdig und müshälligkheiten, die man einiger seiths zu nicht weniger Kränkhung der sonst zu aestimiren sollenden Baulustigkheit allgemach anzurichten trachtet, vernershin dienstgehorsambst zu veneriren dasz Glückh haben mechten, Wie wür dann in grundtherziger Anerwüntschung desszen iederzeit verbleiben

Euer Hochfreyherrl.Gnaden

Dienst underwürffig gehorsambste

N.Richter,Raht,und Gemeine daselbst

Cremnitz den 22-ten 9^{or}.1726.

LIII.

1728.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredetije után./

Kund und zuwissen seye hiemit männiglich, dasz anheunthe endtgesezten Jahr und Tag, zwischen dem in denen Königl.Nieder Hungar. Bergstätten angeordtneten Obrist Cammer Grafen Ambt an Einen; dann zwischen Herrn Samuel Rothen von Rothenfelsz andern Theils; wegen überlassung an die Kays.Cammer und Goldkunst Handlung Cremnitz die biszhero eine geraumbe Zeit oedt gestandene, und zwischen der Kays.Schmölz-und Ciment Hütten gelegene, so genante Rothische Schmölzhütten folgende unwiderruffliche Cession und Verkhauff beschehen, und geschlossen worden.

Nemblichen. Es überlasset die hiesige Rothische Gewerckhschafft der alhiesigen Kays.Cammer und Goldkunsthandlung Cremnitz dero biszhero von langen Jahren her, wegen des bey der Königl. Cammer Schemnitz abgekommenen frembden Lecheinkauffs, und geänderten Schmölzprocess; dann ausz Ermanglung einigen bey dero Handlung erzeugten ärztes, feyrendt gewesene Schmölzhütten, ausz Ursachen, dasz solche obgedachte Gewerkschafft ausz Mangel des ärztes, und dasz solche ihre Schliche mit merckhlichen Verlust wann sye selbete anders aufbringen wolten, undt Schaden aufarbeithen miesten. Die hiesige Cammer aber, bey Aufarbeithung dergleichen Khisz Schliche weit ein bessere Modalität mit zueschlagung der geringhaltigen Schemnitzer Windtschachter ärztes, solche zu nutzen zu bringen hätte; hiemit Erb-und aigenthümblich dergestalten,das iezt erwehte Kay.Cammer Cremnitz bemeltes Gebäu a dato alsz ein Kays.Eigenthumb usuiren, und zu Beförderung des Kays.Interesse, so wie Sye es am nüzlichsten finden werde, ampluiren befugt seyn solle.

Hingegen erleget hiesige Cammer Cremnitz gedachter Rothischen Gewerckschafft vor solch überlassene biszhero aigenthümbliche Schmölz Hütten Vier Hundert Gulden Rheinisch;

welche Summa auch ihr Gewerckschafft ausz hiesiger Einnehmerambts Cassa paar auszgezahlet, und also gedachte Hütten hiemit pro parte Camerae käufflichen übernohmen worden.

Bey solcher Cession und schlüesslichem Kauf nun lebet mehrgemelte Gewerckhschafft der tröstlichen Hoffnung, es werde die hiesige Kays.Cammer ihr Gewerckhschafft, daferne Sye über kurz oder lang aus Göttlichen Seegen ein Ärtz in dero Gruben erbauen solte, derer erzeugende ärzte gegen limitirt erlegenten Hüttenzünsz gleich andern Waldtburgern in diser Kays.Schmölzhütten auf eigene Spesen auf zu schmölzen vergönstigen.

Zu mehrerer Versicherung ist gegenwärtiges Instrumentum durch beederseits Partheyen zu unterschriben und ieden Theil ein gleich lauthendes Exemplar geferttiget, auch dem hiesigen königl. Berggericht ad prothocollandum überreichet worden.

So beschehen in der königl. freyen Bergstatt Cremnitz den Ersten Monaths Tag February desz Ain Tausent Siben Hundert und Acht und zwainzigister Jahres

L.S.

Jos.Wenzl frh. von Sternbach
Obrist Cammergraf
L.S. Samuel Roth von Rothenfels.

LIV.

1729.okt.4.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, eredeti után/

Wohl Edl Gebohrner

Hochgebüettender Herr Buchhalter. Ich habe Gestern abends befehl bekommen, heünde umb 8 Uhr in Cammerhoff zu erscheinen, welchen befehl ich auch gehrn wie meine Schuldigkeit erfordert nach zu kommen wolte, weilen ich aber verwichenen Sambstag, alsz den Ersten 8-bris mit dem chymischen werckh so weith kommen, dasz ich nun die zusambensetzung desz golds mit dem Mecurio philosophorum würckhlichen zusamben gesetzet, welche zusambensetzung 20 Tag und Nacht unauszsetzlich im Feüer stehen musz, dardurch wird es in die höchste beständigkeit gebracht. Habe derowegen Ihro Hochwürden Herrn Patrem Superiorem umb Erlaubnusz gebetten, damit ich etwelche Son-und Feyertäg wegen der gewöhnlichen Gottesdienst in meiner Arbeit nicht verhindert werde, bitte demnach Ihro Gestreng mir dises nicht vier ein ungehorsamb ausz zu deuten, wormit mich gehorsambst befehle

Euer Gestreng

unterthäniger

Windschacht den 4-den 8-bris 1729.

Matth.Cornelius Höll

LV.

1741 szept.2.

/A selmeczi bányaigazgatóság irattárából, másolat után./

Puncta conventionis sive Transactionis inter Inclytum Officium, seu Judicium Montanum et Residentiam Soc. Jesu parochialem. Anno 1741. 2-a Septembris.

Sub Praesidio Illmi Dni Dni L.B.Joannis Nepomuceni de Mittrovski, partis utriusque consensu statuta circa Ludi Magistros.

1. Si Ludi Magister moriatur, Residentia parochialis aptum et dignum Officio vestiget, hunc non invitis fraternitatis membris Inclyto Judicio Montano praesentet, non scripto, sed verbo, quod inclytum judicium praesentatum confirmat. Si vero graves exceptiones indignitatis essent, Patres Societatis alium praesentabunt dicto modo.

2. Si Ludi Magister in crimine forensi, aut delicto fori saecularis reus sit, subjacebit poenae et cognitioni fori saecularis, seu inclyti montium judicii sine ulla controversia unacum prolibus et liberis. Si tamen delictum grave non sit, antequam comprehendatur, vel plectatur Ludi Magister, bonae harmoniae et intelligentiae causa, dictum inclytum judicium montium significabit R.R. Patribus Sccietatis, tamquam Parochis, quorum etiam intercessioni, quantum licebit, libenter deferat, idem Judicium.

3.Si vero Ludi Magister circa institutionem puerorum, id est, titulo scholae, negligentiae in vigilantia infirmorum, administratione Sacramentorum obsequiis Ecclesiae reus esset, cognitio causae, et poena dictanda pertinebit ad jus Parochi. Neque in his ad inclytum Judicium Montium seu accusantibus, seu reo permittatur, aut liceat recursus.

4. Si gravibus de causis, quas saepe dici non expedit, saepe conscientia salva non possunt, Patres Societatis Ludi Magistrum mutandum cuperent, inclytum Montium Judicium, cum in hoc gravissime oneretur conscientia Parochi, non erit difficile, quin alius Ludi Magister praesentetur. Neque cau-

sam vestigabit, si haec dici non posset. Alioquin Patres Societatis, memores gravissimae charitatis Legis, nullum certe petent exauthorari, et suo pane privari, nisi demeritum et inhabilem sua culpa.

5. Si qua in re differentiae circa hoc punctum Ludi Magistri, et similia orientur, spondet inclytum Judicium Montanum, et Patres Societatis benevolo utriusque partis concursu, per Illustrissimum Dnum Dnum Camer Gravium, et Praepositum Provinciae Austriae sine fori altioris Molestia transigi, et componi.

6. Mulctae seu pecuniariae, seu in cera, si quae ab inclyto Montium Officio, vel fraternitatis Magistro, ex causa Spirituali desumuntur, Matri Ecclesiae, seu Parochiae dentur integre, cuius solius titulo imponuntur.

JEGYZETEK

Bevezető:

1/ Péch Antal életrajzi adatai: Bányászati és Kohászati Lapok 1895. szept.18, rendkivüli szám. - Péch Antal. Selmeczbányai Hetilap 1895 szept.19 / 8.sz./ Sóltz Vilmos , Emlékbeszéd Péch Antal felett. Selmecbánya 1896. Kerpely Antal, Péch Antal emlékezete.Bp. 1897.kny.Akadémiai Értesitő VIII.9. Szinnyei József, Magyar irók élete és munkái. X.Bp.1905, 632-636. Szoborleleplező ünnep Selmeczbányán, 1914 máj.17. Bp.1914,kny.Bányászati és Kohászati Lapok 1914,11.sz. Róth Flóris, Serlegbeszéd Péch Antal emlékére, 1938 . Bányászati és Kohászati Lapok 1939, 2.sz. Finkey József, Péch Antal-serlegbeszéd.Bp.1939, kny.Bányászati és Kohá - szati Lapok 1939. Tárczy-Hornoch Antal , Péch Antal-serlegbeszéd. Kyn. Bányászati és Kohászati Lapok 1942 dec.23. Péch bányászattörténeti munkásságáról néhány szó a hazai szakirodalom fejlődési vázlatában: Heckenast Gusztáv, A feudáliskori magyarországi vaskohászat historiográfiája.Történelmi Szemle 1961, 123-129.

2/ PA / = Péch Antal kézirati hagyatéka / 360.

3/ Wenzel Gusztáv, Magyarország bányászatának kritikai története Bp. 1880.

4/ / - i - gy - a / tollából. Századok 1885, 354-362.

5/ Budapesti Szemle 42.kötet, 1885, 335-336.

6/ Thallóczy Lajos, A történelmi anyagról. Századok 1885,congr.47.

7/ Péch A. levél-fogalmazványa: P A 368.

8/ Századok 1887, 756-764.

9/ Péch Antal, Egy magyar bányász véleménye 1664-ben a bányagázrobbanásokról. Selmecbánya 1887.

10/ F.A. Schmidt, Chronologisch-aystematische Sammlung der Berggesetze der Königreiche Ungarn, Kroatien, Dalmatien, Slavonien und ... Siebenbürgen. I - XXV. Wien 1834-1838. E gyüjteményben a hazai bányászat történetére vonatkozó bécsi levéltári / kormányzati / anyagból vett szövegek találhatók.

11/ Kachelmann, Johann, Geschichte der ungarischen Bergstädte. Schemnitz 1867.

10632/Mné

12/ A régebbi adalékok közül megemlithető pl. a Péch-féle regesztákban is sürün szereplő Zweig János Kristóf selmeci bányamester német naplója, amelyet /Hellenbach müködésére és az egykoru bányász-mozgalmakra vonatkozó adatokkal/magyarul kivonatosan ismertetett Kacskovics László, Pótlékok az 1703-1707-iki magyar történetekhez /Tudománytár 1835,VI./ Azon bő irodalomból, amely Péch kéziratának elkészitése óta a kuruckorról megjelent, e szükebb témakört illetően itt említhető: Richter Ede, Selmecbánya történetéből. A kuruc idők / Selmecbánya 1903 /. Kerekes György, II.Rákóczi Ferenc szabadságharcának gazdasági megvilágitása / Bp. 1905 /. Jurkovich Emil, II.Rákóczi Ferenc szabadságharca és Besztercebánya /Besztercebánya 1908 /. Hildenstab György, Közgazdasági viszonyaink II.Rákóczi Ferenc korában /Székelyudvarhely 1910 /. Rudnay Gyula, Warou Dániel körmöcbányai fővésnök, 1674-1729 /Numizmatikai Közlöny 1933-1934/. Huszár Lajos, A kuruckor érmészete /Rákóczi-Emlékkönyv I.Bp.1935/. Egy sor adalékkal Tiles János, A selmeci bányamunkások lázadása 1707-ben /Bányászati és Kohászati Lapok 1937,117-119 /, u.ő, Br.Hellenbach János Gottfried bányaigazgató, selmeci kamaragróf /uo.1937, 147-150/, u.ő Gr.Bercsényi Miklós és a selmeci ércbányászat /uo. 1937, 228-234/, és u.ő, A kuruc mozgalom pénzügyi bukásának az alsómagyarországi bányászatra vonatkozó előzményei / uo.1937, 287-292/. - Esze Tamás, Warou Dániel körmöcbányai müködéséhez /Numizmatikai Közlöny 1938, 98-99/. Heckenast Gusztáv, A Rákóczi-szabadságharc /Bp.1953/, és u.ő, Rákóczi tevékenysége a gazdasági élet fejlesztése érdekében /Magyar Történész Kongresszus.Bp.1954,112-120/, és u.ő. Fegyver- és lőszergyártás a Rákóczi-szabadságharcban /Bp. 1959.Értekezések a történettudományok köréből, u.s.13/, Horváth Tibor,A magyar aranyforint értékváltozása 1490-1700 között /Numizmatikai Közlöny 1959-1960, 33-50/.

A XVIII.század első felének főbb mozzanataival foglalkozó szakirodalmat illetően a Péch Antal kéziratában is sürün felbukkanó szereplők közül Mikoviny Sámuel mérnökre, a hazai térképezés uttörőjére: Faller Jenő,Mikoviny Sámuel szerepe

a selmeci bányászat történetében /Bányászati és Kohászati Lapok 1939, 270-276, 288-293 /, Hell Máté Kornél és fia, Hell József Károly főgépmesterek müködésére és egyuttal a Selmec vidéki bányászat egykoru gépi berendezésére és müszaki viszonyaira ugyancsak Faller Jenő, A magyar bányagépesités uttörői /Bp. 1953; ld.még u.ő, Adatok a bányabeli robbantás fejlődéstörténetéhez /Történelmi Szemle 1961,56-74/. Nem Selmec vidéki,hanem Gömör megyei vasüzemekkel foglalkozik a XVIII.század első felében, de a technikai fejlődés egykoru állapotára /az első nagyolvasztó létesitésére stb./ fontos adatokkal: Heckenast Gusztáv,Lányi Pál. A magyarországi korai kapitalizmus történetéhez /Történelmi Szemle 1962, 18-36/, és u.ő, Das Eisenhüttenwesen in Ungarn am Anfang des 18.Jahrhunderts /Acta Historica 1963, Fasc.1-2,155-177/.

Utalnunk kell itt végül arra az alsómagyarországi bányászatot érintő, bár nem nagy mennyiségü, egykori irodalomra is, amely 1600-1750 között, vagyis a jelen munka által tárgyalt időszakban nyomtatásban látott napvilágot, és amelynek pontos összeszedéséhez Péch idején még hiányoztak a megfelelő bibliográfiai segédeszközök. A XVII.század második felét illetően még csak néhány mozzanat emlithető: főként a bányavárosokat 1670-ben meglátogató angol orvos és természettudós utleirása: Edward Brown, A Brief Account of Some Travels /London 1673, és még több kiadás/; ebből részletek magyarul: Szamota István, Régi utazások Magyarországon /Bp.1891/. Irodalomjegyzékeinkben néhol Brown egy másik , speciálisan bányászati témáju irása is felbukkan /De re metallica et fodinis in Hungaria, Londini 1673 /, de láthatólag csak másodkézből idézve; hazai könyvtárainkban ez nem található. Emellett még ezen időszakból emlitendők a bécsi udvari kamara által kiadott hivatalos jogszabály-szövegek, a Miksa-féle Bergordnung /1573/ uj kiadása: Neue Berg-Ordnung dess Koenigreich Ungarn / Wien 1703/, valamint: Continuatio Corporis Juris et Systematis Rerum Metallicarum.Oder Vermehrung des Neu-verfasten Berg-Buchs... /Frankfurt a/M.-Wien 1703/. - A XVIII.század első felében már valamivel bővebb anyag-

ból kiemelhetők az 1723-1741 közt Magyarországon sokat tartózkodó , német természettudós, Franz Ernest Brückmann uti relatiói a selmeci, körmöci stb.bányászatról / a boroszlói Sammlung von Natur und Medizin c. folyóirat hasábjain/, külön kötetben /Centuriae, 1756 /, is összegyüjtött uti levelei, valamint a világ bányászatáról készitett összefoglalójának /Magnalia Dei in locis subterraneis,1-2, 1727-1730 / azon részletei / 245-272, 959-1013/, amelyek Magyarország bányáinak nagyrészt személyes tapasztalatok alapján készült leirását tartalmazzák. Emlitendők még egy a bányászat iránt érdeklődő, német utazó uti jegyzetei: Johann Georg Keyssler, Neueste Reisen /Hannover 1740-1741 /, valamint a bányavárosokba 1728-ban ellátogató Montesquieu feljegyzései; vö. Voyages de Montesquieu / II.1896/; Rácz Lajos , Montesquieu utazása Magyarországon /Akadémiai Értesitő 1914, 168-177 /. Figyelmet érdemelnek Francisci András leirásai a besztercebányai vasmüről ill. a hodrusi ércmosó gépről / 1726-1730/, Ernest Kortum egykoru ismertetője az ujbányai vizemelő gépről /1727-1731/, és végül Kochlatsch Antal István / 1721 / és Moller Godofréd /1730/ bányaorvosi értekezései. Mindennek részleteire ld. Dóczy Jenő-Wellmann Imre- Bakács István, Bibliographia litterarum Hungariae oeconomicarum. A magyar gazdasági irodalom első századainak könyvészete, 1505-1805 /Bp.1934/, valamint ujabban / a témára vonatkozó, későbbi szakirodalommal együtt / : Kosáry Domokos, Bevezetés a magyar történelem forrásaiba és irodalmába / 1-3, Bp. 1951-1958; benne főleg: I. 422,439,458-459, 463; II.22-23, 53-55 /.

I/1.szakasz:

13/ E tétel: Schmidt, i.m. IV.797.
14/ E tétel: Schmidt, i.m.V.1.
15/ E tétel: Schmidt, i.m.V.15.
16/ E tétel: Schmidt, i.m. V.23.
17/ E tétel: Schmidt, i.m. V.34.
18/ E tétel: Schmidt, i.m. V.211.
19/ E tétel: Schmidt, i.m. V.217.
20/ E tétel: Schmidt, i.m. V.232.
21/ E tétel: Schmidt, i.m. V. 237.

A szövegben adott lapszámok is e munkára utalnak.

10632/Mné

22/ Ld.alább a XXXIII.sz.okmányt.
23/ Ez az irat szerepelt a Péch A.által összeállitott okmány--függelékben, de rongált szövege miatt nem közölhettük.
24/ Ld. alább a XXXVI.sz.okmányt.
25/ Utalás a "Szt.háromság altárna" c.kéziratra /PA 381.pallium/, amely a Selmeci bányavállalatok története II.kötetében kerül majd közlésre.
26/ Utalás a "Pachentárna" c. kéziratra /PA 386.pallium/,amely ugyancsak a Selmeci bányavállalatok története II.kötetében kerül közlésre.
27/ Utalás a "Fémkohászat" c. kéziratra /PA 380.pallium/,amelynek azonban 1658 utáni része elveszett.
28/ Ld.alább a XLI.sz.okmányt.
29/ E tétel: Schmidt, i.m. V.388.
30/ Ld.fent a 23.jegyzetet.
31/ Ld. fent a 23.jegyzetet.
32/ Ld. alább a XLII.sz.okmányt.
33/ Ld.fent a 23.jegyzetet.
34/ Ld.fent a 23.jegyzetet.
35/ E tétel: Schmidt, i.m. V.418.
36/ E tétel: Schmidt,i.m. 420.
37/ E tétel: Schmidt, i.m. V.421.
38/ E tétel: Schmidt, i.m. 423.
39/ E tétel: Schmidt, i.m. 430.
40/ E tétel: Schmidt, i.m. V.436.
41/ E tétel: Schmidt, i.m. 437.
42/ E tétel: Schmidt, i.m. V.466.
43/ E tétel: Schmidt, i,m. V.586.
44/ E tétel: Schmidt, i.m. V.656.
45/ A zárójelben: Péch A. megjegyzése.
46/ E tétel: Schmidt, i.m. V.792.
47/ Ld.alább a XLVII.sz.okmányt.
48/ A zárójelben: Péch A. megjegyzése.
49/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.6.
50/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.26.
51/ A zárójelben: Péch A. megjegyzése.
52/ Itt a lap szélén Péch A. jegyzete: "1718-tól kezdve számozva vannak az iratok ".

10632/Mné

53/ E tétel: Schmidt, i.m. VI. 138.
54/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.168.
55/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.223.
56/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.227.
57/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.230.
58/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.291.
59/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.294.
60/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.299.
61/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.381.
62/ E tétel: Schmidt, i.m.VI.400.
63/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.441.
64/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.451.
65/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.461.
66/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.465.
67/ A zárójelben: Péch A. megjegyzése.
68/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.495.
69/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.525.
70/ E tétel: Schmidt, i.m. 539.
71/ E tétel: Schmidt, i.m. 543.
72/ A zárójelben: Péch A. megjegyzése.
73/ Ld. alább a LV.sz.okmányt.
74/ E tétel: Schmidt, i.m. VII.65.
75/ Itt rongált kéziratból egy kb. 13 soros tétel hiányzik.
76/ Itt a kézirat egy része leszakadt, és ezért 14 név után nincs meg az állás ill. cim megjelölése.
77/ Itt kb. 16 sor kiszakadt a kéziratból.
78/ Itt kb. 17 sor hiányzik a kéziratból.
79/ Itt 9 sor hiányzik a kéziratból.
80/ Itt kb. 6 sor hiányzik a kéziratból.
81/ Itt kb. 16 sor hiányzik a kéziratból.
82/ A kéziratban itt / f.348/ a bányaigazgatósági adatok sora megszakad, az 1745-1750 közti kijegyzések elvesztek.A szakasz további részében a Schmidt i.m. alapján készült magyar regeszták következnek.
83/ Schmidt, i.m. VII.83.
84/ Schmidt, i.m. VII.107.
85/ Schmidt, i.m. VII.155.

10632/Mné

86/ Schmidt, i.m. VII.238-261.
87/ Schmidt, i.m. VII.340.
88/ Schmidt, i.m. VII.341-359.
89/ Schmidt, i.m. VII.396.
90/ Schmidt, i.m. VII. 417.
91/ Schmidt, i.m. VII.433.
92/ Schmidt, i.m. VII.442.
93/ Schmidt, i.m. VII.447.
94/ Schmidt, i.m. VIII.21.
95/ Schmidt, i.m. VIII.99.
96/ Schmidt, i.m. VIII.134.
97/ Schmidt, i.m. VIII.227.
98/ Azon más kéziratrészek közül, amelyekre Péch A. itt utal, Felsőbiebertárna /PA 384/ a Selmeci bányavállalatok története előkészület alatt álló II.kötetében lát majd napvilágot. Körmöc és Urvölgy alább, a VI/1. és VII/1-2. szakaszban található. A Fémkohászat /PA 380 / 1658 utáni része pedig elveszett.
99/ Schmidt, i.m. VIII.124.
100/ Schmidt, i.m. VIII.254.

I/2.szakasz:

101/ Ld. az alább a XIII.sz.okmányt.
102/ Péch A. jegyzete: "Az erre vonatkozó rendelet megvan Schmidt F.A.,V.p.234."
103/ Ld.alább a XLIV.sz.okmányt.
104/ Ld.alább a XLV.sz.okmányt.

II/1.szakasz: -

II/2.szakasz:

105/ E tételt Péch A. kivételesen /és közelebbi megjelölés nélkül/Selmecbánya város levéltárából idézi.
106/ Ld. a 105. jegyzetet.
107/ Ld. a 105.jegyzetet.
108/ Ld. a 105.jegyzetet.

10632/Mné

III/1.szakasz:

109/ Itt a kéziratból egy szó hiányzik.

IV/1-2.szakasz: -

V/1.szakasz:

110/ Itt a bányaigazgatósági adatok sora az 1746.évnél megszakad.

111/ Schmidt, i.m. VIII.235-245.

V/2.szakasz: -

VI/1.szakasz:

112/ A név a kéziratból kiszakadt.

113/ A név a kéziratból kiszakadt.

114/ Ld. alább a X.sz.okmányt.

115/ Ld.alább a XII.sz.okmányt.

116/ Itt a kéziratból kb. 5 szó hiányzik.

117/ Ld.alább a XXXVII.sz.okmányt.

118/ Ld.alább a XXXVIII.sz.okmányt.

119/ A kézirat itt félbeszakad, vége hiányzik.

VII/1.szakasz:

120/ A zárójelben: Péch A. jegyzete.

121/ Ld.alább a XIX.sz.okmányt.

122/ A zárójelben: Péch A. jegyzete.

123/ Ld.alább a XXV.sz.okmányt.

124/ Ld.alább a XXXIX.sz.okmányt.

125/ A zárójelben: Péch A.jegyzete.

126/ Rézkohók c.kézirat Péch Antal hagyatékában ma nem található. A Kohók c. kézirat / ld. a X.szakaszban / az itt id.tételt nem tartalmazza.

127/ A zárójelben: Péch A. jegyzete.

128/ Itt a kéziratból egy szó kiszakadt.

129/ Innen / a 7.ponttól / kezdve a kéziratból kb. 25 sor hiányzik.

130/ A kézirat további, befejező része hiányzik.

10632/Mné

VIII/1.szakasz:

131/ Itt a kéziratból valami kiszakadt.
132/ Itt a kéziratból egy-egy szó hiányzik.
133/ Itt a kéziratból egy szó hiányzik.
134/ Itt a kéziratból egy szó hiányzik.
135/ Ld.alább a IX.sz.okmányt.
136/ A szám kiszakadt a kéziratból.
137/ Itt a kéziratból 5 sor hiányzik.
138/ A szám kiszakadt a kéziratból.
139/ Ld. alább a XX.sz.okmányt.
140/ Ld. fent a 23. jegyzetet.
141/ Itt a kéziratból 2 szó hiányzik.
142/ A szám kiszakadt a kéziratból.
143/ A két egymás alatt kipontozott szó kiszakadt a kéziratból.
144/ A mondat vége hiányzik a kéziratból.
145/ Itt a kéziratból egy szó hiányzik.
146/ Az összeg kiszakadt a kéziratból.
147/ Ld. alább a XXV.sz.okmányt.
148/ Ld. alább a XXVI.sz.okmányt.
149/ Ld. fent a 23. jegyzetet.
150/ Ld. alább a XXVII.sz.okmányt.
151/ Az összeg a kéziratból hiányzik.
152/ Hiányok a kéziratban.
153/ Ld. alább a XXIX.sz.okmányt.
154/ Ld. a 153.sz.jegyzetben id.okmányt.
155/ Ld. alább a XXXII.sz.okmányt.
156/ Ld. alább a XXXV.sz.okmányt,
157/ A szám hiányzik a kéziratból.
158/ Itt a kéziratból egy szó kiszakadt.
159/ Itt a kéziratból egy szó kiszakadt.
160/ Hiányok a kéziratban.
161/ Olvashatatlan szavak a kéziratban.
162/ Hiányok a kéziratban.
163/ Ez a kéziratból hiányzik.
164/ Ld. alább a XLVI.sz.okmányt.
165/ Hiányok, rongált szövegrészben.
166/ A mondat vége kiszakadt.
167/ A zárójelben: Pécb A. jegyzete.

10632/Mné

168/ Hiány a kéziratban.
169/ Hiány a kéziratban.
170/ Itt a kéziratból 3 sor hiányzik.
171/ Néhány szó hiányzik a kéziratból.
172/ Hiány a kéziratban.
173/ Hiányok a kéziratban.
174/ A mondat vége kiszakadt.
175/ Itt kb. 7 sor hiányzik a kéziratból.
176/ Itt kb. 6 sor hiányzik a kéziratból.
177/ Itt kb. 8 sor hiányzik a kéziratból.
178/ Itt a kézirat 159-162.lapja elveszett. A hiány az 1729 szeptember - 1734 aug.közti időszakot érinti.
179/ E tétel: Schmidt, i.m. VII.273-280.

IX/1.<u>szakasz:</u>

180/ Maga a kézirat most csak 1684-ben kezdődik. Péch tematikus /és azon belül időrendi/ adatjegyzéke /PA 464/a / azonban három korábbi tételt is emlit; ezek:
1676 szept.14. A vizemelőgép Anna aknában készen van.
1677 nov.3. A Mátyás aknai vizemelőgép terve.
1677 nov. 26. Anna aknában uj rudas vizemelőgép épittetik.
181/ E név kiszakadt a kéziratból.
182/ A dátum hiányos.
183/ A szám kiszakadt.
184/ Ld. alább a XLVIII.sz.okmányt.
185/ Itt kb. 2 szó hiányzik.
186/ A dátum hiányzik.
187/ Egy szó kiszakadt.
188/ A szó kiszakadt.
189/ Rongált kézirathelyek.
190/ Itt kb. 2 szó hiányzik.
191/ Egy szó hiányzik.
192/ Valami hiányzik a szövegből.
193/ Itt a kézirat / s vele e tétel szövege/ a 46.lap alján félbeszakad. A 47-50 lap hiányzik, és vele az 1723-1729.évek anyaga, amelyet azonban részben, az 1724.évet illetően a kézirat egy másik helyéről /ff.4o.41./ pótoltunk.

10632/Mné

194/ Itt egy szó kiszakadt.
195/ Arról, hogy a kézirat hiányzó 47-50.lapján milyen 1725-1728.közti tételek voltak, támpontokat ad Péch A. tematikai / és időrendi/ mutatójának /PA 464/a/ idevágó része, amelynek "Gépészet " cimszava alatt az alábbiakban közölt tételek / 1725-febr.1.-1728.ju.21./ találhatók.
196/ Itt kb. két szó hiányzik.
197/ Itt kb. egy szó hiányzik.
198/ Itt egy szó hiányzik.
199/ A szám hiányzik.
200/ Hiányok a kéziratban.
201/ Itt egy szó hiányzik.
202/ Itt egy szó hiányzik.
203/ A szám kiszakadt a kéziratból.
204/ Szakadt hely a kéziratban.
205/ A szám kiszakadt.
206/ A szám hiányzik.
207/ A szám kiszakadt.
208/ A szám kiszakadt.
209/ Rongált szövegrész.
210/ Rongált szövegrész.
211/ A tüzgépek müködési illetve szünetelési ideje alatt felmerült költségeket évente kimutató táblázat, a kézirat rongáltága miatt, nem volt használható állapotban reprodukálható, igy csak a végösszeget tüntettük fel.
212/ A szám hiányzik.
213/ Hiány a szövegben.
214/ Itt egy szó hiányzik.
215/ A zárójelben: Péch A. megjegyzése.
216/ Itt egy szó hiányzik.
217/ Itt egy szó hiányzik.
218/ A zárójelben: Péch A. Megjegyzése.
219/ Itt két szó hiányzik.
220/ A dátum hiányos.
221/ A tétel többi része hiányzik.
222/ Rongált szöveg.
223/ Itt egy szó hiányzik.

10632/Mné

224/ Itt egy szó hiányzik.
225/ Itt a kézirat félbeszakad, befejező része elveszhetett. A tematikai és időrendi mutató /PA 464/a / adatjegyzékén még egy tételnek van nyoma: " 1749. Elkészitette Höll Károly József a vizoszlopos gépet ".

IX/2.szakasz:

226/ A dátum hiányos.
227/ A szám hiányzik.
228/ A név hiányzik.
229/ A dátum hiányos.
230/ Rongált, hiányos szöveg.
231/ Az összeg hiányzik.
232/ Zárójelben: Péch A. jegyzete a lap szélén.

X/1.szakasz:

233/ A Zuzómüvek c. /egykor 11.sz./ kézirat elveszett. A tartalmáról készült, kivonatos jegyzéket Péch A. tematikai-időrendi mutatójának /PA 464/a/ "Zuzómüvek" cimszava alól közöljük.

XI/1.szakasz:

234/ A Fémkohászat /PA 380; eredetileg 13.sz./ c. kézirat 1658 utáni része elveszett. A tartalmáról készült kivonatos jegyzéket Péch A. tematikai mutatójának /PA 464/A / "Fémkohászat" cimszava alól közöljük.

XI/2.szakasz:

235/ A Kohók c. kézirat / PA 414 / alább közölt bányabirósági adataihoz a jegyzetben hozzáfüzünk néhány, ugyanezen kéziratban található bányaigazgatósági adatot is.
236/ Bányaigazgatósági adat: " 1670 julius 9-én bérbe vette a kincstár az András tárnai társulat kohóját Roszgrundon, és 1677-ben is még bérben birta."

10632/Mné

237/ Bányaigazgatósági adat: " 1672 deczember 19-én irja Gallusz György pénztáros a praefectusnak, hogy a két hodrusi kohóban 5 kemenczével, Vihnyén és Roszgrundon 4-el, és a két városstelki kohóban 3 kemenczével dolgoznak."

238/ Bányaigazgatósági adat: " 1677 október 8-án Hertenberg Felix József folyamodik az uj szklenói kohónál üresedésben levő kohó irnoki állomásért. "

239/ Bányaigazgatósági adatok: " 1681 április 18-án kineveztetik Fechtseysen Illés, eddigi körmöczi bányabirósági irnok, a stadtgrundi kohóhoz irnokká.- Kineveztetik Deadda János kohó irnokká az alsó hodrusi kohóhoz."

240/ Bányaigazgatósági adat: " 1697 junius 6-án megemlittetik egy levélben, hogy a hodrusi alsó kohó leégett."

XII/1.szakasz:

241/ A Pénzverés c. kézirat elveszett. A tartalmáról készült, kivonatos adatjegyzéket Péch A. mutatójából /PA 464/a / közöljük.

XIII/1-3.szakasz:

242/ E kéziratrészek elvesztek, a tartalmukról készült, kivonatos adatjegyzékeket Péch A. mutatójának /PA 464/a / megfelelő cimszavai alól közöljük.

XIV/1.szakasz:

243/ Egy szó hiányzik.

244/ Rongált szöveg, egy-egy szó hiányzik.

245/ Rongált szöveg.

246/ Itt egy szó kiszakadt.

247/ Rongált szöveg.

248/ Rongált szöveg.

249/ Rongált szövegü tétel, amely szerint Rust erdőmester erőszakkal is kész megakadályozni, hogy a város önhatalmulag fát szerezzen a rezervált erdőkből a vihnyei sörház számára.

250/ Itt egy szó kiszakadt.

251/ Hiányok a szövegben.

10632/Mné

XIV/2.szakasz:

252/ A név kiszakadt.

253/ Rongált szöveg, amelyben az aug.14-i rendelet ujra kihirdetéséről van szó, vagyis arról, hogy a szén-fuvarosoktól minden forint után 1 denárt le kell vonni.

254/ Rongált szöveg, amelyben kecskék behajtásáról, eladásáról van szó a hodrusi stb. erdőkből.

XV/1.szakasz:

255/ E tétel: Schmidt, i.m. IV.726.

256/ E tétel: Schmidt, i.m. IV.733.

257/ E tétel: Schmidt, i.m. IV.736.

258/ E tétel: Schmidt, i.m. IV.749.

259/ E tétel: Schmidt, i.m. IV.793.

260/ E tétel: Schmidt, i.m. VI.186.

261/ E tétel: Schmidt, i.m. VII.105.

262/ E tétel: Schmidt, i.m. VII.130.

263/ E tétel: Schmidt, i.m. VII.142.

264/ E tétel: Schmidt, i.m. VII.160.

265/ E tétel: Schmidt, i.m. VII.224.

266/ E tétel: Schmidt, i.m. VII.232.

XVI. szakasz:

267/ E névhez Pách A. jegyzete: Balogh.

FÜGGELÉK

A selmeci főkamaragrófi levéltár ismertetése

Jelenleg a Pozsonyban székelő Állami levéltár /Štátny Slovenský Ústredný Archív / Szlovák Központi ÁL 4. /gazdasági/ osztálya őrzi Selmecbányán /Banská Stiavnica / azt az elsősorban bányászati vonatkozásban igen jelentős iratanyagot, amelynek törzsét az egykori selmeci főkamaragrófi levéltár /vö. Sz 1869,620 /, alkotta, és amely a legujabb szlovákiai levéltári szervezet létrehozása előtt önálló intézményként, mint Központi Bányászati Levéltár szerepelt. Vö. Gindl, Jozef, K šiestemu výročiu založenia Ústredného Banského Archívu pre Slovensko v Banskej Štiavnici / Arch. Časopis 1956, 79-85 /, és magyar forditásban :u.ő. , A selmecbányai Központi Bányászati Levéltár alapitásának hatodik évfordulójára / LH 6:1956,4.sz.136-140/. A bányászat, kohászat, számos üzem, termelés és export, pénzverés, erdészet, technikai és tudományos fejlődés, a bányászok társadalmi viszonyai, önsegélyző szervezete /bánya-társláda/, politikai mozgalmai, stb. története szempontjából a XVI. század elejétől kezdve igen gazdag anyagot nyujtó levéltár anyagáról nemrég részletes / és hivatalszervezeti fejlődésrajzot is nyujtó / utmutatót tettek közzé : J. Vozár-V. Bolerázsky - M. Blázy - M. Kazanská, Štátny Slovenský Ústredný Archív. Sprievodca po archívnych fondoch III. Oddelenie hospodárstva v Banskej Štiavnici /Bratislava 1965 / . Ennek alapján és helyszini tapasztalatok felhasználásával a jelen munka szempontjából tekintetbe jövő feudális kori anyagról / tehát csak az 1848 előttiről !/ az alábbi ismertetőt nyujthatjuk :

1. A selmecbányai Főkamaragrófság levéltára / 1231 1524 - 1873 / itt az elsőnek emlitendő, legjelentősebb tétel. Régi irataiból ugyan sokminden elpusztult 1676-ban, midőn Thököly katonái feldulták és részben felégették a selmeci kamaraházat, de mégis igen gazdag, sokágu anyagot őriz, annyival is inkább, mivel a főkamaragrófság, mint a selmeci, körmöci, besztercebányai bányakamarákat, a kincstári üzemek és kamarai

uradalmak /erdők/ egész sorát irányitó, felső bányaigazgatási szerv, sőt egyuttal bányabirósági fellebbezési fórum földrajzilag elég nagy területen találta szemben magát a gazdasági, társadalmi, politikai stb. problémák széles körével. A levéltár anyagáról, a fent id. utmutató előtt külön, részletes inventárium közzétételét kezdte meg J.Vozár, Hlavný komornogrófsky úrad v Banskej Štiavnici, /1231/ 1524-1918 /Inventár I.Bratislava 1963, SAS soksz./; e vállalkozásnak azóta ujabb kötetei is elkészültek : II. Účtáreň a pokladňa, 1679-1919 /Bratislava 1965, SAS soksz./ ; III. Banské mapy Banskoštiavnického Obvodu, 1641-1918 /Bratislava 1966, SAS soksz./; ez utóbbi kötet a Selmec vidéki bányatérképek leltárát tartalmazza, amelyet a készülő IV.kötetben a levéltár egyéb bányavidékekre vonatkozó térképeinek, az V. kötetben pedig müszaki tervrajzai gyüjteményének leltára fogja követni.

A főkamaragrófság levéltárának főbb részei :

a/ Könyvek / 308 kötet /; köztük :

Haupt-Instruction über das ganze Camerwesen zu Schemnitz und Cremnitz /1568/. Haupt-Instruction und neu aufgerichtete Ordnung über unser gesamtes Schemnizerische Camer-, Perg- und Schmaltzwesen /1676/. Bányajogok és rendelkezések másolatai /1541/. Idrianische Bergwerksordnung /1580/. Bizottsági jelentés a körmöci kamara állapotáról /1584/. Jelentés a bányavárosok megszemléléséről /1585/. Jelentés a körmöci, selmeci, besztercebányai kamarák megszemléléséről /1610/. J.B.Weber jelentése: Bergstädterische Visitations-Relation /1622-1623; 2 kötet/; u.ő, jelentése a hét bányaváros állapotáról Bethlen Gábor visszavonulása után /1622/. Relation über alle drei bergstadterische Camer Neusohl, Schemnitz und Cremnitz /1638/. Ulrich Adam Poppel bizottsági jelentése, Commissions-Relation /1647/. Selmecbánya, Hodrus, Bélabánya, Bakabánya, Ujbánya bányaüzemeinek leirása /1607-1650/. Visitations-Relation deren dreyen König. Bergstädterischen Cammern /1696/. Haupt-Bericht und Relationes von der Königl.Cammer Cremnitz und dasiger Gold-Khunst Handlung /1545-1699/. Gr.Caraffa Károly jelentése : Graf Caraffische Relation die Einrichtung des Kammerwesens in den ungarischen Bergstadten Kremnitz, Schemnitz und Neusohl betreffend /1716/.

10632/Cs

Gruben-Stand der Kay.Kön.Gold-Kunst-Handlung in Cremnitz /1769/. Jelentés a selmeci bányákról : Haupt-Befahrungs- Protocolle /1602-1608/. Bericht-Buch über die bey der Kay.Gold--Khunst-Handlung zue Crembnitz beschehene Bergwercks-Befahrung, Berathschlagungen und andere unterschiedliche Conclusa das Bergwesen betreffend /1676/. Jelentés Felső Bieber tárnáról Hodruson /1748/. Haupt-Gruben-Befahrungen von sämtlichen Schemnitzer Bergwerken /1770/ Schemnitzer Haupt-Gruben -Befahrung /1770/. Kimutatás a selmeci, körmöci,besztercebányai kamarának átadott ún. fehér ezüstről /1556-1558/. Instrumenta und Werckzeuge so zur Probierkunst von Nothen /XVIII.sz./. Haubt-Beschreibung deren sammentlichen Schemnitzer Cameral- und Stadt-Waldungen /1763/. Roll Farkas körmöci alkamaragróf hagyatékának összeirása : Inventar und ordentliche Verzaichnis der Verlassenschaft wielendt des edlen und festen Herrn Wolffgangen Rolln /1591/. A selmeci főkamaragrófság hivatalnokainak jegyzéke /1684-1902/. Windschachter /=szélaknai / Bergverwaltungs-Vertrags - Grund - und Lehens-Buch /1715-1879/. Hodritscher /=hodrusi/ Bergverwaltungs-Vertrags,Grund- und Lehens-Buch /1744-1880/. Friedrich Angerstein különböző XVIII. századi kéziratai : a besztercebányai szénégetésről, a selmeci kohászati eljárásról, a besztercebányai kamara állapotáról /1747/, a siglisbergi bányák felülvizsgálatáról /1756/, arany és ezüst kutatásáról, bányászati szótárról /1742/, stb.- Aranykönyv: a selmeci, körmöci és besztercebányai bányaüzemek leirása /1764/. Kremnitzer Haupt-Waldbereutungs-Relation /1772/. Szászországi /1767/ és stájerországi /1770/ bányákról szóló jelentések. Végül a legjelentősebb tétel : A főkamaragrófi hivatal kollégiumának ülési jegyzőkönyvei /1750-1918, 208 kötet/.

b/ Elnöki /praesidialis/ agenda /1819-től kezdve külön vezetett / iratai; köztük : Ügyviteli jegyzőkönyvek /1819--1919; 58 kötet /, iratok /1819-1918; 92 doboz/.

c/ Általános agenda iratai. Ide tartozik a kamaragrófi hivatal nagy tömegü iratanyagának zöme, amelynek felépitése különböző időszakokban többféleképpen alakult. A XVIII.század derekán 3 csoportba / és azokon belül időrendbe / sorolták őket : a/ Resolutiones / az udvari kamara rendeleteivel /;

b/ Berichte / a főkamaragrófi hivatal jelentéseivel / ; c/ Ordinaria /más ügyviteli iratokkal / . 1785-től kezdve a 3. csoportot összevonva az agendához közös ügyviteli jegyzőkönyvet használtak, kurrens számozással. A legujabb rendezés után az anyag az alábbiak szerint épül fel : Repertóriumok; Ügyviteli jegyzőkönyvek /1775-1784 ; 11 kötet / ; Ügyviteli jegyzőkönyvek az összevont agendához /1785-1918; 159 kötet /; Iratok több csoportban, élükön: legrégibb 1650 előtti agenda, amelynek iratait, a 3 csoportot összevonva, időrendben állitották fel / 1412-1650; 34 doboz /; ezt követi, 1650 után, a fent emlitett 3 csoport :Resolutiones, Verordnungen /1651--1784; 124 doboz / ; Berichte /1651-1784; 184 doboz/; Ordinaria /1651-1784; 845 doboz/; végül pedig, időrendben ezeket követően, az összevont agenda /1785-1918;4704 doboz/.

d/ Dominialia: a főkamaragrófi hivatal / s azon belül a praefectus bonorum / alá tartozó kamarai uradalmak /főleg erdőbirtokok / igazgatásának iratai; köztük: jegyzőkönyvek /1782--1847; 8 kötet /; iratok: összeirások, inventáriumok, urbáriumok stb./1226-1875; 68 doboz/; külön birtokjogi iratok /1410--1836; 6 doboz/. Az anyag az alábbi kincstári uradalmakat ill. birtokrészeket érinti : Árva /Orava/,Bočkó, Dekýš /1758-1872/, Dolha, Lietava, Likava, Murány /Muráň/, Revištye /Revište; 1641-1874/, Šašov /1755-1872/,Zólyom /Zvolen-Dobrá Niva; 1254-1869/, Zólyomlipcse /Slovenská Lupča ; 1756-1870/, stb.

e/ Commissariatica : a főkamaragróf mint a hét alsómagyarországi bányaváros perpetuus commissariusa müködéséből származó hadbiztossági iratok; köztük : hivatali könyvek /1727-1784; 8 kötet /; ügyviteli jegyzőkönyvek /1774-1847; 8 kötet/; iratok /1548-1848; 72 doboz /.

f/ Reservatum-erdőkre vonatkozó iratok; /1470-1863; 89 doboz/.

g/ A főkamaragrófság anyagellátási /faanyagról, faggyuról stb. gondoskodó / hivatalának /Zeugschaffer / iratai; köztük: hivatali könyvek /1833-1907; 7 kötet /; ügyviteli jegyzőkönyvek /1830-1910; 33 kötet /; iratok /1806-1917; 22 doboz/.

h/ A főkamaragrófság főorvosának iratai /1775-1917; 32 doboz/.

10632/Cs

i/ A főkamaragrófság kancelláriájának iratai /1771-1918; 6 doboz/.

j/ A "kompromisszumos per" iratai, Besztercebánya város és a besztercebányai kamara között /1231-1865; 77 doboz, repertóriummal, térképekkel /, azon hosszu viszályok sorából, amelyek a bányavárosok és a kincstár közt folytak.

k/ Vizitációs jegyzőkönyvek a besztercebányai /1748--1784; 8 doboz / és a körmöci /1751-1783; 3 doboz / bányakamaráról, mellékletekkel.

l/ Különböző kisebb tárgyi csoportok szerint regisztrál részben a főkamaragrófság területi hatáskörén kivül eső üzemekre vonatkozó iratok; köztük: jelentések a selmeci stb.bányák viszonyairól, termelési módszereiről /1581-1756/, bánsági bányákról /1736-1757/, Nagybányáról /1763-1764/.

m/ A főkamaragrófság számvevőségének és pénztárának iratai; köztük: 1. A főszámvevőség regisztraturája: ügyviteli jegyzőkönyvek /1785-1918; 91 kötet/; iratok, számadások /1809-1918; 620 cs. /. 2. A főpénztár regisztraturája: elenchusok /1771-1826; 20 kötet/; iratok / 1818-1918; 420 cs./. 3.Számadáskönyvek / bennük adatok az elszállitott fémekről, a kincstári bányák bevételeiről és kiadásairól stb. /; közelebbről : a/ Számadáskönyvek /1679-1799; 20 kötet/; b/ számadáskönyvek /1820-1875; 42 kötet /; külön : tartozások és követelések könyve /1804-1870; 69 kötet /; Cassa Journal /1800-1873;115 kötet /.

n/ Térképek és tervrajzok, részben a selmeci bányavidékről, de részben azon kivül eső bányákról is.

/A körmöcbányai bányakamara egykor jelentős levéltára a XVIII.században elégett /.

2. A Besztercebányai bányakamara levéltára /1535-1851/ a kincstár által 1546-ban a Thurzó-Fugger vállalattól megvett besztercebányai ezüst- és rézbányák üzemelésére nyujt elsősorban adatokat. Fő részei : 1. Hivatali könyvek /1536-1851;143 kötet /; köztük utasitások, jelentések,látogatási és bizottsági jegyzőkönyvek, urbáriumok; nagyobb tételben a besztercebányai bányakamara jegyzőkönyvei : Copier-Buch, Protocollum

10632/Cs

Camerae Novisoliensis, Verwalter-Amts-Protocoll /1610-1736; 36 kötet/, valamint a rendeletek könyvei /1751-1792; 37 kötet/. 2. Segédkönyvek /lajstromok, mutatók stb./, köztük: ügyviteli jegyzőkönyvek / 1816-1850; 35 kötet /, elnöki ügyviteli jegyzőkönyvek /1818-1850; 4 kötet /. 3. Iratok /1749-1851; 1082 cs./, amelyek közt az 1749-1792 köztiek a fent emlitett 3 csoportban /Berichte, Verordnungen, Ordinaria / találhatók. 4. Számadási agenda, benne: ügyviteli jegyzőkönyvek /1819-1849; 16 kötet/, iratok /1771-1849; 17 cs./, számadási könyvek /1619-1833;149 kötet/, és még több más, főleg egyes üzemekről megőrzött könyv /XVIII-XIX.sz./.

3. A szomolnoki /Smolnik/ főfelügyelőség /főinspektori hivatal/ levéltára /1695-1871/ a szomolnoki és gölnici /Gelnica/ kincstári réz- és vasérczbányászat, valamint az 1772-ben alapitott szomolnoki pénzverde müködését világitja meg. Főbb tételei: a/ Hivatali könyvek /1695-1876; 102 kötet/, köztük jelentések, jegyzőkönyvek stb.; b/ Elnöki agenda: iratok /1830--1871; 9 doboz/; c/ Folyó agenda /1696-1871/, több csoportban, amelyek közül különösen a számadási anyag terjedelmes /össz. 396 kötet, 1411 doboz/.

II. Bányahivatalok, bánya- és kohóüzemek iratai. A bányahivatalok közül a feudális korra is visszamenőleg megmaradt:

1. A körmöcbányai bányahivatal levéltára /1753-1918/; benne: hivatali könyvek, munkások nyilvántartásaival stb. /1777-1918; 65 kötet /, ügyviteli jegyzőkönyvek /1801-1918; 117 kötet és mutatók/; hozzájuk iratok /1753-1918; 483 cs./, konzultáriós jegyzőkönyvek /177-1905;113 cs./, számadáskönyvek /1786-1918; 493 kötet /, a Zsigmond és György tároó /1789-/, valamint a Károly akna /1821-/ iratai.

2. A szélaknai /Windschacht, Vindšacht/ bányahivatal levéltára /1684-1923/; benne: hivatali könyvek ,Knappschaftsbuch, nyilvántartások /1715-1923; 73 kötet/, iratok /1778-1919;669 cs., külön repertóriumok/, konzultációs jegyzőkönyvek /1749-/, számadáskönyvek /1831-/, bányamérési iratok és térképek /1737--1923/.

10632/Cs

4. A magurkai bányahivatal levéltára /1782-1925/, benne hivatali könyvek, Grund Lehens und Vertrags Buch stb.

Külön szerepelnek a bányaüzemek megmaradt igazgatási iratai; köztük a feudális korra is visszanyulnak :

1. A Geramb-féle nagy XIX.századi bányavállalat, "bányaunió" levéltára /1720-1906/, amelyben a XVIII.század első feléig visszanyuló iratanyag találhat; benne: hivatali könyvek, peres jegyzőkönyvek stb. /1787-1883; 9 kötet /, elenchusok az ügyviteli jegyzőkönyvekhez /1720-1895;16 kötet /, iratok /1720--1906; 231 cs./, számadáskönyvek /1756-/, továbbá külön a hodrusi Nepomuki és Keresztelő Szt.János tárna /1779-/, Schöpfer tárna /1800-/, a selmecbányai Mihály tárna / 1800-/, a vihnyei Páduai Szt.Antal tárna /1773-/, Benedek tárna /1800-/ iratai és vegyes bányaügyi iratok /1757-/.

2. A hodrusi Finsterort tárna iratai /1780-1923/.

4. A Danuel és Wildemann tárna /Bocabánya, Nizná Boca / iratai /1772-1883/.

5. Kelet-szlovákiai magánbányák /Igló, Gölnic stb./ iratai / 1820-1900/.

A kohók közül az alábbiak iratai nyulnak vissza a feudális korra : 1. Selmecbánya /1825-1937/. 2.Besztercebánya /1810--1872; benne Knapschaftsbuch stb./. 3.Körmöcbánya /1735-1895/. 4.Zsarnóca, Zarnovica /1744-1878/. 5.Szomolnok, Smolnik /1764--1890/. 6.Maluzsina, Malužina /1821-1861; huta és hámor/. 7.Stára Voda /1804-1866/.

III. Bányabiróságok iratai. Ezek közül az 1788 előtti rendszer idejéből fennmaradtak, a középső bányakerület területén:

1. A selmecbányai bányabiróság levéltára /1497-1788/, benne: jegyzőkönyvek /1497-1788; 103 kötet/, Schurfbuch /1612--1654 ; 1 kötet /, Schurf- und Fristung-Buch, Lehen-Specifications-Buch /1740-1788; 37 kötet/, Muth-Verleih- und Bestättigungs-Buch /1754-1788; 3 kötet /, Wercker- und Gewercken-Buch /1754-1788; 3 kötet/, Contracten-Buch,Schied und Intabulations--Buch /1761-1788; 6 kötet /, jogbiztositó kiváltságlevelek másolatai /1481-1719; 1 kötet /, Berg-Kösten-Buch /1777-1791; 1 kötet/, Frist- und Nachlassungs-Buch /1778-1792; 1 kötet /,

bányatársláda ügyei /1762-1769; 1 kötet /, hagyatéki iratok, összeirások / 1726-1768; 7 kötet; 1726-1785; 33 kötet /,bányabirósági könyvek /1642-1768; 96 kötet /, iratok /1546-1788; 271 doboz /.

2. A bélabányai /Banská Bela, Dilln / bányabiróság levéltára /1732-1788/; benne: jegyzőkönyvek, Dillner Berg-Protocoll /1752-1788; 5 kötet/, hivatali könyvek /1778-1788; 2 kötet /, Muthungen und Fristungen /1732-1777; 1 kötet /, Schurf-Muthung-Bestattigung- und Verleih-Buch /1784-1788; 1 kötet /, Vertrags- oder Schied-Buch /1778-1783; 1 kötet /, Lehen-Specification- und Schurf-Zettl-Buch /1778-1788; 2 kötet /, Berg-Kösten-Buch /1778-1788; 2 kötet /, letétpénzek nyilvántartása /1780-1788; 1 kötet /, iratok /1755-1788; 15 doboz/.

3. A besztercebányai /Neusohl, Banská Bystrica / bányabiróság levéltára /1559-1788/, benne: jegyzőkönyvek, Berggerichts-Protocoll /1581-1788; 48 kötet /, Lehen-Buch / 1559--1599; 2 kötet /, Schurf-Muth- und Bestättigungs-Protocoll /1754-1788; 2 kötet /, Vertrag- und Schied-Buch /1776-1788; 1 kötet /, Gewerken-Buch /1753-1788; 3 kötet /, iratok /1561--1788; 74 doboz/.

4. A körmöcbányai /Kremnitz, Kremnica / bányabiróság levéltára /1608-1788/, benne jegyzőkönyvek /1608-1788; 40 kötet/, különböző könyvek /1745-1788; 10 kötet/, iratok /1752-1788; 37 doboz/.

5. Az ujbányai /Königsberg, Nová Baňa / bányabiróság levéltára /1659-1788/, benne: jegyzőkönyvek /1659-1788; 9 kötet/, más könyvek /1777-1788; 5 kötet /, iratok /1661-1788; 22 doboz/.

6. A bakabányai /Pukanec/ bányabiróság levéltára /1752--1788/, benne: jegyzőkönyvek /1752-1788; 5 kötet /, más könyvek /1776-1788; 4 kötet /, iratok /1760-1788; 12 doboz/.

7. A bocabányai /Boca / bányabiróság levéltára /1558--1588/, benne: csak jegyzőkönyvek /1558-1588; 6 kötet /.

8. A bazini /Bösing, Pezinok / bányabiróság levéltára /1773-1788/, benne jegyzőkönyvek /1778-1788; 10 kötet/, más könyvek /1780-1789; 2 kötet/, iratok /1773-1788; 7 doboz/.

10632/Cs.

A külső bányakerület területén:

1. A dobsinai bányabiróság levéltára /1696-1789/, benne: jegyzőkönyvek /1696-1788; 22 kötet /, más könyvek /1772-1789; 10 kötet /, iratok /1777-1779; 1 cs./.

2. A gölnici /Gelnica / bányabiróság levéltára /1689--1789/, benne jegyzőkönyvek /1689-1789; 29 kötet /, peres könyvek /1758-1782; 2 kötet /.

3. A jászói /Jasov / bányabiróság levéltára /1647-1789; 6 kötet jegyzőkönyv /.

4. A krompachi /Krompachy / bányabiróság levéltára /1597--1788/, benne jegyzőkönyvek /1597-1788; 23 kötet /, peres könyvek /1755-1780; 7 kötet /.

5. A mniseki /Mníšek, Szepes m./ bányabiróság levéltára /1678-1788/, benne jegyzőkönyvek /1678-1788; 11 kötet/, peres könyvek /1765-1769; 3 kötet /.

6. Az alsómecenzéfi /Nižný Medzev/ bányabiróság levéltára /1754-1789/, benne jegyzőkönyv /1754-1789; 1 kötet /, hivatali könyv /1783-1789;1 kötet /.

7. A felsőmecenzéfi /Vyšný Medzev/ bányabiróság levéltára /1698-1789; 4 kötet jegyzőkönyv /.

8. A rozsnyói /Rožňava/ bányabiróság levéltára /1698--1788/, benne jegyzőkönyvek /1698-1788; 20 kötet/, más könyvek /1764-1783; 1 kötet /. Gömör és Borsod megyei hatáskörrel.

9. A szomolnoki /Smolník / bányabiróság levéltára /1695--1789/, benne: jegyzőkönyvek /1695-1789; 19 kötet/, egyéb könyvek /1756-1789; 6 kötet /. Ung megyére is kiterjedő hatáskörrel.

10.Az iglói /Spišská Nova Ves/ bányabiróság levéltára /1594-1788/, benne: jegyzőkönyvek /1594-1788; 12 kötet/,egyéb könyvek /1783-1784; 2 kötet /.

11.A stószi /Stós/ bányabiróság levéltára /1742-1789/, benne: jegyzőkönyvek /1742-1783; 3 kötet /, beadványok,szerződések jegyzőkönyvei /1766-1789; 2 kötet /.

12.A svedléri /Švedlár, Szepes m./ bányabiróság levéltára /1735-1789/, benne: jegyzőkönyvek /1735-1789; 9 kötet /, más könyvek /1766, 1771-1789; 2 kötet/, iratok /1741-1774; 1 cs./.

10632/Cs

13.A merényi /Wagendrüssel, Vondrišel/ bányabiróság levéltára /1691-1788; 21 kötet jegyzőkönyv/.

14.A zakárfalusi /Žakarovce, Szepeş m./ bányabiróság levéltára /1706-1788; 1 kötet jegyzőkönyv/.

Az 1788.évi reform utáni, valamivel már jobban összefogott bányabirósági szervezet iratanyagából itt található:

1. A selmecbányai kerületi bányabiróság levéltára /1788-1854;/benne különböző jegyzőkönyvek és más hivatali könyvek /1786-1882; 360 kötet/, iratok /1788-1854; 975 doboz/. Mivel e kerületi bányabiróság illetékessége a nyugat-felvidéki megyéken /Árva, Bars, Hont, Liptó, Nyitra, Pozsony, Trencsén, Turóc, Zólyom/ kivül Pest és Nógrád megyére, a Dunántul valamennyi megyéjére, sőt Horvátországra is kiterjedt, a fenti anyag meglehetősen nagy területre vonatkozólag tartalmaz adatokat.

A Selmecnek alárendelt alsóbb bányabiróságok közül az alábbiak levéltárai találhatók itt általában az 1788-1854 közti időkörből: 2. Besztercebánya; 3.Körmöcbánya; 4.Ujbánya; 5.Maluzsina; 6.Bazin bányabirósági.

A külső, keleti bányakerület szervezetében:

1. A szomolnoki kerületi bányabiróság kapta a központi szerepet, levéltárában /1746-1857/ különböző jegyzőkönyvek és más hivatali könyvek /296 kötet / és iratok /1789-1854; 493 doboz/ tartalmaznak bő anyagot. E kerületi bányabiróság hatásköre a helybeli Szepes és a szomszédos Sáros,Abauj,Torna, és Gömör-Kishont megyén kivül Borsod, Heves megyére és a későbbi Jász-Nagykun-Szolnok megye területére is kiterjedt. A Szomolnoknak alárendelt,alsóbb bányabirósági közül az alábbiak levéltárai találhatók itt általában az 1788-1854 közti időkörből: 2.Gölnic; 3.Rozsnyó; 4.Igló; 5.Sóvár, Solivar /ez utóbbi : 1789-1791/.

A bányakapitányságok 1854 után életbelépő rendszerével kapcsolatos, ugyancsak itt őrzött iratanyag e munka időhatárát természet szerint már tulhaladja, figyelmeztetnünk kell azonban a kutatót arra, hogy elvétve abban is akadhat a régebbi viszonyokat regisztráló iratokra.

10632/Cs

V. Bányatársládák /Bruderladen/ levéltárai. Ezen, a XV.század óta felbukkanó, a bányák, kohók és velük kapcsolatos erdők munkásainak érdekközösségére épült, önsegélyező testületek /Fraternitas, Bruderschaft/ közül a legrégibb időkre visszanyuló és /főleg jegyzőkönyvekben/ leggazdagabb anyagot a selmecbányai társláda levéltára /1575-1925/ szolgáltatja. Aránylag kevesebb és későbbi feudális kori anyaggal szolgál a besztercebányai társláda levéltára /1781-1924/, és a körmöcbányai társláda levéltára /1722-1925/, még kevesebbel és még későbbivel az ujbányai /1831-1882/, a zólyombreznói /Podbrezová; 1815-1882/ a pohorellai /Pohorela, Kóburg müvek; 1844-1924/ és a szomolnoki-aranyidkai /Smolník-Zlatá-Idka; 1789-1924/ bányatársláda levéltára.

VI.Azon kamarai uradalmak közül, amelyek /főleg a bányák és kohók fa- és faszén- szükségletének fedezése céljából/ a főkamaragrófi hivatal alá tartoztak, az alábbiak feudális korig visszamenő levéltárai maradtak meg: 1.Revistye,Reviště /1641-1874/, levéltárában jegyzőkönyvek és más hivatali könyvek /1753-1874; 76 kötet/, iratok /1641-1871; 104 cs./, számadások /1799-1859/. 2.Sašov /1755-1880/. 3.Zólyom és Dobroniva, Zvolen-Dobrá Niva /1254-1869/, levéltárában hivatali könyvek, urbáriumok, összeirások /1752-1861/, canonica visitatiók /1713-1830/, iratok /1254-1857; 123 cs./. 4.Zólyomlipcse , L'upca /1756-1870/. 5.Dekýš /1758-1872/.

VII. A XVIII.század derekán felállitott kincstári erdőhivatalok közül az alábbi 4 iratanyaga megy vissza a feudális korba: Selmecbánya /1747-1870/. Körmöcbánya /1749-1880/.Besztercebánya /1756-1880/. Zólyom /1838-1869/.

VIII. A bányaiskolák közül az 1763-ban alapitott, majd 1919-ben Sopronba költözött Bányászati /és utóbb Erdészeti/ Főiskola levéltárának itt csak egy része található /1770-1919/, amely a feudális korból mindössze néhány iratot és katalógust őriz. - A selmecbányai bányaiskola levéltárában /1743-1924/ csak 1 kötet jegyzőkönyv megy vissza az 1848 előtti évekre.

10632/Cs

X. Egyéb üzemek és hivatalok levéltárai közül feudális kori anyagot tartalmaznak : A napóleoni háboruk idején alapitott besztercebányai fegyvergyár mindössze egy évtizedet átfogó levéltára /1809-1819/. A zsarnócai /Žarnovica/ kamarai serfőző iratai /1755-1877/. Az Oberungarische Waldbürgerschaft nevü bányapolgár-társulat levéltára /1748-1894/, Igló /a székhely/ mellett Eperjes, Gölnicbánya, Kassa, Késmárk, Lőcse, a két Mecenzéf, Merény, Szepesolaszi stb. városokra vonatkozó adatokkal.

XI. Az irathegyatékok és gyüjtemények között Péch Antal bányaigazgató néhány, főleg bányászattörténeti kézirata mellett Bernáth György mérnök térképgyüjteménye /1784-1884/ említhető.

Filmen a fökamaragrófi hivatal anyagáról /1622-1623, 1763, 1816-1839/ 2513, a besztercebányai kamara anyagáról / XVII- XVIII.sz./ 504 válogatott felvételt őriz a budapesti Országos Levéltár.

A selmeci kamaragrófok névsorát közölte Baller, Adalbert, Die Kammergrafen von Schemnitz, 1365-1873 /Karpathenland 5:1932, 27-30/. A selmeci bányászat fejlődésének rövid történeti áttekintését adta ujabban térképekkel, a levéltár vezetője, J.Vozár, a Z minulosti a súčasnosti baníctva v Banskej Štiavnici /Bratislava 1964/ c. kötetben.

10632/Cs

TARTALOM

Bevezető :

Péch Antal munkája és kéziratai /Kosáry Domokos/... 1

I.Selmecbánya

1. Bányaigazgatósági adatok,1650-1745 /1750/..... 21

2. Bányabirósági adatok, 1651-1749 263

II. Különféle selmeci vállalatok

1. Bányaigazgatósági adatok, 1661-1739 331

2. Bányabirósági adatok, 1650-1750 351

III. Bélabánya

1. Bányaigazgatósági adatok, 1651-1746 389

IV. Bakabánya

1. Bányaigazgatósági adatok, 1651-1747 401

2. Bányabirósági adatok, 1654-1742 412

V. Körmöcbánya, Goldkunsthandlung

1. Bányaigazgatósági adatok, 1650-1746 417

2. Egyéb adatok, 1749 542

VI. Körmöcbánya város

1. Bányaigazgatósági adatok, 1650-1744 547

VII. Urvölgy

1. Bányaigazgatósági adatok, 1650-1746 623

2. Függelék, táblázatok, 1739-1747 729

VIII. Besztercebánya

1. Bányaigazgatósági adatok, 1650-1745 /1747/ 743

IX. Gépészet

1. Bányaigazgatósági adatok,/1676/ 1684-1747 ....., 877

2. Bányabirósági adatok, 1651-1749 962

X. Zuzómüvek

1. Kivonatos adatjegyzék, 1692-1749 973

XI. Fémkohászat

1. Kivonatos adatjegyzék, 1650-1749 976

2. Kohók. Bányabirósági adatok, 1657-1749 985

XII. Pénzverés

1. Kivonatos adatjegyzék, 1650-1747 989

10632/Cs.

XIII. Vasgyárak /kivonatos adatjegyzékek/
1. Libetbánya és Pojnik, 1650-1742 993
2. Rhónic, 1650-1745 996
3. Tiszolc és más üzemek, 1675-1744 1001
XIV. Erdőkezelés
1. Bányaigazgatósági adatok, 1652-1746 1005
2. Bányabirósági adatok, 1666-1728 1029
XV. Általános jegyzetek
1. Bányabirósági /és más/ adatok, 1650-1747 1033
XVI. Okmányok, I - LV. 1649-1741 1053

Jegyzetek 1219

A Selmecbányai főkamaragrófi levéltár ismertetése ... 1233

Tartalomjegyzék 1245

BIBLIOTHECA ACADEMIAE SCIENTIARUM
MAGYAR
TUDOMÁNYOS
AKADÉMIA
KÖNYVTÁRA
HUNGARICAE

10632/Cs.

Készült az MTESZ Házi Nyomdájában
200 példányban
Eng. szám: 1005.-6365-900.
Táskaszám: 10632